DR. JASZOVSZKY JÓZSEF

GYŐZEDELMES VILÁGNÉZET

I. KÖTET

A MAGYARSÁG HARCA A JÖVŐÉRT

Beszéd- és előadássorozatok

A szerző kiadása
Menlo Park, Kalifornia
1983

A MAGYARSÁG HARCA A JÖVŐÉRT

Készült a **Katolikus Magyarok Vasárnapja** nyomdájában
1739 Mahoning Avenue, Youngstown, Ohio 44509, U.S.A.

DR. JASZOVSZKY JÓZSEF

GYŐZEDELMES VILÁGNÉZET

I. KÖTET

A MAGYARSÁG HARCA A JÖVŐÉRT

Beszéd- és előadássorozatok

A szerző kiadása
Menlo Park, Kalifornia
1983

ELŐSZÓ

A száműzetésben harminchárom éven át írtam és beszéltem hitünk és magyarságunk védelmében. Cikkeimet s beszédeimet most könyv alakban — néhány kötetben — kívánom kiadni. Az előbbi évek kéziratai elvesztek. A mostaniakat kezdem az 1956-os szabadságharcról emlékező írásokkal, majd folytatom azokkal, amelyekben kereszténységünk és nemzetünk történelmi nagy egyéniségeivel és eseményeivel foglalkozom. Elnézést kérek azért, hogy egy-egy gondolat, esemény, méltatás többször is megismétlődik. Az idő oly gyorsan elszáll felettem, hogy újabb átdolgozásra már nem vagyok képes.

A szerző

A keresztfa és a húsvéti pálma

Újra örülni szeretnék...

A fátyol, mely az istenséget takarja korunkban — ezekben a bolondot járó években — mintha egyre porosabb, piszkosabb, sötétebb lenne. Nem törődnek vele az emberek. Mert elvesztették a hitüket. Igazolni akarják gonosz cselekedeteiket, hűtlenségüket.

Elszomorító ez a kép. Szívem újra örülni szeretne, lelkem lángban égni, az isteni szeretet áramaiban izzva izzani. Egy magányos pillanatban megéreztem, hogy a (bár titkosan, de mégis) valósággal köztünk élő Krisztusnak isteni udvartartás jár. Jár a nagy Testvérnek a szeretet és viszonzás szolgálata. Megcsendült szívem harangja, és ujjongó kongatással hírül akarja adni az alvó világnak, hogy ünnep van ismét. Mindig ünnep van a világban. Hitvallással adjatok ennek jelt! Öltözzetek ünneplő ruhába! Koszorút tegyetek a fejetekre, és kezetekben lengessetek pálmaágakat a nagy királynak! Mert köztünk van. Visszatér trónjára. Ha rejtetten is, de újra uralkodik a népeken.

Ünnepi érzésünk visszanyúlik a zöldcsütörtök hangulatáig. Amikor Jézus keserű salátával ette a húsvéti bárányt, és a kenyér színe alatt saját feláldozandó testét adta örök táplálékul tanítványainak. Hitvallás, vallomás és visszhang: ez a mi érzésünk. Mély és valóságos tartalom van mögötte. És ha a kenyérszínbe rejtezett király van itt, akkor az oltár trónja az ő helye. Nagy zöldcsütörtöki processzióval kell őt visszahelyezni a templom főoltárára.

Nem szabad szekularizálnunk a kenyérszínbe rejtezett királyt. Nem a templom mellékhajója az ő helye. Nem tenyérbe rejtezett morzsa ő. Az emberi kéznek szakrálisnak kell lennie, hogy megtapinthassa ezt az élő, szent kenyeret. Nyelvünk érintheti csupán, mely megtisztult a szent énekek varázsától, és Isten dicsőségét énekli az angyalok kórusával. Királyi fény és hódolat jár neki. Nagy körmenetekben kell kísérnünk őt. Most már nem a vesztőhelyre, a keresztfára, hanem nagy katedrálisok nagy főoltáraira. S onnan az emberi szív oltárára, mely tiszta érzésekkel szenteli az életet adó vért. A szent kenyér isteni táplálék. Sohasem vész el a szívből és a vérből, hanem az istenség áramaival egyesül az örök titokkal,

Krisztus szent vérével. A templom főoltára, a színek ideiglenes állomások isteni tevékenységében és műveiben! Az örök oltár az ő halhatatlan istenemberi természete.

A nagyhét csütörtökjén egyesült igazában az isteni természet az emberivel. Akkor az úrvacsora termében, s utána immáron évezredeken át királyi házakban, bazilikákban és égre nyúló dómokban. Ezt a születésnapot méltó dolog tehát ünnepi pompával megünnepelni. Mi, magyarok, ezért meg is tartjuk a feltámadás diadalát az Oltáriszentséggel való nagy körmenettel, és még külön úrnapját is ünnepelünk. Ünnepeltük rózsaszőnyegekkel díszített utakon Magyarországon, Lengyelországban és a közép-európai államokban. Nagy diadal volt Budapesten, amikor 1938-ban hajós körmenet vitte az Urat a Dunán az Országházig. Idén talán mi egyedül tartjuk a feltámadási körmenetet a pálmafákkal mosolygó nagy szemináriumi téren az Oltáriszentséggel való nagy körmenetben. S ez illik az Úrhoz!

Így remélhető, hogy az Úr királysága megújul itt a földön ismét. A zivataros századokban, a római üldözések korában, vagy most Oroszországban, fehér lepelben kellett és kell rejtegetni a nagy szakramentumot. Most azonban a szabad országokban szabad népek között a kenyérszínbe rejtezett királyt diadallal kell kísérnünk a népek országútjain. A közélet házain az ő dicsőségének a jelképeit kell felavatnunk. Templomaink oltárain a nagy szentségnek van a helye! Búgjon az orgonaszó, zengjen az emberi nyelv, és hevüljön az emberi szív himnuszokkal, és jelezzenek hajnalt az ünnepi harangok az Oltáriszentség ünnepein!

A szenvedés

Meg lehet-e mérni a szenvedések gyötrő hatásának a nagyságát az emberi testre és lélekre?

Ez a kérdés felvetődik különösképpen ma, nagypénteken, amikor Krisztus szenvedéseiről elmélkedünk.

Érezni és érzékelni lehet a testi fájdalmak nagyságát. A lelkiek oly mélyre hatók a lélek öntudatának szinte felmérhetetlen birodalmában, hogy nem lehet megmondani: valakinél mikor éri el a szenvedés a legmélyebb pontját, kihatását. Mind a testi, mind a lelki szenvedésekben bizonnyal vannak fokozatok.

A szenvedések testi vagy lelki érzelmekből fakadnak. Vannak emberek, akik mások miatt szenvednek. Szenvednek mások testi és lelki cselekedeteiért, szavaiért, viselkedéséért, mások magatartásáért. Szenved az ember lelkileg, ha eszményeiben csalódik, ha gyűlölettel vannak iránta. A kínzások testi és lelki szenvedéseket okoznak. Igen nagyok ezek a szenvedések. Megmérhetetlenek. A legtöbbet és a legmélyebben az szenved, aki nagyon szeret, és szeretetében csalódik. Nem talál viszontszeretetre. A szenvedés akkor válik szinte kibírhatatlanná, amikor a legbosszúállóbb gyűlölettel találkozik. A szeretet és gyűlölet érzelmi találkozása váltja ki a legborzalmasabb szenvedést.

Jézus szenvedése volt a leggyötrőbb, a legmélyebb, a legkibírhatatlanabb. Mert Jézusban az abszolút szeretet testesült meg. Az emberiség legborzalmasabb bűne, a gyűlölet és a legrettenetesebb kereszthalál szakadt bele testi és lelki világába. A krisztusi szenvedést, bármiképpen is szenvedünk, mi felmérni nem tudjuk. Jézus — szenvedése háromórás éjfelében — azt kiáltotta a keresztfán: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem?" Amikor az ember azt érzi, hogy az Isten is elhagyta, az az érzés a legnagyobb, a legkínzóbb. És Jézus érezte az elhagyatottságot.

Mintha isteni természete sem bírta volna el a szenvedések súlyát. Mintha félrevonult volna. S marad egyedül az emberi természet a legborzalmasabb kínokban és kínokkal.

Valóban Jézus szenvedett a legtöbbet.

Nem ismerjük az Isten irgalmának a skáláját. Jézus tudta,

hogy sok lélek sohasem látja meg az Istent. Ezt látta és érezte a Getszemáni-kertben, amikor vérrel verejtékezett. Ezt a keresztfán, amikor — milliókkal együtt — a bal lator nem ismerte fel az Isten nagy szeretetét. Ezt látja a világ végezetéig: szegények és gazdagok szájukon istenkáromlással halnak meg a századok folyamán. Ezért kellett Jézusnak oly sokat szenvednie. Az istentagadás olyan borzalmas bűn az Isten ellen, hogy aki istengyűlöletben él és hal, nem találhat irgalmat. De ha Isten nem gyakorolhatja irgalmát, akkor az istenség is szenved. Igen nagy lehet az istenség fájdalma! Az pedig, aki ezt a fájdalmat okozza, levetvén injekciózott testét a halálban, az Istentől való elhagyatottságban lelkében eléri a szenvedés leggyötrőbb állapotát. Ez fáj az isteni szeretetnek. A szenvedés valamiféle örök gyötrő állapot marad. Szinte elképzelhetetlen a nagysága. Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött fiát adta érte. És mit adott az ember ezért a nagy szeretetért? Gyűlöletet, tagadást. Mi is lehetne hát a vége az ilyen gyűlöletnek és istentagadásnak? Meg tudja-e indítani az isteni irgalmat? Meg tudná, de a konokság ellen már nincs irgalom. A kérdés az, hogy a legnagyobb istengyűlölők a halál pillanatában szakítani tudnak-e a gyűlölettel? Az, aki mindig gyűlöl, az örökkévalóságig is gyűlöl, ez logikus, és akkor nincs találkozása a végtelen szeretettel. Nem csupán filozófia ez, hanem tapasztalati valóságnak tűnik fel. Mert van még mindig gyűlölet és istentagadás. És ki vagy mi szítja ezt a gyűlöletet és istentagadást? A lelkek világából jön. Összeegyeztethető-e az örök elkárhozás hite és valósága azzal a végtelen szeretettel, amely eltölti a világ Megváltójának istenemberségét? Lehetséges-e az, hogy az abszolút isteni létezés szeretetében végleg megmaradjon az örök fájdalom? Isten az abszolút boldogság. Vajon az abszolút boldogság eltűrheti-e azt a nagy fájdalmat? Logikus az is: amíg szenvedés, elkárhozás lesz, addig az isteni természetben is megmarad a fájdalom az elkárhozott lelkek miatt. Megmarad az a fájdalom, amit Jézus érzett a keresztfán, és érez ma is a világ végezetéig az emberi gonoszság miatt. Az istentagadás a legsértőbb emberi gonoszság. Csupa misztériumok ezek a kérdések. A szenvedés — mint olyan — valóban misztérium. A gonoszság misztériuma. Megfejthetetlen, mint maga a lét, a létezés, az élet. Ebben az életben csak tükörben látjuk az Istent. És mindent, ami az ő műve. Jézusban láttuk, hogy a legnagyobb szenvedése van annak, aki nagyon szeret.

Nagypénteki rezolúciónk nem lehet más, mint megrendülés a szenvedések láttán, és belekapcsolódás az isteni fájdalomba, hogy az ember és a sátán okozta szenvedések ne váljanak a kárhozatunkra, és szívünkben minden emberi gyengeséget okozó érzelmet felcseréljünk a szeretettel.

Hol a szenvedés határa?

Hol a szenvedés határa? Ki bírta elviselni a legnagyobb fájdalmat? Ilyen kérdések vetődtek fel egyszer egy németországi iskolában.

A válaszok különfélék voltak. A szenvedés határa ismeretlen, mondták többen. Nem lehet minden embert megkérdezni. Mások úgy vélekedtek, hogy az, aki a legtöbbet szenved, végül is nagy és egyetlen borzalmas fájdalmat érez. A rómaiak valamikor azt állították, hogy a kereszthalál pillanatában érzi a haldokló a legborzalmasabb fájdalmat. Akkor, amikor a fuldoklás erőt vesz rajta. Szívében — mondta egy újkori orvosprofesszor, dr. Hinek — a Szent János-i vér és víz kezd felgyülemleni. A víz, amit János apostol látott Jézus szívéből kifolyni, miután Jézus szívét a katona lándzsával átdöfte, tulajdonképpen nem közönséges víz, hanem mirigyes váladék.

Talán a testi fájdalom és a testi szenvedés megmérhető volna. Mi van azonban a lelki fájdalommal és szenvedéssel? Annak nincs határa, mondják. Prohászka Ottokár feljegyzi, hogy ismert egy hannoveri bárót. Rómában voltak, s ott hirtelen meghalt a felesége. A temetéskor olyan fájdalmat érzett, hogy majdnem megőrült. Csak később tudott megnyugodni, amikor meggyőződéssé vált benne, hogy a szeretet a síron túl is él. Van halhatatlanság.

A lelki fájdalom különféleképpen nyilatkozik meg. Érzékeny lelkek mélyebben érzik, mint a robusztus és közönyös emberek. A lelki fájdalom annál a legerősebb, aki nagyon szeret.

S ennél a kérdésnél nagypénteken megértjük és átérezzük, hogy az Isten Fia, aki valóságos emberré lett, mit szenvedett értünk a keresztfán.

Jézus egész életében nagyon szerette az embert. Magához szólította a kisdedeket, és így szólt a szülőkhöz: Legyetek lélekben olyanok, mint ezek a kisdedek! Ezeké a mennyek országa.

Lázár halálakor a sírnál könnyek hulltak a szeméből. Meg is jegyezték a körülállók: Íme, mily nagyon szerette barátját!

Elment az elveszett bárány után, vállára vette és visszavitte a karámba.

A tékozló fiút hazavárta. Minden hajnalon és minden al-

konyatkor felment a dombtetőre, és úgy várta haza elveszett, bűnös fiát. És a kereszten bebizonyította, hogy nincs nagyobb szeretete senkinek annál, aki életét adja felebarátaiért. Jézus életét adta a bűnös emberért, mert nagyon szerette. Senkit sem zárt ki a szívéből. Mondja is Pál apostol: Magára vette az emberiség minden bűnét.

A kérdés azonban újra és újra visszatér: miért a sok szenvedés a világon? Miért tűri azokat az Isten? A kegyetlenségeket, a bűntényeket mégsem hagyhatja jóvá! Miért szenvednek az elhagyottak, az árvák, az ártatlanok? Az ártatlanok vére az égbe kiált.

A magyar családi életek évtizedekkel ezelőtt tiszták voltak. Az ezüst- és aranylakodalmak sok napot tettek piros betűs ünneppé. Cserkészifjaink küzdöttek a tisztaságért, a becsületért, tisztelték szüleiket, gyámolították a gyengéket. Valamikor Budapesten a Szürketaxi műszaki iskolájában tanítottam. Csodáltam a kamaszok és ifjak érettségét és hazaszeretetét. Mégis miért kellett huszonötezer ifjúnak meghalnia 1956-ban, és miért hurcolták őket Szibériába, és miért akasztották fel a kiskorúakat? Valóban atyánk-e az Isten? És kinek szól a jó hír, amit Jézus hirdetett? Kinek az Evangélium?

A panaszokban kevés az igazságosság. Mi nem szabhatjuk meg az Istennek, hogy miképpen cselekedjék. Nagyon kevéssé ismerjük mi az Isten útjait. Semmiképpen sem lehetünk mi az ő bírálói és vádlói. Nem írhatjuk elő az Istennek, hogy mit szabad cselekednie, és mit nem. Isten azonban mégis válaszolt aggodalmainkra, vádjainkra. S éppen az örömhírrel, Isten üzenetével, Jézus Evangéliuma által.

Miért kell szenvedni?

Jézus szenvedése előtt többször beszélt arról, hogy minden benne hivő embernek is majd sokat kell szenvednie. „E világon szorongatástok leszen..." — mondotta.

A szenvedés nagy titok. Nagy misztérium, miként Szent Ágoston is megvallotta. Nem tudjuk megmagyarázni értelmét éppen akkor, amikor szenvednünk kell. Okozóját, a bűnt sem értjük. De egyiket sem tagadhatjuk le. Ezt a mi modern korunk megpróbálja, és elsiklik a probléma fölött. Orvostudományával megbénítja magát a szenvedést, a bűnt, s lényegét átértékeli. Nincs bűn, csak kellemetlen dolgok vannak. Ezt állítja. De az emberi élet alkonyán a lelki szenvedések a legégetőbben mégis kínozzák. S kiújulnak a testi szenvedések is. Rémséges szorongatás vonul át az egész életen. Tudás, vagyon, siker, hatalom, hírnév nem tudja legyőzni, de még enyhíteni sem. Csupán ideig-óráig...

A szenvedés megoldását, elviselésének lehetőségét csak az örök élet perspektívájában lehet keresni és megtalálni. Anélkül a lélek halálig szomorú marad. Nincs nagyobb tragédia az életben, mint a halálig szomorú lélek. Egész öntudatos lelki világa összeomlik. Elhagyja reménye, ereje, életkedve. Egy hitves hűtlenségének a tudata. A gyermek hálátlansága, a jó barát árulása. Mind megannyi sok csalódás gyöngíti érzéseit, idegeit, egészségét. A bűntudat aztán betetőzi a mások okozta lélekösszeomlást. Mint pusztító ár, elönti a lelket a szomorúság. Honnan vegye az erőt a leküzdésére?

Páratlan és vigasztaló megvilágítást, értelmet kap a szenvedés, a szomorúság, a szorongatás, ha a lélek tud hinni. Tud a végtelenbe nézni. Tudja a szomorú lélekbe bekapcsolni az isteni Gondviselés e világra való kihatásait. Az erő az Istentől való, és a keresztény kinyilatkoztatás világánál a szenvedő, majd győzedelmes Krisztustól. Ha hiszek Istenben, ha hiszek a megváltásban, ha hiszek a lélek halhatatlanságában, ha hiszek az örök boldogságban, az elernyedést erő váltja fel, a szomorúságot öröm követi. Nagy lélekátalakulás jár a szenvedések hősi vállalásával és elviselésével. El tudom viselni magát a szenvedést is; abban valóban megváltást érzek.

Ennek a lélekátalakulásnak világjelentőségű fázisai van-

nak. Bekövetkezik először is a legéletbevágóbb érzésváltozás. A lelket utálat és undor taszítja a bűntől, a könnyelmű világtól, az alávaló érzésektől. A bűnt bűnnek érzi. Rémülve érzi annak terhét, nyomását. Hiába kínál az élvezet bűvös itallal, mámora többé nem tud hódítani. Szentség, tisztaság ragyogtatja fényeit, és attól lesz derűs, illatos lelki világa. Szíve hevesen dobog. De többé már nem a világ piszkos szennyözönében, hanem a kegyelem tavaszi friss fuvalmától. Többé már „nem megkötözött rab patkányok és százlábúak és élősdiek közé dobva", hanem szárnyaló sas a végtelen szentség és a tiszta lelkek világa felé. Többé nem lesz szószólója az ideálok, az eszmények lerombolásának, hanem prófétája akkor is, ha százezrek képtelenek azokat megvalósítani önmagukban és a világban; ha ifjaink és leányaink elvesznek a rossz irányt mutató nemi felfogás útvesztőiben; ha a divat a nőt úgy állítja ki a világ szemei elé, hogy ingerelje az ösztönöket. A természetes és egészséges felfogás szemében mindez nevetséges s groteszk tüzijáték, mely megégeti a testet és összezsugorítja a csontvázat. Mi lesz az emberből? Meghal bálványaival együtt. De él az eszményi lélek! Felkiált: „A mélységből kiáltok Hozzád, Uram, Istenem! Hallgasd meg szómat, és irgalmazz nekem!"

Mély hittel és hálával az Üdvözítő nagy szenvedései iránt a szorongatott lélek ezután megtanul imádkozni, vezekelni; és elindul egy új élet útján a halhatatlanság felé. A szomorú, de a bűntől elfordult lélek ezt valóban meg tudja tenni. Harcot vív az érzékek ellen, melyek lealjasítanák. A halál borzalmaiban összeszedi áhítatának összes erőit. Még ha véres verejték is gyöngyözik arcán, vágyik Istenhez, és nem adja át magát az apátia és megsemmisülés érzelmeinek. Vérzik, de ellenáll a kísértésnek, mely kétségbe akarja ejteni. „Vére nem fáradt vér, mely méreg volna, hanem élet és erő." Istentől veszi áhítatát, megújulását. Így ha el is vérzik, virágos új élet fakad ott, ahová lehull. Mint egy magyar történet szerint a sztrecsnói piros virágok. Isten bocsánatát, irgalmát esdi le. Az én harcterem a getszemáni kert. Nem hátrálok. Krisztussal együtt járom a szenvedések útját, és szorongattatásomban a feltámadás hajnalcsillaga felé nézek.

Végül a bűn titokzatos és halálos öleléséből Isten kiszakít, és keresztülvezet gonoszságon, szorongattatáson, majd a jón. Megértjük, hogy mindennek értelme van az életben. A szenvedésnek éppúgy vannak céljai, mint az örömnek. Ha nem

is minden az Isten akaratának látszik, mégis mindenben, tehát rosszban és jóban is, azt lássuk. Teljesítem Isten akaratát betegségben, küzdelemben, szenvedésben, boldog érzésben egyaránt. Ezt még jobban megértjük, ha most a nagyböjtben újra és újra belemélyedünk Jézus lelkébe; úgy érzünk, ahogyan ő a bűn és a szenvedés misztériumát valóságosan átélte, és azt felajánlotta az emberiség megváltásáért. Egyesülök vele.

Ó, bárcsak így tudnánk felébredni húsvét hajnalára!

A nagyböjt az idők teljességében

A modern világ baja az, hogy az ember nem akarja felismerni Jézus Krisztus világra jövetelének páratlan nagyságát és értékét. Jézus az emberiség Megváltója. Jézus megtörte a bűn hatalmát a földön. Jézus felszította a megváltásra váró ember vágyát az Isten után, és azóta az ember szabadulásra törekszik a bűntől.

A modern világ krisztusellenes magatartása abból ered, hogy az ember nem tartja bűnnek az Isten és az ember ellen elkövetett sok gonoszságot, és nem hisz a nagy kísértő létezésében, aki lázadásra és tagadásra ingerli az embert.

Az üdvösségtörténetben a nagyböjt az az idő, amikor Krisztus követőjének bűnbánatot kell tartania, és életével felnyitni a bűnös ember szemét a realitások, a bűn létezésének tudatára, és megindítani akaratát a vezeklésre. A kereszténységnek ma különösen kötelessége rávezetni a bolyongó és tévelygő emberiséget a rideg valóságok megtapasztalására, valamint arra, hogy baján és nyomorúságán csak az Isten segíthet. Isten lehajolt az emberhez Krisztus által, hogy letörölje könnyeit, felkeltse bizalmát a természetfeletti világ iránt, és rádöbbentse arra, hogy van megváltás, és az örök élet vár rá.

A kereszténységnek — és jelesül az Egyháznak — komolyan kell vennie hivatását a bűnbánat meghirdetésében és gyakorlásában. S ez minden krisztushivőnek az elkötelezettsége és hivatása. A modern világ nyavalyáján Krisztuson kívül senki és semmi nem segíthet. Ma már bevallják ezt lélekbúvárok, társadalomkutatók, szociológusok és politikusok is. Mi vagyunk egyedül annak az öntudatnak a birtokában, ami bizonyosan tudja, hogy kezdetben Isten mindent jól teremtett, aztán valami ősi titoknál fogva az ember mindent elrontott a teremtés jóságában. Mindent szembefordított az Istennel. Isten nélkül azonban a világ csak rosszá lehetett. Ám Istennek nem volt célja, hogy a rosszat örökké eltűrje. Különösképpen nem az ember miatt, akit az örök üdvösségre rendelt. Az emberbe be kellett oltania mindent megújító lényegét, a Lelket, ami Jézus Krisztusban meg is történt. Krisztushoz kell visszavezetni a világot, ez az Egyház és általa minden keresztény ember hivatása. Ezt tudatosan, az Evangélium hirdetésével,

mindennapi életpéldájával kell megtennie. Időben, az idők teljességében, ami ma igen kritikusnak és sorsdöntőnek látszik. Újra eljött az idők teljessége. Jézus Betlehemben már betöltötte az idők teljességét. Ezt az idők teljességét kell fenntartani a világ végezetéig Krisztus befogadásával.

Minderre int a nagyböjt. Íme, itt az óra, hogy bűnös voltunkra rádöbbenjünk, és a rossz cselekedetekkel szembeállítsuk a jó cselekedeteket, a bűnnel szemben az erényt, az istentagadással szemben az Isten dicsőségének meghirdetését, a halállal szemben a feltámadást és az örök életet. A rossznak a világban nincs meg az a szabadsága és joga, ami megvan a jónak és az istenszolgálatnak. A rossz ellen küzdeni nem diszkrimináció, hanem az emberiség szabadságharca a bűn rabszolgasága ellen. A búzából jó kenyér csak akkor lesz, ha előbb kiirtjuk a konkolyt. A bűnnek nincs polgárjoga az Isten országában. A bűn rossz, a bűn sötétség, a bűn bomlasztó féreg az emberiség társadalmában. A bűn a világvárosok sötét fellege, ami tele van életcsírákat bomlasztó bacilusokkal. A megváltás napsugarát kell hoznunk. Az azonban csakis Istentől való, csakis az Istennel való életközösség virrasztja fel az emberiség sötét éjszakájának egére.

Bűnbánatot kell tartanunk, és énekünk refrénje nem lehet más, mint az eljövendő húsvéti feltámadás záróakkordja: Jöjj el, Szentlélek Úristen, és újítsd meg a föld színét!

A mi nagypéntekünk

Íme, a Golgota sziklján hajótörést szenvedett az igazság! A Messiást elítélték: meghalt. Sötét lett a mélység színén. Az enyészet csendje borult a földre, s a reménytelenség lebeg a vigasztalan erkölcsi világ felett...

Igen, sokan most is úgy éreznek, mint akkor az apostolok; megrendült lelkükre ráborult a hitetlenség éje. S mintha a világtörténelmi események igazolnák kétségbeesésüket. Íme, a gonoszság győzött!

Így éreznek idegen járomban, pokoli kínokkal a leigázott magyar nemzet fiai is. Semmi sem változott azóta, hogy a XX. század nagy magyar bíborosa, Mindszenty József ajkáról elhangzott 1945 őszén egy meggyalázott nép jajkiáltása:

„Ma előttünk riadó vak mélység örvénylik fel, történelmünk legnagyobb erkölcsi, közjogi, gazdasági örvényében fuldoklik a vérző Magyarország. Zsoltárunk a Miserere, imádságunk a De Profundis, világunk az Apokalipszis. Babilon vizeinél ülünk, és elpattogott hárfahúrokon idegen énekre akarnak tanítani bennünket."

A világtörténelem legvéresebb forradalma még mindig a fejünk felett vonul. A hamis békepropaganda hazug lármája mögött ma is érzések és szenvedések sikoltanak fel, a szabadságra és igazi felszabadulásra vágyó, nemzeti büszkeségében meggyalázott s megszégyenített nép panaszában. A rabszolgaláncok még nincsenek széttörve; még mindig szenvedésbe, nélkülözésbe, nyomorba láncolják az emberiséget. Elborult lelkünk láthatára, értelmünk elhomályosult, akaratunk béna. „Nélkülözzük az Isten dicsőségét." Lealkonyodott az Isten kegyelmének a napja. Sokféle fényt gyújtanak, s mégis éj van. Hát valóban a gonoszság győzött?

Ne tévesszen meg bennünket a jók szenvedéseire és a gonoszok szerencséjére utaló kétely. Az első nagypénteken ilyenkor a Megváltó teste a sírban volt már. De csak a teste! Lelke valahol a világűrben az üdvösségre évezredek óta várakozókhoz szállt, hogy megvigye nekik a megváltás örömhírét. De aztán visszatért. És kiváltotta a halhatatlanság és a feltámadás eszméjét, valóságosan, test szerint feltámadott. Ez

világtörténelmi tény! Az apostolok nemcsak hitték, hanem látták a feltámadt Krisztust. És látta Pál is a damaszkuszi úton.

Nincs okunk a csüggedésre; éppen a jelen világtörténelmi eseményei miatt. A fejünk felett vonuló forradalom el fog múlni. Sötét fellegeit szétveri egy új pünkösdi vihar. Elvonul Európa leigázott országai felett, s épp amiatt, amiért most a legborzalmasabb, a hitetlenség miatt. Ezt a forradalmat hitetlenek idézték fel, önző hatalomra vágyók korbácsolják hullámait. Ezek a hullámok nem csapkodhatják a csillagokat. És a forradalom diktátorai ki nem olthatják eszményeinket. Az anyagimádó bölcselkedők és hatalomra törekvő diktátorok nem tudják kielégíteni a lélek vágyait. Az ő eszméik üresek, látszatok, melyek mögött nincs valóság, nem ismerik a lelket, az emberi érzést, a szeretetet. Nem adhatnak szabadságot sem; hiszen terrorral dolgoznak és üldözik a kereszténységet, amely maga az egyetlen szabadság.

Ahol embert irtanak, szörnyű munkaversenyek álarca alatt, a túlórák díját megvonván munkást nyomorítanak, ott a szabadságot megcsúfolják. A szabadság osztatlan; azt nem lehet senkitől sem megtagadni; mindenkié, mint az istengyermekség méltósága. Ez a forradalom azonban csak egy osztályt akar előnyben részesíteni; de ebbeli szándéka is hazug. A kalapáccsal, mellyel éppen Krisztus testébe is verték a szögeket, s melyet ez a forradalom állandóan a kezében forgat, saját fiait is fejbe veri. Hát ezzel a vérvörös kalapáccsal a világot nem lehet megváltani!

A világot csak a kereszttel lehet megváltani. A kereszt már egyszer megváltotta a világot; a kereszt, amelyen az Isten Fia meghalt. S ezzel a kereszttel már egyszer megszüntették a rabszolgaságot is.

És ma nagypénteken az egész világ — akarva, nem akarva, — Krisztus kereszthaláláról emlékezik. A diktátorok is! A vörös csillag alatt is! És ott keleten: az acélba gyúrt forradalmár elmélkedhetik azon, hogy a világ százmilliójának a szeme ma könnyes a részvéttől a Megváltó sok-sok vértanúja iránt, könnyes a magyar bíboros szenvedése miatt, akiről talán nem is fogjuk tudni, hogy hol hal meg, hogyan temetik el, s aki mégsem adja meg magát. A diktátor a vörös csillag alatt már több mint hetvenéves, s napjai meg vannak számlálva! Talán fülébe cseng még a grúziai szeminárium passióéneke, ahol valamikor kispap volt. De ha nem is, egyszer még meghallja, amikor majd elnémul körülötte e világ minden hazug dicsérete,

elszáll a feléje szálló tömjénfüst, s élete, bálványa összeomlik. Mert egyedül Krisztus az Úr, aki meghalt a kereszten. Krisztus ellenségei mind meg fognak szégyenülni. Akkor is, az első nagypénteken is megszégyenültek. A római legionárius kénytelen volt megvallani, hogy Jézus valóban Isten Fia volt; Kaifás megszaggatta ruháit, miután a templom kárpitja a földrengéstől kettérepedt. Júdás felakasztotta magát, miután a gyilkosok kinevették késői bánatát. Egy Saul nevű fiatalember, akire azt mondja egy hittudós, hogy együtt kiáltotta a tömeggel: „Ha Isten Fia vagy, szállj le a keresztről", — a damaszkuszi úton megvakult; de amikor újra hallotta a Megfeszített hangját, húsz éven át hirdette a Megfeszített dicsőségét.

Ó, bárcsak ez a lázban égő világ és a mi szerencsétlen Európánk megértené, hogy hol nyitották meg számára az üdvösség, a szabadság, a béke útját. Eljön az óra, amelyben fel fogja ismerni! Mert a lelkek mélyéből már feltör a sóhaj: kilátás kell nekünk, melyet nem szegélyez aknamező, drótkerítés, a Don-kanyari katonasírok hantja, a katyni halálmező jeltelen sírhantjai. S beszélni akarnak oly nyelven, melyet a kínzókamrák borzalmai el nem némítanak, hanem örökké zeng a halál után is! Napról napra nő azoknak a száma, akik nem rettennek meg sem szenvedéstől, sem kínzástól, sem a máglyák tüzétől, s akik már magában a puszta létben is isteni feladatot látnak. Isteni feladatot a Duna—Tisza táján, a Dunántúlon, Erdélyben, a Kárpátok fenyveseiben, az Alpesek hegylábainál és itt Amerikában is, Ausztráliában is!

És egy ilyen nemzedék meg fogja hozni a feltámadást. A magyar lélekből, amely a Megfeszített kegyelmi forrásából táplálkozik, kizöldül az új élet tavasza, s e tavaszban a húsvéti feltámadás pálmája leng majd. Magyar reménységünk zászlajának a rúdja a kereszt, s ott leng majd a Duna partján, az Országház kupoláján. És egy feltámadt nép boldogan énekli a húsvéti alleluját.

Hisszük, hogy a történelmi pillanat már igen közel van!

(1952)

A bűn a mi nyomorúságunk

Azt mondják, hogy a XIX. század hitetlenebb volt, mint a mi századunk, ami az utolsókat leheli. A hitetlenség valóban az elmúlt század intelligens köreinek és a marxista munkástömegeknek epidémiája volt. A két világháború nemzedéke azonban a hit útjára lépett. Nemcsak Magyarországon, hanem széles e világon. A Papinik, a Paul Claudelok, a Jaques Maritainek, a Franz Werfelek jelezték a pálfordulást. Nem is említem utolsó évtizedünk nagy megtéréseit. Szolzsenyicin csak egy példája az ateizmus útkeresésének. A színes népek Krisztushoz térnek. A csalódott fehérek, akik az előző nemzedékek életében kereszténységükben képmutatást tapasztaltak, a jézusi hit helyett a buddhizmushoz vonzódnak. Egy amerikai tisztviselő nagyon ajánlotta nekem Sususki esszéjét a buddhizmusról, Allan Wats könyvét a természetről, a férfiról és a nőről. S mégis válságban vagyunk. Rosszabb az egyén, a társadalom élete. A politikusok elvesztettek minden világnézeti alapot. A bankárok a világpiacon a hasznot emelték egzisztencialista világnézetük alapelvévé. A tömegek úgynevezett érzékiségi korban élnek. Olyannyira belebonyolódtak az érzékiség élvezetébe és csömörjébe, hogy már nem is tudják, mi a bűn, mi az erény. S ha az eszmélődések és vívódások közepette valamiképpen mégis megérzik Isten jelenlétét, a vallástól irtóznak. Az intézményes vallás, az Egyház még mindig botránykő számukra. Pedig milyen jó, hogy van kereszténység, van Egyház, van templom, és emberi ajkak hirdetik Isten dicsőségét és az ember elhivatottságát az örök életre. Jó, hogy Jézus nevében apostolok szerveznek egyházközségeket, tanítják az új nemzedéket az élet és az örök élet igazságaira, az emberi élet valódi céljaira, ami intézményesített vallás és Egyház — vagyis a tanító egyház — nélkül lehetetlenség volna. Jó, hogy olvassák az Evangéliumokat és azokban Jézus üzenetét: Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgett az Isten országa. Bűnbánat nélkül nincs bűnbocsánat. És van bűn, és a bűn a mi legnagyobb nyomorúságunk.

Az új világ nem akar hallani a bűnről. Bűnről beszélni nem modern dolog. Érzik azonban, hogy valami nincs rendjén. Az egyén boldogtalan, és a társadalom valamiféle mocsárban ful-

doklik. A napirenden lévő gyilkosságok elrémítenek. A minden iskolázottság nélküli diplomaták eltűrik — sőt: sokszor előmozdítják — kis népek irtását. Az atomfegyverek halálos árnyékában élünk. Hiányzik a kontaktus egy állandó örök értelmi lénnyel, aki segíthetne a nyomorúságunkon. Önmagunk nem tudunk kiengesztelődni egymással. Szeretetünk a semmivel egyenlő, egy örök szeretet ismerete és átérzése nélkül. A gyűlölet kormányoz a népek életében. És a gyűlölet nemcsak a diktátorok hitvallása volt, hanem a modern — és csődbe jutott — demokráciák világnézetének energiaközpontja. Igen: valami nincs rendjén. Bármihez fogunk, semmi sem sikerül. A pápa békét és kiengesztelődést hirdet. Amerika külügyminisztere békekonferenciákra lohol. Tárgyal zsidókkal, arabokkal. S a világ nyugtalan. Mao és Brezsnyev gyakran beteg az utóbbi időben. A demokráciák elnökeit is beteggé teszik. A katonai junták túltesznek az ókor despotáin kegyetlenségükkel. S az isteni nép? A fától nem látja az erdőt. Anyagias, érzéki és irigy. Az egész világhelyzet képe fölé bátran írhatjuk: Íme, a világ bűne! Születésünktől halálunkig ennek a tudata kísért, kínoz és végül öngyilkosságba kerget. Rettenetes dolog a világ bűnében élni! Vajon mit érez az az ötéves gyermek, akinek a hajnali fényben nem kulcsolják imára a kezét, hanem ehelyett hallania kell mostohaapja káromkodását, anyja ordító üvöltését...

A bűn bacilusai a lelkünkbe ivódnak. Egy influenzajárvány csak a testnek okoz kisebb károkat, és az sem tart soká. Most van igazán szüksége az egyénnek arra, hogy szabad legyen, és egyéni szabadságában kitörjön a bűn miazmás atmoszférájából. Amerika kormányának sikerült kitörnie a föld atmoszférájából. Vajon ki segít bennünket abban, hogy az emberiséget irtó bűnatmoszférából kiszabaduljunk? Mert vágyunk a szebb és tisztább élet után! Elég volt a bűn rabszolgaságában élni! A reménytelenség nem ejthet meg bennünket! Végeredményben szabadságra születtünk, és szabadságunkban áll harcot hirdetni a bűn ellen, ami oly sok nyomorúságnak — és magának a világválságnak is — oka.

Mi tudunk valami nagy dolgot, amiről a világ nem tud (vagy nem akar tudni). Mi tudjuk azt, hogy Jézus hatalmasabb, mint a bűn. Szent Pál — a rómaiakhoz írott levelében — így tanúskodik: Amint tehát egynek a bűnbeeséséből büntetés szállt minden emberre, úgy árad minden emberre életadó megigazulás egynek igaz volta miatt. Jézus az, aki megszabadított

a bűn igájából. Ő tudatosan vállalta el a világ bűneit. Tudta, hogy ezzel legyőzte a bűn hatalmát, és az, aki vele küzd a bűn ellen, az legyőzi a bűn hatalmát.

Akkor, amikor azt érezzük, hogy lelkivilágunkban — de a körülöttünk való világban is — valami nincs rendjén, akkor az a körülmény nem más, mint az, hogy a bűn uralkodik felettünk és bennünk, és nagy távolságra kerültünk az Istentől, minden boldog élet forrásától.

Jézus visszavitt bennünket az Isten közelségébe. S akkor, amikor mi az ő kegyelmével megtanulunk imádkozni, amikor mi elkerüljük a bűn alkalmait, a rossz filmeket, az erkölcstelenséget, a paráznaságot, a házasságtörést, a hazudozást, az irigykedést, a hamis vádaskodást, a pletykaterjesztést, akkor visszakerülünk az igazság, a szeretet, a jóság, a tisztaság, az engedelmesség forrásához, Istenhez. És ezt tesszük Jézus kegyelme által, az ő segitségével.

Azt mondják sokan: nincs szükségük közvetítőre, megváltóra; ők a maguk erejéből is felkelnek a bűnből, és rálépnek az Istenhez vezető útra. Nem olyan egyszerű a magunk erejével legyőzni a bűnt. Mindig visszaesünk a bűnbe. Segítségre van szükségünk! Csak Jézus kegyelmével leszünk igazán megtisztultakká. Szentségei által. Csak a megszentelő kegyelem állapotában — ami Istentől való — lesz erőnk harcolni a bűn, a szokás ellen. Az alkoholisták úgynevezett anonim társaságba iratkoznak, hogy leszokjanak az alkoholról. A hisztériások, a lelki nyavalyákban gyötrődő betegek pszichiáterhez mennek, hogy megismerjék a szabadulás feltételeit. A bűn áldozatainak Jézushoz kell menniük. Imádkozniuk kell. Csak így szabadulhatnak meg a bűntől. A megigazuláshoz energiaforrásra van szükségünk. Ez az energiaforrás maga Jézus.

Rajta tehát, menjünk Jézushoz, főképpen a nagyböjt folyamán. Tartsunk bűnbánatot, és gyakoroljuk az önmegtagadást! A pazarlással amúgyis fel kell hagynunk. Tegyük a takarékosságot, a böjtölést lelki szempontból! Ne csak azért, hogy lefogyjunk, hanem tegyük ezt lelkünk üdvösségéért! Éljünk Istenből Istennel, s akkor legyőztük a bűn hatalmát, és megváltozunk belső világunkban, valamint megváltozik körülöttünk a világ is. A magyarság szempontjából is milyen üdvösséges lenne ez! A szabadságot az új élet kedvéért kaptuk Istentől. A szabadság azonban csak akkor válik bűnt legyőző hatalommá, ha a szabadságot Isten és felebarátaink szeretetére hasznosítjuk.

A szeretet nagy drámája

Nagypénteken a kereszt leleplezése a keresztény liturgiában a hivő lelkében mindig megrázó átélést indít meg.

Krisztus, a názáreti Jézus, az Emberfia tudatosan a mi bűneinkért vállalt kínszenvedést, és halála drámaian mutatja meg nekünk: mily nagy érték az Isten szemében az emberi lélek!

Nem teológusok utólagos magyarázata az, hogy a Gondviselés az ember megváltásáért küldte Fiát e világra. Jézus egész élete, tanítása bizonyítja, hogy az ember megváltása a bűn hatalmából, az Isten örök tervei közé tartozik. A tékozló fiúért, a bűnös asszony megmentéséért jött erre a világra. Isten nem akarja, hogy egy ember is elvesszen az örök kárhozatban. Erről a bűnös embert meggyőzni filozófiával, szociális munkával (vagyis az embert kiemelni a nyomorból) nem lehetett. A menekülttáborok életéből tudjuk, hogy mily sokszor megvádolták a Karitász-vezetőket a ruhák és pénzek elsikkasztásával, mert nekik, a vádolóknak nem jutott elég a szeretetadományokból. Azt a másikat, aki többet, jobbat kapott, majd széttépték ott a helyszínen.

Az Istent sok gondolkodó elmarasztalta azért, hogy Jézusnak megengedte: magát a kereszthalálig megalázza valami „kétes" értékű áldozattal. Hiszen nem minden ember kapcsolódik bele e véres áldozatba, kiengesztelésbe. De azok elfelejtik azt a lélektani tényt, hogy az ördög hatalmában vergődő embert, aki örökre elvesztheti örök üdvösségét; szókratészi tanácsokkal nem lehet meggyőzni, hogy a legnagyobb tragédia az ember életében a bűn! Az embernek szüksége volt arra, hogy valaki bemutassa előtte a bűn borzalmas mibenlétét és azt, hogy a saját erejéből nem tud szabadulni az ördög kísértéseitől. S ami a keresztény meggyőződés sarkalatos tanítása: az ember önmaga erejéből képtelen rálépni a visszatérés útjára az Istenhez. Nem az Istennek volt szüksége arra, hogy haragja lecsendesedjék a bűn ocsmánysága miatt, hanem az embernek, hogy ne maradjon meg a bűn posványában minden segítség nélkül. Utóbbiért kellett Jézusnak e világra jönnie, és bebizonyítania, hogy az Isten végtelenül szereti az embert, és nem akarja a vesztét. Ahhoz valakinek jönnie kellett, aki bemutatta,

hogy az Atya várja a bűnös megtérését, s a bűnösnek nem kell mást tennie, mint rálépni a visszatérés útjára.

Mindenben a meggyőző erő és a győzedelmes bizonyítás maga az élet, illetve az életben való példaadás.

A bűn rabszolgává tette az embert. Nemcsak a kényurak rabszolgáivá, hanem a bűn rabszolgáivá is. A bűn e borzalmas kihatását a történelemben Jézus az által mutatta be, hogy felvette a szolga alakját. Már Szent Pál írja Jézus lelkivilágából megértve, hogy a Szeretet ezért vette fel az emberi természetet. Az ige megtestesülése azonban még nem hozta volna lázba a bilincsekbe vert rabszolga lelkét az örök üdvösségért. Ennek az emberré lett Istenfiának a szenvedésekben kellett bemutatnia a rabszolga embernek, a kényuraknak és a páriának, hogy a bűn a legnagyobb rossz a világon, s attól szabadulni kell. Viszont ez áldozatok nélkül nem megy. Jézus tehát önként és tudatosan szenvedett és hordozta nagypénteken a keresztet, mely halálos ágya lett a Golgotán.

Ez volt nagypénteken az Isteni Szeretet nagy kinyilatkoztatása.

A keresztáldozat tehát kétségtelenül bemutatta a világnak, hogy a bűnért nagy áldozatot kell hozni. Nagy ára van a bűnnek, az élvezetnek, az istentagadásnak és gyalázásnak. A bűn oly rémségeket zúdított a világra, hogy abba belerendült az egész emberiség. Nagypénteken, a hagyományok szerint, amikor Jézus meghalt a kereszten, természeti jelenségek kísérték, a nap elsötétedett, s valaki felkiáltott: Vagy most van a világnak a vége, vagy maga az istenség szenved. Hát az Isten valóban belerendült e borzalmas szenvedésbe, a bűn létezésének a tudatába, amelyet hatalmától megfosztani csak önmaga szenvedésének a kivetítésével Jézus Krisztus emberi természetén át tudott úgy, hogy az ember megtérjen és bűnbánatot tartson.

Ismétlem, Isten önmaga számára sohasem követelte volna a krisztusi, nagy áldozatot, ha az embert más módon is vissza lehetett volna rántani a bűn poklából. De, úgy látszik, nem lehetett, s Jézusnak, az Emberfiának meg kellett halnia. Úgy szerette Isten a világot, hogy az ember üdvéért ezt is vállalta. Isten nemcsak teremtő, hanem megváltó Isten is.

Ma, nagypénteken, amikor a világ teremtése még mindig folyamatban van, és az ember még mindig rászorul a megváltásra, nem tehetünk mást, csak mélyen térdet hajtunk és zokogva mondjuk: Ó, szerencsétlen bűn, mily nagy áldozatot

követeltél! S amikor térdet hajtunk, nem csupán valamiféle liturgikus cselekményt végzünk, hanem szívünkben is megrendülünk. Valóban, mert a bűn nem valamiféle csínytevés a rossz és neveletlen gyermekeknél, hanem lázadás az Isten végtelen szeretete ellen. Különösen Krisztus kereszthalála után valami brutális bűntény, mely miatt ma is valóban szenved a világ. A háborúk borzalmai, a haláltáborok eltorzult arcú milliói, az éhínség áldozatai, a gazdagok profitéhsége miatt, a szörnyű kísérő jelenségei. Nemcsak az ember szenved, hanem újra és újra kiújulnak az Isten szeretetében a napfoltok.

De Krisztus keresztáldozata éppen ezért remény a számunkra. S ezért nem ijesztenek a napfoltok sem. Krisztus a kereszten nem egy tragikus hős, akinek csak az eszméje győzhetett néhány ember szemében. Ő a diadalmas Istenfia. Nagypéntek nem valamiféle döbbenetes végzet. Az Emberfia halottaiból feltámadt. A keresztrefeszítés után látták apostolai, és sok százan tanúi voltak dicsőséges hazatérésének a Mennyei Atyához. Az Istenfia győzedelmeskedett az Emberfiában! A kereszt drámája így vált a feltámadás hajnalán győzelemmé, s az emberiség azóta elhivatott mindig újabb és újabb reményre.

A Golgotán vált nyilvánvalóvá Isten szeretete

A ma embere nem szeret hallani rossz híreket. Irtózik a szenvedésektől, és haragszik azokra, akik bűnhődésről s vezeklésről beszélnek neki.

Ne csodálkozzunk a modern ember e lélektani megnyilatkozásán. A két világháború oly pokolian borzalmas kínokkal gyötörte az ember lelkét és testét, hogy száműzni szeretné a poklot örökre. Még a jó Istenre is haragszik, ha ő netalán mégis fenntartja majd az örökkévalóságon túl is a poklot... (Absurdum in terminis?)

Az Egyház liturgiája reformjában igyekszik minél kevesebbet emlékeztetni a bűnbánatra. Advent többé nem lila ruhás, komolyságra intő időszak. A nagyböjt inkább jótettekre buzdít, mintha a böjtöt meg lehetne váltani alamizsnával. Lehet! De a jótett értékesebb akkor, ha az jóvátétel a vezeklés mellett, s nem menekülés a megérdemelt bűnhődés elől. Ismerni kell valóban az ember lélektanát.

Van azonban a modern ember lélektanában valami, ami komoly figyelmeztetés az emberiség sorsáért felelős vezetők, államok, egyházi intézmények felé. S ez nem más, mint a szociális nyomor és ínség. Az ember lelki állapota sokáig nem bírja el a szociális nyomor és ínség következményeit: a háborút, a forradalmat, a politikai börtönt, ami vérpatakokba hömpölyögteti az emberi kínok, az árvák és özvegyek, a megkínzottak és az eszményeiben meggyalázott új nemzedék könnyeit.

Sajnos, a szociális bűnök, brutalitások okozta nagy dráma állandóan ismétlődik a történelemben. Az uralkodni vágyás és a hatalomvágy véres nyomokat hagy maga után évszázadokon keresztül. S ne gondoljuk, hogy ezt csak az államok vezető rétege csinálja. Nemcsak hadvezérek és forradalmárok rohamoztatják alattvalóikat más népek felkoncolására, hanem a vérontásban és a vérfertőzésben részt vesznek a gazdasági élet irányítói és haszonélvezői is. Sőt: tovább megyünk az analizisben. A véres utat jelző hatalomvágy véres kardot, tőrt villogtat és mérget vegyít a kisebb közösségekben, a családokban a hivatali kolléga, a feleség, a férj ellen is. Mindaz, aki

uralkodni akar, előbb-utóbb viszályt szít, elnyom és mérhetetlen szenvedéseket okoz felebarátjának.

A történelem e nagy drámájában a világmindenség Ura ezért megrendezi a világtörténésekben a legnagyobb drámát: teljes mértékben megforgatja a hatalmi erőviszonyokat, és egészen új helyzetet teremt. Ő, akié minden hatalom a világmindenségben, hatalomtól megfosztottként jelenik meg a világ színe előtt. Ő, akihez minden tartozik, nem akar uralkodni, hanem csak szolgálni. Semmit sem tart meg magának, hanem mindenét odaadja a szenvedő és bűnös embernek, hogy megtérjen. Odaadja önként a saját életét is. Sajnos, oly sokszor hallottuk már az Istenfiának szenvedéseit, kereszthalálát, hogy hozzászoktunk ahhoz az illúzióhoz, hogy a krisztusi megváltás kijár nekünk. A nagyszombati szentelési prefációban fel is kiáltunk: Ó, szerencsés bűn! Nagy méltóságra tettél szert, hiszen miattad halt meg a világ Megváltója. Vagyis: vétkeztünk, tehát kijár nekünk Krisztus váltságdíja. Nem egyszerűen valamiféle behelyettesített jóvátételről van itt szó! Isten, a világtörténeti események rendezője, tökéletes hatalomátvételt művel a krisztusi megváltás művében. Isten először kiüresíti önmagát, felveszi a bűnös szolga alakját, szenved és meghal. De a drámának ezzel nincs vége. Isten nem azért mond le a hatalomról, hogy azt átadja végleg a bűnös embernek, hanem azért, hogy a bűnös megtisztuljon és részt vegyen a Megfeszített Szolga feltámadásával újra visszavett isteni hatalom dicsőségében az idők kiteljesedése után... Ennek gyönyörű kifejezését adja Pál apostol a flilippiekhez írt levelében.

Jézus kereszthalála a zsidók szemében botrány volt, a pogány görögök szemében értelmetlen ostobaság!

De éppen az isteni hatalom „fordulatjátékával", Jézus élete árán, tudta meg a világ tulajdonképpen, hogy ki az Isten! Az Isten nem diktátor, az Isten nem tirannus, az Isten nem politikai méregkeverők előretolt „uralkodója" (mint azt az ókori kultúrnépek mitológiáikban kifejezték), hanem Isten a szeretet!

Mi is az a szeretet, hogy állandóan emlegetjük? Amikor titokzatos problémákat akarunk megoldani, s így a bűnt és bűnhődést, a szenvedést és ártatlanok vérehullását, akkor a szeretetet emlegetjük. Amikor a szociális, társadalmi és politikai brutalitások ellen tiltakozunk, a szeretethez fellebbezünk.

A szeretet a legérdemesebb létezés azért, hogy mindig a másé legyen. A szeretet tudatosan odaadja magát még ellen-

ségének is. A szeretet nem önkielégülés, nem önmaga birtoklása önmagáért és jólétéért. A szeretet élő létezését éppen Krisztus kereszthalálában tapasztaltuk meg; éppen Krisztus megalázottságában eszméltünk fel Isten lényegére. Isten a szeretet! Valóságosan bemutatkozott a világ legmegrendítőbb történelmi drámájában. Nem mitológiai legendákban, nem teremtéstörténeti metafórákban, hanem valóságos történelmi akcióban. Ebben az akcióban tárult a világ szeme elé az az isteni belső élet, amely a mi keresztény terminológiánkban a Szentháromság nevét kapta. A szeretet másért van. Mindig átadja magát a másiknak. Az Isten lényegében ez állandó, mert ő maga a végtelen szeretet. Világokat megrendítő, megelevenítő hatalom ez. Öntudatos hatalom! Tudatosan és végtelenül adja át önmagát önmagának. Az öntudat a személy tulajdona és tulajdonsága. Tehát az egyik személy adja itt át magát valóban a másik személynek a legnagyobb által: a végtelen szeretet által. Nagy misztérium, de ha Isten a szeretet, ez másképpen nem lehetséges és nem képzelhető el. A Golgota drámájában vált mindez nyilvánvalóvá a világ előtt. A szeretet szabadságában teszi Isten a felfoghatatlant: kiüresíti önmagát, és látszólag megsemmisíti önmagát...

Jézus mondta egyszer: Ha a búzaszem nem kerül a földbe, terméketlen marad. De ha a földbe kerül és meghal, százszoros gyümölcsöt hoz. Ezért az átalakulásban a lényeg a halál. De míg a világ hatalmai dicsőségükért másokat küldenek a halálba, addig Isten önmagát adja oda, hogy a megváltott lelkeken mutassa meg örökkévaló dicsőségét. A világi hatalom terméketlen is marad, míg Isten az örök élet gyümölcsét adja: a halhatatlan boldogságot. Ez a krisztusi megváltás és áldozat lényege, célja.

Emberek jönnek, emberek mennek. Korszakok váltják egymást. A földi dicsőség átmeneti. A krisztusi megváltásnak azonban folytatódnia kell a világ végezetéig. Ezért mondta Krisztus barátainak: Legyetek egymásnak a szolgálattevői. Vagyis a mi törekvésünk sohase irányuljon vagyongyűjtésre a birtoklás kedvéért. A modern kapitalizmus világában (s ez alól a kommunizmus sem kivétel, mert az nem más, mint államkapitalizmus) nehezen értjük meg, hogy az Egyház nem a gazdagok egyháza, hanem a szegényeké. Lehetnek gazdag hívei, de maga az Egyház nem a nagybankok, gyárak tulajdonosa. A nagy világbankok között a vatikáni bank gazdagságáról beszélni nevetséges és hamis állítás. Természetesen a világ-

történelem folyamán mindig megvolt a kísértés az egyháziakban is a hatalmi vágy kielégítésére.

Ezért mondja az Úr: Ne gyűjtsetek magatoknak kincseket a földön. És Pál apostol határozottan felszólít az Úr követésére. „Krisztushoz akartok hasonulni? Az ő érzéseivel teljen meg szívetek." Vagyis nemcsak erkölcsi vonatkozásban érezzünk együtt Krisztussal, hanem teljesen ő legyen bennünk, és mi őbenne. Pál apostol ezt így fejezi ki: Már nem én élek, hanem Krisztus él énbennem. Ez az igazi kereszténység lényege.

Ha keresztény méltóságunk lényegét megértjük, akkor elérkeztünk a nagyböjt lélekformáló jelentőségének a megértéséhez is. A nagyböjt csak egy kis lelkigyakorlat az egész emberi életre vonatkozó nagy felkészülésre. Célja nem csupán egy ünnepre, a húsvétra való emlékeztetés. A mi földi életünk egész hosszában kell gondolnunk az élet végső céljára. Ez a végső cél pedig nem a földi halál. Nem a teljes kiüresedés, a megsemmisülés. A világmindenségben ilyesmi az ember életében sincs. Nemcsak a búzaszem sorsában van átalakulás, új tavaszba való szárszökkenés, hanem az ember lényében is. Létezése vajúdással kezdődött, és vajúdással, halállal megy át a megdicsőülésbe. Nemcsak húsvétkor és nemcsak az Úr feltámadására kell emlékeznünk, hanem egész életünk folyamán a saját feltámadásunkkal is kell foglalkoznunk, és arra a halálon, az áldozatos s hősi erőfeszítésekkel, a szeretet szolgálatában felkészülnünk. Szinte azt mondhatnánk, hogy állandóan a „földbe kell vetnünk" magunkat. Én a másé vagyok, és a máson keresztül a teremtő és boldogító Istené! Pál apostol írja: Ha tehát Jézus halálának hasonlósága által egybenőttünk vele, akkor feltámadásában is úgy leszünk. Az üdvösség történetében a legfölségesebb tény a Krisztussal való egyesülés. Az ő és a mi halálunk által. A mi lemondásunknak és nagyböjti áldozatunknak ez a legmélyebb értelme. Részt kell vennünk Krisztussal az ő teljes önátadásában — egészen a kereszthalálig. Önmagunkat ámítjuk, ha azt hisszük, enélkül mi a világot kivezethetjük a terror, a bűn és a hatalmi erőszak halálos szorításából.

A pragmatizmus világszemléletében a nagypéntek egy illúziók világában álmodozó próféta elbukása a világ hatalmainak mindent felőrlő malomkövei között. A valóságban azonban — a Gondviselés üdvösségtörténetében — a nagypéntek a győzelem napja. Akkor a világtörténelem legnagyobb drámája ment végbe, de úgy, hogy továbbra is folytatódik a

világhatalmi viszonyok és tényezők teljes átalakulásával. Halálában kezdődik Jézusnak, az Úrnak a győzelme. A feltámadás királyi zászlói lengnek a magasban, és a megváltott emberre vár az örök élet koronája.

A krisztusi passió műve

A nagy passió: az isteni szeretet a földi életben és szenvedéseiben a természetfölötti világ végtelen távlatait nyitja meg számunkra. Nincsen igazi keresztény, ki ne tudná, mit jelent maga a Megtestesülés. Karácsony új történelmet hozott. A földi élet természetfölötti értelmet kapott. Krisztus bemutatta nekünk, hogy a szenvedés nagy misztérium ugyan, de nem értelmetlen. Nincs igazi dicsőség anélkül. A test feltámadása csak a mi három dimenziós létünkben felfoghatatlan. De Krisztus feltámadása megtapasztalható bizonyság amellett, hogy van más különb világ e földinél. Olyan, mint maga az isteni lényeg. Felbonthatatlan, és semmiféle anyagi létező nem korlát a számára. Könnyedén áthatol rajta. Krisztus a feltámadás után, zárt ajtók ellenére megjelent apostolai előtt. Akkor csupán az apostolok tanúsága, a hit tudta elhitetni velünk. Ma a tudományban komoly hipotézis a ma nekünk még ismeretlen kiterjedésű világ létezése. A kereszténységben már kétezer éve hittétel a megdicsőült test örökléte. Az a másvilág, melyben a halál csak átmenet. A változó világ és a megdicsőült világ között van, azaz a kettőt összeköti az egész világmindenségnél nagyobb értékű halhatatlan lélek. A test felbonthatatlan formája. Halált, megsemmisülést nem ismer. A halál maga, vagyis az átmenet semmivel sem titokzatosabb, mint az élet. Az élet lényegét a korlátok közé szorított értelem képtelen átfogni, megérteni. Nem csoda, hogy a halálban csupán elmúlást lát. Holott a halál pillanatában az egész világot megrendítő és sohasem befejeződő dráma játszódik le. A látszat ez: mindaz, ami öntudat volt a szem által a természetben mámorosan kicsendülő színpompáról, és ami a fülben a hangok muzsikáló játékáról és a többi érzékszervekben az illatok és gyönyörűségek pazar álomvilágáról, mindaz egy másodperc ezrednyi pillanatában „örökre" eltűnik. Hová? Egy szomorú, hallgatag hangulatban a még itt élők és látók csak azt érzik: egy élet holtan a porba hullt. De az élet lényegében nem valami végzetszerű kezdet, és aztán megsemmisülés. Van felelet arra, hogy a világmindenségben működő erők és energiák mögött mi van. Krisztus a felelet!

A krisztusi nagy passió, ó, igen, a másvilágra, a síron túli

életre, az Istenre utal. A földi élet nem értelmetlen epizód. Csodálatos, nagy felkészülés az örök életre. Van természetfeletti világ. Oda gravitál minden. A mi életünkben megtapasztalt világ annak a reflexe, időbeni kiadása. Nem semmisül meg, csak majd elváltozik. Az elváltozást majd a minden test feltámadása, megdicsőülése jellemzi. Krisztus húsvéti hajnala az Isten üzenete volt arra a kérdésre: S mi lesz a vég? Így semmiképpen sem lehet közömbös számunkra az, hogy miként zajlik le a mi földi életepizódunk. Csak valami oktalan vagy megátalkodott világnézet mondathatja velünk: mindegy, mit hiszünk, vallunk, cselekszünk. A gép elindult, a madár felszállt, a természet virágba öltözött s a világmindenség nagy isteni szimfóniát zeng. Az ember halhatatlan lelkének is van missziója. Tudnia kell, miként működtesse értelmét; hová, merre irányítsa akaratát, és egyáltalán célszerűen kell élnie önmagában és abban a közösségben, melyből nem vonhatja ki magát, mert vele született; a családban, a társadalomban. A végcél az Isten. Az örök élet!

A krisztusi élet rásegít arra, hogy miként legyen értelmünk iránytű a természetfeletti világ, a halhatatlanság felé. A mi hitünk az, ami győzedelmessé teszi pályafutásunkat, ezt a földi életet. De a hit maga még nem volna elég. Ezért Krisztus arról is gondoskodott, hogy intézményével, az Egyházzal és szentségeivel motorunk legyen földi utazásunkban. Mert állandóan vonulunk. S kell erő és energia hozzá. Így lesz létünkben, életünkben létünknek dagadó és fakadó örvénye az Isten, az ő teremtő akarata. Istenből vagyunk. Ő mintázott meg minket, ő alakított ki. Nem hagyott magunkra. Állandóan közli magát velünk. Léte, ereje, teremtése állandóan kiteljesedik a szellemi világban. S ahol van lelkiség, vágy a szép élet után, ismét és ismét új világot teremt. Isteni természetének részesévé tesz. Csupa kegyelem. Istenfiúságnak hívjuk. A szentek érzik állandóan. Igen, az istengyermekség a legszebb érzés a létben. Csak öntelt értelem mondathatja, hogy az Isten nem Atya. Ezért is a sok hajótörés a lelkek világában. Nélkülözik az Atyát, minden lélek a bűn melankóliájában elsötétül, kevélységben megátalkodik. Kár a ronggyá tépődött lelkekért! Én tehát közreműködöm mindenben az Istennel, kegyelmével. Dolgozom komolyan lelkem szép világának kialakításán. Vezérlő gondolatom: vár rám a mennyország! Isten velünk! S majd közli velünk dicsőségét.

A földi élet nagyböjti szenvedéseiben nem csüggedek el.

Lehajtom fejem a szent kereszt fája előtt. Rajta függött a legszebb földi élet. De ma az örök fény betűivel rá van írva: Imádunk téged, Krisztus, és áldunk téged, mert szent kereszted által megváltottad a világot.

Krisztus és keresztje

A kereszt ellenségeinek a száma megnövekedett. Nemcsak az Egyházon kívül harsog a sok gúnyáradat, hanem azon belül is.

Amikor mi nagypénteken a keresztet felmagasítjuk liturgikus ténykedéseinkben, akkor tulajdonképpen magát Jézust mutatjuk be a világnak, mint a mi Megváltónkat. Ma, két évezred után a golgotai dráma nagy jelenete egészen más színben fénylik, mint akkor, amikor a nap elsötétedett. A keresztből a győzelem zászlaja lett, s azt lengetjük a modern világ kaotikus viharában. Nagypénteken a kereszt sötét árny, amelyen egy megkínzott ember függött, és nagy gyötrelmek közt meghalt. Ma a kereszt győzedelmi jelvény. Maga a győzelem! Mert a kereszt eggyé lett Krisztussal, aki feltámadt. A diadalmas kereszt élő ellentmondása minden gonoszságnak, megalkuvásnak. Ezért növekszik ellenségeinek is a száma. Soha nem volt oly nagy aratása a bűnnek a világtörténelemben, mint ma. Oroszországban múzeumok gyűjtik a relikviákat, s azokat ördögi módon állítják össze. Láttak keresztet az egyik múzeumban, amelyen egy ember függött szamárfejjel. A gonoszságnak ez nem is eredeti ötlete. 1856-ban a római Palatinus ásatásai közben megtaláltak egy márványba vésett karcolatot. A karcolat közepén az előbb említett kép. Szerepel azonban a kép mellett egy másik emberi alak térdelve, s alatta az aláírás: Alexamenosz imádja Urát-Istenét.

Az Egyház a világ szemében így áll. Vannak persze más képek és elgondolások is. Tény azonban, hogy mi a kereszt alatt álltunk. És a kereszt magát Krisztust, a názáreti Jézust jelenti. Őt imádjuk, neki hódolunk. Strassburgban van egy kép az Egyházról. Azon a képen az Egyház egy nemes tartású, büszke fiatal nő. Kezében a keresztet mutatja a világ felé. Mellette az emberiség és vallások képviseletében egy másik nő áll. Szeme be van kötve. Hiába tekint a magasságok felé, nem érti az Isten országának néma, de annál fenségesebb szimfóniáját. Ezt a képet a keresztes hadjáratok idején készítette művésze. Akkor, vagyis a XI. és XII. században páncélba öltözött az Egyház. Kard volt a kezében, és harcolt Európa létéért. A XVIII. század racionalizmusa és ma a kommuniz-

mus ezért vádolja az Egyházat. De arra nem gondolnak, hogy Európa a ma kigúnyolt barátok nélkül az arab sivatagokra emlékeztető beduin sátrakban, jobban mondva a germán törzsek erdőiben élne. Az arab világ nem engedte volna a párizsi, bolognai egyetemeket felépíteni vagy a kölni dómban az Istennek alleluját énekelni. És kommunista aposztázia sem lenne ma, mert az óriási civilizáció, a nagy szellemkultúra a kereszt által felszabadított európai lélek műve, amellyel a modern, hitetlen társadalom visszaél.

A nagypénteki kereszt-felmagasítás élő mementó: Krisztus maga emelkedik fölénk, és mutatja sebeit. Int felénk: Legyetek alázatosak, és gyógyítsátok a modern ember sebeit. Az egész emberiség egy nagy kereszt. Rá van feszítve minden ideálunk, eszményünk, szent örökségünk! Krisztus keresztje megdicsőült fényben ragyog. A világ mocsarát és gyűlöletét a krisztusi kereszt fénysugara tudja csak felszárítani, és a Szentlélek kegyelmével termőfölddé, virágos rétté változtatni. Nagypéntek után életünk példájával ragyogtassuk a krisztusi keresztet. S a világ bölcsei majd megszégyenülnek, és felvirrad a modern kor húsvéti hajnala.

Krisztus és keresztje a világ megújulásának a titka.

Íme, a kereszt fája, amelyen a világ üdvössége függött.

És a modern Alexamenosz imádja Urát és Istenét!

A kereszt titka

A budapesti népbíróságok tárgyalásain a legdrámaibb jelenet egyszer akkor volt, amikor Zadravetz István, ferences tábori püspök az utolsó szó jogán beszélt. Beszéde régen a kezemben volt, ma csak annyira emlékszem, hogy ellenségei halálsápadtan hallgatták, s a teremben a halálos csöndben mindenki érezte, hogy az igazság a megkínzott rab püspök oldalán van, s nem a bolsevista orosz hatalom páncéljában hetvenkedő rezsimnél.

Az igazság sokszor a megalázottak condráiba öltözik. S különösen ma, a megalázott nemzetek soraiban. Így volt ez régen. Akkor is, amikor Szent Pál apostol levelét megírta a korintusi hívekhez. A bölcsek szemében a bölcsesség tógában jár, de Szent Pál azt hirdette, hogy a világ bölcsessége járhat ugyan tógában, ünnepi felvonulásokban hirdethetik, igazság azonban nincs benne. Isten az igazságot elrejti az egyszerű emberek szívébe. Amikor az üldözött hivő a kínzó vallatók prédája, akkor némán, ékes szónoki fogások nélkül az üldözött hallgatásából kiált a világba. Némán és hallgatagon.

A kereszt mindig őrültség volt a világ bölcsei előtt. A zsidók botránkoztak rajta. Pedig az igazság a keresztben volt. Krisztus halálában és megszégyenítő üldözésében nyitotta meg az ember útját az igazság és megváltás felé. Az üdvösség történetében látszatra hiányzik a logika, a bölcsek művelete. Viszont a kereszt nélkül, Krisztus megaláztatása nélkül a római birodalom rabszolgái sohasem szabadultak volna fel. Sajnos, kétezer év után a kereszt megtagadásával a világ bölcsei új rabszolgaságba hajtják a népeket és egyéneket, a diktátorok kínzókamráiba. Tógában és talárban hallgattatta el a kisdedek imáit az iskolákban a legfelsőbb bíróság; a bírói felmentések szabadították rá a békés polgárokra a haramiákat, a leányrablókat. A magyar ifjúság egy része ma istentagadó és a nemiség rabja. S magyar anyák és apák beveszik a mákonyt. Mert önmaguk is elfelejtettek már imádkozni, hát gyermekeiket sem tanítják arra, hogy az Istennel is kell néha beszélni, mert szerető Atyánk. Ha nem is látjuk, de mindenhol jelen van. A tavaszi virágban, az édesanya csókjában. Minden lelki szépség ereje, bája, igazsága, békessége, szabad-

sága a keresztből való. Isten megszégyeníti a világ bölcseit, és a Szent Ágoták, a Szent Perpétuák hősiességét tárja majd újra a világ szeme elé. Isten megszégyeníti a bölcseket, és felmagasztalja az Isten szolgáló leányait. Higgyünk a kereszt esztelenségében! Abban van a lélek ereje és az ember hite. Győzedelmes világnézete!

A keresztény vértanúk világából és korából Szent Ágotát február 5-én ünnepeljük. Szent Perpétua ünnepe március 6-án van. Egy harmadik nagy nővértanú is sorakozik mellé jük: Szent Ágnes. És negyediknek Perpétua napján Felicitász. Ezek a vértanúk a kereszttel, Krisztussal győzték le a római erkölcstelen világot. Ágnes, neve után: a tiszta, meghalt a kínzókamrák szenvedései közt a pogány római bírák idején. Testét a lángokba vetették. Nagy Konstantin Ágnes sírja fölé templomot épített; Szent Gergely pápa több szép beszédet hagyott ránk róla. A tizenhárom esztendős kislányban győzött a tehetetlenség a cézár légiói felett. A lángokban hálát énekelt az Istennek és jegyesének, Jézusnak. Perpétuát gyermeke születése után végezték ki. Atyja visszasírta az életbe, de őt elragadta a krisztusi kegyelem. Vértanú halált halt, mert Krisztushoz tartozott, s nem bírt vele a világ hatalma, dicsősége és hamis bölcsessége. Felicitásszal együtt borzalmas földalatti sötét üregben kínozták. Nem adta meg magát. Az igazság erőt adott neki. Hitt Krisztusban. A hóhér karja reszketett feje fölött, de ő mosolyogva köszöntötte a mindenség Alkotóját. Már amikor égő vassal kínozták, akkor is a győzelemért énekelt. Így a halál pillanatában is! Ágota ragyogó alakja a vértanúi nemzedéknek. A madáchi Cluviák tivornyázó római hölgyei után a krisztusi tisztaságot vitte diadalra és emelte eszményképpé, ami után a hősök kora, a tiszta édesanyák világa következett Európára. 254-ben szenvedte el a győzelmes vértanúságot. Kínzói kitépték mellét kínzóvassal, és amikor semmiféle kínzás nem törte meg lelki erejét, a börtönben Jézust dicsőítve halt meg.

Krisztus keresztje emlékeztető a hősi halálra, mely üdvösséget hoz. Sokan meghalnak kínzások közt világi eszmékért is. Fanatizmusból. A Krisztus keresztjében való halál és vértanúság a természetfeletti világra utal. A vértanú Istenhez vágyik, és Isten kezéből veszi a szenvedést. Azért tud győzedelmesen meghalni. Az, aki a vértanúk halálából nem látja meg az isteni erőt és szándékot, sőt: akaratot, annak szemében a kereszt botrány. A hivő életében a megsemmisülés a

szenvedés után már maga a győzelem. A világ végezetéig mindig lesznek Krisztust követők, akik ezt átélik, s ezért a kereszténység felett a világ bölcsessége és kegyetlensége sohasem fog diadalmaskodni.

Jó ezt tudnunk. Isten senkitől sem kíván lehetetlen dolgot. De a hit megvallása előfeltétele az örök üdvösségnek és a győzedelmes halálnak. Az igazságért kell hozni áldozatot is. Az Isten nem kísért meg senkit erején felül. Vagyis az Isten senkit erején felül nem enged át a világ hatalmasainak. Viszont mindenképpen meg kell halnunk Krisztussal együtt, hogy vele együtt fel is támadjunk az örök életre.

Vértanúsággal vagy hallgatagon a kereszt homályában!

A kereszt esztelenségnek látszó követésével és vállalásával.

A levetkőztetés a szenvedés poklában

A Bécsben most elhunyt nagy magyar főpapnak, a század emberének, nemzetünk hős vértanújának életében és keresthordozásában a legkínosabb és legfájdalmasabb állomás a ruháitól való megfosztás volt az istentelenek börtönében.

Maga írja emlékirataiban: erről nem kíván emlékezni, beszélni; férfiúi és papi önérzete tiltakozik ellene.

Az istentelen világ az efféle megaláztatást mindig élvezi, és újra s újra csinálja. Ezt cselekedte Jézussal is a keresztrefeszítés előtt. Ezt teszi a szentekkel, a vértanúkkal, korunk üldözöttjeivel; férfiakkal és nőkkel egyaránt.

A kiforgatott szadista hajlam az emberben a gonoszságnak és — mondjuk csak ki bátran — az ördögnek a műve. És akkor hipokrita módon könyvek jelennek meg arról, hogy az Egyház hozta a világra az ördögöt. A nőt szatanizálta, hogy természetellenes hajlamainak hódoljon. Hát éppen az istentelen világ tette ezt! Hivatalosan, az igazságszolgáltatás megcsúfolásával, rendőreivel, pribékjeivel, kínzóival, akiknek őrnagyi rangokat osztogatnak. Mást ettől az érzéki kortól nem is várhatunk. A római időkben az is előfordult, hogy hitvalló fiatal édesanyáknak és szent szüzeknek a mellét tüzes vasfogókkal tépték ki. Ma főpapokat, kardinálisokat fosztanak meg ruháiktól, és úgy kínozzák őket.

Az Úr mondta: a tanítvány mindenben követi mesterét. Mindszenty József bíboros, ez a tiszta lelkű és testében átszellemült próféta a ruháitól való megfosztásban is követte Mesterét. Utána — a keresztrefeszítés helyett — villanyfénnyel vakították, idegeit kábítószerekkel hasogatták.

A nagy magyar próféta halálának órája után miért éppen ezt említjük meg? Miért nem nagy tetteiről beszélünk, miért nem diadalútjairól? Valóban méltóbb hozzá, ha ma újra átéljük nagy műveit és diadalait. Micsoda hivősereg követte őt az ország bolsevizálása idején, 1945-től 1948 decemberéig, letartóztatásáig! 1946-ban az egyik Mária-kegyhelyre gyönyörű vasárnap reggel indultunk vele. Kétszázezer férfi vonult utána, köztük húszezer protestáns magyar. A hatóságok leállították a villamosokat, így lakóhelyünktől kezdve gyalog kellett mennünk. 1947-ben több mint félmillió hivővel indult el Szent

István ünnepén — a szent, apostoli király épen maradt jobbjával — a Hősök terére. Pannonia Sacra volt a nagy álma: a Szent Magyarország, hitvalló férfiakkal, áldozatos asszonyokkal, testben-lélekben tiszta ifjúsággal. Szíve büszkén dobogott, amikor Mária-zászlókkal mentek elé a magyar ruhás lányok és a csillogó szemű fiúk, akiket a csontvelőt kiszárító érzékiség még nem rontott meg. A megtiport és meggyalázott Magyarország az ő szózatára, meg nem alkuvó hite láttán, a háború rombolásai dacára is megmaradt Szent Magyarországnak. Ezért nem bírt vele 1956-ban az ázsiai vihar. A magyar ifjúság megállta helyét. Véres homlokával állt a vártán. A szabadságért való csatakiáltása nemcsak az Adriáig hallatszott el, hanem a tengereken túlra is, a brazil és perui őserdőkbe is. Egy, a perui hegyek között dolgozó magyar mérnöktől azt kérdezték a perui munkások, hogy Mindszenty bíboros Dél-Amerikába is eljön-e meghirdetni az Evangélium örömhírét? Már akkor mindenki tudott róla és a magyar szabadsághősökről. Azok még akkor keresztények voltak.

Igen, méltóbb hozzá és hozzánk, ha nagy és dicsőséges tetteiről emlékezünk, és nemcsak sirámokat zengünk kifosztottságunkban. Sohasem szabad kétségbeesnünk! Ezt hirdette Mindszenty bíboros a börtönből, ezt tanította önkéntes fogságában, az amerikai követségen.

Sohasem akarta elhagyni hazáját. A Gondviselés azonban úgy határozott, hogy nemcsak ruháitól, a nagy zarándoklatok palástjától, az ország első zászlósurának jelvényeitől kell megválnia, hanem érseki székétől, prímási méltóságától is. Csak a bíbor reverenda maradt meg. Azt hordozta megtört testén az egykor daliás férfiú. Hordozta a vértanúság szimbólumaként. Rajta volt, amikor átrepülte az óceánokat. Járt mindenfelé, prédikált az Isten országáról, a magyar anyanyelv megőrzéséről, a hit megvallásáról.

Mi, a Csendes-óceán partján élő magyarok csak most tudjuk értékelni látogatásait. Itt, Menlo Parkban kicsi magyarokra hívta le a bérmálásban Isten Lelkét. Szabad-e elárulni ezt a pünkösdi Lelket divatos mesékért, vérpezsdítő táncokért? Az Isten utolsó irgalma lesz hozzánk, ha még lesz erőnk elmenni a székesegyházba, ahol négyezer ember köszöntötte őt a múlt év júniusában; vagy a St. Raymond-templomba, ahol a kismagyarokat megbérmálta. E helyek zarándokhelyeink lesznek, ahol majd arcunkon végigperegnek a bánat könnyei.

Így és ezért és mégis visszatérünk a keresztút tizedik

állomásáig: És Jézust megfoszták ruháitól. Mindszenty bíboros levetette immár a bíbor talárist is. A feltámadás napjáig itthagyta testét is. Minden, amit itthagyott, porrá lesz, és a port magába szívja az anyaföld, és az anyaföld egy ismeretlen éjszakán izzó lángban a végtelenbe olvad, ahol a lélek vár az utolsó ítéletre, amikor is az Isten a történelmi idők végén kimondja az utolsó szót. A Szent Pál-i mélységnek, magasságnak és szélességnek egy fogalmi kifejezése lesz: a végtelen. Az idő néma zenéjéből a halhatatlanság szimfóniája csendül fel.

Nem volt hiábavaló a földi tizedik stáció a keresztúton, és nem halt meg hiába a magyarok büszkesége, hőse és vértanúja, Mindszenty József, a történelmi, Szent István-i Magyarország hercegprímása. Az Egyház bíboros vértanúja kifosztottan és megfosztottan is, halálában is a magyarok prófétája. A magyaroké, akiket olyan nagyon szeretett. És aki olyan nagyon szerette népét, az nem halt meg, hanem örökké él! És az, aki örökké él, az sohasem feledkezik el földi hazájáról.

Az ő példájából, az ő nagyságából merítsünk erőt.

A modern élet koldusai között

Nemcsak az evangéliumi Jerikó városa és környéke volt tele koldusokkal, hanem a mi nagy országútjaink is hemzsegnek a koldusoktól. Vannak olyan koldusok a száguldó autókban és a magánrepülőkben, akik hazárdjátékokban elvesztették a pénzüket, lelkük szabadságát. Szánandók a bűn koldusai, akik sohasem imádkoznak, és az életben nem látnak más eszményt, csak a rohanást a pénzért, a vagyonért, az élvezetekért.

A modern élet koldusai szánandó jelenségek, akik értelmetlenné teszik az életet, és megrabolják a lelkeket az Isten országának szépségétől. Koldusok, akik siralomvölggyé változtatják a föld színét. A modern élet koldusainak könnye a kétségbeesésé, nem a bűnbánaté. A világ hazugságpropagandájának az áldozatai ők. És a vak koldus vak koldusokat vezet a kárhozat felé. Kárhozatuk már itt kezdődik a földön. Mondják is a szánandók: Nem kell sietni a pokolba; pokol már ez a föld is.

A koldusok nyöszörögnek, ordítanak és vonaglanak. Vannak országok, ahol most kényszerítik ki az emberekből a koldusok nyöszörgő énekét. A vasfüggöny országaiban, Vietnamban, Afrikában. A dicső XX. század második fele a koldusok fél évszázada.

A kereszténység is tele van koldusokkal. Fáradt, rezignált lelkekkel. Egykori misszionáriusok elhagyják az Isten szőlőjét. A kultúrországok papjai és apácái az egyházközségeket. Pedig milyen gyönyörűség volt hajdanában egy fiatal pap számára az, mikor elmondhatta első szentmiséjét egy falusi plébániatemplomban! Milyen szép volt egy fiatal apáca megjelenése az osztályteremben a gyermekek között! Az Isten mosolya ragyogott a nővér arcán. Ma partikon világi ruhában tetszeleg a nővér, és csak azt ismételgeti, hogy boldog akar lenni.

Mégis reménykedünk. A kereszténység vonulása a koldusokkal telt országutakon is győzedelmes lesz.

Miért merjük ezt remélni, hinni?

Eszmény kell az eszménytelen világba. És a kereszténységé az az eszmény, amely hódítani tud az Isten országa számára. A mi eszményünk a modern világ egyetlen élő eszménye:

Jézus Krisztus. Valaki egyszer azt írta, hogy őhozzá tér vissza mindig a végtelenbe elmerülő gondolat, csak őnála tud megpihenni a modern tékozló leány, a bölcselet. Isten nélkül akart okoskodni, de okoskodásába belezavarodott. Krisztushoz nyúlik vissza a mi blazírt kultúránk. Minek keresni mást, hiszen úgysem lehet találni más eszményt!

A modern kor hallani sem akar a vallásról. Pedig a vallás Istenre mutat, aki van. A kereszténység a legbensőségesebb vallás. A világot megváltó magasságokból jött. A szeretet forrása, mely a szemekben ég. Az Isten gyermekeinek szeretete a legtisztább kapcsolat az Istennel. Ez a keresztény vallás. S nincs ennél nagyszerűbb relígió. A keresztény lélek tud csak egyedül szárnyalni a magasságok fölé. A keresztény lélek megújulása volt mindig az egyetlen világmegújulás is.

A világon a test vallása nem segít. Ma, sajnos, a test vallása dívik. Nem is a szép testé, mint a reneszánszban, hanem a betegségeket elkendőző érzéki testé. Satnya nemzedék kúszik utána. LSD-ben vonaglik. Rövid lesz a szélhámosság uralma.

Ma már bizonyos, hogy nem egy osztály, nem egy nemzet, nem egy faj, nem egy uralkodó réteg válságáról van szó, hanem az egész emberiség válságáról. Így nem is egy osztály, nem egy faj, nem egy nemzet vére folyik ma a világ színterén, hanem az egész emberiség harca dúl a hitetlenséggel szemben. Győzelmünket csak a kereszténység intézményes erőivel, az Egyházzal, az egyházközségekkel, a családi élet keresztény jellegével érhetjük el. Ne feledjük el, hogy a modern világ gyárkéményei, felhőkarcolói mint ellenséges versenytársak merednek templomaink tornyaira (már ahol még megvannak a templomtornyok). Ne feledjük el azt sem, hogy az újságok, folyóiratok milliós példányszámban terjesztik, hintik a hitetlenséget és a természeti törvények tagadását.

Ezek után mit várhatunk a modern társadalomban?

Isteni élet kell a mai társadalomban. Ezt csak a kereszténység teremtheti meg. Minden keresztény embernek ott kell lennie a gyárakban, az atomtelepeken, az üzletekben, az iskolákban. A hivő világ foglalja el ismét az iskolákat! Szívósan, öntudatosan... Az istentelenek brigádjai ott vannak, fanatizmussal telten vannak jelen. Nekünk az Isten országáért égő fanatizmust kell belevinnünk a munkánkba a munkahelyünkön. Különösen az iskolákban. A kereszténység egy időre csatát vesztett az iskolákban. Apácáink, papjaink kivonultak. Magukra hagyták a keresztény családokat. A vallástalan is-

kolák azonban erkölcsi csődbe kerülnek. Nem sokáig bírják fenntartani a fegyelmet, és silány értelmiség hagyja el majd a tantermeket.

És a világ megújulásért kiált. Csak a kereszténység adja meg a megújulás titkát: a bensőséges isteni életet.

A hit, az Egyház, a kereszténység nemcsak a megmaradt papságé, hanem az egész világé, az egész magyarságé. Buzgó világiak kellenek a csatasorba. Ma a családokon belül van a mi harcterünk. Ha megnyerjük a családokat, megnyertük az egész társadalmat. Az inspirációk az Isten kegyelméből valók. Élni akarunk, és élni csak a hitből lehet. A hit nem nélkülözheti a szeretetet. Karitatív tevékenységet kell kifejtenünk, és ez ismét csak az iskolákon és a családokon keresztül lehetséges.

Imádkozzunk és éljünk együtt a keresztény családokkal! Bízzunk!

A koldusok éneke a hitetlenségé.

A krisztusi szenvedés útján

Ez a nagyböjt is — mint már annyi sok annak előtte — a nagy magyar tragédiák és szenvedések évfordulója. 1848—49 óta immáron ez az száztizenhatodik. Volt, igaz, közben millenniumi ujjongás és diadalmámor. Volt kiegyezés az uralkodóházzal. Volt Nagy-Magyarország a századfordulón. A háborúk után azonban csak halálhörgés, siralom szerte a hazában. De miért is részletezzük az átélt szenvedéseket? Nincs végük. Sokan — milliók — vesztették el reményüket. A nagyvilágban szétszóródott sok-sok magyar viszonylagos jóléte nem vigasztalás. Mint a nóta mondja: Kóborcigány vándorként bolyongok csak én.

Most igazán, most valóban megértjük a világ legszentebb és legsorsdöntőbb történését: a mi Urunk, Jézus Krisztus kínszenvedését.

Alázatosan és bánatosan kísérjük őt. Egészen hasonulva hozzá. Szerencsénk, hogy egyáltalán meg tudjuk tenni. Krisztus nagy passiója nagy proklamáció az Istentől aposztatált világnak és a nyugati kultúra felé: egyedül Isten az úr!

Végtelen nagy az Isten. Nagy és szent. Nézzetek a szenvedő krisztusi arcra! Emberségében imádja azt az isteni végtelenséget és szentséget. Olyannyira, hogy a Golgotán megsemmisül kínban, gyalázatban, halálban. Végtelen nagy az Isten. Nemcsak régi birodalmakat változtatott homoksivataggá, hanem már mutatja ennek a világnak is a pusztulás jeleit. Nagy az Isten. Havas esőcseppekkel vájja a szirteket, jégékekkel repeszti a sziklákat. Ünnepi csendben predesztinálja a világot az elmúlásra. A szárazföldek lassan tengermedencékké zsugorodnak, a hegyek iszap alakjában a tengerbe omlanak. Nagy az Isten; mozdulatlan, és mégis megőröl mindent. Vajon ki állhat ellen akaratának? Vajon a bűn után jöhet-e más, mint kegyetlen halál? Krisztus is áldozat, s porba hullva rebegi: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár! De ne az én akaraton legyen, hanem a tied." Igen, egyedül Isten az úr.

Vajon megértjük-e mi lázban, kétségekben, bűnben, rosszindulatban, gyűlölködésben égő emberek, hogy Istent újra imádnunk kell? Nem lehet büntetlenül hódolni a pénznek, élvezetnek, hamis bálványoknak.

Milliók és milliók nem értik meg. A nyugati világ a kétely börtöne lett. Nagy tudományos felfedezéseink árnyékában sötét gondok kínoznak, és nincs megnyugvás a lökhajtásos repülőgépek árnyékában. A kövek nem válnak kenyerekké. Miért élünk hát? Nincs rá felelet. Mert mindnyájan meghalunk. Az élet betegség. Halálos. A hitetlen világ minden akciójában, ténykedésében, filozófiájában minden csak öncsalás. Űz, hajt az élet titkának megfejtése, de csak illúziók után kerget. Naphosszat dolgozunk, vergődünk, szenvedünk, de estére sötétség borul az elménkre, s szívünkben a lelkesedés rózsaszirmai elhervadnak. Lehet-e ilyen elborult lélekkel új világot teremteni? A technika őrjöngő gépeivel végső igazságok felett ítélni?

Egyedül nagy és örök az Isten. Egyedül ő az élet, a boldog örök élet. Ez a mi modern nagyböjtünk, az emberiség éjszakájának a tanítása. Ez Krisztus által. Krisztus szenvedésein át még inkább egyedüli igazság. Őhozzá megyünk tehát, vele és benne keressük a megváltást. Ha már mindenképpen kell szenvednünk, hát szenvedünk vele, s nem e boldogtalan, üres világgal. És Krisztussal kétségkívül átvergődünk a kétségek és szenvedések poklán keresztül az Istenhez. Ő maga mondja: „Bízzatok! Én meggyőztem a világot."

A végtelen nagy Isten jelent meg őbenne. Vele győzött az ember. A jelenben és a jövőben csak vele alakíthatja ki boldog életét. Úgy, ahogyan a hajnali napsugár kigyújtja a színeket; úgy, ahogyan a harmatcsepp kinyitja a kelyheket. Krisztus a lelkek igazi művésze. Isteni művész. Új távlatokat, meglátásokat nyit meg nekik. Krisztus óta a léleknek csodálatos víziója van az istenarcról. Isten többé nemcsak az egyedüli úr, a végtelen hatalom. Isten a mi Atyánk. Isten nem borzalommal és rettegéssel tölt el ezentúl. Krisztus szerető imádattal tölti el a lelket Isten iránt. Mert a lélek érzi vele, hogy a mi Istenünk gondviselő és üdvözítő hatalom. Neki szolgálni annyi, mint a márciusi ibolya vagy a májusi gyöngyvirág szolgálata a nap felé. Isten felé elindulni annyi, mint kifejleszteni magunkban a teljes, tökéletes boldog embert. És Istent bírni annyi, mint uralkodni a világ felett. Az Isten előtt alázatos lélek fölényben van a világgal szemben. Ennek öntudata Krisztus páratlan műve. Lélek és szellem. Győzedelmes világnézet indul vele hódító útjára. Erényeivel, energiáival csodálatos lelkeket állít a világba: hősöket, szenteket, vértanúkat. Csupa tűz és vihar lelkeket, kik a csillagokba, Istenhez vágynak. És mert vágynak, lelküknek van feszítő ereje, és győzedelmesen kilépnek a

korlátolt lét határaiból. A világtérségből az Isten országába, ahol nincs többé idő és tér.

Nem csoda hát, ha a mi Istennek való szolgálatunk isteni öntudattá válik. Nagy az Isten, és ez a nagy Isten a mi Atyánk. Jól mondotta Ágota, a görög leány: A keresztények szolgálata dicsőségesebb a királyok és cézárok hatalmánál és pompájánál. Valóban. A keresztény lélek szolgálata isteni remeklés. A keresztény lélek ragyogóbb az ég csillagainál. Egy apostoli keresztény lélek vagy vértanú a világmindenség legragyogóbb csillaga. Istennek szolgálni — ez az örök dicsőségbe vezérlő hatalom. Mindez történelem. A legigazabb történet.

Hisszük, hogy az eljövendő nagyböjtök után egyszer mégis lesz igazi húsvét. Lesz feltámadás. Az egyén feltámad a bűnből, halálból. A nemzet a XX. század mély sírjából. Az Isten végtelen nagyságát, irgalmát, szeretetét hirdető Krisztus-arc a biztatónk. Nézzünk fel rá! De ne csak nézzünk rá, hanem kövessük is! Kövessük imádatban, hűségben, szolgálatban! Imádkozzunk! Aztán egyesüljünk vele a szentségekben.

Isten az úr. Neki hódolunk, és általa megdicsőülünk.

A feltámadás történés és élmény

A II. vatikáni zsinat ülései közben a protestáns megfigyelők odamentek a zsinati atyákhoz, és azt kérték tőlük, hogy a hosszú dialógusok és disputák után mondják meg végre röviden, hogy miben hisznek és mik a hittételeik. Igazuk volt. Az Isten misztériumáról van szó, azokat filozófiával nem lehet lényegükben megmagyarázni, kézzelfoghatóvá tenni. Az apostolok sem filozofáltak. Az első misszionáriusok sem kísérelték meg, mint a gnosztikusok, vagy mint a nagy szakadár, téves tanító Áriusz háromszáz évvel később, vagy mint Servet Mihály Svájcban, vagy mint Dávid Ferenc Erdélyben, hogy a megváltás misztériumait a logika szillogizmusaival megmagyarázzák, megértsék, vagy a misztériumok lényegét fizikai képletekkel megmérjék és ki is fejezzék. A hittételeket úgy kell elfogadnunk, ahogyan azokat az apostolok és tanítványaik a saját megtapasztalásaik alapján meglátták és azokban hittek, sőt: azokért meg is haltak.

A protestáns megfigyelők kérdésére már régen megadták tehát a feleletet az apostolok kátéi, a Credo, az imádságok szövegei, a vértanúk vallomásai. Jézus feltámadása húsvét hajnalán — s erről van most szó — náluk ezt a megfogalmazást kapta. Péter apostol az Írások tanúsága szerint Jézus feltámadásáról így szólt: Isten a názáreti Jézust a mi szabadítónkként küldte el. Jól cselekedett, s mégis keresztre feszítették. Isten azonban felmagasztalta őt, és halottaiból feltámasztotta. Minden ember bírájává és üdvözítőjévé rendelte.

Ez valóban rövid történeti megfogalmazás. Világos beszéd, mely a megtapasztaláson alapszik. A leglényegesebb Jézus életéből az, hogy halottaiból feltámadt. Az apostolok ezt a világra szóló tényt a saját tapasztalataik alapján hirdették a népnek, és mint szemtanúk, minden kommentár nélkül írták le. Először őket is elfogta a kétség. Megsiratták Mesterüket, és egyáltalán nem remélték újramegjelenését közöttük. Mikor alakja zárt ajtók mögött újra feltűnt, nagyon megijedtek. Nem akartak szemüknek hinni. Az bizonyos volt előttük az első pillanatra, hogy feltámadt halottaiból a Mester. De a lényeget nem értették. Krisztus feltámadt teste egészen más hatást keltett bennük, mint a földön járó anatómiailag felépített

Ember: Kristus. Csak amikor átölelte őket, és evett velük, akkor érezték melegét, szeretetét, jelenvalóságát. A titokzatosság azonban továbbra is megmaradt. Egészen addig a pillanatig, amíg az Olajfák hegyén előttük utoljára megjelent. Az apostolok a feltámadást megtapasztalták, de lényegét nem tudták megmagyarázni. Nem is boncolgatták írásaikban. Egyszerűen elfogadták a tényt, és egyszerűen és röviden továbbadják a késői nemzedékeknek.

Hogy kicsoda Jézus tehát, és hogy miképpen támadt fel, azt jobban és világosabban megmagyarázni és elfogadni nem lehet, mint ahogyan az apostolok megfogalmazták, elmondták, és ahogyan a niceai zsinat 325-ben dogmatizálta. A II. vatikáni zsinat sem változtatott az ősi megfogalmazáson. És ha teológusok mégis anatómiailag vagy filozófiai kategóriákkal próbálják kimagyarázni, csak konfúzióval megzavarják a boldogságra és igazságra vágyó lelkeket. Isten útjai nem a miénkek. Isten a maga örök lényegével hatja át az ember lelkét, amikor az emberhez szól és üzen a világnak: először prófétái által, majd végezetül az idők teljességében, ahogyan azt Pál apostol kifejezi: Szent Fia által. A kereszténység hittételei megváltozhatatlanok. Istenben gyökereznek, az evangéliumban. Az emberi értelem ugyan eljut magától is az Isten létének az elfogadásáig. De ténybeli isteni kinyilatkoztatása tapasztaláson alapszik. Jézus feltámadása és tanítása az Istenről, élmény. Az volt az apostoloknál, és az lesz a világ végezetéig minden hivő szívében. Titka a nagy isteni misztérium: mikor Isten Lelke által az Isten igéje újra és újra testet ölt a feltámadt Isten Fia titokzatos jelenlétével. A húsvéti feltámadás nem más, mint a megdicsőült krisztusi test láthatatlan, s mégis valóságos működése az Isten országa kicsiny és mégis végtelen és egyéni öntudattal élő sejtjében, az emberben mint személyiségben.

Jézus feltámadásának a tényével, és azzal, ahogyan ez a tény a világ köztudatában élménnyé vált, a valóságban az emberrel, és az emberben, új teremtmény lépett a világba. Ez az új teremtmény a legbeszédesebb bizonysága magának Jézus feltámadásának, és annak, hogy minden hatalom égen és földön Jézusé, az örök bíróé. Ez az új teremtmény az üdvösségtörténetben nem más, mint a másod-Krisztus, Krisztus misztikus testének, Egyházának a tagja, a keresztény ember istengyermeki méltóságával.

Mindaz, ami Jézussal történt, és mindaz, ami az Isten

gyermekeivel történik a világ végezetéig, nem véletlen életsors. Éppen Krisztus feltámadásával lett nyilvánvalóvá, hogy Jézus az örök bíró és megmentő. — Szentlélek működése húzódik meg egyenes vonalban történeti eseményekkel. A feltámadásban kapott értelmet mindaz, amit Jézus mondott, cselekedett, szenvedett, és amiért a kereszten meghalt. Minden azért történt, hogy a világ megtudja, hogy van Megváltója, és a Megváltó az emberiség megmentője, akiben van reménye az örök életre. Az a remény elvitathatatlan. Ezt a reményt nem lehet az üdvösségre vágyó embertől elvenni. Az élet semmiféle viszontagságaiban, szenvedéseiben, sőt: a reménytelenségben sem. Az a tény, hogy a világ elvetheti a feltámadást és az új élet reményét, az semmit sem változtat a tényen, hogy az ember vágyik az új élet után. Az ember látni akarja az új embert, a krisztusi embert a világ színpadán. A történelemben, a családi életben, a nemzeti életben... Sokan kételkedhetnek az élet folytonosságában, mégis az ember természetében ott él a hit, hogy egyszer mégis minden új és jobb lesz.

A hivő ember világában tehát megmarad a remény. A reménnyel a hit, hogy Isten kimutatta szeretetét az ember iránt. De csak a hivő ember érzi és tudja ezt. Csak a hivő emberben válik a hit meggyőződéssé. És ez a meggyőződés a hivő világ erőssége és vágyainak beteljesítője. A hit hegyeket mozgat meg. Megmozgatta már a világtörténetben, és megmozgatja a jövő kataklizmáiban.

Világos tehát, hogy a húsvéti feltámadás és az örök élet reménye bennünk csak a hit által lesz élő élmény. Elfogadjuk a hit által mindazt, amit az apostolok áthagyományoztak nekünk. És az ige testté lesz. Végigvonul működése életünk eseménysorozatában. Át fogjuk élni azt, hogy Isten jár a világban, és a minket szerető Isten átvezet sötétségen, szenvedésen keresztül az örök világosság országába. Ez az élmény majd kiváltja bennünk az élet értelmét és tudatát, hálánkat és húsvéti örömünket.

Feltámadás: történet és misztérium

Emlékszem, amikor Mindszenty József bíboros hercegprímás San Francisco magyarjait 1974 június és december havában meglátogatta, titkára nem engedte a Credo, a hitvallás misében levő szövegét elmondani, hanem a hivők számára rövidre fogalmazott szövegét. Kissé csodálkoztam akkor. Ma megértem, hogy hitigazságainkat és azok lényegét lehet rövid és világos szavakkal is kifejezni. Különben is ma mindenben ez a kísérlet folyik.

Mindaz, aki fellép a nyilvánosság előtt, szereti a válogatott és szép stílusos szavakat és kifejezéseket használni. Mire sokan meg is jegyzik: ez fejünk felett beszél. Pedig a történeti eseményeknél a rövid jelentések a drámai események legvilágosabb kifejezői. Így cselekedtek a tanítványok és az apostolok is húsvét hajnalán, amikor Jézus sírját üresen találták.

Húsvét hajnalán az apostolok, a szent asszonyok mindazt elmondták, amit átéltek. Ugyanúgy cselekedtek az emmauszi tanítványok. Lukács evangéliumának a legszebb fejezete, amelyben Jézus megmondja a szomorkodóknak: Hát nem kellett-e mindezeket a Messiásnak elszenvednie? S a két tanítvány megjegyezte: Ugye, felmelegedett a szívünk, amikor megvigasztalt, majd a kenyértörésben felismertük őt: valóban feltámadt.

Jézus feltámadásán hiábavaló dolog filozofálni. Ennél a történeti ténynél a dialógus kárbaveszett időt jelent. Okoskodással semmire se megyünk. Jézus feltámadását el kell fogadnunk a szemtanúk saját élménye alapján, amit az ősegyház e három rövid szóval kifejezett: Jézus halottaiból feltámadt! Péter apostol Kornéliusznak, a római katonatisztnek is így magyarázta meg Jézus feltámadását: Jézus feltámadt. A hivő, aki ismeri Isten terveit, nem kételkedik benne. Lényegében természetesen tele van nagy titkokkal.

Péter apostol nem is magyarázza a feltámadás lényegét. Nem is mondja, hogy Istennél semmi sem lehetetlen. Magyarázatában nem indul ki a tények előzményeiből: nem beszél a lehetőségekről és eshetőségekről. Hogy a lélek felbonthatatlan, nem anyag, azért halhatatlan. Hatalmában van, ha Isten vele van, a testet megdicsőülten újra magára ölteni stb. Péter ezt

mondta: Jézus körüljárván, jót cselekedett a néppel. Kereste az elveszett lelket, megbocsátott a megtérő bűnösek. Megígérte az őt követőknek az örök életet. Testi és lelki közösséget kívánt az emberrel. Végtelen dimenziókban él emberi természetével, és testileg együtt van az emberrel az idők elmúlása után is. A gonoszok meggyűlölték nagy szeretete miatt. Elfogták, keresztre feszítették, harmadnapra azonban a tanítványai újra találkoztak vele és ettek vele és vették utolsó végzéseit. Semmi kétség ezek felől az evangéliumokban. A feltámadás az apostolok előtt valóságos élmény. És ők ezt oly egyszerűen mondják el, mint ahogyan mi elmondjuk odahaza, hogy kivel találkoztunk utazásaink közben. És hogy mi újság Magyarországon a kis faluban, ahol születtünk. És ahol énekeltük a passiót a kis templomunkban. És mily boldogok voltunk akkor! Úgy hittünk Jézus feltámadásában, mint az apostolok, és mintha mi is valóságosan láttuk volna őt az úton, amikor a templomban mentünk a feltámadási körmenetben.

Természetesen Jézus más volt a feltámadás után, mint szenvedő földi alakjában. Meg is ijedtek először láttán. De aztán felmelegedett a szívük, miután Jézus közvetlenül megmutatta nekik sebeit, és evett velük.

A Feltámadtnak az élete misztérium. Nem a valóságos megtörténés miatt, hanem a metamorfózis miatt, vagyis a feltámadással a test megszűnik három dimenziós létezésében élni. A végtelen világ feleslegessé teszi a vegetatív életet, az anatómia által ismert funkciókat. Emberi nyelven a feltámadt test megdicsőült létezés. Emberi mértékkel meg nem mérhető.

A feltámadás misztérium. Jézus feltámadása után szintén misztérium, mint új létezés. Emberi teste új teremtmény az Isten mindenhatósága által. Az viszont bizonyos, mert átélték, hogy Jézus valóságos ember volt. Szenvedett. Meghalt. Halála nem volt tragikus vég. Egész életének volt értelme. Értelmét átéljük éppen a feltámadásában. Az élet célja az örök élet. És Jézus bevonult az örök élet országába. Isten felmagasztalta emberi természetét. Természetesen ismét misztérium, hogy az örök és abszolút létező értelem miért szublimálta magában az emberi — kezdetben végesnek látszó — természetet. Jézus világosan bemutatta feltámadásával a világnak, hogy az emberi természet halhatatlan. A lelke feltétlenül és lényegénél fogva, teste a lélek erejénél fogva. A kettő jelenti az egy személyt az emberben. Halhatatlan örök remény a még földön élő bűnös ember számára, akit a romlás és pusztulás fenyeget.

Mit is használna nekünk a feltámadás tényének elvesztése? A vágy az új teremtmény után megmaradna bennünk — kielégületlenül!

A hit nem üres szó csupán. A feltámadás tényének az elfogadásához szükséges a hit. Csak a hivő ember érti meg az evangéliumi jelenéseket, tényeket és tanúbizonyságot. Azok bármennyire is az irodalomtörténeti vizsgálatok nyomán hiteles dokumentumok, olyan történésekről beszélnek nekünk, amelyek kétezer évvel azelőtt történtek meg. Tehát hinnünk kell bennük. A feltámadás így a hit misztériuma. A misztérium azonban nem elképzelés és fantázia szüleménye, hanem a természetfelettinek a létezése a természet világában, ami a természetfelettinek a lényegét nem bírja felfogni, de vágya van utána, és az isteni Gondviselés gondoskodik arról, hogy hiteles tanúvallomások után át tudja élni mint valóságokat, mert valóban megtörtént tény.

A hit világánál megértjük és boldogan tudomásul vesszük, hogy Jézus feltámadása át tudja alakítani életünket, új teremtményekké lehetünk, akikben az Istennek kedve telik. Milliók új emberekké lettek. Évszázadok tanúsítják, hogy a Szentlélek ereje által Isten nemcsak emberré lett, hanem megújította a föld színét is. Húsvéti hajnali fény ragyogja be a természet világát. És a szférák néma zenéjével ujjong az ember is! Örömünk tartalma maga a feltámadt Istenember, aki halottaiból valóban feltámadt.

A feltámadás igazság és élet

Vajon a húsvéti hit olyan volt-e az apostolok szívében és lelkében, mint amilyen az ma a mi lelkünkben és szívünkben? Mert mi hisszük azt, hogy Jézus húsvét hajnalán valóban test szerint feltámadt.

Nemcsak a régi szent iratok — mint Máté, Márk, Lukács evangéliuma, melyek görög nyelven jelentek meg még Jeruzsálem pusztulása előtt —, hanem a modern nem keresztény kutatások is (melyek alapján írta könyvét Klausner, a jeruzsálemi Héber Egyetem tanára) bizonyítva látják, hogy az apostolok hittek Jézus feltámadásában. Az első századok keresztényei meg voltak erről győződve. Csak amikor az idők múltak, és a kétely felütötte a fejét, kezdtek arról írni a szemtanúk vallomásait ignoráló írók, hogy Jézus nem támadt fel halottaiból.

Jézus feltámadásának igazságát gyönyörűen kifejezi a húsvéti liturgia szent éneke, a szekvencia, amely rövid összefoglalása az őskeresztény egyház hitének és meggyőződésének. Ez a szekvencia így énekel: Az Úr valóban feltámadt. Dicsérjük és magasztaljuk a mi húsvéti Bárányunkat! Dicsőítő éneket zengjetek, keresztények, és tiszta szívvel örüljetek! Mert tudjátok, hogy az Úr valóban feltámadt.

Pedig a keresztfára felfeszítették. Szent Pál apostol a korintusi hívekhez írt levelében világosan és érthetően kifejezi, hogy Jézus test szerint valóban feltámadt. Krisztus feltámadása az ősegyház egyöntetű hitvallása. Mi a feltámadt Krisztussal találkoztunk, sétáltunk a Genezáret partján, és étkeztünk vele — írják az apostolok leveleikben. Krisztus üzenete a világhoz — az ő evangéliuma — tehát nemcsak szóbeli üzenet, hanem Krisztus továbbélése az idők végezetéig. Húsvéti misztériumnak mondjuk mi, késői istengyermekei. Mondjuk így, mert csodálatos és megrendítő kinyilatkoztatása ez az Istennek.

Ha Jézus nem támadt volna fel, el tudnánk képzelni azt, hogy akkor sírja üresen maradt volna? Hiszen Jézust nagyon szerették. A sír Arimateai Józsefé volt. Még senki sem feküdt benne az Úr temetése előtt. Ha Jézus nem támadt volna fel, akkor a sírt magára hagyták volna-e? Akkor barátai nem emeltek volna-e díszes síremléket sírja fölé? Akkor nem zarándo-

koltak volna-e oda a késői krisztuskövetők? Hiszen számuk napról napra nőtt...

Jézust követték és szerették nemcsak a feltámadása után, hanem jóval előbb is. Szerették, mert úgy beszélt, mint soha senki előtte. Jót cselekedett mindenkivel és mindenkinek. A betegeket meglátogatta és meggyógyította. Olyan hatalmat láttak nála, mint még senkinél.

A marathana, a várakozó virrasztás jellemezte az őskeresztények liturgikus istentiszteleteit. Jézus sírjához azonban az első húsvéti hajnal után nem ment el senki, és virágot, fűszert, olajat nem vitt oda senki. Az üres sír is bizonyság amellett, hogy Jézus test szerint feltámadt. Nemcsak a hivők lelkében él tovább, hanem ő a világmindenség ura és bírája. Az apostolok első homiliája Jézus feltámadását hirdette: világosan, röviden, világra szólóan. Megvallották, hogy Jézus Krisztus az Atya Fia, az Atyával egylényegű, született, de nem teremtmény, az Atya neki minden hatalmat megadott, ítélni fog élőket s holtakat. Az idők végeztével újra eljön, és országának nem lesz vége.

A feltámadás hitével szemben a világ tehetetlen. Nem tudja bizonyítani történelmi tényekkel azt, hogy Jézus nem támadt fel. Csak az istentagadással próbálják nevét kitörölni a történelemből. Természetesen ha Isten nem léteznék, akkor a feltámadás hite is hiábavaló volna. Ezért a nagy harc magával Istennel szemben. De ez a harc véresen összeomlik az istentagadók belső háborúiban. Mert az is igaz, hogy a gonoszoknak nincs békéjük.

A feltámadás hite nélkül nincs eszmény, amiért érdemes volna szeretni, jót tenni, irgalmasságot cselekedni, megkímélni az anyaméhben a magzatot a brutális haláltól, kis országokat és elnyomott népeket felszabadítani, az ifjúságot a szexőrülettől megmenteni.

A holt lelkek temetni fogják halottaikat.

Büszke diadallal lengetjük tehát a feltámadás jelképét, a pálmaágat szent húsvétunk hajnalán. Ez jelenti egyedül az emberiség új tavaszát: az igazságot, a békét, az irgalmat, a védelmet, az örömöt, az új életet. A leigázott nemzetek feltámadását is. Az egyén és a nemzet örök életét.

A titokzatos húsvéti éjszaka

Az éjszaka mély titkokat takar.

A húsvét vigiliája a világtörténet legtitokzatosabb és legpáratlanabb tényére mutat rá. Jézus üres sírjára.

A szenvedések háromórás éjfélében senki sem hitte volna el, hogy Jézus teste elhagyja a sírt. Pedig Jézus megjövendölte, hogy kereszthalála után harmadnapra feltámad: „Bontsátok le ezt a templomot, és én harmadnapra felépítem azt!" Nem volt kétség az iránt, hogy az újraépítést a saját testére értette. Az evangélisták megmondják. Érthetően és világosan. De a borzalmas kínok után senki sem remélte a jóslat beteljesülését. Annyira megkínzottak voltak a tanítványok lelkei, és talán a Szent Szüzet is kétségek kísértették. Hajnal felé az asszonyok Jézus sírjához siettek. Ők sem remélték Jézus feltámadását. Hiszen a szokás szerint véglegesen meg akarták kenni a halott testet az utolsó ítéletre.

Jézus sírja húsvét hajnalán mégis üresen maradt.

Az asszonyok tanácstalanságukban bizonyára sírtak és zokogtak. A tanítványok a holttest elrablására gondoltak. A főpapi tanácstól minden kitellett volna. De azok viszont az őrökkel azt hazudták, hogy a tanítványok lopták el a testet. A halottrablásért a római kormány keresztre feszítette volna a tanítványokat.

A természetfeletti titkot a természetfeletti világ lelkei, az angyalok fedték fel. A sírhoz közeledő ijedt asszonyokat és tanítványokat azonnal felvilágosították: Isten csodát művelt. Most bizonyosodott be, hogy Jézus isteni személy, akinek hatalma volt bizonyságot tenni a betlehemi éjszaka titokzatos történéseiről, Jézus rendkívüli földi életéről. Arról, hogy a naimi ifjú és Lázár, és Jairusz leánya feltámasztása nem egy próféta Istentől kapott hatalmának az eredménye volt, hanem Jézus isteni természetének a „természetes" cselekedete és műve.

Jézus feltámadása sokáig misztérium maradt az emberek között. A tanítványok sem mindnyájan hitték el mindjárt való megtörténését. S a modern világ újra vagy még mindig kételkedik...

Pedig ha Jézus nem támadt volna fel, akkor a történelem

minden vonatkozásában érthetetlen maradt volna a világ végezetéig. Az egyénben megtörtént a lélekcsere. Hősök és vértanúk támadtak, akik megvallották, hogy Jézus valóban feltámadt. Az örök élet hite lángra gyúlt. A Szentlélek fuvalma megújította a föld színét. Dómok, templomok, iskolák emelkedtek a magasba, és hirdették az Isten gyermekeinek a békéjét, amelyben a tudomány is remekelt. A magasságbeli Istennek a hitével kitágult az ember látóköre. Eljutottunk a végtelen kapujához, a galaktikákon túl az Isten országa van...

Hogyan volt mindez lehetséges? És miért ma is az egyetlen reményünk arra nézve, hogy a pokol uralmának a nagy modern krízisében a Jézus feltámadásában való hit fogja megváltani a modern világot?

A nagy húsvéti titokzatos éjszakában egyre bizonyosabbá válik, hogy újra tanulnunk kell attól az Egyháztól, amely Jézus alapítása, és amely egyedül sértetlenül őrzi és hirdeti Isten létét a maga titokzatosságában, és mégis legbizonyosabb kinyilatkoztatásában.

Nekünk nem jelennek meg fehér ruhás angyalok. A kegyelem fénye azonban beleragyog lelkünkbe, és Tamással mondjuk: Én Uram és én Istenem! Az Egyház birtokában vannak kétezer év bizonyságtételei. Az Egyház őrzi sértetlenül az evangéliumokat. Pál apostol büszke öntudattal írja: Miként egy embernek az engedetlensége miatt sokan bűnösökké lettek, éppúgy egynek az engedelmessége által váltak megigazultakká. Jézus a második Ádám. Feltámadása által új nemzedéket teremtett. Mindaz, aki hisz, örök életet érdemel. Ez a nemzedék ma is él, és élni fog a világ végezetéig.

A hivő világ nemcsak vallja és hirdeti a húsvéti feltámadást, hanem át is éli, s ez az, ami örök garanciája a misztérium igaz valóságának és világra való kihatásának.

Évezredeken át örök élmény lesz a krisztusi kommunió. Most mi már megértjük, hogy aki eszi Krisztus testét, vagyis részesül a feltámadt Krisztus életközösségében, és issza a krisztusi vérrel az örök élet forrásvizét, és belekerül az isteni élet örök áramaiba, az nem hal meg örökké...

És ez tart a világ végezetéig.

A húsvét megerősít hitünkben, éleszti reményeinket, és boldoggá tesz már itt a földön az isteni szeretet túláradó ajándékaival. Tudatosan élnünk kell az isteni élet áramaiban. Sokat kell elmélkednünk, a szent iratokat olvasni és imádkozni. Ma különösképpen, hiszen a sátán katekizmusát hirdetik és

tanítják az iskolákban. Ezt ellensúlyoznunk kell! Magyarságunk köreiben is. Sőt! A világ különbséget tesz újra a történelmi Krisztus és a hit Krisztusa között. Az előbbi él és meghalt. A hit Krisztusa az, aki egyre istenibb formákat öltött a hivők lelkében, és nem azonos Galilea hárfán játszó prófétájával. A húsvéti alleluja a kételkedők lelkében citerapengetés, üresen zengő cimbalom.

Mi húsvét hajnalán beledübörögjük a hitetlen világba lelkes énekünket, ami a Krisztus feltámadásába vetett mély hit. A hit kegyelmével a világ reménye is feléled, és lesz még olyan szeretetközösség az Isten gyermekeinek a birodalmában, ami meghozza az igaz békét az emberiségnek. Feltétele azonban az, hogy az asszonyok példájára annyira fellelkesítsük a hitetlen környezetünket, hogy ők is siessenek, mint az apostolok az első húsvéti hajnalon, Krisztus üres sírjához, és ha sietnek majd, akkor az Úr nekik is kinyilatkoztatja magát. A feltámadt Krisztus mindig megjelenik az őt keresőknek.

Feltámadt az élet

Virágokkal díszes annak a sírja, akit nagyon szerettek. Ha nagy ember volt, testét ezüst koporsóba zárták, s nagy emléket emeltek föléje. Költők dicsőítették hősi nagy tetteit, késő nemzedékek eszményként tisztelték.

A názáreti Jézust is nagyon szerették. S azok, akik nagyon szerették, nagy kegyelettel el is temették. De három nap múlva a harmadik hajnaltól, sírjához mégsem járt ki senki. Pedig nagysága egyre nőtt, hírét elvitték az ég négy tája felé. Apostolai meghaltak érte, hivőserege légiószámra nőtt, neve hallatára megrengett a föld. A cézárok, kik üldözték híveit, máglyák tüzében égették vagy kínpadra vonták, mind múmiákká váltak. Keresztje felkerült a templomok ormára, királyi palástok, koronák dísze lett. S Krisztus sírjához mégsem járt senki.

Mi történt, hogy a sírt magát elfeledték?

Húsvét hajnalán — tudjuk az Írásból — Krisztus sírjában a meggyötört, a megkínzott krisztusi testben feltámadt az élet. A háromnapi csendben, a hideg kősírban az történt, ami történik hideg téli éjjelen az elvetett búzaszemmel, ami történik a bimbóval, ha kisüt a nap, ami történik a fának gyümölcsével, ha benne a nap édes ízzé forralja a keserű nedvet, és ami történik majd, ha az idők végezetén a porrá vált testek újra az öntudatot hordozzák. Krisztus sírjában a háromnapi csend után kisütött a nap, s a végtelen isteni lényegnek a teremtésben, a megváltásban, a megtestesülésben való kiáramlása visszakapcsolódott az Istenbe.

Hogyan? Miképpen? Ki tudná megmondani? Nagy titok az élet.

A Krisztus sírjából feltámadt Életet is látták. Hallották hangját, s örültek neki. Tamás, a hitetlen, a behegedt sebeket meg is tapogatta rajta. Csak a vak hitetlenség gyűlölettől hajtva mondatta: Krisztus holttestét ellopták, sírjához azért nem jár ki senki. Annak a holttestét, akit nagyon szerettek, hazugság céljából, még sohasem lopta el senki. Sem játékot, sem csalást a tanítványok el nem követhettek. Ők Jézust nagyon szerették, Péter megsiratta, s aztán nagyon félt az emberektől. Hiszen rajtakapták, hogy ő is galileai. Az asszonyok pedig, és Mária Magdolna, fűszereket vettek, hogy a sírban a halál le-

heletét illattal elűzzék. De aztán Péter a galileai illatos mezőkre sietett, oda rendelte őt a sírjából feltámadt valóságos Krisztus. S Péter meglátta őt a Genezáret partján. Többé már nem félt az emberektől. Megvallotta Mesterét Néró börtönében; nem félt a haláltól, mert tudta, hogy nyereség. Szemével látta, hogy Krisztus sírjából feltámadt az Élet.

De mit mond a tudomány? A tudomány? Tényekről bizonyságot csak a történelem tehet. S a történelem szava: Péter vallomása, Pál megtérése, vértanúk bátorsága, milliók kegyelmi élete; a legnagyobb kritérium e döntő nagy kérdésben: maga az élet és a halál, melyből újra feltámadt élet lesz. Ez a történelem!

Kétezer év óta zeng a történelem folytonosságában: a názáreti Jézus feltámadt és örökké él. Ő maga az Élet. Ez az Élet mindent áthat, mindenhol működik, Út a jövendő örök élet felé, melynek soha nincsen vége. Az Isten dicsősége, az emberek világossága. Harmónia cseng belőle, a végtelen tökéletesség. De több van benne színek, hangok, vonalak harmóniájánál. Ő maga az isteni természet. Mióta testet öltött és az emberi testben feltámadott, azóta be megnőtt a mi emberi méltóságunk is! Azóta tudjuk igazán, hogy az Isten országa bennünk van. Isten gyermekei vagyunk! S ezért, habár meg is kell halnunk, mi is feltámadunk! Mi is örökké élünk, bennünk a feltámadás által az örök élet. Ez a történelem szava! Az igazság! Az Isten szeret. S a szeretet soha nem halhat meg!

Ne szomorkodjunk tehát! Bízzunk a feltámadt Üdvözítőben! Siessünk feléje a felszabadulásra vágyó lélek hazavágyó szerelmével. Meg fogjuk őt látni! Talán éppen a legnagyobb szenvedésben és reménytelenségben. Ő itt van most is, közöttünk! Ő ott volt az emmauszi úton, az emmauszi fogadóban, Péter útján, ott volt Pálnál az arábiai pusztában, Assisi Szent Ferencnél a Porciunkula-kápolnában, ott van a mi bíborosunknál a budapesti börtönben, ott van ma is az alföldi rónákon, a Kárpátok kicsiny falvaiban, kedves szülőfalunk templomában az Eucharisztiában. Az ő világossága tükröződik az alkony színeiben a visegrádi Duna-parton, s minden magyar lélekben, ha várja őt, ha siet feléje, ha vágyódik utána. Il faut l'avoir, mondotta Liszt Ferenc. Igen, s ha meglátjuk őt, valóban boldogok leszünk, örökké élünk.

Hiszek a tanúknak, akik látták Jézust

A mai érzéki világ, az anyagi világon túl való dolgokkal kételkedően, sőt: megvetően bánik. Azt mondják, hogy megismerni, elfogadni csak azt lehet, amit érzékeinkkel megtapasztalunk. Ismeretforrásunk a látás, a megtapasztalás.

Istent nem látja, és megtapasztalni a lélek intuitív érzéseivel nem is akarja, nem ismeri az Istent, kinyilatkoztatását nem fogadja el. Üzeneteit nem is ismeri, nem ismeri a természetfölötti világot.

Az érzéki világ annyira makacs, hogy a holdon járó csillagászoknak sem akar hinni. Pedig a hit a természet világában éppúgy, mint a természetfölötti világra utaló dolgokban ismeretforrás.

Ha másnak hiszek, aki nekem az ugandai állapotokról beszél, akkor ismerek látás, megtapasztalás nélkül; vagyis az elbeszélő elgondolásait, eszméit, ideáit fogadom el. És megerősítem a hitelt érdemlőség motívumaival.

Ha pedig Istennek hiszek, azoknak, akik Istentől valók, akkor Istenről, másvilágról, egy más valósági fokozaton kapok értesüléseket. Ilyen az isteni kinyilatkoztatás a történet folyamán. Ez természetesen az anyagi világon túl való szférákból jön.

Hát akkor hiszek Istennek!

Miért ne hinnék?

Ha hiszek, csodálatos világ nyílik meg előttem. Még szemem is káprázik.

Ha hiszek, megértem az élet célját, az ember küldetését e világra. Van reá hitelt érdemlő bizonyságom. Isten az, saját önmaga.

Tanúim vannak arra, hogy Isten egy emberi természetben s azon keresztül világosan és érthetően megmondta: Ki ő és kik és mik vagyunk mi, és miért vagyunk a földön a születés és a halál között.

Ezekre a tanúkra szükségünk volt, és ma is hiszünk nekik.

Pokollá lett a földi élet. Fizikumunk és értelmünk szabadulni akar e pokolból, és ezért Isten érzékelhető módon is „belépett" e világba.

Hogyan?

Jézus Krisztusban.

Ezt mondják a tanúk, akik látták és vele éltek együtt.

És maga Jézus.

Mindent kihozott számunkra az Istenből és az Istenről, amit az ember megérthet. A meg nem érthetőt analógiákkal, hasonlatokkal, példabeszédekkel, csodákkal. Világosan megmondta, hogy ő Istentől jött, hogy személye isteni, hogy ő ismeri az Istent, aki az ő Atyja és a mi Atyánk. Aztán szenvedett, meghalt a kereszten. Így dicsőítette meg az Atyát, aki maga a szeretet: a világ boldogító, megszentelő lelke vele együtt. Így mutatott rá az istentagadás borzalmaira. Boldog élet csak Istennel lehetséges.

Hát nem csodálatos hitből való ismeret ez?

A boldogság a földön az örökkévalónak az előérzete, Jézus főképpen ezt bizonyította valóságos halála után feltámadásával: úgy közölte bizonyságát, hogy találkozott velük. S enélkül a halhatatlanságról való ismeretünk szegényes lett volna.

Hiszek a tanúknak, akik látták Jézust! E hitből, mely tényeken alapszik, hiszek Jézus feltámadásában, az ember örök testi és lelki életében. A halhatatlan világban, mely az elmúló fizikai világot beteljesíti, ahol a kiterjedést felváltja a végtelenség. Hiszek az Isten országában, annak dicsőségében.

Mily diadalmas is húsvéti énekünk:

Feltámadt Krisztus e napon, alleluja.
Hála legyen az Istennek, alleluja.

Utunk a feltámadás hajnaláig

Emlékezünk régiekre.

Még az ötvenes évek elején írtam Tirol fővárosában, Innsbruckban:

A világsajtóban rövid hírként közölték, hogy Magyarországon eltörölték a karácsony ünnepét. S nincs feltámadás többé. Nem sokkal előbb lebontották a Regnum Marianum, Mária országa templomát. A keresztény Magyarországot szimbolizáló templom helyén Sztálin hatalmas méretű szobrát állították fel. A „Sol invictus" napján, a betlehemi Kisded ünnepén Sztálin születésnapját kell megünnepelni!

Magyarországon tehát — s most már egész Európa szívéig — tél lett karácsony nélkül, s húsvétkor nem szabad a feltámadásra gondolni.

Kihatásában még sokkal borzalmasabb dolgok történnek, és majd történni fognak, mint ami ma a fenti hírek mögött forr s kitörni készül. Az istentelen világpolitika nemzetközi tárgyalások ürügye alatt kíméletlenül és kegyetlenül harcol a nyugati világ és a kereszténység ellen. Dómok és katedrálisok lebontása után lerombolja az Isten országát az ifjúság szívében. El akarja hitetni a világgal, hogy a világtörténelmi fordulópont nem a Kisded születése a betlehemi barlangban, hanem a grúziai diktátor visítása bölcsőjében. S teszi ezt nemcsak egy óriási politikai és katonai hatalom birtokában s annak minden anyagi erőforrásaival, hanem milliók sóhajaiból, könnyeiből, vérével — egy új szellemi világ kialakításával démoni erőkkel. Hite az önmegváltás, reménye az osztályharc, szeretete a gyűlölet.

A veszély a nyugati világ szempontjából igen nagy.

Lényege azonban nem az istentelenség roppant nagy anyagi felkészültségében van, hanem abban, hogy a nyugati világ is csak fizikai erőkkel gondol a védelemre. Az Egyesült Nemzetek Szervezetét az Isten kikapcsolásával, az Egyház intézményeinek tudatos megbénításával sóhivatallá degradálta. Nem akarja elhinni, hogy egyetlen megmentője a názáreti Jézus beszédének a követésében rejlik. A karácsonyt még megüli, de a feltámadás többé nem ünnepe, de nem is a reménye.

Milliók szívében a hitetlenség már rég jégbe fagyasztotta a betlehemi Kisded világot melegítő érzéseit.

Van-e kiút a hitetlenség modern káoszából? Vagy pedig valóban Lenin álma teljesedik be: ez a harc lesz a végső; s rácáfol Krisztus ígéretére: Én meggyőztem a világot!

Ne csodálkozzunk 1950 pesszimista hangulatán. Akkor a próféta ajka elnémult, s ártatlan, magukkal tehetetlen nagyszülőket, apákat, édesanyákat telepítettek ki éjnek idején Budapestről a falvak istállóiba. Körülbelül 70000 magyar embert a saját hazájából.

A nemzetközi helyzet még rosszabb mint volt. Az Egyházon belül is van válság. A modern ember megveti a hagyományt, s a történelmet agyrémeivel korrigálja. Értelmével félistenné deklarálja magát, s új törvényeket alkot cézári terrorral. Sok benne az öntudat, de kevés a fegyelme. Nagy pátosszal beszél, de kevés értelmes dologgal van tele. Nincs sejtelme a lelki világ mélységeiről, de vágyik a hatalomra rabszolgák meggörnyedt hátán „lovagolva". Végtelen fejlődésről beszél, de fogalma sincs a végtelenről. Tagadja hát az örök életet a halál után.

Most már egy évtizede annak, hogy az emberek értelmi, eszmei és erkölcsi nihilizmus betegei. Nincs más szórakozásuk, mint mezítelenül rohanni a ködös San Franciscó-i utcákon. Üres igék, hazug szólamok, átértékelt fogalmak megszállottjai vezetik őket. Csillogó szemű magyar oltárszolgáló fiúból istentelen forradalmár lett minden tabu ellen. Szerelmét kikacagja, és hajnalban sötétbe borul szeme világa is! Bálványokat faragnak az üresség, a lelki kietlenség, a szellemi pusztaság tartalmatlanságából. Politikai céljaik: praktizált erkölcstelenségek és jellemtelenségek. S akkor csodálkoznak a törvény őrei, akik maguk sem hisznek már, hogy emberek emberekkel úgy bánnak, mint fenevadakkal. Az istentelenség irgalom nélküli kegyelméből csonttá fagyhatnak a szibériai haláltáborokban. Milliók útja ma valóban vigasztalanságba, kínba és ködbe, keserű fájdalmak poklába kanyarodott bele. Rettenetes egy olyan világban élni, ahol csupa ellentmondás az élet, hazugság minden szép szó, s amelyben csak egy valóság van: a testi és lelki nyomorúság! A feltámadás eszményeinek csillagait eloltották!

Azóta negyedszázad telt el. Az a harc nem lett a végső. Sztálin szobrát, az istentelenek szobrát ledöntötték. Megszólalt újra a próféta ajka. A régi dicsőség külsőségeiben nem tér

vissza, de a próféta itt van és szól újra. S halljuk majd szavát nemsokára!

De én ma mégsem osztom a pesszimisták véleményét. Nem lesz korunkban világvége. Szent István korában sem volt, mint azt a kiliazmus hívei jósolták. Ma is terjesztenek röpiratokat: Tíz év múlva itt az atomháború, és elpusztul az emberiség! Mi látjuk a veszélyeket. De van erőnk a gyógyulásra! Éppen 1956 és még egy évszázaddal azelőtt a Petőfiek, a Kossuthok, a Széchenyiek megmutatták, hogy maroknyi haddal, de izzó honszerelemmel lehet legyőzni nagy, mechanizált hadseregeket is!

Nagy kérdés, hogy a veszélyre feleszmél-e a világ, s lesz-e bátorsága kimondani a nagy szót: Előre!

Történelmi axióma már: a szembenálló felek mindig mindketten elbuktak, ha csak hatalomért, az anyagi világ meghódításáért, a mammonért szálltak szembe egymással. Győzni mindig csak egy szellemi világért, az erkölcsi megújulásért küzdő emberiség tudott! Róma bukása után az Egyház vitte győzelemre Európa népeit! Mi már látjuk, mi, nem a halni készülők, hanem a modern ifjúság megtapasztalta már, hogy a modern istentelenséggel egy illúziókkal megvert kegyetlen világ szakadt ránk.

Mi mégis hisszük azt, hogy a tékozló fiú hazatér! Nem lehet elfelejteni a szép tornácos, jó levegőjű, virágos atyai házat. Nem az édesanya tiszta szép szemét! Nem lehet elfelejteni Krisztus jegyesét sem: az Anyaszentegyházat!

Az Egyházra ma szórhatnak ocsmány gyalázatokat. Ordíthat a hitetlenség: Íme, ti is válságban vagytok! Papjaitok elhagyják a süllyedő hajót. Apácáitok nem sétálnak többé lecsendesült, de boldog lélekkel a kolostor virágai között, hanem esti partikon vesznek részt a nagyvárosok mesterkélt parfümös bíborrongyai között. S az iskolákban egyre halkul a szó a betlehemi Kisdedről! Ne ezt nézzétek, ne azokra figyeljetek! Jézus mondotta: Hagyjátok a holtakat, hogy a holtak temessék el halottaikat. Mi az Egyházban a világ végezetéig Krisztus jegyesét látjuk. S az Egyház egyedül fogja meggyógyítani a szenvedő és boldogtalan embert.

Modern katolikus és keresztény magyarság! Egyházadhoz és keresztény nemzeti ideáljaidhoz mindhalálig légy hű! Lelked üdvössége az Egyház kegyelmi forrásaiból és végtelen forrása a keresztfán átszúrt isteni szívből való. A történelem igazolja, hogy az ember akkor lett igazán naggyá, amikor e

kegyelmi forrásból merített. Ebben a kegyelmi forrásban látjuk, hogy a lélek a legnagyobb és legigazabb valóság. Ne higgyék az istentelenségben és az erkölcsi posványban vergődők, hogy lelkük csak fogalmi látszat. Ne gondolják a modern istentelen tudósok és vitamin-feltalálók, hogy a lélek szálait az intelligencia fűzte össze a történelem szövőszékén. Az ember lelke az abszolút lélek műve: az Istené! A világtörténésekben a nagy művész ő: az abszolút művész! Ő szövi ki a világalakulás szálait is! Legpáratlanabb remekművét Betlehemben adta a világnak a mi Urunk Jézus Krisztusban. Ebben a Jézusban látott napvilágot az örök erkölcsiség mint örök valóság. Ezt az Isten-ajándékot hordozza és éli át válságai ellenére is az Anyaszentegyház. A kereszténység! Ezzel az örök valósággal teremti a lélek kultúráját, az Isten országát. Ez az ország nem e világból való, de nélküle mégsem lehet meg a világ!

Mi már tudjuk, éljük és átéljük ezt az édes valóságot. Felébredtünk az istengyermekség öntudatára. Szabaddá és testvérekké azáltal lettünk, hogy az élet értékét erkölcsi javakba fektettük. Nem lep meg a sok szenvedés, tragédia. A sok csatavesztés. Úr leszek én is a halál felett: feltámadok! Életem értelme nem a tudásomban van, nem a munkám anyagi eredményeiben, nem a társadalmi efemer sikerekben, hanem saját önmagamban — saját öntudatomban, mely mindenhol és mindenben isteni feladatot lát. Ez Krisztus evangéliuma, ez az Egyház örök tanítása. S ha ez az istenakarat erényben lüktet a lelken át, attól valóban szebb és boldogabb lesz a világ. Nem lehetünk meg a kereszténység, az Egyház nélkül! Az Egyház nem engedi meg, hogy hideg robottá fokozzuk le az életet!

Térjünk meg igazán Krisztushoz! Csak kettő közt választhatunk: Krisztushoz térünk-e, avagy leborulunk a hitetlenség bálványa előtt. Mi tehát 1974 nagyböjtjén fogadalmat teszünk: hűek maradunk Krisztus keresztjéhez. Nem köthetünk kompromisszumot a hitetlenség csupa láng légióival. Nekünk ma a kereszt tövéig ott fenn a magasságokban kell eljutnunk. Az úton nem állunk meg. Nem alkuszunk. Ott fenn a kereszt tövében lesz majd a nagy küzdelem. Nem kétséges, hogy sorsunk ott fog eldőlni. Ne rémítsenek meg a fenevadak. Csak ott fenn a kereszt tövében, csak ott a nagy küzdelmekben és harcokban látjuk meg majd a feltámadás hajnalát.

Jézus él

Jeruzsálem ma bekerült a világpolitikába. A Szentatya is nyilatkozott. 1967-ben Tel Aviv kormánya háborúval foglalta el a szent várost. A probléma forr az egykori teokratikus fővárosban.

Nekünk, kereszténveknek Jeruzsálem szent hely. Itt feszítették keresztre Jézust a főpapok és a szanhedrin. Itt támadt fel halottaiból, és itt találkozott újra a tanítványaival. A sír fölé a keresztes háborúk idején bazilikát emeltek. Ma is fennáll. A IV. században is volt már e helyen jelentős nagyságú templom. Konstantin császár építtette e szent helyen az első bazilikát: a királyok királyának házát.

Évek óta tervezem a zarándokutat erre a szent helyre, azonban még mindig csak az útleírásokra szorulok, hogy érzékeltessem jelentőségét, mai formáját, mely azonos az eredetivel. Nincs a világon még egy olyan templom, mint a Szent Sír bazilikája. A nagy kupola alatt az ősrégi márványkápolna. Falai márványból készültek, és a kis lejáró is, ahol az angyal állott. Az alacsony kis ajtón a sírkamrába csak lehajtott fejjel lehet bejutni. Állandóan tömjénfüst illata tölti meg. Mennyi imádság szállott innen már az ég felé a hosszú évszázadokon keresztül!

A Szent Sírnak valóban világjelentősége van. Nem álmok, víziók világából való, s nem a mitológiák képzeletistenei támadtak fel e szent helyen. A sír ma homályban van, s csak a drága ékszerek, függők csillognak benne egy-egy gyertya fényétől. És a sír üres. Nem valami világnagyság bebalzsamozott maradványai pihennek itt. Az Isten Lelke lebeg a sír felett, és valamikor húsvét hajnalán az Isten Fia győzött itt a halál felett.

A sír már húsvét hajnalán üres volt. Szemtanúk, Mária Magdolna, az asszonyok, Péter és János elmondják, hogy a sírt üresen találták. A kétely azonban megkérdezi: vajon hittek-e ők akkor abban, hogy Jézus valóban feltámadt, és vajon a feltámadás híre igaz volt-e? Csak a képzelet játéka szülhette — mondja a hitetlenség.

Az evangéliumokat szemtanúk írták. Ezek az evangéliumok és kommentárjaik bizonyítják, hogy a sír húsvét vasár-

napján üres volt. A történelmi segédtudományok pedig azt igazolják, hogy a halott sírját mindig asszonyok mentek meglátogatni, mégpedig azért, hogy illatszerekkel töltsék meg azt. Az ősegyház azonban nemcsak az asszonyok tanúbizonyságára hivatkozik. Az asszonyok valóban üresen találták a sírt. Az első századokban még az ellenség sem tagadta, hogy a sír üres volt. Általános meggyőződés volt, hogy Jézus harmadnapon már nem feküdt a sírban. A szanhedrin próbálta terjeszteni a hírt, hogy Jézus testét tanítványai ellopták. Ez az állítás éppen olyan nevetséges volt, mint az, hogy a tanítványok terjesztették a feltámadás legendáját. Az ősegyházban a jézusi feltámadás nem legenda volt, hanem valóságos meggyőződés. Mária Magdolna tanúságát nagyon is felülvizsgálták, és maga Jézus igazolta a tanítványok előtt való megjelenésével.

Az asszonyok a sírt üresen találták. Jézus holttestét senki sehol nem találta. Ellenségei hiába keresték. Soha sehol semmi nyoma nem volt annak, hogy valahol újra eltemették.

Így az üres sír jel volt arra nézve, hogy Jézust megfeszítése után három nappal már nem lehetett megtalálni a holtak között. Maga az üres sír azonban még nem bizonyság a feltámadás mellett.

Életet csak élettel lehet bizonyítani. S Jézus — kilépve az üres sírból — éppen ezt ültette tanítványai öntudatába: élőként jelent meg közöttük. A feltámadásba vetett hit szikrája a Jézussal való találkozás pillanatában gyulladt ki. Ez a hit történeti bizonyosságot hordoz századokon keresztül: Jézus él.

Jézus feltámadása történeti tény, s bizonysága az, hogy Jézus köztünk él. Az asszonyokból az üres sír megdöbbenést váltott ki. Mindjárt gondolták, hogy valami rendkívüli dolog történt, s csak akkor ment át megdöbbenésük allelujás öröménekbe, amikor Jézus újra látható lett előttük. Amikor Jézus találkozott és beszélt velük. Amikor bebizonyosodott, hogy Jézus él.

A keresztény hivő évszázadok múltán gondolatban visszamegy az üres sírhoz, ott keresi a feltámadás tanúbizonyságát. Az üres sír azonban számára is csak jel: valami rendkívülit művelt az Isten.

Valóban: Isten rendkívülit művelt húsvét hajnalán, és azóta is teszi a világ végezetéig.

Századokon keresztül szentek és vértanúk találkoznak vele. Ő valóban él. Megjelenik előttük, beszél velük, s általuk

mindig megújítja az emberi társadalom életét. Bűnösökből szentek lesznek. Uralkodók — amikor letérdelnek előtte — évszázadokra szólóan a szent nemzetségek birodalmát alapítják meg. Jézus valóban él.

S ha Jézus él, akkor feltámadt halottaiból. Isten új létezést adott emberi természetének. Olyan újat, amilyet majd a halhatatlanságra predestinált embereknek ad. Jézus él olyan emberi természettel, ami többé nincs alávetve az enyészetnek, a kiterjedés törvényeinek a három dimenziós létezésben.

Jézus ügye ma is — két évezred után is — foglalkoztatja az emberiséget. S Jézus probléma lesz a harmadik évezredben is. Az utánunk jövő nemzedékek nem tudnak majd hinni a tudományok váltakozó nézeteiben. S százötven év múlva hol lesz már a mai nemzedék! Minden politikai, társadalmi, tudományos feltevés és körülmény megváltozik. Lehetséges az is, hogy valami pusztulás tömegsírba temet egész nemzedékeket. Új életet támasztani csak az fog, ami él. Egyedül a feltámadt Jézus él majd a világ végéig. Egyedül ő — mint az örök élő — teremt új világot a régi, romba dőlt világ felett.

S mi lesz majd akkor a Szent Sír-bazilikával, és mi lesz Jeruzsálemmel?

Talán üres sírokká válnak.

S jelként kiáltanak fel a magasságok felé: csak az él, ami örökké él. S az él örökké, ami feltámad.

„Feltámadt Krisztus e napon..."

Húsvétkor felhangzik ajkunkon a „Feltámadt Krisztus e napon". Valamikor odahaza, járva a mezőt az erdők alján, a nyiladozó világok jókedvével hallottuk a lágyan s ünnepélyesen zsongó húsvéti harangszót. Istenem, be szép volt! Ó, bárcsak ma is mindenki mondhatná: Istenem, minden oly szép! S zeng az ének: Krisztus feltámadott!

Mert Krisztus valóban feltámadott!

Kétezer év óta ez a keresztény világ hitvallása: Krisztus sírjából feltámadt az élet. A sírban a háromnapi csendben az történt, ami történik az elvetett húzaszemmel zimankós téli éjszakákon. Az történt, ami zajlik a bimbóban, miután kisütött a nap. Az történt, ami a fának gyümölcsében végbemegy: a simogató napsugár édes ízzé forralja a keserű nedvet. Az történt, ami majd az idők végezetével kibontakozik: az energiákká vált testek új formát nyernek, és újra az öntudat hangszerévé lesznek. Egyszóval Krisztus sírjában, a háromnapi csend után, a megkínzott, meggyötört krisztusi testben feltámadt az élet... A diadalmas örök élet!

Történelmi tényeket (s a krisztusi feltámadás az) sokszor a „nem", a „nincs" inkább bizonyítja, mint az „igen". S mi nem történt az eltelt „három nap" után?

Míg húsvétvasárnap hajnala fel nem virradt, katonák őrizték a sírt. Nagy követ hengerítettek a sír nyílásához. Bánatos tanítványok elmélkedtek és sírtak közelében. A „követ lepecsételték". S mégis, amikor felvirradt, a kő már nem volt a nyíláson. Péter és János, a két hű tanítvány, még előbb Mária Magdolna, majd Mária, az ifjabb Jakab édesanyja, Szalome, amikor a sírhoz siettek, az őröket már nem találták. Jézus holtteste nem volt a sírban...

Azután napok, évek, évtizedek teltek el. S Jézus sírjához nem járt már senki. Nem vittek illatszereket, virágot. Pedig Jézust nagyon szerették. Sírja sehol sem volt már. Sehol sem hirdette emlék, hogy eltemették. Keresztjét, a szögeket, amelyek testét átverték, megtalálták, őrizték s megőrizték. A gondosan összerakott lepleket is századokon át a vértanú nemzedékek oly nagy gonddal tartották, hogy Turinban még ma is

megvannak. De Krisztus csontjából egy szilánkról sem beszél az őskeresztény hagyomány.

Az evangelisták leírják, és más források is bizonyítják, hogy az őröket a főpapi tanács megvesztegette. Jeruzsálem népe nem hitte el, hogy a holttestet ellopták. A tanítványok megdöbbenve keresték, kutatták, miután a sírban nem találták. Hová lett Krisztus teste húsvét hajnalán? Ők el nem lopták, az már bizonyos. Miképpen is ámíthatták volna önmagukat, akik oly nagyon szerették Mesterüket? Látták: nem is olyan régen feltámasztotta Mária és Márta bátyját, Lázárt. Visszaadta a naimi özvegynek meghalt fiát. Lélektanilag is lehetetlen volt számukra a hazugság (a világtörténelem előtt): Jézus halottaiból feltámadt, holott valóban nem támadt fel. Előbb-utóbb a Krisztus-követők is, a tudósok, az írók, az államférfiak, a királyok történelmi pert indítottak volna az apostolok ellen, ha Krisztus ellopott holttestére rátaláltak volna. A keresztrefeszítés után az apostolok nagyon — s úgy gondolták: örökre — megsiratták Jézust. Az első híreket látomásoknak minősítették... Valójában nem is mertek a sírhoz menni. Magdolna, a nő, volt az első, aki Jakab anyjával elmerészkedett oda. Ő is azért ment, hogy feldíszítse a sírt. Így tesz mindig az, aki valakit nagyon szeret. A sír húsvét hajnalán mégis üres volt.

Jézus Krisztus húsvét hajnalán halottaiból valóban feltámadt.

A világtörténelemnek ez a páratlan jelensége másképp nem is cselekedhetett. Mindazok, akik öntudatukban a nagy ellentmondást hordozzák Istennel szemben, s mindazok, akik érthetetlenül a mulandó élvezetvilágot tekintik az élet és létezés céljának, mindazt nem értik meg, ami az evangéliumok világából, a múltból, a történelemből, az élet misztériumából elénk árad. Márpedig a történelem szava és bizonysága: Jézus Krisztus maga az élet volt. Élet, igazság és út. Élet, mely hirdette az Isten dicsőségét. Fellépése, tanítása, cselekedetei igazolták: „Őt a Mindenható alakította ki örök gondolatából és szeretetével." Sugárzott belőle a szellem világossága; az, „akinek a szemét megnyitotta, látott és örvendett." Ő olyan élet volt, amely a teremtésben nemcsak összhangot, harmóniát, lelket vett észre, mint a nagy művész és a bölcselő, hanem önmagából kisugározva hirdette az istengyermekséget, mondván: Ti emberek egyenként több vagytok, mint a világ, és lelketek maga az Isten országa. „Az ő élete maga a Világosság, mely-

ből a világ lett." Minden más csak ennek a visszatükrözése. Mint a tenger villogása a nyugati partokon, mint az alkony színei a Grand Canyonban (vagy Magyarországon a visegrádi Duna-kanyarban). Igazsággal mondhatta, hogy vele az Isten maga járt a földön. A másvilágot a maga valóságában egyedül ő hozta közel hozzánk. A végtelent egyszerű képekkel tudta érzékeltetni. „Mint gyermek játszótársaival bejárja a hegyeket s erdőket, és elragadtatással mondja nekik: azok szebbek, mint a királyok palotái." A nyolc boldogság hegyéről letekint a nyugati tengerig, és felsóhajt, mert egészen a föld legszélső határáig rabszolga az ember. Mint ifjú segít kévét kötni a mezőn, s dolgozik gyaluforgácsok között József műhelyében. Megsajnálja az embert, akit fia elhagyott, s visszahozza a tékozló fiút az atyai házhoz. Ővele az új ember egy új világ útjain fényt szór az életre. Ne féljetek, emberek, hirdeti, ha szenvedések útján is, de vár valaki benneteket: Atyátok, ki a mennyekben van. Krisztus valóban az élet volt. „Szíve az Isten hárfája."

Büszke öntudattal vallotta tehát az Egyház (s immáron kétezer év óta teszi), hogy ez az élet nem maradhatott a sírban. A világ végezetéig élő emberért jött a világra, hogy világossága legyen. Az ember sötétben jár. Azért jött, hogy az ember érezze: szereti őt az Isten. S az embernek is, kinek kihűlt a szíve, szeretnie kell az Istent. Azért jött, hogy az Isten lelkének a harangszava legyen: most már Isten gyermekei vagytok. Azért jött, hogy étele legyen az éhezőknek s itala a szomjúhozóknak. Mert amikor azt hiszi az ember, hogy kenyérre van szüksége, akkor igazában őutána vágyik. És amikor békét keres nyugtalan szíve, akkor őutána szomjazik. Mert ő a békesség! Amikor igazságot akar, őt kívánja. Mert egyedül ő a megismerni érdemes igazság!

Krisztus feltámadt a sírból.

A hivő világ nagy templomaiban és a Kárpátok kis falusi házaiban dobogó kis szívekben egyaránt visszhangzanak az evangélisták tanubizonyságot tevő szavai: „Akkor (a hajnali órákban) nagy földindulás támadt. Az Úr angyala leszállt az égből, odament (a sírhoz)... tekintete olyan volt, mint a villám, s ruhája, mint a hó. Elhengerítette a követ. Az őrök tőle való félelmükben halálra rémültek. Az angyal így szólt az asszonyokhoz: Ne féljetek! Tudom, Jézust keresitek, akit keresztre feszítettek. Nincs itt. Feltámadt, amint megmondta. Jöjjetek, nézzétek meg a helyet, ahol nyugodott (az Úr). Most siessetek,

vigyétek hírül tanítványainak. Feltámadt halottaiból, és előttetek megy Galileába. Ott majd viszontlátjátok. Ezzel mindent elmondtam."

A hitetlen világ sohasem tudta megcáfolni a történelem e páratlan tényét. Sokan látták a feltámadt Krisztust, és hallották ismét szavát. Mily boldog volt a két szomorú lélek, amikor felismerték őt az emmauszi vendégfogadóban. Mi is látjuk őt a hit szemével. Ő valóban él. A bűnből felszabadult lélek hazavágyó szerelmével sietünk feléje. Még járjuk ezt a világot. De tegyük éber szemmel, éber lélekkel és tiszta szívvel. Nyissuk ki benső világunkat, és figyeljünk a Szentlélek tanúbizonyságot tevő üzenetére. Mi már találkoztunk a feltámadt Üdvözítővel a régi haza rónáin, a Tisza-parton, a fenyvesekben. Hittünk és boldogok voltunk. A múló földi tájak most számunkra elváltoztak. Néha itáliai azúr színekben fürdik az amerikai nyugati partok mentén, majd New York felhőkarcolóit látjuk, ha a repülőgépeken szállunk. De mindenképpen úgy leszünk, mint a vak királylány, aki csak azt a világot ismerte, amelyet megtapintott, vagy mint saját magunk, akik látóan csodáljuk a fényben fürdő világot, ha nincs meg az érzékünk, amelyet az Isten a húsvét hitében adott meg. A valóságos örök világot csak ezzel az érzékkel ismerhetjük meg, s ez vezet el minket oda, ahol a feltámadt Üdvözítővel ismét találkozunk. Jelen van Ő az élet kenyerében. Ő él. Valóban köztünk van. Meglátjuk. A miénk lesz. És boldogok leszünk.

Az Úr él, és köztünk van

Hat héten át világít majd a húsvéti gyertya. Nagyszombaton, az éjféli misén, a gyönyörű dallamú húsvéti ének kíséretében gyulladt ki. A hivő lélek örömmel szívében gondol vissza a hazai szép körmenetekre is. Itt a világvándorok útján, a Menlo Park-i pálmafák alatt, mintha az esztergomi bazilika körül lépkedtünk volna, amikor egyedül itt, Kaliforniában követtük a régi magyar liturgia hagyományait.

Nekünk ez a húsvéti gyertya az életet jelenti. Többet: az új életet!

Vajon nem az új élet bontakozik-e ki bennünk, amikor maga a feltámadt Krisztus csatlakozik hozzánk? Öt sebével, a szenvedések emlékeivel!

A húsvéti gyertya valóban világosság, amely áthatja a sötétséget. Csoda történik akkor, amikor a húsvéti fényben felhangzik a Glória: az istendicsőítés éneke, és a visszhang rája: Feltámadt Krisztus e napon. A kétely sötétsége eloszlik, és Tamás felkiált: Én Uram, én Istenem!

A modern világ hivőinek öröménekébe azonban beledübörög a hitetlen világ disszonáns hangja, és arra belezavarodnak a hivők is. Mint az első húsvéti hajnalon: az asszonyok betekintenek az üres sírba, és sírógörcsöt kapnak. Az Írás szerint örülniök kellett volna. Ahelyett kifutnak az üres sírboltból, esztelenül sikoltanak: az Urat ellopták! Az örömhír helyett, amelyet hirdetniök kellett volna, félelemtől eltorzult arccal futottak Jeruzsálem néptelen utcáin.

A modern világ magyarján is erőt vesz a reménytelen félelem. Összeomlottak reményeink, hajtogatják különösképpen húsvét ünnepén. Pedig örülnünk kell! Az asszonyok jajongása kontraszt a húsvéti örömhírhez, s mégis megerősíti az utóbbit. Az üres sír paradoxont idéz fel: az asszonyok félelmetes jajongása megerősíti a mi húsvéti örömünket.

A modern világ aposztáziája a kereszténységtől, a modern világ magyarjának fátuma, tragikus sorsa és történelmének mindenkori eseményei megrendítették sok hivő lelkét. Hol, mikor és miért zúgnak a húsvéti harangok? A világ sok országában már nem zúgnak ünnepi harangok. A „természet" üli diadalát, s azok ünnepelnek, akik a természet erőit magasz-

talják és hatalmukba veszik. Ne beszéljünk isteni gondviselésről, mondják. Jézus halottaiból sohasem támadt fel. Tanítványai csak kívánták gyászukban és fájdalmukban, hogy Jézus újra életben megjelenjék. A vágy olyan fergeteges erővé vált, hogy az Jézust újra megelevenítette; először a képzeletükben, aztán prédikációjukban. Halálukig Jézus megjelenésének az élményével voltak telítve. Igen, mondják, a valóság, amely volt, és a jelen képe, amely az illúzió szüleménye, a tanítványok tudatában összekeveredett. Követőik az illúziók áldozataivá váltak.

Mondottuk azonban, hogy a hitetlenség okozta félelem és jajongás csak megerősíti húsvéti örömünket. Hogyan? Miképpen?

A jeruzsálemi asszonyok nem azért mentek a sírhoz, hogy a feltámadt Üdvözítővel találkozzanak, hanem azért, hogy a halott Jézus testén elvégezzék a kegyeletes szeretetszolgálatot, vagyis, hogy a balzsamozás utolsó aktusát — az olajjal való megkenést — elvégezzék. Gondolataik e szeretetszolgálattal voltak elfoglalva. Másra nem is gondoltak. Közben az Isten műve megtörtént: Jézus élve kilépett a sírból. Feltámadt. A sírról a nagy kő már el volt hengerítve. Pedig ők egész úton azon töprengtek, hogy ki fogja nekik a sírkövet elmozdítani. S íme, a kő már el volt hengerítve! Mi történt? E kérdésre ők, akik csak a halott Jézusra gondoltak, nem tudtak felelni. Szörnyen megijedtek és elfutottak.

A feltámadás tényét éppen az asszonyok félelme és menekülése igazolja. Ők nem várták, ők nem remélték Jézus feltámadását, és ezért az ő magatartásukból nem is születhetett meg a feltámadás illúziója. Jézus feltámadása nem a tanítványok illúziójából való, hanem magának az Istennek váratlan művéből. Az asszonyok váratlan megdöbbenése az üres sír láttán csak megerősíti az isteni gondviselésből származó tényt, amelyre nem is gondoltak.

Az asszonyok félelme és elfutása megerősíti annak az igazságát, amelyet az angyalok meghirdettek. Az angyalok így feleltek a megijedt asszonyoknak és az újonnan jötteknek: A názáreti Jézust keresitek? Nincs itt. Feltámadt!...

Igen, Jézus feltámadt halottaiból. Az angyalok kijelentését maga is igazolta, amikor találkozott Magdolnával, majd tanítványaival. Az asszonyok az üres sírt látták csupán. Lélektanilag érezhető ijedelmük. A tanítványok már magával Jézussal találkoztak. Mint az emmauszi úton Kleofás és társa. A

fogadóban felismerték és mondták egymásnak: Ugye, mily erővel felgerjedzett szívünk, amikor a kenyérszegésben felismertük őt?

A mi hitünk Jézus feltámadásában nem mesékből és illúziókból való. A húsvéti gyertya valóságos jel arra nézve, hogy Jézus feltámadt. Eloszlat minden kétséget. Világosság a sötétségben. Igazolásul szolgálnak az evangéliumok, és mi történelmi alapon állva intonáltuk a Glóriát és a húsvéti alleluját: Feltámadt Krisztus e napon, alleluja. Hála legyen az Istennek. A mi földi világunk határa nem a képzeletekben kifejezhető ellipszis, hanem a végtelen Isten országa. A kis sírbolt, amelyben eltemetve véltük reményeinket és vágyainkat, íme, nyitva. A sírkő, amely minket magunkat is bezárva tartott, az Isten kegyelmi világával elmozdult a sírról, és jel maradt arra nézve, hogy nagy irgalmasságot cselekedett velünk az Isten.

A húsvéti időszak a valóságok hirdetője.

Őrizzük meg hitünket és örömünket.

Félelem és kétség ki ne oltsa.

A húsvéti gyertya, mint szimbólum, erre int.

Lépjen ki az új nemzedék a katakombákból, és hirdesse az evangéliumot az új világnak. Valljuk meg és mondjuk meg neki, hogy az Úr él, és köztünk van!

Feltámadás — örök jelenlét

Mi, magyarok, szeretjük a rendkívüli dolgokat. Lelkesedünk értük, de csak addig, míg meg nem szoktuk őket. Aztán el is felejtjük... Talán ez az oka nagy történelmi fellobbanásainknak, harcainknak, de aztán tragédiánknak is. Vallásos életünkben ezt a magatartásunkat jellemzi a vasárnapi templomba járás s nagy ünnepeinken való részvételünk. A vasárnap a magyar szentmisén szomorú látványt nyújt. De nagyszombaton teljes számban virrasztunk, s a körmeneten lelkesen énekelünk. Igyekszünk tehát mindig valami rendkívülit csinálni.

A nagyszombati vigília liturgikus szertartását azzal kezdjük, hogy kioltjuk a templomi fényeket. A teljes sötétségben meggyújtjuk a szentelt tűz szikrájával a húsvéti gyertyát, és vele előrevonulunk a templom szentélyéig. Háromszor kiáltjuk egyre hangosabban: Lumen Christi, Krisztus világossága! És a templom megtelik Krisztus fényével, a feltámadás allelujás örömével.

A természetben is minden új hajnal így kezdődik. A sötétség először valami szürke fátylat bont ki, majd piros fénnyel színez, s aztán egészen háttérbe vonul, lebukik valahol a horizont mélyében. A nap megjelenik teljes pompájában, ragyogó fényében. Így játszódik ez le minden hajnalon, amióta az Isten szava elhangzott: Legyen világosság!

Mindennap új hajnal, új világ tárul az ember szeme elé! És a természet ujjong.

Az új napra és az új hajnalra utal az Evangélium szava is: amikor a hét első napján a horizont fölé az új fény feltört... Az evangélium új hajnalnak, új fénynek nevezi, mert ami azon a hajnalon történt, az hasonlít az Isten első teremtés-napjához. Azon a hét első napján Isten új világot teremtett. Új fény jelent meg a világ felett: a Feltámadt Krisztus! Isten nagy tette, a Keresztrefeszítettnek halottaiból való feltámasztása beteljesítette a megváltás nagy művét. A sötétség elvonult a világ arculatáról, és beragyogta a fényes jövő napja!

Nem álomvilágból való kép ez. Az Egyház nagyböjti liturgiája állandóan utalt rá Krisztus szavaival. Maga az Üdvözítő mondta mindig magáról: Én vagyok a világ világossága. Lázár feltámasztása napján hozzátette: Én vagyok a feltámadás és

az élet. És a zsidó vezéreknek a bizonyosság öntudatával válaszolta vádjaikra: Bontsátok le e templomot, és én harmadnapra újra felépítem azt. Nyilván saját testének templomáról beszélt, amely a Szentlélek páratlan alkotása az üdvösségtörténetben. S a Szentlélek e csodás temploma itt van! Él minden hivő lelkében. Élő templom az! A húsvéti gyertya szimbolizálja, és áll őrt mellette. Az Oltáriszentségben felragyog a testté-válás pillanatában. A végtelen világ dimenzióiban szétáradó fénye így lesz valósággá, sugárzása testté váltan a sok millió piciny ostyában. Valóban élő templom, amely táplál is. Az élet valóságos kenyere! Kenyér a színében, de Krisztus teste lényegében.

Megértjük-e most már, mit jelent nekünk a húsvét hajnala? Ránk ragyog az örök fény, s e fény a mi eledelünk az élet kenyerében. A húsvéti harangok lakomára hívnak. Krisztus feltámadása után vagyunk igazán testvérek. Krisztus teste kapcsol össze minket mindnyájunkat egy testté és egy lélekké. Mily csodálatos isteni ajándék ez a világ számára! Maga a Feltámadt fejezi ki ezt, amikor az asszonyoknak azt mondja, hogy menjenek el a tanítványokhoz, akik most már az ő testvérei, s Galileában meglátják majd őt. Csak most igazán, miután átment a halál kapuján, és dicsőséges jelenlétével és lényével átjárja szívüket, testüket, s egyesíti őket úgy, mint még soha azelőtt. Nem az Igével, nem az örömhírrel, nem az imádságban, hanem önmagával.

Történelmi kategóriákban kifejezve a halhatatlanná vált krisztusi test övéivel egybeforrva, a világ végezetéig, nem a tiszteletreméltó személyek, a kiválasztott előkelőségek, a jámborok, a „főpapok" társasága csupán; nem is külső látszatra egyesülve az Isten küldöttjével valamiféle diplomáciai levél alapján; nem is az ég és föld szövetsége egy földi birodalom megalapítása és fenntartása érdekében, hanem a lélekben megújult minden embernek, az embernek a küldetése minden néphez és nemzethez, azzal az örömhírrel és isteni üzenettel, hogy meg vagyunk váltva, és e megváltást hirdetni kell a világ végezetéig. A küldetéshez a megbízó levél a szívbe lett beleírva a Szentlélek által. A feltámadás és a pünkösdi Lélek leszállása tulajdonképpen az Egyház születésének az órája. Első pillanata az a húsvéti hajnal, amely a keresztrefeszítés után 37 óra múlva felvirradt. Valóban akkor egy korszak napja hasadt az emberiségre. Új idő új világa; új nép, az Isten népe született akkor. A feltámadás hozta. Az Igéret földjének

határai szétpattantak, és az Igéret Földje magába foglal minden népet az egész világon.

Mi az az új, amit Krisztus feltámadása eredményezett? Sokszor az einsteini elmélet jut eszünkbe, mely szerint a mi világunk zárt egység, azon túl nem tudunk semmit sem megtapasztalni. Belső törvények determinálják, s azon túl nincs semmi. Jézus feltámadása mégis más világra utal.

S ha az a világ, amelyre a feltámadás utal, egy más világ, akkor természetfelettien természetes, hogy kifejezésére nincsenek lényegét kielemző szavaink. Fogalmunk van róla, hiszen általában beszélünk végtelenről, halhatatlanságról. Még az anyagelvűek is beszélnek örökkévalóságról. Az anyagot mondják örökkévalónak. De ha az anyag örökkévaló, akkor mégis van halhatatlanság és az örökös változásban soha meg nem szűnő mozgás. De ami elváltozik, az mégsem örökkévaló. Az anyag önmagában nem örökkévaló. Legalábbis nem anyagi állapotában. De mi az anyag? S a modern tudomány éppen e kérdésnél eljut a másvilág szellemi természetéhez és halhatatlanságához. Azt mondja, hogy az anyag sűrített sugárzás. De a sugárzás maga a fény, ami nem anyag. Valami lesz tehát anyaggá. Az Ige, az örök fény testté lett, és aztán a feltámadásban megdicsőült. Újra fény, és nem változó anyag lett. Az anyag örökös körfogása különben is geometriai lehetetlenség. A másvilág emberi szóval ki nem fejezhető, és mégis van és örökkévaló. Erről tesz bizonyságot a feltámadás.

Máté apostol, amikor leírja az Úr húsvéti feltámadását, földrengést említ, s egy angyal leszállásáról tudósít. Az apostol szó szerint értette mindkettőt, és a hallgatók szintén valóságos történésnek fogadták el. De az apostol mindkettővel feltétlenül mintegy metaforával érzékeltetni akarta azt is, hogy az Úr feltámadásával egész új világ kezdődik, és a földre leszállt az Isten országa. Nem magának a feltámadásnak a tényén van a hangsúly, hanem a Feltámadt megjelenésén feltámadása után. Az Úr feltámadása és megdicsőülésének ténye meghaladja az emberi értelmet. De jelenléte „édes" megtapasztalás. S ennek tanúbizonyságát adják a szemtanúk és az Egyház az idők végezetéig.

Maga a feltámadás, annak élménye nem tartozik a földi élethez. A feltámadással új világ kezdődik. Az új világ és az élet, amely az emberre a halál és az egész világmindenségre annak megszűnése után vár. Tiszta öntudatát és bizonyságát

Jézus hozta egyedül. Egyedül ő, dicsőséges feltámadásával azon az első és páratlan húsvéti hajnalon!

Van halál, van metamorfózis, van látszólagos elmúlás. Ez bizonnyal evilági történés és látszólagos befejezettség. De van másvilág is, és van Isten. A halál tehát nem végső szó a teremtésben és a változó életben. A halált legyőzi a halhatatlanság és annak öntudata. S halál nem lesz többé, amikor majd nem lesz változás, nem lesz elmúlás, amikor minden a feltámadás tényében újra kezdődik. Az Apokalipszis írója kifejezésével, Isten mindent újra teremt. Kezdete máris történés Krisztus feltámadásában és dicsőséges jelenlétében.

Ezért tudjátok-e, hogy mikor száll a szívünkbe a húsvét igaz öröme? Akkor, ha lelkünket eltölti a húsvét isteni titkainak a tudata. Akkor, ha önkéntelenül le tudunk térdelni az Úr előtt, miként az asszonyok tették, amikor elhagyták az üres sírt. Vitték is a húsvét üzenetét, az örömhírt: Mindnyájan meg vagyunk váltva, s miénk az örök élet!

A feltámadásban nyilatkozott meg a legtökéletesebben az, amit millió éveken át az egek és a földek hirdetnek, angyalok kara énekli, emberi szívek szomjaznak: Isten a szeretet! Alleluja, hála legyen az Istennek!

A feltámadás lényege

A húsvéti feltámadás angyali harsonaszava a világ számára úgy hangzik, mint a fellegekbe szálló modern költészet érthetetlen zenéje. Mit is mondanak e század elejéről való szavak: Húsvét hajnalán, a nagy harcok pihenőjén, nyitott sír felett zeng a biztató szózat: Feltámadunk!

Bizonyára Jézus test szerint való feltámadása a halhatatlanság legnagyobb valósága, az istenember egyéni örök élete, a halhatatlanság mögött a legmeggyőzőbb bizonyság.

Bármit mondjon is a kétely és a hitetlenség, Jézus test szerint való feltámadását a mai napig milliók és milliók — mint bebizonyított tényt — fogadták és fogadják el. A kereszténység ebben a meggyőződésben mindig fiatal. Ebben a meggyőződésében éli túl a világtörténelem nagy tényeit, melyek elmúlnak, és az emberiség öntudatából eltűnnek. Évezredek minden nemzedéke előtt Jézus test szerint való feltámadásának történeti ténye tündökölni fog, mint az óriás havasok hegycsúcsai húsvét vasárnapján a hajnali fényben. Újra és újra a fülembe csendül a század elején élt nagy magyar próféta szava: a feltámadt Krisztus „arcán ünnepel az eszmék méltósága. Vállain pihen a legfőbb akarat impériuma. Mindenki látni fogja, de nem mindenki érti meg. Mindazoknak azonban, akik megértik, tiszta örömeiket az iránta való tisztelet éleszti, mellette jár a hűség mint állandó öröm, és az áldozat mint gránitból csiszolt örök érték".

Honnan való e meggyőződés?

Nem a bölcselkedések hideg eszmefuttatásából. Nem a törvényeket gyártók parlamentjeiből. Nem az évszázadok elképzelt világából. Nem a racionalizmus, az anyagelvűség, a természettudományok állandóan hipotézisekkel dolgozó műhelyeiből. Nem csillagok néma zenéje sugallta a költőknek és a történeti regények íróinak.

A kereszténység meggyőződése élő emberektől való, akik látták Jézust harminchárom éven át maguk között. Pásztorok hódoltak neki. Három éven át hallgatták szavát a jeruzsálemi templomban, a vidék — Názáret, Kafarnaum — imaházaiban, a tó partján, a nyolc boldogság hegyén. Látták őt dolgozni az ács műhelyében majdnem húsz esztendőn át. Látták meghalni

a keresztfán, s látták, hogy a római katona miként szúrta át szívét lándzsával. És találkoztak vele halála után az Olajfák hegyén, az utolsó vacsora termében és a tó partján. Látták őt felemelkedni a végtelen világ felé... Egyszóval a kereszténység meggyőződése a megtapasztalásból való. A meleg istenemberi életből. Semmi miszticizmus, semmi mágia nincs e megtapasztalásban, hanem örök isteni misztérium, az örök titokzatos és legpáratlanabb isteni valóság.

Így szerette Isten a világot.

A szeretet szebbet, jobbat, vigasztalóbbat nem adhatott nálánál. Ha nem történt volna meg, a kereszténység sohasem indulhatott volna el diadalútjára. Pál nem indult volna el Európa meghódítására, és a vértanú egyház a népvándorlások viharaiban nem emelkedett volna fel mint világot megújító és teremtő erő a vérrel áztatott Európa fölé.

A feltámadás eszméje megvolt Krisztus előtt is. De sohasem lett belőle meleg valóság, lüktető élet. A világhódító kereszténység csak Jézus feltámadásának a meggyőződéséből születhetett meg. Jézus valóban feltámadt, és a kereszténység ma is a megtébolyodott modern világ egyetlen reménysége.

A római katolikus egyház 700000000 megkereszteltjének és a világ kereszténységének több mint 1000000000 hitvallójának a meggyőződését ne engedjük megzavarni! A kísértésekre ne hallgassunk! Bennünket, magyarokat ne rendítsen meg a sok tragikus megpróbáltatás: hazánk szétdarabolása, a keresztény hit üldözése, ezeréves történelmünk meghamisítása és a mi hazátlanságunk. Feltámadunk!

Csak az támad fel, csak az támaszt fel új életre, amiben élet van. Örök élet. Ez Istennel van. Tehát Istennel kell élnünk, és vele meghalnunk. Ha vele halunk meg, élni fogunk, mert vele feltámadunk.

Az emberiség legsúlyosabb tragédiája ma a hitetlenség, az istentagadás és az „Isten temetése" mibennünk. Borzalmas végünk lesz, ha lelkünkben meghal az Isten országa. Vagyis megszakad a kapcsolat, az eleven élet az Istennel és kegyelmi áramlásával. Higgyük el, sokkal inkább élünk hitből, reményből, szeretetből, mint napsugárból. Jövőnket nem a politikai harcok fogják eldönteni, hanem a harc a hitért, eszményeinkért, családjainkért, anyanyelvünkért.

Legyünk hát a feltámadás nemzedéke a feltámadás eszméinek a harcában! Nekünk csak egy tavaszunk lehet. Az, amelyben Krisztus győzelmi pálmája leng. A modern világ

sírkövén mi is majd úgy állunk, mint Krisztus az első húsvéti hajnalon a temetőkertben. Akkor majd a hitetlen világ is felkiált istentagadása éjfelében, mint a római százados a Golgota sötétjében: „Valóban Isten Fia volt!"

Vigyázzunk, hogy Krisztus pálmája az utolsó magyar nemzedék kezében el ne száradjon! Mert csak az támad fel, amit isteni élettel éltetünk.

Feltámadásunk szívből való

A húsvéti evangéliumi szakaszok közt a legérdekesebb és legmeggyőzőbb Szent János apostolé.

Ez az ifjú tanítvány tiszta szívvel csatlakozott Jézushoz, és a leggyorsabban tudta szívébe zárni Jézus három éven át hirdetett és átélt igéit a lélek halhatatlanságáról, az Istenről mint Atyánkról, az örök életről, az erkölcsi tisztaságról, a szeretetről. A rémséges keresztrefeszítés után, húsvét hajnalán az üres sírban rögtön megalkotta nagyszerű művét, az események mozaikszemcséiből a tökéletes történeti képet: Jézus halottaiból feltámadt.

János apostol másodiknak ment be a napfényes hajnalon a sírba, de a dolgok felismerésében ő lett az első. Péter habozott. Nem tudta mire vélni a sír ürességét. Bár János után Mária Magdolna is bizonygatta, hogy az Úr feltámadt, és találkozik majd Péterrel Galileában, azután is tanácstalanul forgatta elméjében az eseményeket, és értelmi fontolgatások után sem tudott a feltámadás tényéig eljutni.

A nagy isteni tényekhez a szív vezet el. Az Istent is át kell élni, hogy felismerjük. A régi latin ezt így fejezte ki: Deum pati. Az istenélmény érzelmi átélés. Amíg az értelem is meghajol, addig a szívnek sokat kell szenvednie. Jézus feltámadásának az öröméhez a szív minden hullámzásán keresztül kell eljutnunk. Egy német könyvben olvastam, hogy a beiruti régészeti múzeumban van egy lelet, ami semmi más, mint egy hatalmas, tojás alakú koporsó. Benne merőleges irányban fekszik a bebalzsamozott halott. Olyan, mintha anyaméhben volna. Valóban: már az anyaméhben előre el vagyunk rendelve az örök életre. A halálban, mint tojásból lépi át a halott lelke a végtelen határát, és a sírban a test, mint anyaméhben, várja az örök feltámadás napját. Amíg a földön élünk, ezt a tudatot, hitet, reményt át kell élnünk egész földi életünkön át. Az értelem aztán nem képes semmiféle szillogizmussal a feltámadás reményét elhalványítani.

János nagyon szerette Urát. Ezért tudott már az üres sírban hinni. A szeretet nyitja meg az utat az értelem számára is, hogy a természetfeletti dolgokat meg tudja fogni, és tudjon bizonyságot szerezni a feltámadásról, az örök életről. Nekünk

is szeretettel az Úr iránt kell átelmélkednünk a húsvéti evangéliumot, az örömhírt: Jézus feltámadott! Az ember igazán csak a szíven keresztül lát. Természetesen ha a szív vaksággal van megverve, a hit kegyelme zárt ajtókra talál. A hitetlenség üres sírját befalazzák és ráírják: Volt. — Nincs többé. Ez nem megoldás. Ebbe az Isten utáni emberi vágy nem nyugszik meg. Kitör, mint csibe a tojáshéjból. Hogy vaksággal ne legyünk megverve, hogy értelmünk is tisztán lásson, ki kell eveznünk a világ erkölcsi posványából; ki a nyílt tengerre. Fel kell hágnunk a havasok vízeséseihez. A tisztátalanság, a csömörbe fullasztó érzékiség, az irigység, a gonosz indulat, amely a felebarát vesztét kívánja, megbénítja a szív lüktetését, és vaksággal veri meg az értelem szeme világát. Szent János apostol tiszta élete, nagy szeretete az Úr iránt kell a mi szívünkbe! Egész emberi életünk sorsa, kultúránk, magas civilizációnk, boldog családi életünk függ a feltámadásba vetett hittől. Ez a hit azonban a szív tiszta világából való.

A bánattól a húsvéti örömig

A nagyböjt a bánat felé irányítja érdeklődésünket. A húsvét a diadalmas örömre hangol. E két lélektani örökös áram a lélek mélyén fakad. Az egyik marcangolja, a másik lelkesíti a szívet. Értelmét s lényegét így vagy úgy magyarázhatjuk, de létezését le nem tagadhatjuk.

Ez a mi vajúdó világunk megkísérli száműzni a bánatot. Bánat nélkül élni, boldogulni, örülni. A bánat fekete éjszaka, mondják; lehet száműzni fénnyel, tánccal, muzsikával. Az egyén mégis belefárad a sok meddőségbe. Tekintetét a végtelen felé irányítja. Érzi, hogy mély szomorúság vonul végig életén. Bűn, betegség, csalódás, egyedüllét. Felkiált: Ez az érzés nem, mégsem a félelem, szenvedély, érzékiség, a képzelet számtani összetevője. A bánat ott rejtőzik a lélek mélyén akkor is, amikor tényleges bűn nem gyötör. Az élet titokzatos világában mindenképpen benne van a bánat és az öröm. „A bánat nem fizikai érzelmek összejátszásából származik, s nem szűnik meg, ha a fizikai érzelmek, érzések meg is szűnnek." A bánat törekvés a végtelenbe, mely benne van a lélek természetében. „A bánat a vétkező szabad akarat tulajdonsága, kiváltsága és dísze." Az emberi cselekedetek, az elkövetett rossz nyomában lépnek fel. Szükséges, mint a felelősség annak a cselekedetében, aki szabad.

A bánat lényegét, eredetét, hatását jobban megértjük, ha megvizsgáljuk azokat a lélektani történéseket, amelyek szomorú következménye a bűn.

Tudjuk, az ember öntudatos cselekedetében az akarásnak van a döntő szerepe. Az akarat azonban önmagában vak. Az akaráshoz mindenekelőtt kell ismeret. De az ismeret még nem világítja meg az akaratot. Az ismeret egyszerűen csak érzelmeket kelt fel. Ezek az érzelmek játszanak. Hol vonzzák, hol taszítják az akaratot. S ilyenkor az akarat csak akarhat, de még nem akar.

Az érzelmek hovahamar gyönyörködtetnek. Az akaratban megindul egy indulatjáték. Felrajzolódik a gyönyör képe. Történik akkor, amikor az értelem jót vagy rosszat vetít, s annak nyomában az indulat színeivel csalogatja a szabad akarat elhatározását. Az indulatjáték ereje olyan, amilyen a kép s ami

mögötte van. Tőle függ a lélek gerjedelmessége. A gerjedelmekre a lélek feltétlenül reagál. Működik az öntudat, melyben a lélek természeténél fogva a logikus és erkölcsi tövényekhez áll.

Most már ha a benyomások egyeznek a lélekben elevenen élő általános erkölcsi érzettel mint állapottal, akkor azonnal hasonulnak hozzá, és eggyé olvadnak. „A lélekben nemes lelkesedés támad, kellemes meleg terjed, és az értelem által elénkbe állított jó, valódi, megkívánható jónak a fényében tűnik fel."

Viszont ha a benyomások nem egyeznek a lélek erkölcsi világával, akkor a gerjedelmet és képzetet igyekszik elutasítani. Ilyenkor azonban a gerjedelem továbbra is melenget a látszatos jó igézetével. Kísért. Az akarat latolgatni kezd. Aztán kezd gyönyörködni. Mielőtt egészen hozzáfordulna, még megpróbál harcba keveredni az erkölcsi érzet, a kötelességtudat a gerjedelmekkel. Mindkettő követeli az akarat döntését és cselekvését. Az akarat egy ideig még habozik, de aztán végül is határoz. A harc az erősebb indítóokok szerint dől el. A nagyobb gyönyör legyőzi a kisebb és ellankadt erkölcsi érzéket. Ha az erkölcsi érzék az erősebb, akkor az győz. Mindkét esetben az akarat szabadon cselekszik. A lélek érzi is annak felelősségét. Éppen ezért ha az öntudat kötelességérzete vereséget szenved, felébred a bűntudat. „Mert maga a vereség a bűn!" Már akkor, amikor az akarat megbűvölten még élvez, belevág az öntudatba a bűntudat fullánkja, a lelkiismeret kárhoztató ítélete. A lélek azonnal érzi, hogy vétkezett. Érzi szégyenét. Annak a lelkében is valami kellemetlen tudat kavarog, aki a bűnt ignorálni szeretné. Érzi, hogy vesztes. Letérhet az igazság útjáról, de akkor szakadékba zuhan. Érzi, hogy boldogabb volt, amikor még nem követte el a bűnt, a rosszat, a kellemetlent következményeiben. Ösztönszerűleg vágyakozik szabadulni a bűntudattól. Mit tegyen? A bűnt nem lehet meg nem történtté tenni. Ó, legalább a bűnhődést elkerülhetné! Megutálja a bűnt. Elfordul tőle. Soha többet ily ocsmány dolgot! Erősen fogadja. Megfogadja, hogy mindent megtesz, csak elkerülje a bűnhődést. Ez a bánat lényege!

A bánat valóban a lélek természetes alaphulláma. Az öntudatlan világban nincs bánat. De ott bűn sem létezik. A bánat az akarat ténye. Bukás előzi meg ugyan, de erővé válik, mely a végzetes gyengeség nyomában jár. A világ kezdetétől kíséri az embert. A lelkiismeret követeli. Nemlétezővé csak akkor tehetnők, ha magát a lelkiismeretet is kioltanók. Márpedig az

lehetetlen. Az egész életet meg kellene semmisítenünk. (Ezért is vetemedik a kétségbeesett lélek az öngyilkosságra.) A lelkiismeret irtózik a bűntől. De ha az akarat mégis elköveti, csak sírni és sírni vágyik... Sajnos, az ember a göröngyös úton elbotlik. S míg bűn lesz a világon, addig szükség lesz a bánatkönnyekre. A bánatot csak akkor tudnók kioltani az emberi lélekből, ha előbb megsemmisítenők a bűnt és a bűnalkalmat. Vagy magát a lelkiismeretet!

A bánat szükséges. Nélküle nincs bűnbocsánat, bűnhődéstől való szabadulás, vigasztalás, öröm, lélekfölény. De van-e minderre egyáltalán garancia? Valamikor nem volt. A bűnbocsánat nagy garanciája, meghirdetése a keresztfán történt meg. Rajtunk csak az isteni irgalom tudott segíteni. A bűnbocsánat Krisztusban lett történelmi és megtapasztalható tény, mely valóban átlendít a végtelen előcsarnokából abba a világba, ahol nincs idő és tér, de van örök élet és halhatatlan boldog öröm. Krisztusban bánatunk valóban örömmé változik. Az emésztő, kietlen bánatból Isten országa lett. Isten testvérünk. Ez valóban béke és öröm! Az Egyházban is ugyanez a bűnbocsánat van. Hiszen az Egyház Krisztus tér- és időbeli szociális integrációja. Misztikus teste. Itt már a bánat az örök boldogságnak a reményétől, az örök kiengesztelésnek a reményétől ihletett fájdalom. Ezért fölséges. Olyan az már, mint a fenyvesek között a tengerszem. Benne az elrontott természet újjáéled. Átszellemült test és vér, mint a kék tóban a fenyő és árny. Felujjong a csendes búskomorság, és himnuszokat zeng. Miként az éj versenyez a nappal, úgy benne a bűn a kegyelemmel. A bánat kegyelemből sző hófehér köntöst, és abba öltözteti a szegény kifosztott lelket. Amikor elkészül vele, nagyon vigyáz rá. Kísértés szét ne szakítsa, bűn be ne piszkítsa. S ha mégis valami sérelem éri, a hibát kijavítja. A kegyelem aranyfonalával ráhímezi a hit, remény és szeretet övét. Az aranyfonalakból sohasem fogy ki. Nem fogy ki érzésből, alakításból, teremtésből. Ez a keresztény bánat. Közben-közben hallhatók bánatos imái, énekei; könnyes zsoltárokat zokog. De mindezekben is már Krisztus húsvéti pálmája, a béke és az öröm leng.

Lesz feltámadás!

Egyes történetíróink azt állítják, hogy 1526-ban Mohácsnál nem veszett el minden. Kétségtelenül a csatavesztés maga borzalmas volt. Húsz vagy negyvenezer magyar is életét vesztette. A sok-sok ezer sebesültet a török szultán lemészároltatta. Elesett Tomori, a fővezér, aki addig nem akart támadni, amíg Szapolyai serege Erdélyből meg nem érkezett. A hajdúk azonban e gondolat ellen fellázadtak. A legnagyobb tragédiát a király, II. Lajos halála okozta. Utána a kettős királyválasztással az ország oly politikai és gazdasági káoszba keveredett, hogy a török szultán 1541-ben Magyarország kétharmadát birtokába vette. Hiszen a nyugati perem, ahol Ferdinánd király megmaradhatott, keskeny szalaggá vékonyodott. A keleti részt Erdélyt, János király halála után fia, János Zsigmond csak a szultánnak való behódolással tarthatta meg. A mohácsi csatavesztés a király halálával lett a nemzet tragédiája. Lajos király gyenge és erélytelen uralkodó volt. S utána minden felbomlott. Az ország elveszett. A magyarság színe-javát, ifjúságát gályákon vitték le a Dunán, és eladták őket rabszolgának a keleti rabszolgapiacokon. Istvánffy történetíró említi 1529-ből, hogy János király szeme láttára egy napon tízezer ifjút hurcoltak a Dunán lefelé...

Éppen húsvét ünnepén kellett idéznünk a magyar nemzet történetéből ezt a leggyászosabb „magyar nagypénteki" drámai történetet. De idézhetnénk a modern, mindennapi életből is hasonló tragédiákat. Sok király meghalt a múltban. És sok királyfi pusztul el az anyaméhben, míg a gyilkosokat megmenti a törvény a haláltól...

A kereszténység történetének nagypéntekjén az Emberfia, akit a zsidók királyának csúfolt a pilátusi felirat, kereszthalálával nem felbomlást, pusztulást hozott, hanem megváltást és feltámadást az emberiségnek. A római megszálló erő a hóhérok kezébe adta őt, miután „saját nemzete" követelte halálát. S mégis az egész világ számára új kort teremtett. A római százados lelkében megrendülve tett hitvallást: Jézus, a názáreti, valóban az Isten Fia! A ragyogó húsvéti hajnal után az Egyház ugyanezt hirdette. Jézus halála mozgásba hozta az eget és a földet. Nem képletesen, hanem valóban. A régi templom kár-

pitja kettészakadt. Megszületett az új ember! A megváltott ember! A megfeszített halott ember sírjánál a felfordított sírkövön, mint piedesztálon, feltámadt az új élet! Végre ott, ahol a megfeszített feltámadt, megtaláljuk az Istent! Jézus beváltotta ígéretét. Az apostolok nem szaladtak szét az ég négy tája felé. Nem szóródtak szét az ismeretlenség homályába. Jézus beváltotta igéretét: Ha Én felmagasztaltatom, mindeneket magamhoz vonzok. Az ő halála a világtörténelem tengelye. Forgásában nagyobb a vonzó ereje, mint a taszító erő. Mindenkit magához vonz, aki keresi az igazságot. Zsidót és görögöt, szkítát és magyart... Szét kellett tárnia karjait a kereszten, hogy aztán mindenkit magához öleljen. Új nemzedék támadt fel, és menetel utána a halhatatlanság felé... Az Isten gyermekei ők: a szentek, a vértanúk, a családanyák, akik mernek áldozni életet az új életért! A halhatatlanságért, a nemzetért, az Isten országáért!

Mi, magyarok, fél évszázadon belül — mondjuk — mindent elvesztettünk. A Kárpátok gerincét, a fenyőerdőket, a hegycsúcsokat, a Tátrát, a Hargitát, nem mondhatjuk többé a miénknek: magyarnak! A trianoni Magyarország — bármit csacsogjanak is a „békekövetek" — a második világháború idején és utána elvesztett egymillió büszke főt! 1956-ban meghalt 25000 magyar ifjú. Külföldön, emigrációban (már felolvadva idegen népek tengerében) legalább 1500000 a számunk! Magyar lélek megfeledkezhetik-e minderről? Sohasem! Ma Amerika számára a népek boldogságát és békéjét dollárban fejezik ki. Matematikai képletekben. A lélek vágya a szabadság, az egyenlőség, a testvériség után nem fejezhető ki matematikai képletekben! A lélek vágyait csak a magasságbeli Lélek fejezheti ki és valósíthatja meg.

Még Jézus feltámadása előtt, a véres keresztúton, a nép káromkodott és szitkozódott. A katonák korbáccsal hajtották a félig elalélt názáreti prófétát, de senkisem segített enyhíteni fájdalmait, gyötrelmeit. A tömeg végül is egy ártatlan, mit sem sejtő földmívest kényszerít a kereszthordozásra. Az evangéliumok, ezek az igazi történeti művek, a nevét is megemlítik. Simonnak hívták. De hol voltak az apostolok? Péter, aki a Getszemáni kertben még kardját suhogtatta Jézus védelmében? Hol azok, akik elaludtak, míg Jézus vért izzadott a gyötrelmek miatt, amelyek kínozták lelkét, testét az ember bűnei és gazságai miatt?!

1972 húsvétján mindebből mi vonatkozik reánk? A mi ko-

runkban mit kap az új nemzedék a jézusi megváltásból? Mit jelent nekünk és a jövő új világának Krisztus halála és feltámadása? Felbomlást-e, avagy új életet És mit nekünk, magyaroknak, akik még nemrégen sírtunk Babilon vizei mellett!? Ma nemcsak az államok vezetői, az Egyház „békekövetei", hanem mi polgárok is vakon átadjuk magunkat veszedelmes illúzióknak: a kényelmes jólét a mi megváltásunk. S közben elfelejtjük, hogy bűn van ma is, gyilkolnak ma is, az élvezet és hatalomvágy megőrjíti a 25 billió idegsejtet az agyban, és őrületbe, öngyilkosságba kergeti az ifjakat. Bolond táncot járnak a sarlatánok. S mi énekkel kísérjük az ő „békéjük" jelszavait: a világ megbékül. Népek, nemzetek élvezik az új földi paradicsom édes gyümölcseit a tudomány, a repülőgépek, a komputerek árnyékában. Az oltárokat leromboltuk már, a keresztről eltávolítottuk a véres Krisztus-arcot. Semmi se figyelmeztessen a szenvedésre, az áldozatra! Nincs bűnvallomás többé! A gyóntatószékek fölé kiírjuk: Az ördög is vakációzik. Nincs bűn többé! S nézzétek, a legkényelmesebb dolog mégis az Istent is felfeszíteni! Az Isten halott, hogy az ember feltámadjon!

Minden-minden, ami Jézus keresztútján történt, és a húsvéti diadalmas feltámadása ránk vonatkozik! És ha bizony fel nem vesszük Krisztus keresztjét, nem halunk meg a bűnnek, akkor az új, a modern ember haláltusájának órájában minden felbomlik! S örök titok marad, hogy a kereszt tövében a virrasztással csak az édesanya és a tiszta erkölcsű tanítvány, János tudott kitartani. Ó, mily szerencse ez a szétfutott, megbomlott idegzetű gyenge ember számára, hogy ők kitartottak!

A feltámadt Jézus így vonzza magához a világot!

Mi, magyarok, reménykedünk. Valaki virraszt magányában: ma még „elhagyottan" a kereszt tövében.

Lesz feltámadás!

A lélek uralma, fölénye

Mennybemenetel

Az evangéliumok világképe a kétezer évvel ezelőtt kialakult természettudomány műve volt. Krisztus korában mást nem ismertek. Másként írni és érvelni — mint például Copernicus vagy a XX. század természettudósainak világképével — nem lehetett. Őrültnek tartották volna, aki azt állítja, hogy a létező világ nem a föld körül forog. Akkor a nap valóban felkelt és lenyugodott. A föld felett volt a menny, és alatta az alvilág. A világmindenség három részre oszlott: a mennyre, a földre és az alvilágra. A létezést háromdimenziós kiterjedés nélkül nem tudták elképzelni.

Mindazt, amit az isteni Gondviselés művelt, ugyancsak lehetetlenség lett volna a mai természettudomány ismeretei alapján megírni. János apostol nem tudta, hogy a keresztrefeszítéskor a halál közvetlen oka a fulladás volt. Azt sem tudta, hogy a megfulladt ember szívében a halál pillanatában, a vér cirkulációjának megszűnésekor fehér színű mirigyváladék halmozódik fel. S vajon miként is írta le János apostol azt a jelenséget, amit a katona lándzsája okozott Jézus szívében? Miután a katona Jézus szívét átszúrta, abból víz és vér folyt ki.

János apostol igazat írt. Ő szemtanú volt. Vért és fehér folyadékot látott. Évszázadokon át a hitetlenek rázták is fejüket, írván és mondván: A szívből nem folyik ki víz, ha átszúrják. Tehát az egész keresztrefeszítés csupán legenda. Jézus nem halt meg a kereszten, és nem támadt fel halottaiból, és nem ment fel a mennybe.

Igen, a modern ember ma kételkedik Jézus mennybemenetelében. A másvilág azonban nem a föld felett létező menny! A világmindenség kiterjedése nem szorítkozik a földre és arra, ami felette és alatta van. Az evangéliumi leírások a képzelet szüleményei.

Miért ünnepli tehát a kereszténység még mindig Jézus mennybemenetelét a feltámadása utáni negyvenedik napon? Vajon valóban feltámadt Jézus halottaiból? Vajon halála után még negyven napig élt? Miképpen?

A mai természettudomány ellentmond az Evangélium leírásainak. Ellentmond, azonban csak akkor, amikor a mi világképünket vesszük a leírások keretéül. Világos, hogy a menny

nem a felhők felett van közvetlenül, és az nem valami izolált terület, mint azt a régiek gondolták. A menny az Isten végtelen istenországa. Kiterjedését nem ismerjük. Nekünk az apostolok hitével kell a leírásokat értelmeznünk. Mindaz, aki az Istené, az „fent" van, és mindaz, aki „lent" van, az örökre távol került Istentől.

Jézus mennybemenetele tehát mai nyelven így hangzik: Jézus megdicsőült testével, emberi természetével is oda ment, ahol az Isten országa van. A végtelen magasságokba! Oda, ahol nincs matematikai képlet, és nincsenek fizikai törvények. Valóban létezik, csak az emberi elme nem tudta korlátolt agytekercseibe belefoglalni és részleteiben elképzelni, ha ugyan a végtelen világ részletekből áll. A szeretet ebbe a világba sodorja a halhatatlan lelket a halál pillanatában. Az Istent gyűlölő, ebben vergődő s önmagát imádó embert a magárahagyatottság vigasztalan „mélysége" veti bele egy örökkévaló gyötrődésbe. Jézus a megtestesült isteni szeretet, aki életét adta „felebarátaiért", a bűnösökért is, hogy megtérjenek. Világos, hogy ez a megtestesült Ige — műve befejezése után — egész emberségével elfoglalta helyét az Atya jobbján, vagyis az egy és örökkévaló isteni természetben, Istenben. Az Isten és az ember közösségében.

Jézus mennybemenetelével az Isten és az ember a legbensőségesebben — és örökre — egyesült. Ez az egyesülés megvolt már Betlehemben, Názáretben, valamint a keresztfán a halálban is. A feltámadásban egészen átlényegült. Így éppen Jézusban állott helyre végérvényesen az ember teremtésével létrejött isteni és emberi közösség és egyesülés. A mennyország realitás, való létezés és diadalmas öröklét!

Jézus mennybemenetele azonban nemcsak Jézusé. Már emberi természetünknél fogva is van közösségünk Jézussal. S az, ami Jézussal történt, az velünk is történik. Jézus miattunk jött e világra. Tudatosan értünk szenvedett és halt meg. Tudatosan értünk jött e világra, hogy magával vigyen a mennyek országába. Amikor tehát mi most az ő mennybemenetelét ünnepeljük, ugyanakkor történik a nagy életdráma is. Isten vár bennünket az örök boldogságra. Jézus ma is vonz bennünket, miként az apostolokat vonzotta a nagy evangéliumi misszióra és azt követően a boldog örök életre.

A mennybemenetel ünneplése egyúttal a vágy felébresztése az Isten országa iránt. A vágy azonban még nem elég. Munkálkodnunk és imádkoznunk kell, hogy méltók legyünk az

Úr hívására. A nagy isteni egyesülés már itt a földi életben realitás, valóság és közeli beteljesülés a földi élet után.

Semmiféle közösség nem zárja ki a közösség tagjait a közösségből. A krisztusi közösségben sem gondolhatok csak önmagamra. Munkálkodnom kell felebarátaim üdvösségén is. Törődnöm kell családtagjaimmal, barátaimmal, keresztény közösségünk minden tagjával. A hit, a remény, a szeretet műveit kell végeznem. A mennyek országa mindnyájunké.

A pünkösd világa

A nagy szellemi tények sohasem halnak meg. Néha feledésbe mennek. De csak azért, hogy újra visszatérjenek. Pünkösd örökre a miénk. Bár modern korunk a Szentlélekről nem szívesen beszél. A szellemi élet hanyatlását nem is kerülhette el. Fátyol borult a hivők szemére. A Szentháromság tagadásával újra nagyon messze van az Isten a világtól. A kiégett, kiszáradt réteken virág nem nő. S mégis lesz újra pünkösd a világon. Zúgnak a Lélek harangjai. Kizöldül a mező. A lelkekben az Isten szeretetének jótékony melege áramlik. Új nemzedékek belülről, a jóság, az igazság elveiből építenek új világot, és megújítják a föld színét. Mégiscsak az ember a legnagyobb érték a világon. S ezt az öntudatot Krisztus hozta. Majd ezután is gondolatai és érzelmei mint tüzes nyelvek jelentkeznek s imbolyognak. Addig nem nyugodnak, míg fényüket fenséges keresztény felfogásban, melegüket nagylelkű érzésekben ki nem váltják. Lesz újra pünkösd a világon. A püskösd örökre az emberé.

Gondoljuk végig a kereszténység kétezer éves történetét! Mily szép is az evangéliumok fönséges világa! Egy nagy költőnk így énekelt róla: Az Alpesek hegyvidéke. A Kárpátok fenyvesei. Ott az erdők, a rétek, a patakok, a hegycsúcsok nyári vasárnapi déli napsütésben pompáznak. Valóban! A hegyi patakok, a távoli harangszó muzsikál. Ünnepi orgona zenéje egy-egy tehénkolomp csengése is. E fényben, kékségben és napsugárban hallgassuk az Írás szavát, mint illatba merített átlátszóságban, a lélekről, értékéről, az életről, az Isten országáról, a tékozló fiúról; a bűnről és feltámadásról; a szenvedésről és megváltásról. Krisztusról, ki életét adja barátaiért. Testét töri a kenyérszegésben, vérét adja a kehelyben. Nem üres szavak kísérik, nem filozófusok kicsikart definíciói. Az Emberfia itt valóban a lélek borát adja. Tüzes italt. Az Isten Lelke öntötte a régi szavak és fogalmak kristály formáiba. Árama mintha sziklákat görgetne. Krisztus az örökkévalóság hegyéről jött, s magával ragadja a lelkeket a világ végéig. Valamikor azok, akik az evangéliumot elfogadták Itália lankáin, a germán őserdőkben, a hun pusztákon, hol a magyarok országot alapítottak, azok mint erkölcsi géniuszok és uralkodók

jártak a hűlő pogány világban. Imádkoztak és dolgoztak Szent Benedek nyomán, és új világot teremtettek. Ezt az új világot a mai napig keresztény Európának nevezték. Olvassuk el az Apostolok Cselekedeteit! Olvassuk el Szent Pál leveleit és a vértanúk aktáit! S akkor az új világ újra keresztény lesz. A Lélek újra tettekre késztet, és élni fogunk.

Quo vadis? Hová mégy? Száműzött magyar, milyen lélekjárás sodor téged? Mit keresel? Új etikai eligazodást-e? Avagy fatalista lettél-e? Nem törődsz semmivel! Saját üdvösségedet is eladod a posványba süllyedő szajha világnak... Nagy a kereszténység történelme, és világmegváltó nagyhatalom Krisztus egyháza a világ végezetéig. Miért gubbasztunk és kesergünk csupán lerombolt ősi szentélyeink romjain?!

Új Szentlélek-járás van a világban. Természetesen recsegnek-ropognak a korhadt gerendák és fakeresztek. A fáradt és szenvedő ember felnéz a magasba. Oda, ahonnan a Lélek jön. Onnan veszi inspirációit. És lelkesülni fog! Történelem, hogy onnan jött az Emberfia. Történelem, hogy onnan jött a Lélek, és püskösd lett a világon. Történelem, hogy jó emberből lesz a jó világ. Nem az új világtól lesz az új ember! Új társadalmi rendek, új szociális struktúrák és új gazdasági elképzelések a gyakorlatban csak efemer kísérletek. Minden csődbe kerül, ha új világot alakítunk új ember nélkül (aki a Lélekből való). Csak beszélni új világról annyi, mint az embert degradálni. Új világot alakító erő csak a Lélek, aki az emberben kezdi a reformot.

Volt és lesz pünkösd e világon

A húsvéti ünnepkör egyik evangéliumának a leckéje az, hogy a nagy megpróbáltatások idején megálljuk helyünket. Nagyon időszerű figyelmeztetés! Mi valóban e században a nagy megpróbáltatások korát éljük. Valamiképpen az egész természet ellenünk lázadt. Nem élhetünk ott, ahol születtünk; ott, ahol az édesanyánk dalolt felettünk. Földi álmaink, a délibáb többé nem a magyar rónák és a Kárpátok fenyveseinek az inspirációi. A természet törvénye az lett volna számunkra, hogy minden, ami a lelkiismeretünk szerint a százados hagyományokon az örök élet szempontjából változhatatlan alapigazság, az a sírig szent örökség s életünk kiformálója maradt volna. Sohasem lett volna szabad kételkednünk Istenben, szeretetében és jóságában. Krisztusban mindig a test és lélek szerint való feltámadás zálogát kellett volna látnunk és követnünk. De nem ez történt. Ránk szakadt e kor hitetlensége, kétélye és erkölcstelen világa. Vérvörös betűkkel kérdezi ez év húsvétján a Time: Is God dead? Meghalt az Isten? Valóban?! Nagyon elszakadtunk a természetfeletti világtól. Nagyon messze vannak tőlünk már szentjeink, hőseink, eszményeink. Lelkünkkel mintha az történt volna, ami azoknak a csészealjaknak a kísérőjelensége, melyek állítólag valahonnan a világűrből meglátogatnak minket. Azok a furcsa tünemények a hangnál sebesebben száguldanak, s mégis hangtalanul suhannak. Holott repülésüket óriási robajnak kellenne kísérnie. (Ezért is sokan állítják, hogy a mi fizikai világunktól független a lényegük...) A mi lelkünk is száguld. Óriási zuhanással a mélybe... De oly nesztelenül, hogy észre sem vesszük. Nagy tragédia játszódik vele. Blazirt apátia, kétely, erkölcsi megsemmisülés házasságában, nemiségében. Ez a mi földi életünk többé nem az Isten világa. Nincs hazája földi hazátlanságunk végzetében.

Mégis van reménye, szerencséje e világnak és a jövő nemzedékének. Krisztus Urunk e világnak is a nagyszerű pszichológusa és praktikusan valóságos Megváltója. Ő földi életében is már előre látta a mi korunkat, állapotát és a lelkiség kiáltó szükségességét. „Tudom, hogy hívni fogtok. Épp akkor, amikor már elfelejtitek nevemet is. De a lényeges majd az legyen,

hogy rádöbbenjetek arra az ürességre, melybe belezuhantatok, és vágyódjatok az isteni után." Igen, és mert látta előre, gondoskodott minden kor minden nemzedékéről; megígérte és beteljesítette a lelkek és a világ ürességének a betöltését, újra felemelését az isteni élet magaslataira a Szentlélekkel. Az Isten Lelkével. Igazságát már megtapasztaltuk a vértanúság elé néző apostolok élettörténetében, és kétezer év hőseinek a páratlan és világtörténelmi lelki és szellemi kultúrájában.

Az Isten nem halott. Ebben a modern világban sem! A modern nemzedéknek sem kell és nem szabad elkárhoznia. A beteg azonban magától a legtöbbször nem gyógyul meg. Ez a kor sem boldogtalanságából, hitetlenségéből és erkölcstelenségéből. A Gondviselés minket, élő hivőket állított bele a nagy lélekmegváltó misszióba. Nem utoljára minket: hazátlanokat, kiüldözötteket! Sokan panaszkodnak amiatt, hogy a kereszténység veszít presztizséből, „lélekállományából". Az Isten erői mégis csodálatosan működnek a lelkek mélyén. Nekünk megvannak az „ad absurdum" való bizonyítékaink. Nincs felelet a világegyetem létezésének a titkára Isten nélkül. Nincs lélekfordulás az Istenhez való fordulás nélkül. Mi hiszünk Istenben, Krisztusban, a Szentlélekben. Várjuk és dolgozzunk a világ megtéréséért a minden élet titkához: az Istenhez!

Nem vagyunk egyedül. Nem maradtunk egymagunkra. Újra hangsúlyozzuk: Isten Krisztus által beleállította az örök impulzust, az örök vigasztalót, az örök bátorítót, minden meghalt élet feltámasztóját, minden erő és energia, minden fény forrását ebbe a világba. A történelem átélte és megörökítette első bemutatkozását. Csodálatos jelenés volt az akkor, az első pünkösd napján! Azóta állandóan vonul. Nem is „lebeg" a világ felett, hanem benne működik. Ó, örök tavasza lehetne minden léleknek ezen a földön!

Lesz tehát mindig újra és újra pünkösd ezen a világon. Csak mi magunknak apostoloknak kell lennünk. Apostoloknak az Egyházban, az állami életben, a családban, az iskolában, az eszmék diadaláért küzdve irodalomban, művészetben, az áldozatok mezején. Sohasem szabad ellankadnunk. Ha kétely fog el, ha éget a kísértés tüze, ha ez a világ el akar hamvasztani, csak mindig kiáltsunk fel: Jöjj el, Szentlélek, vigasztaló, erősítő! Olvassunk sokat. Imádkozzunk! Éljünk az Élet Kenyerével! Ha őrült gondolatok kergetőznek elménkben, ha lelki egyensúlyunk billen, pszichiáterek helyett menjünk az Isten Lelkéhez! A jótanács Atyja ő! Tanuljunk a természettől is. Ha

időnk engedi, meneküljünk a hegyek és erdők csendjébe, nézzük a csillagos éjszaka néma harmóniáját; mindenben és mindenhol az Isten mosolya és csókja! Tanuljunk meg igazán imádkozni. Jézus nevében! A Szentlélek erejével.

Mindig volt és mindig lesz pünkösd! Világmegújulás! Tüzes nyelvek szólnak. Az Isten viharja zúg. Legyen nagyon érzékeny lelkünk antennája! Az egész világmindenség az Isten felé gravitál, s benne a motor a Szentlélek!

Új pünkösd felé

A világháború nemzedéke útban van hazafelé. Hová?... A most felnövekvő ifjúság egy új ezredév felé. Mindenképpen útban vagyunk. A kétezredik év után hírmondó sem marad e földön azok közül, kik a történelmet mai furcsa alakulásában megformálták. Nagyon szerencsétlenül. Ezért nem is formálták, csak összevissza zavarták. Mindenképpen útban vagyunk. Remek autókon száguldunk. Benzinkutak az útszéleken. Felettünk a képzeletbeli irányok, merre a hangnál gyorsabb gépek elzúgnak. Útban vagyunk. Diplomaták jönnek-mennek nagy fontoskodva. Mellékutakra is letérnek. Ahogyan a botrányok kiszivárognak. A pénzisten rabszolgái lázasan kereskednek. Az ördöggel is. Politikusok halálra rekedten kiordítják tüdejüket. Útban vagyunk. S nagyon sok a hűhó — semmiért. Mert valami nincs rendjén. A lélek sivár. A szívek hidegek. A boldogság ismeretlen. Nagy jelszavak röpködnek: szabadság, egyenlőség, testvériség! A valóság: a néger dervisruhába öltözik. A guineai szmokingban, vörös csillaggal a mellén, a nyugati fehér embert pénzéért zsarolja, de honfitársai előtt fölvág szemtelenül: Nem kell a pénzed, pénzsóvár nyugati kapitalista! Álnokul szédíti faj- és sorstársait. Ingerli nemzetközinemzeti háborúra. Észak és dél harcol egymás ellen Vietnamban, Koreában, Kongóban. A főparancsolat: a gyűlölet. Gyűlöld a négert, a keresztényt. Gyűlöld, ha igazhitű muzulmán vagy. Ezt csinálják Szudánban. Vörösen izzó eszméktől lángolnak.

Útban vagyunk. Így s eképpen. Valamiféle modern sötét adventi éjszakában. A modern nemzedékek csillag nélkül, eszmék nélkül mindent elvesztve. Apáik csak pénzt, élvezetet hajszoltak. S kidobták őket az utcákra, a terekre, kerítők hálójába. Anyáik műétellel táplálták s magukra hagyták a kritikus kamaszkor idején. A haladó szellemű iskolákban, hol tudomány, kultúra, történelem, fizika csak külső sallang, s a fényes tornatermekben elsenyved az izom... Útban vagyunk. Hová? 1964 tavaszán az új nemzedék vádlón lép föl a múlttal és jelennel szemben. Érzi, valamit nem kapott meg, ami drága örökség volt az ősök kezén. 1964 húsvétja után fáradtan, csüggedten bandukol a feltámadás reménye nélkül. Az élet golgotás

útján csak az üres keresztet látja. Útja üres sír szélén vezet. Előtte a semmiség. Útban vagyunk! Hát hová, merre?... Még mindig fülünkbe cseng Jeremiás próféta siralma: „Patres nostri peccaverunt." Atyáink vétkeztek, s nincsenek többé. S mi hordozzuk gonoszságaikat. Szolgák uralkodnak rajtunk...

Valóban, hát nincs remény ez úton? Minden majd úgy történik, ahogyan a vak végzet rendeli? Minden csak esetleges és véletlen? Csak nirvána, fekete űr vár reánk, ha az út a sötétbe vész? Hát hol hagytuk lámpásunkat, világító hitünket? Hol azt a dinamikus, lendítő hatalmat, melynél fenségesebbet nem ismert sem Szent Pál, sem a keresztény vértanúk? Hová száműztük s miért tagadtuk meg a szeretetet? Kikacagott fogalmak csupán? Helyettük mit találunk? Igen, igen, útban vagyunk, de nem tudjuk, mi lesz a vég. Valóban nem tudjuk? Igaz, miként a történelem búvárai mondják: tíz- vagy húszezer év óta nagy birodalmak homoksivatagokká váltak. S állandóan végigvonul a rém: e világ magán hordozza a pusztulás jeleit. Megfagyott vízerek szétrepesztik az Alpesek és a Sierrák szikláit. Minden az elmúlásé.

De mégsem minden véletlen. A megkínzott lelkek nem hiába sírják: „Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e keserű pohár..." Nem véletlen, hogy az Ember Fia a rabszolgák szenvedéseit átérezve felkiáltott: Mindnyájan egy Atyának vagytok a gyermekei, s vár rátok az örök élet. Nem véletlen, hogy e világnézet inspirációjára szédületesen szárnyaló kultúra született: a nyugati szellem testvériségen alapuló istenországa. Az sem véletlen, hogy a mai nemzedék eljátszotta ezt az örökséget, s most anyagelvűségbe fulladtan, hiába minden atomenergia fénye, sötétség van. Van rá felelet: miért lett a nyugati világ a kétely börtöne, miért kínoznak a sötét gondok nagy tudományunk és felfedezéseink árnyékában, s miért nincs megnyugvás a sugárhajtású repülőgépek zúgásában? A „kövek" nem váltak kenyerekké. Nem azért élünk, hogy csak meghaljunk. Az élet nem halálos betegség. Csak a hitetlen világ filozófiájában öncsalás, illúzió minden, mikor űz, hajt az élet titkának a megfejtése. Nem lehet a technika őrjöngő gépeivel örök igazságok felett ítélni. Ha naphosszat dolgozunk, vergődünk és szenvedünk is, mégsem borul éjszaka elménkre, és a lelkesülés rózsaszirmai nem hervadnak el szívünkben. E lázban égő modern embernek rá kell döbbennie arra, hogy az életnek örök célja van, van örök halhatatlan élet, van Isten! A szenvedések sok miértjére a felelet a kereszt. A kereszt drámá-

ja. Az isteni irgalom és szeretet csodája. A nagy isteni paradoxon: az Isten nagy szeretete és Krisztus keresztáldozata. Istennek e nagy művét kell beállítani az életbe. A kereszt megváltói művét. A kereszt maga az élet útján az útjelző. Soha nem ejt tévedésbe. A szenvedéseken át a feltámadásra, az örök életre utal. A halált csak átmenetnek tekinti. Azt hirdeti, van élet, hol nincs többé szenvedés, nincs többé halál. Nincs többé idő és tér... Minden végtelen és halhatatlan. Maga az élet is. A kereszt a csodálatos jel, melyben győzünk. Az, aki rajta megváltotta a világot, bizonyságot tett róla. Feltámadt. „Gaudete!" — mondotta Szent Pál ujjongva e történelmi tény tudatában. Igen, örüljetek! Mindnyájan feltámadunk.

Ez gyönyörű! De van-e a modern embernek is bizonysága róla? Meggyőző ténye? Valami rendkívüli természetfeletti s amellett átérezhető igaz bizonysága? Megnyugtatóbb minden történelmi hagyománynál? Az Evangéliumok történelmi dokumentumok. De régen írták. Jaj, borzalmas ez az emberi kételkedés! Régen írták, ez igaz. De szemtanúk isteni vezetés mellett. Mégsem elég a modern embernek. A ma emberének. Hisz is, meg nem is Szent Pálnak és az ötvennek, kik látták a feltámadt Krisztust felmenni a mennyekbe. Minden hiába, szüksége van valami mindig modern, elevenen ható bizonyságtételre. Valamire, ami ma is élőn hat. Krisztus tudta ezt. És gondoskodott erről az állandó, élőn inspiráló bizonyságtételről. Megígérte apostolainak. Aztán el is küldte. Az Isten Lelke ez az örökkön élő és inspiráló bizonyságtétel. A Szentlélek!

Ha a pünkösd ünnepe tudatosabb és nyilvánvalóbb lenne ez életben, jobban megértenők ez igazságot. Ha többet elmélkednénk az Isten Lelkéről, és hívnók állandóan: Jöjj el, Szentlélek Úristen! — mélyebben átélnők e nagy isteni kinyilatkoztatást, és dinamikus lenne a meggyőződésünk Istenről, megváltásról, feltámadásról, örök életről. Pedig hogy kívánjuk! Miért is nincs hát akkor „Veni Sancte Spiritus" az iskolákban, a törvényhozók házában? Avagy ez a nemzedék konokul el akarja kárhoztatni magát? És a jövőt is?! Rajtunk múlik, miképpen lesz.

A pünkösdi Lélek műve

Pünkösd és hősök napja csodálatos harmóniában csengett idén. Egy napon ünnepeltük. Méltán; nemcsak véletlenül, mert a naptárban így esett. Pünkösd az Isten Lelkének a kiáramlása e világra. Hősök napja az eszme diadala, mely a Lélekből való. Minden emberi nagyság az eszme megtestesülése. Nincs hősöket, vértanúkat avató eszme a Lélek nélkül. Az Isten Lelkéből való eszme alakít, formál lélekben, testben világraszóló ideálokat. Csak az ilyen eszme teremt, hódít, alkot irodalomban, művészetben, muzsikában. Nélküle az emberi élet lealjasul. Nincs abban boldogság, gyönyörűség. Nélküle a dekadens világ posványba fullaszt. A napsugár mocsárgázban megtörik. Halálos nyár borul a virágos rétre.

A mi hőseink valóban a Szentlélek eleven kiadásai. Természetfeletti értelmet, tartalmat és jövőt adtak a hazaszeretetnek, egyéni és nemzeti kultúrának. Hivő magyar lélekbe öltöztették az alföldi rónát, a Kárpátok égbe nyúló hegyormait. Egyszóval megalkották a magyarok ezeréves országát és nemzetét. Mikor róluk emlékezünk, újra és újra látjuk megelevenedni a pünkösdi igazságot, mely immáron történelem, és nincsen vége. Aztán kisugározzuk lelkünk vágyát a világmindenség határain túlra, honnan a Lélek titokzatos impulzusa új eszmeviharban és az örök szeretet tüzével megújítja e világ színét.

A pünkösdi igazság maga a világra jött legnagyobb és utolérhetetlen eszme: az Isten örök személyes revelációja, Krisztus képe! Az Isten Lelke elevenítette meg, s az első pünkösd óta állandóan tanúbizonyságot tesz róla. Nem lehet kitörölni a világ értelmes öntudatából. Intuíciós lelkünk érzi és átéli. Ő az Isten dicsősége és az ember boldogsága. Isteni és mégis emberi. Közülünk való. Játszott gyermekként Betlehemben a jászolban. Csodálatba ejtette a tudósokat Jeruzsálemben a templomban. Kemény kézzel és verejtékkel ácsolta a galileai erdők fáját a názáreti házban. Aztán maga meghalt egy fán: a kereszten. Onnan hirdette, hogy a legnagyobb eszme, melyért érdemes élni és meghalni, a halhatatlan lélek. Több az, mint az egész teremtett világ. Feltámadásával új világot nyitott meg a történelemben. Emberi és isteni személyben.

Nem hagyott árván. A Szentlélek tüzével és viharával apostolokat küldött közénk. Az apostolok nyomán a szentek és vértanúk diadalmas serege alakította az eljövendő századokat. Mi is lett volna Európa és a modern világ nélkülük? De a Lélek erejével barbár népekből kultúrnemzeteket formáltak. Magyar őseink alkották annak egyik koronáját. Szent István, Szent László ezer évre olyan országot alapítottak, melyért 1956-ban is fiatal hősök úgy érezték, méltó meghalni. És meghaltak a hazáért, a családért, a gyermekért. Értünk is! Igazi hősök. A halhatatlanság eszméjének valóban csodálatos és világot megrendítő remekművei! Géniuszoknál hatalmasabbak. Mindez a pünkösdi lélek műve volt és lett. Valóban az Isten Igéje nem hagyott árván. A pünkösdi Lélek ünnepét a hősök napjává avatta.

Modern világunk vágya nagy megpróbáltatásunkban nem lehet más és üdvözítőbb, mint az, hogy be kell állnunk cselekvően az Isten Lelkének hősi, csodálatos világába. Azt mondják, pusztulunk, veszünk... Ennek nem szabad igaznak lennie. Pusztulnak és vesznek, kik lélekben meghaltak, ködbe borították világukat. Mi kimenekülünk a modern erkölcstelenség ködös, miazmás világából. Hívjuk a világot újjáteremtő Isten Lelkét. Dacára minden erkölcsi dekadenciának, a Lelket nem lehet száműzni e világból. Majd mindig új hősök születnek. Az új hősök új világot teremtenek. Hisszük, új Magyarországot is!

Mire hívtak a pünkösdi harangok?

A magyar szabadságharc nemzedéke ma, pünkösdkor riadtan nézett körül, amikor a pünkösdi harangok megkondultak. A bolsevizmus hiénaordítása oly kísérteties, hogy a pünkösdi harangok szavából nem tudja kiérezni, vajon azok egy új, szebb világ születésére kondultak-e, avagy a nyugati világ temetésére? Isten Lelke lebeg-e a világ felett egy új teremtésre, vagy elközelgett a vég: „Untergang des Abendlandes"?

Kétségtelenül még mindig egy világbomlás titáni romjai merednek az ég felé. „A kiégett, kiszáradt réteken virág nem nő. Leperzselt lelkekben, gyönyörben és érdekben kiélt élet után nem maradt más, csak a blazirtság és a keserű bánat." Förtelmes piszok van nemcsak a perui és brazil dzsungelek szélén, hanem az atomcivilizáció lidércfényes világában is. A modern világban lelket kereső ember mély szomorúsággal felsóhajt: „Atom és piszok, mily szépen megférnek ugyanabban a történelmi korszakban!" „De lehet, hogy minden csak érzéki csalódás, és a mi atomcivilizációnk éppen olyan förtelmes piszkos belülről, mint az őserdei ‚civilizáció' kívülről, ahol ágakból összetákolt kalyibákban ember-állat összezsúfolva szennyben és bűzben tengődik. És nem tudom, mennyiben érdem óriási felkészültséggel lenyomni a halálozási arányszámot, és kitenyészteni egy túlfinomult fajtát, hogy aztán milliószámra tudjuk produkálni a kifürdött, illatos testű hullákat."

Mégsem szabad kétségbeesnünk! Az emberiség tudata a lélekről elhalványulhat, kultúrák elpusztulhatnak, de a pünkösdi harangok mindig egy új világ teremtésére hívnak; újra és újra felszítják az emberi lélekben a lélekkeresés vágyát. Mert van lélek, és ez a lélek nem nyugszik addig, míg újjá nem teremti a földet, és föl nem építi újra a szellemi kultúra világát a világ romjai fölött.

A mai világbomlás semmi más, mint az Isten „deductio ad absurdum"-a. A pünkösdi harangok nem a kereszténység temetésére szólnak, hanem az istentelen világ elmúlását kongatják. Milliók szenvedése, egy nemzet tragédiája, mint a magyar szabadságharc látszólagos bukása, a történelemnek nem az utolsó szava, nem a siratóéneke, hanem az Isten Lelkének újra és újra való megjelenése a világ felett. Ez a világ vakme-

rően lélek nélkül akart új világot teremteni. De az Isten lelke tűzben és viharban öntudatra hozza az igazságot, miről az istentelen világ sem a logika, sem a filozófia, sem a kinyilatkoztatás fényes útján nem akart meggyőződni. Hát most majd meggyőzik az élet és a halál kritériumai; le nem tagadhatja, hogy a szenvedélyek tüze és a gyűlölet, mely oly végzetesen jellemezte a mi modern korunkat, pokollá változtatta a földet; míg világmegújulás: béke, öröm és erény csak az Isten Lelkéből jöhet. És mert van lélek — az Isten lelke örök —, a pünkösdi tűz, mely az égből száll alá, sohasem hamvad el, mindig új meg új lobbanásokban, ragyogó színekben és változásokban megújítja a föld színét, és új medret váj a világtörténelemnek.

Minden pünkösd a számunkra egy új életre keltés. A pünkösdi harangzúgás jelzi, hogy istenjárás van a földön. Az Isten nem hagyta magára a világot és a benne bízó embert. A pünkösdi vihar lerántja az ember lelkéről a feledés fátylát, és öntudatra hozza a nagy tényt, hogy az ember nem valami naiv természetegység, anyagi vonatkozású lény, hanem az ember két világ hordozója, kifejezője: „szellemi és anyagi világ, test és lélek, természet és kultúra". És amikor az ember ennek öntudatára ébred, akkor máris elkülönült a világtól, szembekerült vele mint fölényes, feltűnő jelenség; átérzi, hogy „a világ valami, az ember valaki!" Az ember kibontakozik. Az ember átéli az Istent! Istenélményével a zűrzavaros, bomlott anyagból világrend lesz: tudomány, művészet, erkölcsi világrend.

A hazáját vesztett magyar, miután sámsoni erőfeszítéssel, a szabadságharc viharában, szétfeszítette a vörös pokol börtönfalait, sohase felejtse el, hogy nem elég az anyag korlátai és fullasztó szorításai közül kiszabadulni, hanem a nagy ideálok és a kis valóságok, az élet e legnagyobb ellentétének a világából, nagy és döntő elhatározással le kell hoznunk a földre a legnagyobb, az örökké élő valóságot, az Isten Lelkét: az Istent. „Jó és boldog világ csak jó emberekből lesz, és nem megfordítva: nem az új világtól lesz az új és boldog ember!" Mi, amikor új világról beszélünk, nem a mindenáron való új világot akarjuk, hanem az Isten országát, mely Szent Pál szerint: „Erény, öröm és béke a Szentlélekben!"

Higgyünk abban, hogy a bolsevizmus bukása elkerülhetetlen lesz. A bolsevizmus új világot akar új ember nélkül. Ez abszurdum! Új világról beszél, de az embert degradálja. Új világ csak az új embertől való. Márpedig új embert alakító erő egyedül a Lélek! Az Isten Lelke. A Szentlélek!

Emlékezzünk arra, hogy mi volt az első pünkösd idején. Mi volt akkor a kisázsiai kikötők világában? Mi volt a Kolosszeum árnyékában? Mi volt a rabszolgák és tengerészek odúiban? Egy, a lelkét elfelejtő, pogány világ mocsárélete! S mégis mi sarjadt ki belőle? Egy új szellemi világ és kultúra hódító formája! Rabszolgák milliói új világot teremtettek, mert leszállt a tűz és a vihar az égből, kiégette a bűnt a lelkekből. Ők nem kiáltványoztak, mint Marx és Engels. Ők nem rabolták meg az embereket ötéves tervkölcsönökkel, mint Hruscsov és Bulganyin. Ők nem akasztottak szabadságharcosokat, mint Moszkva hóhérai Budapesten. Ellenkezőleg, őket gyilkolták, őket égették meg elevenen a fenevad gyilkosok, a császár hóhérai! És mégis ők győztek! Az Ursusok az arénában és a Perpetuák a máglyák tüzében! Ursus kitekerte a bika nyakát a Kolosszeum süppedő homokjában, és megmentette Lydiát, mert a Lélek ereje volt benne. Nem lázadt fel, nem szervezett forradalmat, hanem a Lélek erejével lett félelmetes a császár és a pogányság ellen.

Ha mi új világot akarunk, és új Magyarországot, mindenekelőtt és mindenekfelett a legbensőségesebb vallásosságot, világfölényes lelkiséget állítsuk bele a mi életünkbe, világunkba. Ne elégedjünk meg azzal, hogy hajdanában megkereszteltek minket, hanem a világot fenyegető új pogányság és tirannizmus ellen állítsunk keresztény tisztességet és tisztaságot! Csak a Lélek győzhet ma is! Csak a Lélek teremthet ezután is. Csak a keresztény lélek lesz inspiráló ereje, gyökere és záloga a magyar újjászületésnek külföldön és odahaza egyaránt.

Az örök pünkösd

Ha meséket, történeteket mondunk okulásul, azokat unalmasnak találják. Márpedig a mesékben és a legendákban is van igazság. S az igazságot jó tudni.

A régi legendák, parabolák megvilágítják a természetfeletti valóságok létezését. S azokat valóban jó tudni. Ha azokat a régiek nem tudták, sok tragédia érte őket.

Szodoma és Gomorra sorsa, élete, perverz társadalma és tragédiája ismeretes az ószövetségből. A népképzelet legendát is fűzött hozzá. Lakói luxusban, jólétben éltek. Fajtalan életmódjuk mellett rettenetesen önzők és kapzsik voltak. Szívesen látták a vendégeket, a látogatókat, akiknek — hogy városaikat és saját magukat megkedveltessék velük — aranyékszereket és drágaköveket adtak. A vendégek napjai ragyogóan teltek. De nem sokáig. Hamarosan megvonták tőlük az ételt és az italt, aztán a hasonneműek megerőszakolták őket. Végül az éhségtől és a szomjúságtól, valamint a szadisták okozta kínoktól elpusztultak. A legenda azt is tudni vélte, hogy a két perverz város e bűnök miatt égett el kénes tűztengerben. Lót felesége bálvánnyá vált a borzalmas látványtól.

A történésekben feltétlenül okozati összefüggés van. Szodoma és Gomorra társadalma vészesen újra itt van a modern világban. San Francisco társadalma új — és ma már politikai erővel is rendelkező — hatalommal vesződik: a homoszexuálisokkal, akik nemrég egymillió dolláros kárt okoztak a városnak lázongásuk során, és akik közül a polgármesternő egyet kinevezett városi tanácsosnak. Cselekedetét azzal indokolta, hogy ez erkölcsi kötelessége volt. A jósnők már mondják is, hogy San Francisco földrengés és tűz által pusztul el.

Az ítélet a természet erőinél és a természet uránál, Istennél van, így nem tudhatjuk sem a napot, sem az órát. A fizikai és transzcendentális hatalmak kétségtelenül összeműködnek. Azonban a múlt és a jelen társadalmi állapotai bármennyire is azonosak, a múltban rejlő ítéletek és sorstragédiák az igazságot és nem magát a bűnhődést tartalmazzák és azonosítják. Igazság az, hogy Szodomában és Gomorrában tíz embert sem lehetett találni, akik az élet törvényei szerint éltek volna. Fajtalankodtak, kegyetlenek voltak. Ez volt a törvényük. A cél

az arany, az ezüst, a jólét, a perverz mámor volt. El kellett pusztulniuk.

A modern világban is kezdenek Szodoma és Gomorra erkölcstelenségébe merülni. Jön-e ezután azonnal az istenítélet? Hány igaz ember van még a modern világban? A modern epidémia borzalmas penészflórát lehel magából. Ne feledkezzünk meg azonban arról, hogy az ókor és a modern világ között a földre leszállott az üdvösség kora.

Nem szeretnék hinni a világkatasztrófákban és pusztulásokban. Igaz, sok bűn tombol a modern társadalomban. A fiatal lány azt vágja anyja arcába: Gyűlöllek! Az elmebajos ifjak ordítanak kórházi ágyaikon. Jézus megjelenése óta, a Szentlélek kiáradása óta vannak szentek, tiszták és igazak is a földön. A bűntanyák határain túl vannak tiszta és szent családok, és a magyar világban is vannak tiszta szemű kislányok, akik azt suttogják: Édesanyám, szeretlek!

Mondom, én nem akarok hinni a modern Kasszandráknak és a Billy Grahamok fenyegetéseinek.

Mert igazságot tartalmaz a vízözön legendás története is. És Isten nem fogja elpusztítani az egész emberiséget új vízözönnel. Még mindig hajnali imára hívnak a templomok harangjai. Még mindig Isten nevében házasodnak fiataljaink (még Magyarországon is). Az istentemetés epidémiája elmúlik, hiszen szentlélekjárás van a világon. Van és lesz új pünkösd a mindig megújuló földön. Mert zeng a madárdal a fákon és a réteken; felvirrad a hajnal a hegyek mögött, és rózsaszínbe öltözik az égbolt. Gyermekek százezrei imára kulcsolják a kezüket, és dicsőítik az Istent. Mexikóban ötmillió ember vonult a pápa fogadására, és Varsóban egymillió hivő ember üdvözölte Lengyelország szülöttjét.

Az ember életében mindig voltak problémák és zavarok. De a jövő felé mutató évek mégis az üdvösség korát jelentik. Mert Megváltó született nekünk, és a felfeszített Üdvözítőt látták újra élve kereszthalála után. A diadalmas Krisztus azóta árasztja az Atya és az ő Lelkét a világra, hogy megújuljon a föld színe. És mindig meg fog újulni, s hangzik Jézus szava a beteg emberiség felé: „Mindaz, aki szomjazik, jöjjön hozzám, és igyék!" A jóság és kegyesség forrásvize ő. A szeretet kiáramlása az üldözöttek és megalázottak felé. A bűnös lelkek gyógyítója ő. És annál is több: ő nemcsak nem gyűlölt soha senkit, hanem szeretetből meghalt a kereszten mindenkiért. Ő a szeretet, a megbocsátás, a könyörület, az igazság

és az igazságosság, a remény forrása. Ez a forrás egyedül oltja el szomjunkat a végtelen szeretet után.

Mindaz, aki e forrásból merít, nemcsak saját szomját oltja, hanem ő maga is forrássá válik. A Szentlélek működik benne, és Isten országának termőföldjévé avatja az emberi lelket. Minden lélek a Szentlélek folyamává válik. Az egész világ a Szentlélek tengerévé.

Nem az arany, nem a bálványok teszik boldoggá az emberi lelket, hanem a Lélek és a Lélek adományai: az igazság, az erény és az Isten.

Az Isten szíve

Az élet nagy titok. Misztérium. A hitetlen ember őrültté lesz, ha képletekre akarja bontani. Az élet nem csupán számtan vagy fizika. Az élet csodálatos kifejlődés valami kimagyarázhatatlan őstitokból. Az a titok feltétlenül élet. Élet csak életből származik. S mi élünk! Itt van bennünk. Átéljük, átérezzük. Mély érzéssel, öntudattal, bánattal, örömmel, reménnyel... — mindig várva valamire, örök boldogságra, örökkévaló beteljesedésre. Ha foglalatát, érthető kifejezését, valamiféle megtestesült érzékszervét, szenzóriumát, lüktető folytonosságát, az egyik életből a másikba való közvetítőjét, az édesanyától gyermekére, a jelenből a jövőbe, keressük, akkor azt feltétlenül a szívben találjuk meg.

A szív az élet a létben. Szív nélkül csak érzéktelen, öntudatlan létezés volna, mint a holdban. Csak fizika, matematika, kémia! Szív nélkül nem lenne lüktetés, életátadás, nem születnének új nemzedékek, új családok, új nemzetek. A szív által lépnek a létbe új öntudatok, új kisvilágok. A szív által növekszik a halhatatlan lelkek világa. A szív hordozza az élet titkát, magát az életet. A szívben van az az energia, mely világokat, emberi természetet, öntudatot szédületes dimenziókba röpít. A szív az élet átlendítő röppentyűje a halhatatlanságba. Épp akkor, amikor megszűnik dobogni...

A teremtésben a szívnek háromféle variációja, változata van. Van szív, mely csak érzéseket lüktet. Az énekes madár szíve! A pacsirtáé, a kőszáli sasé! S micsoda érzéseket! A mese szerint a kis fecske szíve megszűnt dobogni, mert nem bírta elviselni azt a sok fájdalmat, melyet az emberek szenvedése okozott. A boldog királyfi szobrának talapzatán találták holtan.

Aztán itt van a mi szívünk. Az én szívem, a te szíved az ő szíve... Szív, mely annak a csodálatos emberi szervezetnek és öntudatvilágnak a központi orgánuma, érzékszerve, motorja. Az édesanya, a hitves, a gyermek szíve! A vértanúk, a hősök szíve! Halhatatlan művek, melódiák, alkotások inspirátora, sugalmazója. Ezeréves kultúrák teremtője! Belőle, rajta keresztül áramlik a Szent Pál-i világmindenség mindene, mely nélkül zengő érc volna minden élet. A szív az isten- és emberszeretet tűzforrása. Általa oly szép és boldogító a világos rét,

a havasi hegycsúcsok hajnala, a nap színeiben pompázó, zúgó hegyi patak, csermely, illatos rétek és kéklő tavak; egyszóval az egész világtermészet!

Lehetetlenség volna tehát, hogy épp a szív alkotójának, az Istennek ne lenne szíve. Az Istennek van szíve! Nemcsak képletesen. Nemcsak úgy, hogy az Isten szeret, megbocsájt, irgalmaz. Igaz, az Isten Lélek! De minden tőle származik! Az egész világmindenség: tér, idő, minden dimenzió! S ha az anyagi világ, mely nem más, mint változás és elváltozás, a változatlan Isten műve, s vele nem összeférhetetlen, akkor az ő szíve sem összeférhetetlen örök isteni természetével. Az Istennek van valóságos szíve. Nemcsak úgy, hogy az az örök fényforrás, belőle áramlik minden más fény, a világok! Az Isten szíve valami a teremtésből; teremtés által lett érzékelhető és érzékelhetően létező. Az Isten megteremtette magának! Egyszer az időben és térben magának is! És lefoglalta magának örökre! Mint ahogyan lefoglalni akarja magának az egész világot, az én szívemet is, a tiédet is, az övét is! Az Isten szíve lelkének, szeretetének műve. Nem változtatott lényegén semmit, mint általában a teremtés sem teszi azt. Örök isteni életének, saját gondolatának műve a maga számára. Tudunk róla. Hiszen kinyilatkoztatta nekünk! Úgy szerette Isten a világot, hogy közölte velünk. Hol és mikor? A szeplőtelen emberi természetben. Emberi szívből, a Szűz szívétől vette első megdobbanását. Megalkotta akkor, amikor beteljesítette a próféták álmát, az emberiség megváltását: az örök isteni Ige megtestesülésének karácsonyi éjszakáján, a mi Urunk Jézus Krisztusban.

Az Isten szíve a krisztusi szív. Az Isten szíve valóságos emberi természetet hordozó, lüktető szív, de az istenség belső világának a központjában. Így az a krisztusi szív isteni szív! Valóságosan az Isten szíve. Mondjátok, misztérium ez. Miképpen lehetséges? Valóban nagy titok! De nemcsak lehetséges, hanem megtestesült édes valóság. Itt van. Közöttünk él. Érettünk dobog. Velünk érez, miképpen állandóan lángol az Atya gyönyörűségére. Így aztán nem is misztérium. Egyáltalán nem az Isten belső világában. De azok számára sem, akik Istentől születtek. Csak a kétely sötét világában marad érthetetlen, hol nem működik intuíció, lelki meglátás, kegyelem. Kegyelemben és lelki átélésben összedobban minden emberi szívvel. Nem létezik többé számára idő- és térakadály. Ott dobog mindenhol, hol kigyúl az Oltáriszentség kenyér és bor színében. Ezer és millió oltáron. De az a millió oltár mind: egy szentségtartó.

Egy az Isten szíve. De az isteni szeretet áramlásával kigyúl és megdobban minden szent kenyérben. Vére csörgedez minden szent kehelyben. Csodálatos az az isteni szív! Szent, szent, valóban szent, s véges formákban is végtelen. Isteni!

Így ez az élet nem is oly nagy-nagy titok. A szív felfogja végtelen távlatait, megérzi mélységeit és felméri magasságait. Tökéletesebben, hűbben, mint a világmindenségben tovasikló rakéta fényképező lencséje a földet, a csillagokat. Az Isten szíve nagy és mély érzéseivel, minden pokol és szenvedés dacára, a mennyországot nagyon közel hozza hozzánk. Általa az istenközelség valóban édes valóság. Benne ég és föld összeolvadnak.

Imádjuk hát ezt az isteni szívet! Imádása boldogsággá válik. Együttlétünk vele hazát jelent a hontalanságban, szabadságot a szolgaságban, örömöt a bánatban, életet a halálban; életet a lét minden elváltozásában.

Imádunk téged, ó, isteni szív, és áldunk téged!

Benned minden reményünk!

Ne szomorítsátok el a Lelket!

A lelkesedés az eszmék motorja.

A modern világban mintha lelkesedés többé nem hevítené az emberi szíveket. Blazirtan nézünk a bizonytalan jövőbe. A hazaszeretet tüze elhamvad bennünk: egész lelki világunkban. Valamikor könnybelábadt szemünk, valahányszor emlékeztünk édesanyánk sírhantjára, vagy meghallottuk ünnepélyeinken a „Hazámba vágyom" című dalt. A szentmise is sokat jelentett nekünk a magyar himnusz eléneklésével, ami diákkorunkban tiltva volt Kassán, Pozsonyban, miután felvidéki hazánkat elvesztettük, s elveszett Magyarország is. Emlékszem: a húszas évek végén Bécsből hajóval mentem a nagyvakációra Budapestre, majd Kassára és Homonnára. Micsoda büszkeség töltötte el szívünket, mikor estefelé a szép visegrádi alkonyi fényben úszott hajónk a főváros felé, és megpillantottuk a kivilágított Duna-gyöngyét, a Margitszigetet, fent Budán a János- és Hármashatárhegyet, és közben felcsendült a sziget felől a tárogató hangja: Te vagy a legény, Tyukodi pajtás... Amikor ősszel visszamentünk Bécsbe, megesküdtünk, hogy élünk-halunk hazánkért és hitünkért.

A hit lángja hevített a mindennapi zsolozsmában. A hazaszeretet dübörgött, amikor a cserkésztáborokba meneteltünk. Az ötvenhatos szabadságharc ifjúsága a hitből és a hazaszeretetből bontakozott ki. A két világháború magyar ifjú nemzedékei tudtak örülni, sírni, bánkódni, nélkülözni, harcolni; és a halhatatlanságért — melyben hittek — meghalni.

Ma a templomok melegét felváltotta az üres főoltárok hidegsége. Az ősök, szentek képei, szobrai többé nem hevítenek, mert nincsenek többé. Magyar családok otthonai is hidegek. A kereszt nincs többé a hálószobákban, s így a krisztusi hűség sem virraszt többé álmaink felett... Mindenhonnan kiégett a lelkesülés lángja. A világ hamis örömei és lidércfényei nem tudják azt pótolni. Minden szétesik, szétmálik, és mint a század elején Prohászka, a nagy szónok és püspök mondta, a nyilvános és magánéletet elönti a mocsár.

Ne csodálkozzunk azon ezek után, hogy a lelkesedés motorja leállt, a gyermeket nincs ki vigye a magyar nyelv és hittan oktatására; és a magyar misék, magyar liturgiájukkal

nem vonzzák többé a szétszórt magyarságot. A Gondviselés éppen időben szólította magához Mindszenty hercegprímásunkat. Már közvetlen halála előtt írta nekem: együtt érzek veled, hogy a sok bölcsesség meghiúsította tervemet: a magyar templomot, és, íme, veszélyben a hétvégi magyar iskola is...

Veszélyben a magyar iskola, a magyar templom, a magyar nyelv és az évezredes magyar kultúra. Hűlő magyar világ borzaszt, és megfagy tőle a honfiúi szív... Bizony, lépésről lépésre lelassul az iram, a fejlődés visszamarad. Mindszenty magyar szíve már nem bírta volna el fájdalom nélkül a magyarság közönyét, és hamarosan észrevette volna a görögtüzes fogadások ürességét. Abba úgyis belehalt volna... Gyötrelmekkel telve. 1975-ben még volt valami remény. Mi maradt a magyarságszeretetből? Mi marad a magyarság ősi hitéből? Mondvacsinált rágalmakkal az utolsó szikráját is elhamvasztják egymásban a megmaradtak... Ha ezután elnémulnak a magyar oltárok, ha a családokban nem tart ki a hűség, és az idősebbek elválnak, és ha a fiatalok nem házasodnak és nem adnak tanítói és papi hivatásokat, akkor az Erdélyért hulló könnyek egyedül nem fogják megtörni a román ultranacionalizmust, aminek a nemzetköziség jóvoltából szabad a magyar sírhantokat feldúlni és román nyelvű feliratokkal szédíteni a külföldet: hogy Erdély mindig dákoromán volt.

Hát akkor milyen pünkösdje lesz az idén a magyarnak?

Az egyedül szívet lelkesítő, lángra gyullasztó hatalom az Isten Lelke. És az a Lélek nem elvont fogalom, nem ábránd, nem csupán mennyországi fuvalom a világűrből. Ez a Lélek a valóságos és személyes Isten ajándéka. De mit tud művelni egy bezárt szívvel az Isten Lelke? Magyarságunk baja az, hogy elanyagiasodott. Autói, televíziói közé bezárta magát. A legtöbb helyen nem vidámít gyermekkacagás, és nem szól a magyar imádság a gyermek ajkán. Az ablakok nincsenek kinyitva a mennyország felé, és nem jön mennyországi fény az áporodott, szexuális áporodottsággal telített otthonokba, és a Szentlélek fuvalma nem frissíti fel a poshadt légkört.

Úgy szeretnék elmenni most minden családhoz! Testvérek, az Istenre kérlek benneteket, Szent Pállal mondom: Ne oltsátok ki az Isten Lelkét! Minden lelkesedés, minden eszmény és nemes lelki érzelem, minden nagy cselekedet és áldozat a Szentlélektől való. Az Úr Jézus mondotta: Ne szomorítsátok el a Lelket! Minden nyomorúságunk a bűnből, az istentagadásból való. A bezárt szívekben képletesen, valóban, meghal az

Isten. És Isten nélkül mindent el fogtok veszíteni. Még az örök üdvösségteket is a halál után!

Ó, Urunk, ne ily végzetet adj nekünk! Ne ily halált! Jöjj el, Szentlélek Úristen! Világosítsd meg elménket! Gyújtsd lángra szívünket szeretetedre és követésedre! Legyen új pünkösd és új, virágzó magyar élet! A számkivetésben is!

Ne éljünk álomvilágban!

A mai amerikai átlagpolgár, amikor reggel az újságot a kezébe veszi, azonnal a tőzsde híreit nézi. Mindennél jobban érdekli őt a részvények, a kötvények napi árfolyama. Azokban van az ő gazdagsága és minden vágya. A tőzsde az ő szántóföldje. Ott keresi kincseit.

A modern ember éppen úgy álomvilágban él, mint valamikor Galilea egyszerű népe a világos mezőkön és a tó partján. Álomvilágban éltek a múlt század kaliforniai aranyásói is. Ha véletlenül mégis aranyra bukkantak, igen gazdagoknak érezték magukat. De nagy rettegésben éltek. Közülük igen sokan az irigység és kapzsiság áldozatai lettek. Sok aranyásót találtak holtan az éjszakában.

Történtek egészen fantasztikus dolgok is. Haraszty Ágoston korában — aki igen népszerű és gazdag ember volt Kaliforniában — egészen törvényes rablások is történtek. Haraszty egy napon megtudta, hogy a szövetségi kormányzat haderővel akarja a kivetett adót elszállítani. Ezt a kaliforniai polgárok törvénytelennek minősítették. Aznap éjszaka Haraszty Kalifornia aranykészletét a központi bankból „elszállította". Reggel — amikor a szövetségi kormány emberei megjelentek — a bankot üresen találták. Az akciót terrorcselekménnyel akarták megbosszulni, a polgárok azonban olyan tüntetéseket rendeztek, hogy a szövetségiek jobbnak látták minél előbb elhagyni Kaliforniát. A polgárok sejtették, hogy ki állott a látszólagos bankrablás mögött. Eltalálták, mert a következő éjszaka az aranykészlet újra a bankban volt.

Mind a múltban, mind a jelenben ezek „gyönyörű" akciók. De miért ez a nagy hajsza az arany, a gazdagság után?

Magyarjaink is feláldoznak mindent a meggazdagodásért. Egészséget, pihenést egyaránt. Túlóráznak, törtetnek, és pénzüket is feláldozzák a nagyobb profit érdekében. Vannak, akiknek sikerült a játék: nagy összegeket nyernek a tőzsdén. Megtudják, hogy valahol olaj van a föld alatt, és azonnal részvényeket vásárolnak. Nincs idejük semmi másra. Gyermekeik nevelésével nem foglalkoznak. Az Istenről is megfeledkeznek, és azt gondolják, hogy az Isten várhat. Megcsúfolják dicső-

ségét: nem imádkoznak, nem mennek el a liturgikus istenimádás szent óráira.

A modern ember mindent elad a remélt aranyért, a meggazdagodásért. Szíve a mulandókért dobog: a kincsekért, amiket a rabló világ úgyis elvesz tőle. Körünkben folyik az adó, a fegyvergyártás, az istentelenség harca az egyéni szabadság ellen, az egyén vagyonáért, aranyáért, becsületéért, boldogságáért. A világ rabszolgaságba akarja dönteni a modern embert.

Így most már meg is értjük Jézus példabeszédét a kincsről és az igazgyöngyről. A kincs, a gyöngy káprázt ató. Sokat ígérő. De mi történik akkor, ha a kincset ellopják, amikor a szív üresen, kétségek között gyötrődik? Ki garantálja, hogy a „boldogító" kincsek visszatérnek?

Az emberi szívet egyedül az Isten tudja gazdaggá tenni és örökre boldogítani. Egyedül az Isten országa és annak kincsei. Az emberi szív csak akkor lehet boldog, ha Isten uralma alatt áll. Mi más is lehetne az emberi szív, az emberi munka gyümölcse, ha nem maga az Isten? Egyedül az Isten örök, és egyedül az Isten országa földjén vannak a mi örök kincseink, aranyaink, gyémántjaink.

Igen. A mi beteljesedésünk csak ott lehet, ahol minden örök. A mulandó kincsek nem boldogíthatják az örök életre vágyó halhatatlan lelket. Ez az igazság, és ez az emberi élet történetének az utolsó szava. Ha ez nem volna igaz, akkor mi volnánk a legszerencsétlenebb létezők az élet földjén. Ostobábbak és értelmetlenebbek az utcán elhajított kőnél.

Milyen jól tudták ezt Jézus apostolai! Péter mondta: „Uram, mi mindent elhagytunk érted." És Jézus megdicsérte Pétert, a gazdag ifjúnak pedig ezt mondta: „Ha tökéletes akarsz lenni, menj, add el mindenedet, és kövess engem!" Földi gazdagságodért megkapod az Istent. Megértette ezt Assisi Szent Ferenc, és így imádkozott: „Én Istenem, én mindenem!" Avilai Szent Teréz mondta: „Egyedül Isten elégít ki."

A mi nemzédekünk nagyon szerencsétlen. Környezete a világ dicsőségét hirdeti, és a mammont imádja. De sehol nem talál boldog embereket, a szülői házban sem. Mert ott is hiányzik a legnagyobb kincs: Isten.

Kiáltsuk bele a világba, de saját megüresedett szívünkbe is: ha Isten létezik — és, bizony létezik —, akkor miképpen lehetséges az, hogy valamit is az Isten elé helyezzünk?

Keressétek először az Isten országát. Adjatok el érte mindent, és akkor majd a többi is hozzáadatik nektek...

Az Isten Lelkét hívjuk!

Madách hatalmas drámai költeményében Ádám Lucifert hívja segítségül, hogy megtudja az emberiség jövőjét. A gonosz lélek álomképekben az elkövetkezendő történelmi eseményeket vetíti Ádám elé. Minden jelenetnek kétségbeejtő a vége. Az ember hiába keresi az eszmét, mely szent extázisba ejthetné s megalkothatná az emberiség boldog társadalmát.

Egyiptomban Ádám mint fáraó nem tudja enyhíteni a rabszolganő sorsát, mert a kor szelleme megköveteli, hogy milliók meghaljanak egyért: az istenné kikiáltott emberért. Athénben Miltiádeszt, a szabadsághőst halálra ítélik. Itt egy embernek kell meghalnia milliókért. A demagógok kezében van az isteni jog. Lucifer szándékosan kerüli ennek az eszmének isteni kiadását: Krisztus kereszthalálát. Tervében az embernek kétségbe kell esnie. Konstantinápolyban tehát a keresztény eszme elsikkad. A megváltás gondolata csupán politikusok játékszere. Egy i betű miatt máglyák égnek a templomok előtt. Már elindulása elején a kereszténység nem egyéb, mint egy korhadt és romlott társadalom eltemetője. Ezt mutatják a római patrícius házában lefolyó tivornyák, ahol Lucifer egy mulatozó leánnyal megcsókoltatja a dögvésztől elpusztult holttestet. Megkeresztelése „csak" a lelkét menti meg. A tudományok kora nem hoz enyhülést. A tudós felesége Prágában megcsalja hitvesét. A felső tízezer világában meghal az Isten és az erkölcs. A nép a vágyott szabadságért, egyenlőségért és testvériségért vért ont; guillotine alá dobja tízezrek fejét. A francia forradalom megcsúfolja mind a három eszmét. (Ha Madách a huszadik században élt volna, akkor Ádám a két világháború borzalmát is átélné. Hősök kínhalálát a modern őrület kínzókamráiban; Katyn, Szibéria, Erdély temetőiben. Így érkeznék el az atomkor falanszteri rendjébe.) A falanszterben Ádám idegen látogató. Lucifer egészen közeli útitársként van vele. Az emberiség jövőjének vége közeledik. Ádám tragédiájában élvezni akarja az ember csalódását, boldogtalanságát. A gyárakból, a mezőkről számozott sorban jönnek a munkások, a robotemberek, az osztálynélküli, lélektelen társadalom rabszolgái. Nincs nevük többé, a családi élet ismeretlen előttük. A modern tudomány jéghideg arca mered rájuk. E modern

bálvány nevében mond ítéletet mindenki felett a tudós, és az ítéletet végrehajtja a falanszter diktátora. Most is, mikor Ádám belép, egy asszony sorsa felett itélkeznek. Lucifer kajánul nevet. Éva ő. Elveszik gyermekét. Ezután soha többé nem láthatja. Új férfit kap társul. Éva tiltakozik, és Ádámhoz vonzódik. A diktátor mindkettőjüket az őrültek házába utalja. Ádám elmenekül. Luciferrel a világűrbe száll. De nincs ott semmi fény, melegség. Oly borzalmas minden. Visszavágyik a földre. Eltelik több ezer év. Végre újra a földön van. De már csak egy eszkimó él rajta, ki istenként üdvözli. Imája: Ha még van ember a földön, öld meg. Jég borítja az egész földgömböt. A nap sugár nélküli vörös korong, s nincs fóka e jégmezőn. Az ember tragédiája beteljesedett. Ádám fölébredve a szörnyű álomból, öngyilkosságra gondol. Lucifer eltávozik. És ekkor megszólal az Isten Lelke.

Új életet teremtek utánad és veled. Megújítom mindig a föld színét. Csak küzdj, és bízva bízzál!

Nem ok és cél nélkül idézzük mi ma a nagy magyar költő e nagy művét, kinek nemzete a történelem legválságosabb korát éli. Idézzük, mert a mi tanulságunk belőle az, hogy nemzetünk tragédiájában jövőnkbe ne ennek a világnak a szellemével nézzünk, és ne a luciferi behatások, tanácsok nyomán éljünk, haladjunk a jövő felé. Tragédia, katasztrófa lenne abból, mint már annyiszor volt az a történelem során. Új pünkösdi Lélek kiáradását kell kérnünk. Az Isten Lelkére van szükségünk. Világmegújulás az Isten Lelkéből való. Egyedül az Isten Lelke tudja megújítani a föld színét, valahányszor azt vér öntözte, háborúk romhalmazba döntötték városait, kénköves füsttel borították mezőit, virágos réteit. Csak akkor nem lesz üresen kongó szó az isteni bátorítás: „Ember, küzdj és bízva bízzál," ha lelkünket, szívünket áthatja az isteni Lélek fuvalma, és mennyországot varázsol az emberi szív birodalmába. A magyar nemzet reménye a jövőben a Szentlélekből való. E világ szellemének a követésében megfeledkezünk mindenről; erényről, hősi életről, hőseink tiszteletéről, kik vérüket ontották nagy nemzeti eszméinkért és az életért magáért. A Szentlélek tüzes inspirációkkal telít, lángra lobbantja az új nemzedékek szent elhatározását: a hősök nyomába lépni, és így újjáalkotni ezeréves dicső történelmünk szent Magyarországát.

Élet az Egyházzal

Céltudatos bátorsággal

312-ben, amikor Nagy Konstantin már nyilvánvalóan az első keresztény császárnak és hadvezérnek vallotta magát, a Római Birodalom lakosságának legszervezettebb tíz százaléka keresztény volt. A nagy üldözések után háromszáz éven át ez igen nagy számnak mutatkozott.

Háromszáz évvel azelőtt, amikor a tizenkét apostol elindult missziós útjára, Lukács történelmi műve, az Apostolok Cselekedetei, azt állítja, hogy Krisztus követőivé váltak sokan nemcsak a zsidók soraiból és a pogányok közül, hanem a zsidó papság nagy része is csatlakozott Krisztushoz, akivel igen sokan találkoztak a keresztrefeszítés után.

Minden álpróféta letűnt a történelmi színpadról. Bizonyítják a zsidó szanhedrin jegyzőkönyvei, a római prokurátorok krónikái, Jézusról nem tudták feljegyezni, hogy álpróféta volt. Ellenkezőleg. Maga Tacitus római történetíró bizonyítja, hogy mint Messiással foglalkoztak vele. Győzött, amikor az üldözések kora rászakadt a birodalom népeire. Az üldözések ellenére a keresztények száma állandóan növekedett.

Kétezer éve annak immáron, hogy Krisztus a legpáratlanabb egyéniség a világtörténelemben. Mi a titka Krisztus diadalának, éppen az üldözések ellenére? A liberális korszak társadalomkutatói abban látták Jézus Krisztus „sikereit", hogy Jézus maga a szegényekhez fordult, és a szegények jogait hirdette és követelte.

Krisztus győzelmének a titka a kegyelem csodájában van, amely az apostolok lelkében égett. Valóban, az apostolok sohasem rettentek meg a világ gyűlöletének viharában az akadályoktól, és példájukkal megvallották, hogy inkább kell engedelmeskedni az Istennek, mint az embereknek, a szanhedrinnek, a római császárnak.

A modern világ, a politikusok, a megfélemlített egyháziak baja az, hogy megrettennek a viharoktól, és hagyják magukat félrevezetni a viharok irányítóitól. Valaki valahol jól megjegyezte, hogy a ma embere olyan biciklista, aki nem szorítja le a pedált erősen, hanem a széltől irányítva letér igazi céljának útjáról. Márpedig, ha a jó cél útjáról letérek, eltévedek és elpusztulok.

Az Isten útján szükségem van bátorságra. Olyan bátorságra, amivel az apostolok szolgálták az evangélium hirdetését. A bátorság a jó ügy szolgálatában olyan lelkiismeretből való, amelynek motorja a hit. Hinnünk kell! Erős meggyőződéssel! Hinni az Istenben! Hinni Jézus Krisztus istenségében és isteni küldetésében. Hinni kell a jó győzelmében.

Útban vagyunk a halálon keresztül az Isten országa felé. Ki és mi állíthat meg minket az úton az Isten országa felé? Üldözés? Szenvedés? Gúny? A hatalmasok terrorja? Íme, az apostolok, miután a szanhedrin megostoroztatta őket, öröménekkel távoztak el a tanácsházból. Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embernek! — mondották.

Gyermekkoromban olvasta Magyarország ifjúsága a Pál utcai fiúk történetét. Nemecsek, a sok megpróbáltatás után, amikor is kigúnyolták, rútul meg is gyalázták, a Pál utcai fiúk hőse lett.

Ne törjön le minket, hogy kigúnyolnak, mert nem követjük a mai kor érzéki trágárságát. Templombajárásunkat maradiságnak bélyegzik...

A mi krisztusi öntudatunk, bátorságunk, hitünk, imádságos életünk végül is az új világ győzelme lesz. A mi hitünk: a mi győzelmünk! Győzelmünket garantálja Krisztus keresthalála, feltámadása és az az erő, amelyet nekünk ad az Atya és a Fiú, a Szentlélek kiáramlásával a világra.

Imádkozzunk, hogy legyen újra pünkösd a világon!

A Szentlélek újra megújítja a föld színét.

Nyílnak majd újra a virágok a ma áradással és szárazsággal és földrengésekkel sújtott földeken, mezőkön, hegyekben.

A jövő ifjúsága leveti bűnöktől szétrongyolt ruháját, és felveszi az isteni kegyelem fehér ünnepi köntösét.

Céltudatos bátorsággal.

Krisztus az Egyházon keresztül

Az istentelenek szerencséjére utaló kétely sok hivőt megrendít. Övék a hatalom, a pénz, a világuralom. A jámbor, a hivő, a becsületes ember egyre súlyosabb problémák miatt szenved.

Ezért jött Krisztus a világra. Az Isten nem nézhette már a történetben — ahová az embert helyezte —, hogy a szenvedő, a bűnös és a szegény reménytelenül és elhagyatottan menjen át a halál kapuján, és így vonuljon át az öröklétbe. Isten irgalmas. Ő maga a szeretet. A földi életben nem szünteti meg a szenvedést, s ez oly nagy titok, oly nagy misztérium, mint maga a létezés. Viszont értelmetlen szenvedés a kárhozatba vezethet. Isten tehát elküldte a világra önmaga történelmi kinyilatkoztatását: Jézust.

Jézus minden emberért jött a világra. Csodatetteivel és beszédeivel világosan megmondta, hogy nemcsak az igazakhoz küldetett, hanem a szenvedőkhöz és a bűnösökhöz is. Ő a megtestesült örök szeretet. Korának zsidósága csak azokat ismerte el hivőknek és az Isten kiválasztottjainak, akik felmentek a jeruzsálemi templomba. A szamariabelieket megvetették, mert azok nem látogathatták meg a templomot. Jézus elment hozzájuk is. Beszélt Istenről a szamariabeli asszonynak Jákob kútjánál, és megmondta a városbelieknek, hogy a jövőben mindenhol egyformán fogják imádni az Atyát: igazságban és szeretetben.

Természetesen amikor Jézus lehajolt a bűnösökhöz, a kitaszítottakhoz, a leprásokhoz, megkövetelte a bűnbánatot és a hitet. A leprást figyelmeztette, hogy hitvallást kell tennie. A zsidó farizeusokat és főpapokat megrótta képmutatásuk miatt, de a leprást mégis elküldte hozzájuk. Fontos a törvény tisztelete és a tekintélynek való engedelmesség.

Jézusnál a hit tulajdonképpen bizalmat jelent. A hit nem sztatikus állapot. Nem megkövesedett igen. Mindnyájan útban vagyunk az üdvösség felé, és az úton bízni kell az útjelzőkben. A leprások az alatt gyógyultak meg, mialatt bíztak Jézus gyógyító hatalmában és szívében. Mindenki meggyógyulhat és üdvözülhet: a protestálók is, a kétkedők is, a szakadárok is. És megmaradnak a kegyelem állapotában, vagyis Istennek

kegyeiben, ha állhatatosak maradnak. Ennek kezdete a hálaadás. Az Evangélium szerint a tíz leprás közül, sajnos, csak egy sietett vissza Jézushoz, hogy megköszönje a jótéteményt: a kiválasztottságot. Térdre borult, és dicsőítette Jézusban az Istent. A modern leprások, akik Isten kegyelméből meggyógyulnak, vajon sietnek-e a templomba, hogy dicsőítsék az Istent?

Az igaz ember tudja, hogy Isten szólt és szól ma is a világhoz. Isten kegyelme minden pillanat ezen a földön. Az évek beletorkollnak az évezredekbe, az évezredek a fényévekbe, és végül minden megdicsőül a fényforrásban, Istenben. Az ember imádsága akkor a legfölségesebb, amikor az hálaadásban nyilvánul meg. A legszűkebb hegyi ösvényen is fel lehet jutni a csúcsra. A szenvedéseken át is Istenhez vezet az út.

Akár hiszi, akár tagadja a világ, az igazság az, hogy miként Jézus a világ üdvössége, éppen úgy az Egyház, a kereszténység a világ üdvözítő szakramentuma. Jézus és az Egyház egy test és egy lélek. Az Egyházon keresztül áramlik az üdvözítő szeretet. Ez eljut mindenkihez. Minden emberhez, minden néphez, minden fajhoz. A történeti tapasztalat meggyőzhet erről mindenkit.

Az Egyház szózata ma is hangzik, s a világ végezetéig hangozni fog: Isten a szeretet. Jöjjetek hozzám mindnyájan, kik hordozzátok a nap terhét, és fáradtak vagytok a világ közönye miatt. Jöjjetek, és én megenyhítelek benneteket.

Az egyetlen feltétel, amit Isten ezért elvár tőlünk, a feltétlen bizalom. A bizalom által árad mindenkihez az Isten különös kegyelme, és a leprások is eljutnak az örök üdvösségre, az Istenhez.

1956-ban Budapest egyik terén egy kislány is belekerült a harcok forgatagába. Az egyik orosz tank szándékosan feléje indult, és hernyótalpaival keresztülhaladt az elesett gyermek lábán. Édesanyja kétségbeesetten rohant hozzá a kapualjból, ahonnan a lányka kiszaladt. Az édesanya haldokló leányához hajolt: „Édes gyermekem, miért cselekedted ezt velem?" „Édesanyám — suttogta elhaló hangon a kislány —, hiszek a jó Istenben, és szeretem hazámat. Bocsásd meg ezt nekem!" A legenda aztán tovább szőtte ezt a hősi halált: mindezeket látván, egy orosz tiszt a szabadságharcosokhoz csatlakozott.

A legendák is tanítanak: rajtunk keresztül, hősi életünkkel üdvözíti majd ezt a bűnös világot a mindenható és irgalmas Isten. Hiszünk a krisztusi megváltás győzedelmes erejében.

Krisztus ősegyháza nem felekezet

Valamikor Peruggiában jártam. XIII. Leó pápa püspöki székhelye volt pápasága előtt. De nem azért említem, mert a nagy szociális pápa onnan lépett fel Szent Péter trónjára, hanem egy jelentéktelennek látszó élményem miatt. Csertő Sándor paptestvérem hívta fel rá a figyelmemet, amikor ott sétáltunk a szűk utcákon. Egy utcakanyarból hosszú sor vonult el mellettünk. Kispapok voltak. Nem is papnövendékek, hanem kisfiúk hosszú, fekete reverendában, akiket a szülői akarat predestinált a majdani papi hivatásra. A legvégén a legnagyobbak meneteltek. Tizennégy évesek voltak. Fejükön a tűző nap melegében széles karimájú fekete kalap. Nyakukat szorosra fogta az izzadságtól fényes gallér.

Akkor, a júliusi nyárban, az a szoros gallér jelentette a jövő nemzedéke számára az Egyházat. Barátom szerint, aki nemcsak jogász, hanem ismerte jól azoknak a fiatal lelkeknek a hangulatát, az a gallér nem volt az Úr édes és könnyű igája. De a szívbe plántált tekintély- és jogtisztelet erőt adott, s a szűk keretekben is kinevelte a jövő lelkipásztorait.

Modern világunkban a jelszó: ki a szűk keretekből! A szabadságra születtünk. Papok nyitott sportingben adják elő a „hitigazságokat" növendékeiknek. Az egész modern társadalom számára ma már minden szűk, s a válságok tragédiája szakadt a nyakunkba. Hitetlenek és hivők vallják, hogy mindez semmit sem változtat a lényegen. Az Egyház továbbra is a szűk keretek egyháza. Kereszténynek lenni nem ajándék. Igazsága nem örvendeztet meg titeket. A kereszténység nem jelenti a szabadságot. Az Isten gyermekeinek a szabadsága a történelem legkeserűbb iróniája. Íme, az Egyház törvényei, előírásai csak nehézzé és keserűvé teszik az életet. Szó sincs arról, hogy lélekben felszabadítsa az emberiséget... Tehát szűnjünk már meg egyszer kereszténynek lenni!

Bizonyos: szűk, szorító keretek sohasem voltak sem testre, sem lélekre egészséges eszközök. De a keretekkel együtt marólúggal leönteni az evangéliumokat azt jelentené, hogy az embert visszataszítottuk az őstermészet vadsági állapotába. A krisztusi megváltás tagadása megtorpantaná örökre az emberi szellem fejlődését, és szabadságát örökre eltemetnék...

Bizonyos, hogy hosszú évszázadokon keresztül az Egyház a különféle politikai és társadalmi keretek közé szorult. A katolikus elnevezés a felekezet jelentését vette fel. S most először a történelemben az Egyház eljutott ahhoz a nagy feladathoz, hogy létkérdésként kilépjen a felekezetek szűk köréből. A középkor és a barokk társadalmi elvei, eszményei és külső tradíciói tűrhetetlenné váltak a modern kor óriási elváltozásai nyomában. Az Egyházat Alapítója az igazságra építette fel. Csak az igazság tudja megszabadítani az embert a bűn rabszolgaságából, és a Teremtő gyermekeivé tudatosítani. Az Egyház minden ember szentsége. Minden emberre árasztja az Isten Lelkének kegyelmét. Nem csoda, hogy ily értelemben ma a jelszó: KI A SZŰK KERETEKBŐL! Katolikusnak lenni nem felekezeti állapotot jelent. Adjuk vissza a katolikus szónak eredeti jelentését, vagyis értelmezzük újra „egyetemes"-nek. Én azért vagyok katolikus, mert a minden embert átölelő krisztusi egyházhoz tartozom.

Valóban: az Egyház nem a kiválasztottak titkos és privilegizált klubja. Mi most nem a vérkeveredés, avagy a kultúrák összeolvasztásáról beszélünk. Az, sajnos, a politikusok szerencsétlen választási propagandája. De az Egyház nem tehet különbséget az Isten színe előtt fehér és fekete, gazdag és szegény, fizikai munkás és értelmiségi között. Mindnyájan az Isten fiainak a szabadságára vagyunk elhivatva. Az Egyház nem kötelezheti el magát semmiféle emberi filozófiai irányzathoz, tudományos rendszerhez. Utóbbiak sokszor csak hipotézisekre vannak felépítve. Nem kövesedhetik meg múló építészeti stílusokban. Így elnevezése sem jelentheti többé a szűk felekezeti megjelölést. Az Egyház Szent Pál nyomában csak az egész Evangéliumot hirdetheti, taníthatja s aszerint alakíthatja, nevelheti az embert. S az maga Jézus Krisztus! Az Egyház krisztusi egyház. A katolikus szónak a krisztusit kell jelentenie. Ugyanúgy a rómainak, a kálvininak s minden más keresztény megjelölésnek. A felekezetiség egyáltalán nem keresztényi, nem katolikus... Lejárt már annak az ideje, hogy én a felekezetiség szűk körében gondolkozzam és éljek.

A farizeus szűk kerethez tartozott. Jézus sohasem azonosította magát a farizeussal. A farizeus vigyázott arra, hogy az előírt lépéseknél többet ne tegyen meg szombati napon. A kalász szedése és kimorzsolása munkának számított, amit mózesi törvény tiltott. Jézus tanítványai kimorzsolták a kalászokat szombati napon. Az élet maga mindennél fontosabb...

Idők folyamán az Egyházban megkövesedtek a farizeusokéhoz hasonló szokások és törvények. A pénteki böjtnél és nagyböjtben már a hús dekagrammjára is nagyon kellett vigyázni. Mintha a bűnösség a mértékegységhez lett volna szabva. A szentáldozás előtt egy csepp víz is bűnnek számított. Ily skrupulus bűntudat mellett elhalványult a valóban elkövetett nagy bűnök súlyossága. A felebaráti szeretet nem vonatkozott az ellenségre többé. Hősi cselekedetnek számított a másik keresztény nemzet fia életének a kioltása, akit hitves és gyermek siratott. Mintha azért Krisztus nem halt volna meg a kereszten! A cseh megszállás idején Illavára vitték a magyar fiúkat rabságra, mert a kassai dómban elénekelték a magyar himnuszt. És Hidasnémetiben mint gyermek saját szememmel láttam nagynénim háza előtt, hogyan verték halálra az elfogott morva tisztet a vöröskatonák. Felesége és gyermekei képét mutatta feléjük. De azok csak nevettek rajta. Egy pajtában halt meg estére. Az Egyháznak ebből a felekezeti keretből végre ki kell lépnie! Nem álpacifista szólamok ezek, hanem komoly figyelmeztetés a keresztények felé, hogy az idő lejárt! Atombombák korában már nem lehet a háború harctere katonai virtusok színhelye. Atomháború esetén nem lesz sem győző, sem legyőzött, hanem csak megmérgezett hullák katakombái! És eljött az ideje annak, talán először most a történelemben, hogy az ítélet élők és holtak felett most már végre egyedül az Istené!

Jézus mondotta: Egy kis veréb nem eshetik le a háztetőről az Isten akarata nélkül. Akkor az ember gondolata, szándéka, cselekedete ne kerülne az Isten szigorú bírói széke elé?

Könnyelműség és közöny nem válthatja ki a Teremtő tetszését. Bármennyire is szeretné romlott emberi természetünk, hogy Isten mint nagyapa, elnézze csak egy pillanatra is gonoszságainkat; bizonyos, hogy nem fogja megtenni. A megtérés parancsoló szükségesség!

De valami mégis bizonyos mind a mi életünkben, mind az utolsó ítéleten: Isten irgalmában sohasem lesz szűkkeblű. A Teremtő nem a szűk látókörűek és a bosszúállók Istene. Különben Szent János, aki látta az Isten szeretetét Krisztusban „meghalni" és megbocsátani, nem mondotta volna, hogy akkor is, amikor szívünk vádol minket, akkor is az Isten hatalmasabb és megbocsájtóbb, mint a mi szívünk!

Az apostoli Egyház

VI. Pál pápa ázsiai útján mondott beszédei közül a világsajtónak szószerint kellett volna hoznia azt, amelyben az Egyház apostoli jellegéről szólott. Így helyrehozták volna azt a sok hamis kommentárt, melyek veszélyesen magyarázzák a második vatikáni zsinat tanításait az Egyházról a modern világban. Mit is mondott a pápa Ázsia püspökeinek az apostoli egyházról?

Az Egyház természeténél fogva mindig ugyanaz. Az Egyház a Krisztusban hivők nagy családja. „Minden nemzetből való az ég alatt". Boldogság tölti el az ember szívét, mondotta a pápa Manilában, amikor most ugyanazt érezzük, amit az apostolok az első pünkösd napján. A nagy kontinensen kétezer év után Krisztus helytartója hívására jelen van maga Krisztus. Nemcsak nagy és egyedülálló történés Ázsia püspökeinek együttes jelenléte, hanem az Egyház belső életében állandó isteni valóság. Krisztus itt van a hit által, s így él minden lélekben. Krisztus ott van mindenhol, ahol Péter utódja megjelenik. Ő Péteren át Krisztus helytartója. Krisztus jelen van mindnyájunk apostoli missziójában. Ránk bízta e missziót, amikor életre hívta az apostolok kollégiumát. Az apostolok utódjai és a lelkipásztorok, Isten népének szolgái, fel vannak ruházva a hatalommal, mely által nemcsak képviselik, hanem meg is jelenítik Krisztust a földön, és hallatják az ő szavát. Maga Krisztus műveli megváltói tevékenységét. Ő jelenik meg. Krisztus valóban jelen van.

A Szentlélek felvilágosító kegyelmének tudatában mondta mindezt a pápa! S Ázsia püspökei átérezték jelentőségét. A pápa szavai tovább hangzottak... Titokzatos valóság a krisztusi jelenlét. De a hit erős tudatos aktusával igaz! Igaz az, hogy mi hisszük, s amint hisszük: Krisztus jelenléte örök, s e világban a világmindenség átalakulásáig Krisztus velünk van a történelem nagy momentumaiban különösképpen és korszakokat alkotóan.

Igen, Krisztus jelen volt Manilában is, amikor a pápa hívására találkozott s tanácskozott Ázsia püspökeivel. Miképpen vetette fel a kérdést maga a pápa? Krisztus ott sugárzik az Egyház arcán. Az Egyház Krisztus jele és szentsége. Ez

az arc briliáns tisztasággal tükrözi az Egyház jellegét: egy, szent, katolikus és apostoli. A nagy történelmi találkozások és az evangélium meghirdetésével különösképpen az utóbbit: az Egyház valóban apostoli.

A pápa fontosnak tartotta kihangsúlyozni éppen Manilában az Egyház apostoli jellegét. Olyan időben jöttek össze ott Ázsia püspökei, amikor a második vatikáni zsinat világos megfogalmazását az Egyházról tévesen kommentálják. A vatikáni zsinat semmit sem változtatott az Egyházról szóló tantételekben. Az Egyház alkotmánya isteni és változhatatlan. Éppen apostoli jellegét illetően kell ezt kihangsúlyoznunk. Az apostoli jellegről szóló tan bizonyítja, fenntartja, állandósítja az Egyháznak krisztusi eredetét, alapítását és hitelességét. Ez a tan szabályozza az Egyház belső életének szerkezetét, formálja ki hatásköreit, határait. Ez a tan lényegéből kifolyóan képesíti, áthatja a papokat, püspököket, a pápát a szentségi jelleggel arra a szolgálatra, mely isteni misszió az emer üdvözüléséért. Ez a szentségi jelleg teszi a felszentelt püspököket egyetlen apostoli kollégiummá Péter vezetése alatt. Közöttük ez a jelleg alakítja ki az egységet, ápolja a szeretet kötelékét, biztosítja az együttműködést és a szolidaritást. Ez a jelleg egyben a hagyományok fontosságának és az azokhoz való hűségnek az egyetlen garanciája. Azonfelül tanúbizonyságot tesz jelen életrevalóságáról és örök ifjúságáról. Igaz megvilágításba helyezi hierarchikus szervezetét, Krisztus misztikus testének vitalitását, képességét a cselekvésre. Megőrzi létét, árasztja szolgálni tudó és képes hatalmát, mely a krisztusi papság lényege, s osztozik Krisztus egyetemes s egyetlen papságában. Az apostoli jelleg a misszionárius aktivitásának a fő és felelősségteljes forrása. A nagy tény bizonysága, hogy tekintélye nem a mélyből való, hanem magától Krisztustól. Nem feltételezi azonban egy kiváltságos osztály létének a jogosultságát. A püspöki kollégium hivatása, hogy a különböző egyházak javát szolgálja, tekintettel az egyetemes egyház legfőbb céljára, ami krisztusi küldetés, misszió. Szolgálata a szeretet műve és áldozat.

Ázsia püspökei megértették: bizalommal kell lenniök Krisztushoz. Ő a mi segítségünk. Velünk van mindig, minden apostoli munkánkban. Ő a mi erőnk s reményünk. Velünk van a szenvedésben. Bizonyságot nyújt hivatásunkról. Ő választott minket. Számot kell adnunk neki felelősségünk tudatában munkánkról. Ha győzedelmesen akarunk áthaladni e kor harcaiban, akkor állandóan visszhangozzék lelkünk mélyén Szent

Pál üzenete: Legyünk őrzői önmagunknak, s vigyázzunk ébren híveink felett. Minket választott ki a Szentlélek arra a szent hivatásra, hogy átmentsük a lelkeket az örök életre, mely számunkra Krisztus vérével szerzett örökség. Legyünk erősek és türelmesek. Apostolságunk számára hatalmas méretű lehetőségek nyílnak. Óriási területek. Már ennek a ténynek is fel kell szítania bennünk az apostolság tüzét.

Néma csend következett. A pápa végignézett Ázsia apostolutódjai felett, majd emelt hangon folytatta: Mily csodálatosak itt a természeti távlatok, melyek határai között ti itt dolgoztok! Elméletben és gyakorlatban most bontakozik ki itt a ti krisztusi szolgálatotok! Ázsia népei a világ népességének több mint a felét teszik ki. Újra mint ifjú nemzetek jelennek meg a történelemben, bár kultúrájuk ősrégi. De épp utóbbi miatt a fiatalos lendület kivívja méltó helyét a szellemi kultúra kialakításában, s kihasználja a lehetőségeket a fejlődésben az élet egész vonalán.

Az apostoli egyház még kisebbségben van Ázsiában, kivétel éppen a Fülöp-szigetek, de reményeink nagyok a jövőt illetően. Az első pünkösd után néhány apostol járt erre, majd misszionáriusok, s ó, mily előbbre voltak a térítésben itt akkor, mint a mai Nyugat. Vajon komolyan vesszük-e Krisztus küldetését a népekhez? Mi vagyunk a mustármag. A kereszténység terebélyes fává nőhet, ha a mustármag veszi a Szentlélek inspirációit, és Krisztus kegyelmének napsugarával életet áraszt.

Missziónk tudatában vagyunk. De újra és újra elménkbe kell vésnünk, hogy a modern idők követelményeinek megfelelően kell a népeket megközelítenünk. Ezért hívtuk össze a második vatikáni zsinatot. S a zsinat megfogalmazta az új idők parancsa szerinti örök tanainkat. Hirdetnünk kell tehát a keresztény igazságokat a zsinat megfogalmazásában. A zsinat éppen az Egyház örökségét, a kétezer éves tanítást és hagyományokat fogalmazta meg az idők szellemében. Igaz megvilágításba helyezte az Egyház apostoli jellegét és örök hivatását. A lélekben való megújhodást tartottuk főképpen célunknak. Ha a zsinat szellemében hűségesen fogunk eljárni, akkor meglesz a harmónia is a világ népei között. Kiváltképpen pedig a tanító és példát adó papság és a hierarchia között. Nagyon fontos ezt kihangsúlyozni, hogy mentek legyünk a tévedésektől, és ne bénítsa meg munkánkat a gyengeség. Korunkat a gerinctelenség s a gyengeség jellemzi. A hit dolgában pedig

szinte már katasztrofális az aposztázia a tudatlanság és a könnyű élet vágya miatt. Apostoli munkánknak különösképpen a hit védelmére és terjesztésére kell irányulnia. A püspökök a hit tanítói. Szorgalmazniok kell, hogy e munkába a kiváló és képzett hivők is belekapcsolódjanak. Ez mindnyájunk szent elkötelezettsége. Ebből folyik a hitigazságok alapos tanulmányozása. Kell, hogy ez lelkesítsen, ösztönözzön a komoly hitoktatásra, az ismeretek szerzésére. Komolyan kell vennünk a katolikus sajtó és iskola szükségességét, annak ápolását, fenntartását. Nem szabad figyelmen kívül hagynunk mindazokat az eszközöket, amelyek a megértést elősegítik a különféle egyházak, csoportok, hitvallások között. A hallgatás volna a legnagyobb mulasztás és végül is tragédia! Nem szabad magunk között elveszítenünk a hit igazságát és egységét. A keresztény közösségek alapvető igazságául, elvéül feltétlenül a hitet kell vennünk.

A pápa azután a hit mellett rámutatott az imádság fontos és lényegbe vágó szerepére a lelkek megújulásában. Sajnos, korunkban az ima elhallgat a modern ember ajkán, s szívében már nincsenek meg a gyökerei. Megvan ennek az oka. Pedig a vatikáni zsinat gondoskodott forrásai megújulásáról. A liturgikus reform megnyitotta azokat. A zsinat által érthető, modern nyelven szól a hitigazságokról, a szentségekről, a lelkipásztori új módszerekről. Fel kell használnunk ezeket a forrásokat, ha azt akarjuk, hogy a hivők lelkében az imádság élő és dinamikus hatalom legyen. Az imádságnak az Egyház lelki értékei között mindig az első helyen kell szerepelnie. Az ázsiai lélek, hangsúlyozta a pápa, különös forrással rendelkezik az ima ápolásában. Ez maga az ázsiai lélek aspirációja az imádság után. Valami csodálatos érzék ez, mondhatnánk ösztön. Kelet világa természetesnek érzi ezt az ösztönt, s még természetesebbnek, hogy azt kielégítse. Az ázsiai lélek az imádság pantheonja. Meg kell védenünk és meg kell őriznünk ezt az ösztönt, hajlamot. Nagy a veszély arra nézve, hogy az ázsiai lelkiségnek ezt az aspirációját elfojthatja a modern, anyagias világ nagyon is evilági civilizációja. Mi bizonyosak vagyunk abban, hogy minekünk megvan az Istennel való beszédünk, kommunikációnk igaz titka. S éppen az a mi hivatásunk és kötelességünk, hogy megnyissuk népeink szívét az örök és titokzatos isteni igék meghallgatására és követésére. Megvannak gyermeki érzelmeink helyes, célravezető kifejezései. Azokkal valóban irányíthatjuk híveinket a Szentlélek hatal-

mas inspirációival és segítségével a mi Atyánkhoz. Krisztus felhatalmazott rá.

Nem elég azonban, mondotta a pápa, csak rávilágítani az imádság lényegére, forrásaira, hanem számításba kell vennünk minden nép, s jelesül, az ázsiai népek, külső adottságait is. Az ősi nagy kontinens gondolkozásának és cselekvésének különleges útja van. Ott az igehirdetésnek valamiféle egészen más zsenialitására és stílusára van szükség.

A múltban nem rendelkeztünk elégséges ismerettel a különféle civilizációk rejtett gazdagságáról, s ez az igehirdetés számára igen nagy akadály volt. Az Egyház arca idegennek tűnt fel: Holott a krisztusi megváltás nem egy fajnak, népnek vagy kontinensnek szól. S ezt nekünk mindig ki kell hangsúlyoznunk. Világos, hogy nem fojthatjuk el a jónak a magvát az emberi szívben, sem az ember saját rítusában és kultúrájában. Az evangélium gyógyít, felemel, tökéletesít az Isten dicsőségére. Úgy, miként Jézus osztozott mindenben azon körülményekkel, amelyek fogadták őt azoknál, akikhez leszállott, kell az embernek a nagy kontinensen megmaradnia katolikusnak és ázsiainak. Ha Afrikában egy évvel azelőtt elhangozhatott, úgy most is ünnepélyesen ki kell jelentenünk, hogy az Egyháznak mindenekfelett való katolikus jellegének a kidomborításával jogosult a pluralizmus, vagyis üdvösséges és kívánatos oly formában és módon, hogy megvalljuk a mi közös hitünket ugyanazon egy Úr Jézus Krisztusban.

Majd a próféták víziójával a pápa a püspökök felé így szólt: Ti vagytok a jövő letéteményesei. Általatok térhetnek népeitek Krisztushoz. A világ boldogulásának kulcsa van a kezetekben. Csak ázsiait ért meg igazán az ázsiai lélek. Gazdag kultúrkincsekkel vagytok megáldva. Ti tudjátok egyedül azokat úgy értékesíteni, hogy örökkévaló javakká váljanak. Felépüljön Krisztus Egyháza, s így végre felébredjen a nép istengyermekségének tudatára, és teremtse meg Ázsiában is az Isten országát. Így lesz majd nálatok is az Istennel való élet és történelmi tanúbizonyságtétel amellett, hogy az egyetemes katolikus egyház az apostolokon épül fel, bár stílusában különbözik kétezer év más egyházi fejlődésétől és megjelenésétől a történelem folyamán. Mi már látjuk, s ezért magasztaljuk is népeiteket, bátorítunk benneteket a munkára. Népeitek természetes adottsága a vallási misztériumok befogadására jel arra, hogy a krisztusi elhivatottságra szinte predestinálva vagytok.

Mindennek feltétele van! A kezdeti állapotból az érettség magas piedesztáljára kell feljutnotok! A hivatásoknak növekedniök kell. Az alap hozzá megvan. Ti vagytok a püspökök. Vannak papjaitok; követnek benneteket hűséges hívek. Mutassátok meg, hogy apostoli egyház vagyunk. Járjatok nyomdokaiban az első apostoloknak. Legyetek valóban testvéreitek apostolai. A külföldi úttörőket becsüljétek meg: adjátok tovább az ő üzenetüket. Ők lassan kimerülnek. Pogány világunk mind kevesebbet küld majd nektek közülük. Változhatatlan szolidaritásban fogjatok velük kezet, és mutassuk meg a világnak, hogy mi egyek vagyunk; mi Krisztus követei vagyunk mindnyájan a világ megtéréséért Krisztushoz, kiben egyedül van a mi üdvösségünk. Európában, Amerikában missziós napokat tartunk. Cselekszünk, támogatunk ezzel benneteket. Ez az Isten országa fejlődésének nélkülözhetetlen alapfeltétele. A fejlődés igazi és eredményes akciója. Elméletben és gyakorlatban mutassuk meg a világnak, hogy az evangélium akkor jóhír és a fejlődés forrása, ha a szegényeknek hirdetjük. Tudatában vagyunk az emberi törekvéseknek az emberi méltóság felemelése és jóléte felé. Az Egyház mindig szorongó szívvel tapasztalta az egyenlőtlen kasztokra való felbomlást, az igazságtalan elbánást, amely szinte epidemikus állapot nemzeteken belül és nemzetek között. A modern államvezetés nem ignorálhatja parancsoló elkötelezettségét és feladatát egy teljesebb humanizmus kialakulására. Ez valóban érzés és cselekvés kell legyen. Minden állampolgárban az egész ember érdekeit és követelményeit kell figyelembe venni és szolgálni. Ez a mi keresztény hitünk logikus követelménye. Éppen a Fülöp-szigeti egyházi vezetők emlékeztettek erre: a kereszténység és a demokrácia nem két különböző és egymásnak ellentmondó fogalom. Közös alapelvük van. A kereszténység és a demokrácia egyformán és ugyanazon meggyőződéssel hajol meg minden ember emberi méltósága és halhatatlan értéke előtt. Mert az ember öntudatos személy. Ezért gondoskodik mindazon tényezőkről és eszközökről, amelyek az emberi személyt valóban és teljesen emberivé teszik. Ennek az alapvető principiumnak a nevében és értelmében kell az Egyháznak támogatnia a harcot a tudatlanság, az éhség, a járványok és a szociális bizonytalanság ellen. Ennek a szociális akciókban helyet kell foglalnia. Ki kell fejtenie minden energiáját és erejét, hogy az ember eljusson emberi méltósága, személyisége teljes kibontakozásához, vagyis hogy a szó igazi értelmében valóban ember legyen.

Erre kell bátorítania a társadalmat, az államot, és a kezdeményezésekben jó példával kell elöljárnia. Az Egyház az emberi lelkiismeret tanúja. Bizonysága van arról, hogy az Isten szeret minket. Gazdagot, szegényt, hivőt és bűnöst egyaránt. Ezért védelmébe kell vennie a szegényt, a kizsákmányolt szegény embertestvért minden szociális igazságtalansággal szemben.

Ma már sokat tesz a fentiek érdekében a társadalom, az állam. Szakértők tanulmányozzák a szociális helyzetet, s lépések történnek a szociális igazságtalanságok megszüntetéséért. S ennek köszönhető, hogy remény van a békére. Valóban sokan ma törekszenek praktikusan a békére. Nem álom csupán a tartós béke megteremtése. Ma már bizonyos, hogy a keresztény hit és a törekvés az emberi jogok és szocio-ekonomikus haladás érdekében és biztosításában a biztos és tartós béke egyetlen támasza és biztosítéka. Mondhatnánk: a nélkülözhetetlen bázisa. (A Fülöp-szigeti püspöki kar nyilatkozatából, 1970. május 1.)

Mi mindnyájan, kik kiejtjük a világbéke szavát, vajon tévedhetünk-e? Semmiképpen sem. Csak forduljunk könyörgő imával az Úrhoz a népekért, hisz oly sokat szenvedtek. Borzalmas háborúk sújtották, és még mindig sújtják őket. Végre éljenek igazságban és békében! Jöjjön el végre számukra a boldogság kora, mely a békés élet velejárója.

Végül a pápa rámutatva az apostoli egyház igaz küldetésére az Üdvözítő, Megváltó Krisztus felé fordult, és áldását kérte útjára. Ez a nagy utazás megerősíteni kívánta, hogy valóban az evangélium hirdetése a mi missziónk. Minden népnek! Maga Krisztus hív mindnyájunkat általunk. Fontos küldetés az, hogy átadjuk üzenetét a világnak. Isteni inspirációban fogant ez az üzenet. Igazság és szeretet a lényege. Szól mindenkihez a maga nyelvén, összhangban a saját kultúrájával. Erre a példát most éppen Ázsia népei adják, különösképpen itt a Fülöp-szigetek világában.

Közeledik, azaz már itt is van a szent karácsony ünnepköre. A Szent Szűz által lett az Isten Igéje testté. Az apostolok Anyja is ő. Ne felejtsük el sohasem, hogy ő is jelen van az apostolutódok tanácskozásain, összejövetelein, s a karácsony mindig kiteljesedik új és új pünkösdök ünnepén a Szentlélek tüzével és fuvalmával a krisztusi egyház megjelenésében a népek között. S ott és akkor a Szent Szűz is mindig jelen van.

Így szólott a pápa személyes megjelenésével a titokzatos

Keleten. Idéztük, hogy az egész keresztény világ megszívlelje tanítását, figyelmeztetését. Nekünk, magyaroknak különösképpen vígasztalás és bátorítás hallani mindig a pápa szavát. Még nem felejtettük el, hogy apostoli körlevele a Szent István millenniumról mily hathatósan és eredményesen felhívta a világ figyelmét hagyományainkra, küzdelmeinkre, harcainkra, szentjeinkkel és az egész magyar nép hősi hitének gyakorlásával éppen az apostoli egyház védelmében és nemzetünk fennmaradásáért. Csatlakoznunk kell a pápa felszólítása nyomán a nagy krisztusi mű misszionáriusaihoz, és részt kell vennünk az apostoli munkában a modern világ visszatéréséért Krisztushoz. A Nyugat és magyar hazánk is ma missziós területté vált.

Életrevaló-e a kereszténység?

A mi nyugati, azaz keresztény kultúránkról sokáig divat volt azt állítani, hogy kiöregedett. Új időknek új igényeik vannak, mondották, s a huszadik század új kultúrát, új műveltséget, új világot szomjazik. Mindazt adja majd a modern tudomány, a modern filozófia és a szocializmus! De a két világháborút magába foglaló korszak nagyon megtépázta a modernizmus óriásnak vélt admirális hajóját, a modern tudományt, és a szocializmus kommunista diktatúrába fulladt. Sem a modern tudomány, sem a szocializmus a modern idők igényeit nem tudta kielégíteni, nem oldotta meg a politikai, szociális, társadalmi és gazdasági problémákat. Ellenkezőleg, súlyosbította azokat, és oly szenvedésekkel sújtotta a modern embert, hogy az Dante szavaival kesereg: Szemeim a sok sebnek és sebhedt sokaságnak láttán úgy megrészegedtek, hogy csak pihenni és sírni vágynak...

De a világot kezükben tartó politikusok, pártok, államférfiak és propagandisták mégsem okultak. Ők ugyan szeretnék fenntartani a nyugati demokratikus struktúrákat, melyek lényege a kereszténységből való — akár bevallják, akár nem —, de azért még mindig a modernizmus filozófiai, világnézeti tételeire esküsznek. Modernizmuson mi úgyanis a XIX. és a XX. századnak a kereszténységtől való aposztaziáját értjük. S ők hallani sem akarnak a kereszténység lényegéről. A keresztény pártokat és politikusokat elfogadják ugyan, de csak mint a bolsevizmus, a moszkvai kommunizmus falait döngető katapultákat. A háború idején és azután minden konferencián, minden fegyverszüneti és béketárgyaláson ijesztően ott elnökölt a modernizmus prófétája: a racionális államférfi, a materialista propagátor és pártvezér.

Az emigráció köreiben ugyanez a helyzet. Bizottmányai, intézményei gyűlésein, propagandaosztályaikban ugyanez a modernizmus kísért még mindig. Pedig ez a modernizmus már valami szörnyűséges reakció az eljövendő új világ szellemi vágyaival, igényeivel, áramaival szemben. Dohszagú is ott minden. Régi fegyverek elrozsdásodott alkatrészeivel szolgálják a harci eszközöket. Még mindig azt hiszik, hogy a legmeggyőzőbb erőtényező a dialektika, a marxi dialektika; s a

legtöbb energiát a szervezésre kell fordítani, a párt megszervezésére. Pedig maga a dialektika ma már nem vonz. Tényeket kíván az ember. A pártkeretek kiöregedtek, igen, a pártkeretek elavultak. S mégis mintha valami pokoli tervszerűséggel ismeretlen titkos tényezők sugalmaznák, talán éppen Moszkvának a külföldön kihelyezett és beépített kémei, hogy a létért való küzdelemben nincs szükség a kereszténység metafizikai erőire, nincs szükség a szellemi világnézeti alapokra, amelyek a végtelenből nyúlnak hozzánk; s ha már mindenképpen a moszkvai kommunizmus ellen akartok harcolni, mert annak könyörtelen következetessége még idegen számotokra, túl élesen vág bele a polgári kényelemben elpuhult testetekbe, akkor ajánljuk nektek, hogy Titót kövessétek. Dialektikával, materiális eszközökkel, Moszkva módszereivel kell harcolnotok Moszkva ellen. De különben szükségtelen Moszkva ellen harcolnotok. A kommunizmus világhatalom. Ötödik hadoszlopát mindenhol megtaláljátok a földön. Számon tartanak benneteket, s ha győznek, akkor már elkésve jelentkeztek portáikon. Fogadjátok el tehát békejobbját most, és legyetek hívei a koegzisztenciának.

Nyugat hivatalos köreinek ez a magatartása, emigrációnk hozzá való hasonulása igazolt lenne akkor, kiváltképpen katonai és politikai problémáink megoldásánál, ha Moszkva és vele a kommunizmus csak anyagi erejével dolgoznék és küzdene a világforradalomért és a kommunista párt világuralmáért. De a kommunizmus szellemi erejével hatol be mindenhová; királyi házakba és halászkunyhókba egyaránt. A kommunizmus világnézet, új vallás. Ó, hányszor kell ezt még mondanunk!? A kommunizmus nemcsak szervez, nemcsak tankokat és repülőgépeket gyárt, nemcsak atombombákkal kísérletezik, hanem világnézetet hirdet; tudományt, művészetet ápol és alkot. Mély pszichológiával nyúl az emberi lélekhez, hogy megnyerje. Ne tévesszen meg minket az, hogy világnézetével materializmust hirdet, és tagadja a lélek halhatatlan létezését. Mert a kommunizmus hirdeti, tanítja és megvallja a szellemi világot is; csak azt az anyagból származtatja, és halhatatlanságát az anyag örökkévalóságával azonosítja. Ezért is emel panteonokat vezérei emlékére. Ezért balzsamoztatta be Lenin és Sztálin holttestét.

Amikor tehát mi a kommunizmusban világveszedelmet látunk, és kultúránk megmentésében látjuk az ember jövő boldogulását, akkor nekünk egész valónkkal, magatartásunk-

kal le kell nyúlnunk keresztény világnézetünk alapjaihoz, és azokat teljes szívvel és lélekkel át kell élnünk. Nincs más megoldásunk.

A kereszténység legmélyebb alapja a hite és dogmatikája, melyről két évezred bizonyságot tesz, hogy nem elvont tan, hanem isteni tény van mögötte: meleg isteni valóság. Mégis modern keresztény politikusok ajkáról igen sokszor hallhatjuk, hogy modern szociális, társadalmi, közjogi, nevelésügyi problémáinkba belehozni a kereszténység Szentháromságtanát, annak problémáját, egészen céltalan és megindokolatlan elgondolás. Hát ebben rejlik minden nyomorúságunk, szétesettségünk és gyengeségünk igazi oka. Ezért nincs egységes keresztény frontunk nyugati kultúránk és műveltségünk védelmére. Ezért nem tudunk az ázsiai barbárság ellen olyan keresztes hadjáratot indítani, mint amilyent megindítottak a középkorban. Nyugat csak akkor lehet egységes, csak akkor veheti fel a harcot a kommunizmus ellen, ha meggyőződéssel, nyíltan és hivatalosan megvallja a kereszténység kardinális hittételét: a Szentháromságot.

Természetes tehát, hogy ennek a hitvallásnak élményszerűnek kell lennie. Kihatással kell lennie a politikai, társadalmi és szociális életre. Mindez azonban csak a meggyőződés erejével érhető el. A meggyőződésnek két feltétele van. Az egyik az, hogy hitünk ésszerű legyen, azaz tudományosan megalapozott, a másik a szív érzése, vagyis az, hogy hitünk igazságait szívünk érzéseivel át is fogjuk. Szükségünk van tehát a tudományra. Szükségünk van a hittudományra, és szükségünk van a gyakorlati vallásos életre. Ez minden aktivitásnak és sikernek a feltétele. A mi aktivitásunk lendületét a kereszténység szelleméből veszi, és uralkodó gondolatait tudománya adja.

Amikor tudományt emlegetünk, akkor mi a tudomány minden ágára gondolunk, tehát a természettudományokra is. Fontos ezt kihangsúlyozni, mert a modern kor hajlamos volt elfogadni a modernizmus ama tételét, hogy a természettudományok ellentmondanak a hitnek, azaz a kereszténységnek. Ma már világosan látjuk, hogy mind a természettudomány, mind általában a tudomány igazolja és alátámasztja a kereszténység tanait. Miként a filozófia nem ellensége a teológiának, akként a természettudományok sem. Tudjuk, hogy a középkorban a klasszikus görög filozófia eredményei teremtették meg a keresztény filozófia és a teológia nagy szintézisét. Ez

akkor történt meg, amikor a racionalista arab filozófia ellensúlyozására kiadták a jelszót, hogy rendszeres szellemi felkészültségre van szükségünk, és Aquinói Szent Tamás vezetésével valóban megteremtették a klasszikus filozófia és a keresztény teológia szintézisét, ami által a keresztény világnézetnek új tudományos rendszerezést adtak, s magának a klasszikus filozófiának a reneszánszát hozták. Hasonló dolog történt korunkban is a természettudományokkal és a keresztény világnézettel.

Akár a klasszikus filozófiát nézzük, akár a modern természettudományok eredményeit vizsgáljuk, arra a meggyőződésre jutunk, hogy az emberi elme örökre szólóan megküzdött a keresztény kinyilatkoztatással, az Isten gondolataival, szándékaival és akaratával, mégpedig győzelmesen. Belefoglalta kategóriáiba úgy, hogy összezúzta a hittagadók minden érvelését. Az ész kategóriáival ma már nem lehet többé cáfolni a kereszténység tanait. Oly tudományos rendszerünk van, amelyben az ész bizonyítja a kinyilatkoztatás tételeit. Meg kell említenünk, hogy ismeretelméletünk értelmében, amely Arisztotelészig nyúlik vissza, az ismeret a látható valóságokkal való érintkezésből jön létre. A kereszténység tételei mögött pedig látható valóságok vannak. Hogy felismerjük őket, nem kell azokhoz különös és rendkívüli természetfeletti megvilágítás. Krisztus feltámadása nem a spekulációval, hanem a történettudománnyal bizonyítható. Hitrendszerünknek olyan tételei vannak, melyek mindegyikének objektív tartalma van, s ezért az emberi ész mint érzéki s minket környező valóságokból emeli ki fogalmait. Szentháromság, megtestesülés, eucharistia, mind olyan dogmák, amelyek tudományosan ragyogóan kivédhetők a racionalista támadásokkal szemben. A tudomány meggyőzően világítja meg, hogy Isten művei: a világ, az ember, a kegyelem, a megváltás, a megtestesülés, a végtelenségnek szabad kiáramlásai, de nem mint emanációk, hanem mint öntudattal végzett teremtések, amelyek a teremtésben Istenből kiindulnak, hogy azután a megtestesülésben, vagyis Istennek a természettel Krisztus személyében való egyesüléssel újra visszakapcsolódjék. A keresztény teológia bevonult a tudomány csarnokába, s ma a röntgensugarak korában tudjuk, hogy az anyag parányán túl is van létezés, s azon túl is oszlás; utóbbit bizonyítja az atomrombolás. A természettudomány állítja, hogy a föld középpontja tűz. Hogyan lehetséges tűz ott, ahol nincs levegő és anyagcsere?

Mondják azt is, hogy a csillagokon túl is végtelen nagy világ van. A természettudomány ma már azt állítja, hogy a kiterjedést csak erőkkel lehet magyarázni. Miért kellett akkor olyan szenvedélyesen tagadni a test feltámadását s a halhatatlanságot, mondván, hogy a mennyország messze van, és a lélek útja is oda? Tudjuk-e mi egyáltalán, hogy mi a test lényege? Higgyük el, hogy a tudomány csak a hivő gondolattal nagyhatalom, és minden ága az Isten logikája. Hit és tudomány együttesen szolgálja a haladást, és ad megnyugtató feleletet az élet problémáira. A tudományos konklúziók refrénje: nagy az Isten és művei! Miért hát a nagy erőlködés továbbra is ellenállni a hitnek, a kereszténységnek? Miért az irtózat meghajolni dogmái előtt, és azok szerint alakítani az életet? Amióta a természettudományok útja új fordulatot vett, és ma a végtelen perspektíváival halad előre kutatásai eredményeivel, azóta az Alpesek és a Sierra Nevada rétegei s a keresztény világnézet kátéja harmonikus összhangban hirdetik: az egész világ az Isten revelációja, az Isten evolúciója, és minket elragad az isteni végtelen kilátás szépsége.

Természetesen a tudomány, s nevezetesen a természettudomány, a lét értelmét ki nem meríti, a világot sem kezdetében, sem céljában meg nem fejti. Sok bajunk lesz még az erőszakos lelkekkel, sok harcunk a világ kialakításában a szétrombolt szentélyek körül. A tudomány csak adatokkal és tényekkel dolgozik. S az igazság nem az emberi ész funkciója. Az igazság nem az ember teremtése. Mi csak alázatos hívei lehetünk az igazságnak, mely változhatatlan, mely nem a változó korszellem függvénye, hanem az isteni szellem kinyilatkoztatása. Éppen ezért, amikor mi tudományokkal foglalkozunk, amikor mi alakítjuk az élet politikai, társadalmi, gazdasági struktúráit, nyíltan állítsuk bele a világba keresztény meggyőződésünket az igazságról, mely változhatatlan, örök, és alapja az Isten. Ha ezt nem tesszük meg, ha mi nem így műveljük a tudományokat, akkor csak mécsvilággal járunk a végtelen tornácaiban, és tudományos tudásunk mindig hasonlítani fog a viharos tengerben hányódó és iránytű nélkül haladó hajóhoz. Csak a hódolat az igazság előtt ad erőt, szárnyat, lendületet a haladáshoz, a boldoguláshoz. Keressük mindig a tudományban, a politikában, társadalmi munkánkban is az eszményit. Nem lehet mindent grammban, amperben, méterben kifejezni. Mert a Szent Péter-bazilika is több, mint térfogat és súly. Ez a csodálatos remekmű: stílus, szép alak-

zat, forma és harmónia is! Az életben is az eszményit kell keresni és szolgálni. Eszményi benne az, ami isteni. Eszményi benne az, hogy hirdeti az Isten dicsőségét. Mindennek haladnia kell az Isten felé. A gondolat útja is ez. Ez a természetben is uralkodó gondolat. Egy fenyő a havasokban az Isten gondolata... Jellemezze politikánkat, tudományos, társadalmi tevékenységünket az, hogy az is az Isten gondolata. Enélkül nem boldogulunk, s enélkül harcunk meddő lesz. De ha tudományunk, politikánk, s harcunk a nyugati kultúra megmentése érdekében a hitből való élettel párosul, ha az „a modern kultúra éjében, mint az isteni értelem ragyogó sugara hajnalcsillaggá gyúl ki homlokunkon, akkor oly tudomány birtokába jutunk, mely a hitet meg nem tagadja, akkor a világ meggyőződik arról, hogy az élet nem teória, a valóság nem szegény, az igazság nem egyoldalú, akkor bizonyossá válik, hogy nemcsak anyag van, hanem szellem is, nemcsak szükségesség, hanem szabadság is, nemcsak mechanika, hanem célirányosság is, s az emberi élet minden megnyilvánulásában meglátszik, hogy az embert az isteni Gondviselés vezeti, mert van Gondviselés és isteni örök igazság, s az megszabadítja a világot".

Kiöregedett-e a kereszténység?

Sohasem öregszik. Szelleme mindig tavaszi fuvalom. Népek és nemzetek benne és vele újulnak meg. Tudomány, politika, élet tőle veszi lendületét. Ő a megváltás reménye és beteljesedése. Rajta keresztül vonulnak a századok győzedelmesen az örökkévalóság felé.

A nagy próbatétel az Ősegyházban

Minden évben felolvassuk Jézusnak az Egyház üldözéséről és a világ végéről mondott jövendöléseit. Lukácsnak ugyanaz a véleménye volt a világ végéről, mint amilyen ma a miénk. Ő nem várta azt úgy, mint a középkor embere az első évezred végén, és Billy Graham ma a második alkonyán. Mit is mond maga az evangélista a kettőről?

„Kezet emelnek rátok. És üldözni fognak titeket. Kiszolgáltatnak a zsinagógáknak, és börtönbe vetnek. Királyok és helytartók elé is hurcolnak miattam."

Az ifjú Egyháznak ezen szavak igazságát hamarosan meg kellett tapasztalnia. A zsidó főpapság csírájában fojtogatta. A római államhatalom azonnal védekezett ellene szigorú rendszabályokkal és a Krisztus-követők üldözésével.

Lukács az apostolok történetében elmondja, hogy Péter és János már az első időkben börtönbe került. Pál és Szilász ruháit Philippiben leszaggatták, és véresre verték őket. Pál maga sokszor állt bíróság előtt. Heródes Agrippa, Gallio városparancsnok Korintusban, Felix és Festus helytartók Cezareában megidézték és börtönbe vetették. Két évig sínylődött a tengerparti erődben. Római cellájában térdig ért a víz.

István megkövezése volt akkor a legsúlyosabb próbatétel. Sok Krisztus-követő menekült el Damaszkuszba. A törvényért bosszút lihegő Saul utánuk ment. Az idősebb Jakab apostolt megölték. Ugyanez a sors várta Pétert is. De az üldözésekből sok gondviselésszerű jó is származott. Az első Krisztus-követők a menekülésben egyre szélesebb körökben lettek Krisztus tanúbizonyságtevői. Az ifjú keresztény egyház diadalútjára lépett. Az egész birodalomban ismertté lett nevük. Lukács, a történetíró és Pál hűséges kísérője, ennek a ténynek derűlátó kommentátora.

Lukács felismerte az események zajlásában a tényt, hogy az emberiségnek hosszú útja és küzdelmes korszakai lesznek a világ végéig és Krisztus újraeljöveteléig. Az üdvösség története nemcsak néhány évszázad vagy ezredév küzdelmeit fogja tartalmazni, hanem hosszú korok gigászi harcait, szenvedéseit, melyek végül is a végső győzelemhez vezetnek. A végső győzelem nem csupán a világtörténelem utolsó fázisa lesz, hanem

újra és újra megismétlődik minden évszázad életében. S ez a meglátás érvényes a mi korunkra is.

Ma sokat emlegetjük a politikai hatalmak által ránk erőszakolt problémákat és üldözéseket. A diktatúrák kegyetlenségei valóban velőkbe hasítók. És borzalmas átélni mindazt, amit az apák fiaik és a fiúk apáik ellen vétenek. De korunk legnagyobb veszedelme a hitre nézve ott van, ahol fizikailag nem is üldöznek minket.

Az Egyházban és így magában a társadalomban ma a legproblematikusabb tehertétel nem a véleménykülönbség a sok liturgikus és egyéb kérdésben, nem a disputa sokszor kényes erkölcsi és figyelmi dolgokban, hanem a szabadulási vágy az Isten jelenlétének a tudatától. Az uralkodó gondolat ma: Isten távol van. Vagy: Isten nincs többé. Oly mértékben, mint még sohasem azelőtt! Az elmúlt századokban, egészen szüleink gyermekkoráig: a hithirdetés akár a zsidók között, akár a pogányokhoz számított népek és nemzetek között mindig találkozott az Isten-közelség tudatával. Isten, bármilyen formában is, ott élt az ember szívében. Az ember közel élt a természethez is. S éppen a természet közelebb vitte az ember lelkét az őstermészet eredetéhez. A természet hozzásegítette az embert ahhoz, hogy a felfoghatatlant átélje. Érezte az ember a maga függőségét a természetfeletti hatalmaktól. Ma: az ember távol él a természettől. A természet csak eszköz, hogy az ember kiélje hatalmát. A mai technikai-ipari világban az Istent nem lehet többé átélni. A zakatoló kerekek, a robbanások morajában nem halljuk az Isten szavát. A tudomány és rátermettség bűvös hatalmától többet várunk, mint Istentől. A modern ember nem is érzi többé az Isten szükségét. S ha nincs rá szükségünk, akkor talán nem is létezik. Valóban nem létezik, ez a végső konklúzió! Sok keresztény ezt nyíltan még nem meri kifejezésre juttatni, de valójában nem örül többé, ha Isten neve felcsendül lelkében. Hát nem is él többé a modern ember világában az első keresztények győzelmi diadalának érzése sem. Pillanatról pillanatra tűnik el a hit az Istenben az ember szívéből...

Néhány nappal ezelőtt egy fiatal magyar közeledett felém. „Maga is tanú lesz szüleim állampolgársági vizsgáján?" — kérdezte tőlem. „Igen" — feleltem. „Nagyon örülök, hogy találkoztunk — folytatta. — Maga megérti, hogy mily másképp látom a világot, amióta a négy tanítvány könyvét elolvastam Jézusról. Tudja, Jézust nem lehet összemérni azokkal sem,

akik már előtte alapítottak vallásokat. Jézus mintha ma is élne; úgy érzi az ember, amikor olvassa tanításait. Istenről én még nem hallottam úgy szólni, mint ahogyan ő beszélt... Jézussal az Isten egész közel került hozzánk..."

A modern szellem kétellyel mérgezett világában olvassuk tehát az evangéliumot! Mai elmélkedésünk nyomán Lukács szerint Jézus következő szavai egyenesen szíven találnak: „Maradjatok állhatatosak, és megnyeritek az életet." Vagyis: nekünk, kereszténynek tudatosan magunkra kell vállalnunk a terheket és problémákat, amelyeket sokszor a hit magával hoz. A nehéz időkben azokkal együtt kell küzdenünk a végső cél felé. Nem szabad kitérni előlük. Kényelmes megoldásokkal örökre elveszíthetjük magát a hitet.

Az Ősegyházban az állhatatosság azt jelentette, hogy a keresztény embernek a Krisztus-gyűlölők támadásait ki kellett védeni egészen a kereszthalálig. Így tették ezt a vértanúk és maga az apostolfejedelem: Péter is. Ma, a technika és a gépek világában, a tudomány haladása ne vakítson el minket, hanem törekednünk kell arra, hogy istenismeretünk állandóan mélyüljön. Ezért ne meneküljünk a problémáktól, hanem értsük meg hitünket lényegénél fogva. Nem szabad engednünk, hogy a világ szelleme elfoglalja elménket és szívünket, hanem harcolnunk kell azért, hogy Istennel való kapcsolatunk meg ne szakadjon...

Ez az állhatatosság segít majd átjutni azon a sötétségen keresztül, amely az Isten távolléte miatt, mint az Északi-sark téli világa jégbe fagyaszt minden mosolyt és örömöt modern társadalmunkban. S ha legyőztük a sötétséget, a világosság a miénk lesz. Mert mindenen túl valóban ott van az örök fény! A fénnyel megnyerjük az örök életet. Az Emberfiában mindez beteljesedett... A krisztusi élet átélte az Istentől való elhagyatottságot. Fel is kiáltott: Én Istenem, én Istenem! Miért hagytál el engem?! Lehajtotta fejét. Meghalt. Mégis legyőzte a halált. Feltámadt. Mint élő halad az ember történelmében is. S ha feltámad az ember lelkében is, az már azt a krisztusi visszatérést jelenti, amely a világtörténelem páratlan epifániája lesz az „Utolsó ítélet"-en.

Kép az Ősegyházból

Szent Pál apostoltól tizennégy levelet örökített meg az Egyház. Valamennyi a krisztusi természetfeletti világot nyitja meg, és bennük meglátjuk az örök isteni Igét, aki érettünk emberré lett. A Szent Pál-i krisztológia nem a boszúálló Jehova istenképe, hanem egy lángelménének percepciója magából az Isten Igéjéből, aki leélt számunkra, Pál számára és minden, a Szentlélek által felvilágosított elménék egy igaz isteni és mégis emberi életet. Valami mély keserűség tölt el, amikor napjainkban ennek a nagy léleknek a belső vívódásait és tökéletes Krisztushoz való fordulását nem ismerik. „Modern" és mégis ősrégi mitológiákba belezavarodott elmék a keresztény világ e nagy szentjét egyszerűen csak Pálnak szólítják. A krisztusi kinyilatkoztatás e lánglelkű interpretálóját a megkövesedett farizeusi formalizmus világába internálják.

A philippiekhez írt levélnek nagy történelmi jelentősége van. Philippiben, e macedóniai városban lépett először Pál Európa földjére. Philippi szerepel először az evangélium diadalútján.

Philippi már a macedón uralom idején világjelentőségű volt. Nagy Sándor, miután Dáriuszt, a médek és a perzsák királyát legyőzte és minden erőditményét lerombolta, hazatérve, Philippiben döbbent rá arra, hogy meg kell halnia. Dicsősége tetőpontján kellett eltávoznia az élők sorából. Ő is csak eszköz volt az Isten gondviselésében. Bármit mondjon is Nagy Sándorról a történelem, ő Philippiben felnevelt egy bátor és vitéz népet. Ő a nagy görög filozófus, Arisztotelész tanítványa. Nem csoda, hogy Philippi termékeny talajnak bizonyult az evangélium Jóhíre számára.

Pál apostol korában Philippi római provincia. Pál oda a Via Egnatián jutott el. Kikötőjével szemben a tengeren egy sziklatömbön Diana istennő szobra állott. Virágos rétjei belekerültek a görög mitológiába. A fantázia elképzelte, hogy Perszephoné innen vonult le az alvilágba, hogy a holtak árnyai felett uralkodjék. A római évkönyvek is megörökítik a város nevét. Philippinél harcolt a rómaiak szabadságáért Brutus és Cassius a két vetélytárs: Antonius Marcus és Octaviánus ellen. Octaviánus győzött, s mikor mint Augustus császár uralko-

dott, csupán a római veteránoknak jutott a szabadságból. A lélek igazi és osztatlan szabadságát Pál apostol hozta Philippinek. Természetesen az augustusi szabadságjogok megkönnyítették Pál missziós munkáját.

Philippiben a nőknek is voltak politikai jogaik. Részt vettek a város kormányzásában. Pál apostol jövetelekor ezek a nők lesznek Pál apostol legbuzgóbb követői. Pál apostol hűséges kísérőjétől tudjuk, Lukácstól, hogy a városban nem volt zsinagóga. Kerestek tehát megfelelő helyet, házat, ahol beszélni kívántak a Jóhírről!... A Gangasz folyó mentén jártak, amikor asszonyok imádságára lettek figyelmesek. Valóban, egy kertben asszonyok imádkoztak. Zsidók és nem zsidó görögök. A háttérben a Pangaeusz ragyogott hófehér csúcsaival a napfényben, s a kert alatt sebesen rohanó patak zúgta a maga melódiáját. Az imádkozó nők nem sokat tudtak arról, hogy a patak vizében is az Isten ereje működik. De azt forró vággyal érezték, hogy az Isten nagyon közel van hozzájuk. Csodálatos a gondviselés, gondolták, amikor Pál apostol megjelent közöttük, és beszélt. A beszéd a mi Üdvözítő Istenünkről Jézus Krisztusban annyira meghatotta őket, hogy Pált felkérték lelki kalauzul.

Az asszonyok között volt egy igen előkelő megjelenésű, finoman öltözött hölgy, aki azonnal támogatója lett az evangélium ügyének. Lydiának hívták. A lydiai Thyatirából származott, s Philippi leggazdagabb bíborkereskedőjének számított. Már Homérosz is megörökítette nagy költeményében Thyatirát szép bíborszövete miatt. Lydiával bevonult a világ és a kereszténység történetébe. Lydia hamarosan követte az evangéliumi tanításokat, megkeresztelkedett, és házát felajánlotta az Eucharisztia megünneplésére. Pál apostol levele meg is emlékezik Lydiáról. Lydia szervezi meg a segélyakciókat Thesszalonika felé...

Ily körülmények között lépett az evangélium Európa földjére. Vajon mi történt volna Philippiben és a többi görögmacedón városban és mi Rómában, ha Pál apostol fel nem keresi azokat, ha egyáltalán Pál apostol nem tért volna meg Krisztushoz a damaszkuszi úton? Mi történt volna a görögrómai kultúrával a népvándorlás viharában, melynek hullámai már Krisztus előtt eljutottak Európa határaihoz? S amikor eljutottak oda, már eltemettek birodalmakat, ősrégi kultúrákat. A korintusi kikötők matrózai Páltól, Pétertől és Apollótól tudták meg csak, hogy egy az Isten, és ő a mi mennyei Atyánk.

Tőlük vették a megváltás örömhírét. Tőlük azt, hogy Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát adta értünk! Jézus nem Megtartónak jött a világba, amely tobzódott a szodoma-gomorrai bűnökben. Maga Augustus császár is oly hirben állott, mint ma a homoszexuálisok politikai jogokat és egyenlőséget követelő csoportjai. Mit is kellett volna megtartani Jézusnak e világon, amikor előbb azt meg kellett tisztítania a bűntől? Avagy bűn sohasem létezett? És nincs bűn ma sem? Egy olyan világban, amelyben a magyar, a lengyel, a balti államok népei elvesztették országaikat, ifjúságukat! Vajon ha a Péterek és Pálok követei nem járnak Szent István korában az evangélium örömhírével, kiknek a sorsára jutott volna a magyar a Merseburgnál és Augsburgnál elszenvedett vereségek után? Sem Babilon, sem a Tigris és Eufrátesz istennői nem léteztek már akkor a népek fantáziájában. Csak homokban hevertek róluk szóló kőtábláik. Miért kell ma tehát az Istvánokat és Lászlókat és emléküket ezer év után átkokkal illetni? És végül magát Pál apostolt megfosztani történelmi nagy missziós útjainak az eredményeitől és dicsőségétől? A történelem nagy tényei láttán mi nem tudunk leborulni a mitológiai alakok soha nem létező hatalmai előtt! Szent István sem tehette, mert ő azokat nem is ismerte. Csak azt látta atyjával együtt, hogy pusztul, vérzik a magyar! Ő meg tudta különböztetni Jézus tanításaitól a Nyugat hatalmi vágyait, s ha utóbbiak veszélyeztették a magyar államot, akkor szembeszállt a Konrádokkal! Ha a Pál apostolokat és az Istvánok emlékét kiirtjátok az új nemzedék szívéből, akkor a ma már csak lelkekben élő Magyarországot örökre eltemetitek!... Nem védenek meg minket Babilon kőtáblái, hanem csak az a diadalmas világnézet, amely azt hirdeti kétezer év óta, hogy mindnyájan egy Atyának vagyunk a gyermekei, és egy lélek nagyobb érték, mint az egész világmindenség! Gyönyörű dolog elmerengni az ötezer év előtt épített templomokon, az Asztarték oltárainak romjain, de vajon a lélek számára mily üdvözítő hatalma van mindennek? Jupiter és Zeusz templomai ma romokban! Babilon vizeinél már siratófal sincs! De él az evangélium szelleme!

Philippiben az evangélium hasonlatossá vált a nyári harmatos hajnalhoz. A szelíd és mégis erőteljes érzések hangját a keresztény nő szólaltatta meg. Már Jézus korában is! A Mária Magdolnák, a Szalómék! És ez a hang tovább visszhangzott évszázadokon át Európán át a Szent Mónikák ajkán...

A kereszténység nem hideg tan, nem mitológia, nem ábránd! A kereszténység az élet átélése. Az ember, a nő általa szabadult fel! A keresztény nő tudta is mindig értékelni áldását. És sohasem lett hűtlen hozzá. Jézus keresztjénél az evangéliumi nő tart ki a legvégsőkig. És soha sincs ott, ahol árulás történik, gyűlölet és képmutatás, magzatgyilkosság! Az evangéliumi nő nem bukik el. Az evangéliumi nő mindenhol ott van, ahol szenvedni kell az igazságért, ahol könnyeket kell letörölni, sebeket kötözni és életet menteni!

A magyarság szenvedésének a golgotás útján nem lehet forróbb kívánságunk, mint az, hogy magyar asszonyaink és leányaink kövessék Philippi asszonyainak és leányainak, a Szent Erzsébetek, a Margitok, a Zrinyi Ilonák, a Dobó Katicák példáját, a magyar szabadságharcok vértanúinak és annak a kislánynak a hősi elszántságát, aki a tankok elé ugrott a hitéért, a szabadságért. Nem voltak ők félrevezetett lelkek, hanem magától Krisztustól vették szent vértanúin, apostolain keresztül az eszményt, a lelkesedést, a bátorságot, a hősi elszántságot és isteni megváltó erejüket! Tegyük örökké emlékezetessé őket, népünket, boldoggá nemzetünket az evangéliumnak a harmadik évezredben is remélt diadalútján!

Péter és Pál mindig együtt voltak

Mi, akik még hajdanában tanultuk a magyar irodalmat, emlékszünk Arany János e versére: „Péter és Pál, tudjuk, nyárban összeférnek a naptárban. Hanem a mi Péter-Pálunk háza táján mást találunk: Zenebonát, örök patvart, majd felfordítják az udvart..."

A magyar Péter-Pálok háza táján ma sincs béke, sem öröm, sem nyugalom. Házastársak széjjelválnak, gyermekeik kóborolnak. Az írástudók is összekapnak, a Péterek és a Pálok. Valami nincs rendjén. S még csodálkoznak, hogy nincs mennyország a pokolban!...

Ezek után sokan úgy gondolják, hogy valamikor régesrégen még az igazi Péter és az igazi Pál között sem volt béke. Széjjelváltak, széjjelmentek, s Pál kikötött Rómában, Péter pedig „Babilonban"...

Márpedig Péter és Pál mindig együtt voltak. Mindíg összeférték. Egyszer, igaz, kicsit összevesztek azon, hogy szabad-e disznóhúst enniök az új keresztényeknek, továbbá a rómaiak meg a görögök kötelesek-e a mózesi törvényeket követni. Erre aztán összejöttek zsinatra Jeruzsálemben, és békésen elintézték dolgukat. Pál győzött, s a nem zsidókból lett Krisztus-követőknek a Tórához nem kellett ragaszkodniok. A Péter-követők akarták ráparancsolni a Krisztus-követőkre a mózesi törvényeket. De Pál volt az, aki felszabadította őket a régi törvények alól. Az új megállapodásokat aztán mindnyájan követték és megtartották. Békében, a feltámadt Krisztusban való meggyőződésükkel és szeretetükkel indultak el a világ meghódítására. Péter és Pál együtt mentek el a birodalom fővárosába, miután végig apostolkodták Mecadóniát, Kisázsiát és az egész birodalmat.

Történelmi tény, hogy a két vezető apostol elhagyta Jeruzsálemet, és Rómában letették Krisztus Egyháza alapköveit, és azokat vérükkel felszentelték. Mindketten Rómában vértanú halált szenvedtek.

Azonban Jeruzsálemről sem feledkeztek meg. Az Ősegyház ott született meg. Ott a keresztfán, Jézus három órás éjfelében!... A kapcsolatot különösképpen Pál apostol tartotta fenn. Missziós útjairól mindig visszatért oda. A többi apostol is

ugyanúgy cselekedett. Jeruzsálem maradt a missziós apostolkodás kiindulópontja mindvégig.

Krisztus evangéliuma azonban minden nemzetnek és népnek szólt. Ezt tudták az apostolok. Ez krisztusi parancs volt. Elmentek tehát az egész világ minden népéhez.

Jeruzsálem megmaradt anyaegyháznak. De az új világ új céljaival századok folyamán új nemzeteket vonzott, s az új nemzetek az Isten szeretetében való felszabadulást Rómában kötötték Péter sziklájához. Az alap megmaradt, de az alapról tengelyen robogott a nagy mű az üdvösség útján az Isten felé. A tengely az a szeretet lett, amely egységben tartotta és összekapcsolta Jeruzsálemet Rómával. Így aztán az ószövetség nem lett elejtve egészen. S miként a zsidók Babilon vizeinél sírtak, s mondták: „Száradjon el a kezünk, ha rólad megfeledkezünk, Jeruzsálem", ugyanúgy a vértanúk nemzedéke is elzarándokolt Krisztus sírjához és földi emlékeihez a Szentföldre. A megújulás lázában a clunyi reform szellemében így születtek meg Európa szívében a keresztes hadjáratok eszméi a Szentföld felszabadításáért. Maga a Szentírás is szent maradt. A próféták könyveit nem égették meg, és okulásul az Egyház kánoni könyvei közé felvették még a történeti és legendás könyveket is. Azokban is a Gondviselés húzódik végig. A nép elhagyhatja Istenét, de Isten megkönyörül a megtért bűnösön. (Bár a természeti törvény visszaüt, és megszegőjének véresverejtékkel bűnhődnie kell. Legalábbis ezen a földön!) Egyszóval Péter és Pál megértették Krisztus üzenetét a világnak, és maga Pál volt az, aki a sziklát Rómába helyezte át. De a szikla ott is Péter lett s marad, míg a Gondviselés másképp nem intézkedik. A szikla Jeruzsálemből Rómában!

A nagy világáramlatban kétségtelenül Péteré a döntő szerep a kereszténység egységben tartásáért. Ő azáltal, hogy Rómába ment, garantálta a krisztusi evangélium egységben való hirdetését s magának a kereszténységnek az egységét.

Pál hivatása volt: elvinni a jóhírt a világ végső határáig. Péteré: egységben összetartani az Egyházat, a hit és az élet egységében. Maga a keresztény élet pedig ezáltal megnyilvánult a jeruzsálemi egyház alapjaihoz és tradícióihoz való hűségében. Világos, hogy a misszió a többi apostolé is volt. De Péterben és Pálban polarizálódott az alapításáról szóló hírek kettős irányzata. Az egyik irányzat visszamegy az ószövetség gyökeréig, a másik az Isten népének a birodalmát van hivatva kiterjeszteni a világ végső határáig. Az egyik irányzatot Péter

képviseli és biztosítja; a másikat Pál teszi az Egyház feladatává. Az akkori világ központjába ezért megy, s azért követi őt Péter is. A két irányzat azonban nem szakítja el magát a jeruzsálemi egyház gyökereitől. E viszonyból és helyzeti tényből adódik a mi modern egyházunk feladata is.

Az Egyház feladatát feltétlenül determinálja az a történelmi tény, hogy az Ősegyház magva Jeruzsálemben kelt életre. De eldönti küldetését és szerepét az üdvösség történetében az a történelmi tény is, hogy a történések és intézményes kialakulások súlypontja Jeruzsálemből Rómába tevődött át. Sem Jeruzsálem, sem Róma nem ignorálható. Péter és Pál nevében a római egyház kétezer éves léte és missziója nem homályosítható el semmiféle őskori mítoszok kommentárjaival. Róma veti rá a fényt a kereszténység és így az Egyház feladatára. E fény az Egyház felelősségének a tudatában van. Felelőssége az, hogy az egész világnak kell hirdetnie az Evangéliumot. Az Egyháznak a világban kell maradnia, és kifejtenie missziós munkáját. De sohasem felejtheti el, hogy honnan indult ki, és kiindulását a Gondviselés szabta meg.

Róma és Jeruzsálem nemcsak földrajzi adottság az Egyház számára. Annak mélyebb értelme van. Ezt az értelmet akarta VI. Pál pápa érzékeltetni utazásaival. Utazása zarándokút volt. Felkereste először a Szentföldet, aztán elment, elrepült Bombaybe, Manilába, Hongkongba, majd New Yorkba. Vajon nem szimbolizálta ez az út azt, hogy a római egyház többé nem Rómában van? Paradoxnak látszik. De valójában az Egyház számkivetésben van. Útban van. Központja ma nem helyhez kötött. Át kell ölelnie missziójával az egész glóbuszt! Végül is visszatér oda, ahonnan kiindult. A mennyei Jeruzsálembe. A missziós út végén ragyogni fog a megváltás fényében és dicsőségében. Hivatása beteljesül Jézus Krisztusban, aki a kezdet és a vég, a cél!

Az Egyház feladata világos: Róma Péterben továbbra is a Péterre támaszkodó üdvösségszolgálat és annak központja. Az üdvösségszolgálat azonban nem lehet meg Pál missziós lelke nélkül. Az Egyház csak akkor lesz azzá, ami volt a kezdetben is, ha Péter feladatát annak Krisztustól kapott felhatalmazásával, kegyelmével és Pál buzgóságával a világ végezetéig hűen elvégzi. Akarjon is továbbra is világegyház maradni, de sohase felejtse el, hogy hűnek kell lennie az élet forrásához, vagyis vennie a Szentlelket, mint az egység zálogát, miként azt vették az apostolok a jeruzsálemi Coenaculumban...

A modern világ méltán emlékezik tehát együtt Péterről és Pálról. A mi helyünk mindkettőnél van! Azoknak a társaságában, akik Jézus Krisztusban hisznek és egymást szeretik.

„Egy akol és egy pásztor"

Ma nemcsak eszmék, hanem fogalmak zűrzavarában is élünk. Ősvallásról, nemzeti vallásról beszélnek. Egységet hirdetnek, s a nemzetközi megbékélést a „barmok" közt való terelésnek minősítik. Amikor a nemzeti vallás összetartó erejéről énekelnek, a szerbek példájáról lelkendeznek. Közben elfelejtik, hogy ugyanaz a nemzeti vallása volt az orosznak is, és a kommunizmus mégis szétmorzsolta az orosz „nemzeti" egyházat. Szavakon, fogalmak külső kifejezésén rágódnak, de a lényeget teljesen mellőzik. Mindent félreértenek, jelentésükben kiforgatnak. Mintha valami előre kitűzött új tervet, mozgalmat akarnának létre hívni, s annak érdekében nem riadnak vissza a fogalmak filozófiai átértékelésétől. Mit értenek ők tulajdonképpen nemzeti valláson, amikor annak összetartó és megújító erejéről beszélnek? Hiszen ugyanazon lényegről beszélnek ők is, amiről az evangéliumok tanúskodnak, a bűnből való szabadulásról, a megváltásról, az egyesülésről, a lelki békéről, és a végén visszakanyarodnak Krisztushoz, az Úrhoz, a Teremtőhöz, a Megtartóhoz (s csökönyösen kerülik a Megváltót, mintha a megtartást a megváltás meg nem előzné). De a formát, az Egyház krisztusi alapítását, annak társaság jellegét tagadják és kárhoztatják, s mindenfajta struktúrát újjá akarnak építeni. Ez folyik már, sajnos, mióta emberi gyöngeség, hatalomvágy űzi az embert az uralomért. S ha valaki történeti vagy természetjogi vagy isteni kinyilatkoztatáson alapuló alapokra helyezkedik, azt csupán és szintén a puszta uralomért való harcnak bélyegzik. De az ő új harcukat új struktúrákért jogosnak, szükségesnek hangoztatják. S az szerintük semmiképpen sem bontja meg az egységet, nem osztja meg a hitet, a vallást, az nem „politheizmus". A régi mítoszokkal való dogmatikus szervezkedés sem az!

Éppen ezért szükséges, hogy világosan megértsük, mit értett Krisztus a Máté evangéliumában megemlített „egy akolról és egy pásztorról"?

Jézus parabolája világosan érzékelteti velünk egy szervezett egyház szükségességét. Az evangélium hirdetése, megőrzése megköveteli a tanító egyház létét. Az Egyházban ezért a kontinuitásnak meg kell lennie. Az Egyház apostoli egyház. A

pásztor vezeti a megkeresztelt Krisztus-követőket. Az Egyház „az akol", és Péter utódja és annak utódai a „pásztor". Történeti hitelessége kétségbevonhatatlan. Az új próféták nem is gondolhatnak arra, hogy Jézus mostanáig pásztor nélkül hagyta volna Egyházát. Az Egyház Jézus szociális integrációja. Az Egyház nem a különféle mitológiák kontinuitása, hanem egyedül a történeti Jézusé, aki valóságos történeti személy.

Természetesen a pásztor, még ha tiarával megkoronázott pápa is, nem parancsoló fenség, hanem a szolgák szolgája: apostol! S ha a pásztor mégis a kor hangulata és szokása szerint az uralkodni vágyók közé is lépett, csak pásztor maradt. A nyáj nem lehet meg pásztor nélkül! S nem is volt soha. Az igazi reformátorok ezt mindig is tudták. S ha tévedtek, akkor mindig kívülálló hatalmak kényszerítették őket arra. A hivők szakadása sohasem szolgálta sem az egyén, sem a közösség érdekét és üdvét. Bizonyos tiszteletadás mindig megillette a pásztort. Ha sokszor személye nem is érdemelte meg, de a hivatása és hivatala azt mindig megkövetelte. Maga Jézus mondta: Tegyétek meg azt, amit mondanak nektek, de cselekedeteiket ne kövessétek. S a századok folyamán, bizony, voltak hősök és szentek is közöttük, és az Egyház nemcsak a szentségek közlése által Szent Egyház, hanem vértanú hősei következtében is!

Az Egyház mindig kivette a maga részét nemcsak a hit terjesztésében, az evangélium megőrzésében, hanem a kultúrértékek kialakításában és a szellem fejlődésében is! Jézus a bűnösökért jött. Jézus mindig részvéttel volt a szenvedő ember iránt. Meg is jegyezte egyszer: Az aratás sok, de a munkás kevés! Küldetése az aratásra az apostoloknak szólt, és apostolai által utódaiknak. Az Egyház kétezer éves életében mindig nagy nyomorúságban éltek a tömegek. Ment is papjaiban, világi híveiben a nyomorultakhoz! Ne felejtsük el, hogy a sok millió hitvalló keresztény az Egyház tagja volt, s ma is több száz millió a követője. És ma az ökumenikus szellemben minden keresztény a testvérünk! A hétmillió kongói keresztény is, akiket saját vad fajtestvérei ma is üldöznek. Jelesül még maga az államfő is, aki felcserélte keresztény nevét valami más névvel. Miért kellene nekünk ma elszakadnunk ettől az apostoli Szent Egyháztól? Mily jogalapon és mily küldetéssel? Jézus nem adott emberre levése előtt senkinek evangéliuma hirdetésére küldetést. Azt Péternek adta, és utódainak. Mindazoknak, akik az ő nevében megkeresztelkedtek. Gúnyosan

beszélni és írni a keresztségről több, mint tiszteletlenség! Az történelemhamisítás! Mi nem akarjuk meghamisítani a múltat, sem hivatásunkat. Mi tudjuk, hogy szolgálnunk kell, és minket ne akarjon senki elszakítani Krisztustól és egyházától! A múlt előttünk tiszteletreméltó, és büszkék vagyunk arra, hogy a magyar ősi nép és művelt nép volt már évezredekkel ezelőtt. Mi tiszteljük őseinket. De az ősök tisztelete nem szakíthat el kétezer éves múltunktól sem. Pál apostol, Szent Ciprián mondja: Nem szakíthat el sem halál, sem vértanúság, sem más valamiféle hatalom!

Az apostolok hatalmat kaptak Jézustól a népnek segítségére lenni testi és lelki bajaiban. Az apostolok gyógyították is híveiket, és ugyanazt tették utódaik is. A legfőbb hivatásuk pedig mindig az volt és ma is az: küzdenünk kell a világ szelleme ellen. Ma a világ szelleme behatolt a lelkekbe, a családokba, az intézményekbe. A világ szelleme nem küzdhető le tudománnyal, bölcselkedéssel, hanem csak engedelmességgel Krisztushoz és egyházához! Isten a mi teremtőnk. Ő a mi Megváltónk, s nekünk kell megtartanunk Lelkét, hogy megszabaduljunk a világ szellemétől s annak minden kísértésétől. Így a szakadástól is! Én inkább engedelmeskedem az Egyháznak, mint a mitológiákból a porondra lépett prófétáknak. S az Egyház nemcsak a pápa, a papok, hanem a hivők százmilliói is! „Az egy akol és az egy pásztor!"

Jézus hívott munkatársakat, apostolokat, szenteket. Vagyis hivatásos embereket. Krisztus megváltói működéséhez hozzátartozik, hogy művét hivatásos emberek végezzék! Minden időben és minden népnél. Ezért az üdvösség történetében a lényeg nem a fajnál és a nemzetnél van, hanem az embernél. A nemzeti vallás azt jelenti, hogy az üdvösség művében és hagyományai keretében és anyanyelvemen dolgozom minden emberért. Nekem fenn kell tartanom nemzetemet, nyelvemet. Ez természeti törvény. De a minden ember üdvössége az „egy akolban és egy pásztorral", túlnő a nemzeti kereteken és nyelven. A mai korban már antagonizmus állandóan csak a magunk nemzeti dicsőségét glorifikálni, és kárhoztatni más nemzeteket, mert azok veszekedtek velünk és mi velük! Éppen a sovinizmus zárja le az utat a világ megbékéléséhez és szabadságához: az Isten országához. Az Isten országa nem a nemzetköziség „barmainak" egymás ellen való harca az egy nemzet dicsőségéért. Ez utóbbi bűn franciánál, németnél, de a magyarnál is! (S hány család van, ahol az egyik fél osztrák, lengyel,

olasz stb.!) Az „egy akol és egy pásztor" gondolata és koncepciója az emberek egyetemességében van isteni tekintély alapján.

Azok a férfiak, akiket Jézus kiválasztott, hogy küldetését teljesítsék, történelmi személyek, élő emberek. Név szerint ismerjük őket. Tudjuk, kik voltak, és mi volt a hivatásuk. Minden név megbízatást is jelent. Péter a kőszál! Követőik, a Timóteusok, a Titusok, a Lukácsok, rá és Péterre hivatkoznak. Ők a koronatanúk arra nézve, hogy Jézus látható intézményt akart alapítani, és alapított is, amelyen a világ végéig a pokol kapui sem vesznek erőt. Jézus az üdvösség szolgálatára látható és konkrét egyházat akart. De éppen azért mert konkrét-emberi még nem tökéletes. Az Egyház emberi, de isteni nagyság az ereje. E két vonás jellemzi pásztorait és a hívek nagy seregét.

Senki sem tagadhatja, hogy milliók és milliók pásztor nélkül borzalmas szükségben szenvednek. Nincs vezetőjük, pásztoruk, gondviselőjük! Egyre nő a bizonytalanság árnyéka. Sok az aratás! De kevés a munkás. Kevés az apostol. S mégis a keveset is meg akarják verni, hogy szétszéledjen a nyáj! Ma különösképpen tapasztaljuk, hogy nemcsak a kolonializmus kalózai, hanem az Isten nélkül élő és hatalomra vágyó egzisztencialista világ is sanyargatja a pásztor nélkül vergődő embertömegeket. A kis népek a hatalmasok játékszerei. S azok, akik az Egyház papjait, misszionáriusait, pápáit egybecsomagolják az uralomra és hatalomra vágyók istentelen tömegével, saját nemzetük sírját ássák! Az egyetemes istentelenséggel és a világ szellemével szemben csak az egyetemes emberiség hivő világával, világnézetével és apostolságával lehet megvívni a nagy harcot, gyermekeinkért, népünkért, nyelvünkért is (!), jövőnkért! Csak így lehetünk igaz apostolai, pásztorai nemcsak a Krisztusban hivő világnak, és tanítói az egyetemes emberiségnek, hanem árva és kitaszított, meggyalázott nemzetünknek! Csak ilyen egyházból és társadalomból támadnak fel az igazi apostolok, és vezetik Krisztushoz népeiket!

A világ, az Egyház és mi magunk

Egy egész évszázadon keresztül a modernizmus és az egzisztencializmus nevében nem csináltak mást, mint állandóan a kereszténységet s jelesül az Egyházat támadták. Akkor támadták a legperfidebb módon, amikor mint pusztán emberi alkotást dicsérték. Azt mondták, hogy a kereszténység tételei nem mások, mint vallásos érzések, melyek a prófétákban és a szentekben nyertek hol vonzó, hol visszataszító alakot. Úgy mentek végbe, mint az igazság és a szépség kinyilatkoztatásai a tudósokban, a művészekben és a csillagok felé járókban... Nem objektív értékűek, semmi közük a valóságokhoz. Fakadhatnak belőlük a lélek őserői, tisztelet illeti őket mint az emberi géniusz alkotásait, mint a lét, az élet, az erő ideáljait. De ezekben a tudásnak, az ismeretnek, a maradandóságnak, a változhatatlanságnak semmi köze. A hit nem ismeret, hanem művészi alkotás. Minden dogma csak ideiglenes. Egyszóval tehát Krisztus istensége sem objektív értékű. Ilyen a lélek is! Az egész kereszténység annak a titokzatos és vallásos érzésnek történeti alakja, melyet Jézus élt számunkra, mely a nyugati, vagyis a mi kultúránkban fejlett és nőtt naggyá. Az Evangélium nem egyéb, mint Jézus emberszerető lelkének népfelszabadító programja. Ennyi az egész, semmi több! A szentségek is csak szimbolikus rítusok. Akárcsak a szabadkőműves páholyok ceremóniái, avagy a kommunista rezsim tanácsházi esküvői...

Ilyet és hasonlót hirdet immáron a modernizmus, az egzisztencializmus egy évszázadon keresztül... Csodálkozhatunk-e ezután azon, hogy a világ mindig úgy harcolt, hogy mindent elvesztett? Hősiesen harcoltak Napóleon franciái és Hitler németjei a brianszki erdőkben... S Anglia háborús miniszterelnöke a végén a győztesekről is azt írta: A békét elvesztettük! S mi hozzátehetjük: A modern ember elvesztette a hitét!

Tarzuszi Pál másképpen harcolt. És Mindszenty hercegprímás is másképpen harcolt! Ők megtartották hitüket! Mindazok, kik a hitet megtartották, elnyerték az örök élet koronáját.

De mi vár a modern egzisztencialista világra?

Mi vár a mai kétségbeejtő, kapkodó, eszménytelen társa-

dalmi helyzetben élő emberre? Csak egy eszménye van: a megélhetés!

A nyugati világ aposztatált a kereszténységtől.

A kommunizmust mint diktatúrát és istentagadó rendszert nem tudják vagy éppen nem akarják a fent vázolt dolgok miatt leverni.

A kommunisták viszont tudják, hogy a nyugati világ (minden elméleti egzisztencializmusa és modernizmusa dacára, ami aposztázia a természetfeletti világtól s annak tagadása) kultúrában, szellemi értékekben, demokratikus államrendszereivel, s életszínvonalával oly előre van, hogy Marx és Engels kommunista kiáltványa: „Világ proletárjai, egyesüljetek!" különösebb vonzóerővel nem hat reá.

Kitalálták tehát közösen a „détente" reálpolitikát. Hogy mi a détente, azt minden újságolvasó ember tudja.

A nyugati kereszténység és az egyetemes egyház kényszerhelyzetbe került.

Liberális köreiben a béke és az öröm a jelszó!

Nem akarnak harcot, és még kevésbé vértanúságot.

„Mentsük a menthetőt!" — ez a diplomáciájuk jelszava.

Azalatt a világ szelleme, vagyis az ördög, melynek semmi köze Krisztushoz, repeszti a várfalakat, a templomok falait, billentgeti a pénzvilág felhőkarcolóit.

A mai világban olyan ember, aki azt hirdeti, hogy Jézusnak semmi köze Béliálhoz, csak egy van: Mindszenty József! Ez a név egyesíti mindazt, ami ő volt: „az ország prímása", „a harc szimbóluma a hitetlenség ellen", ami ő ma „az egész emberiség hőse és vértanúja", és ami lesz: „a szabadságért vágyó és küzdő emberiség koronázatlan fejedelme".

Megértjük-e tehát, hogy a mai nemzetközi helyzet: az atomháború réme, a súlyos a nemzetközi gazdasági harc, a küzdelem a világhatalomért és Moszkva ultimátuma a pápához, hogy az egyházüldözést fokozzák, ha... miért kényszerítette a pápát arra, hogy a már tényleges helyzetet szentesítse Mindszenty bíboros leváltásával az esztergomi érseki székről?

A jövő szempontjából mindig a hősies kiállás volt a kereszténység diadalainak a titka!

Maga Mindszenty bíboros mondta: Minden mulandó! A római cézárok a múlté. Dzsingisz kán a múlté. Napóleon a múlté, de az Isten Fia az örök jelen!

Valóban: az Egyház sem efemer intézmény, mint azt a modernizmus bajnokai látni szeretnék. Az Egyház a halhatat-

lanság kősziklájára épített élő organizmus. Olyan, mint a Békási szoros sziklaoldalfalából kinőtt csíkországi fenyő! Földből való, de sziklán áll, és az örökkévalóság napjából veszi az erőt.

Ne csüggedjünk, hanem őrizzük meg hitünket, ami nem más, mint bízni az Istenben, aki a vértanúknak megadja az örök élet koronáját.

És legyünk hűségesek egyházunkhoz, hazánkhoz: mindkettő nem más, mint mi magunk vagyunk!

Krisztus egyháza: Isten országa

Ma a népek s államok vezetésében az agnosztikusoké a szó; az ő kezükben van a hatalom. Ezért nincs felelősségtudat Isten és ember előtt. Nincsenek alapelvek, és nincsenek természetfeletti célok az állami, nemzetközi politikai és társadalmi életben. Nyugat és Kelet között nagyon vékony a különbség e tekintetben. Nyugaton eltűrik a vallást, intézményeit, szervezeteit. Eltűrik. Keleten hivatalosan atomfegyverek árnyékában üldözik az Istent. De különben mindenképpen az egész világon az emberi gőg ellene mond az Istennek, s érthetetlen gyűlölettel sodorja az emberiséget a jövendő századok ismeretlen és félelmetes társadalmi s politikai életformái felé.

E helyzeten s a nyomában burjánzó erkölcsi zűrzavaron, mint esős őszi időben a rothadó avaron, a tudomány fejlődése, felfedezései sokat nem segítenek. Az anyagelvűség emlőin felnőtt mai politikus nemzedék megátalkodottan elhallgattatja saját búvárai tudományos kutatásainak eredményeit. Ez történt Moszkvában például nem is olyan régen. A mindenáron való békés együttélés naiv tudósai jelentették (és jelenteniök kellett, hiszen saját kísérleteik eredményeiről volt szó), hogy az atom részeinek újabb és újabb jelenségei mögött a robbantások és hasítások után semmit sem lehet megmagyarázni és megérteni az anyagelvűség alapján. Moszkva nem engedte nyilvánosságra hozni e fölfedezést. De az igazságot sokáig elhallgattatni nem lehet. Csak erkölcsi viszonylatban ne legyen majd túl későn!

A modern emberiségnek kiáltóan szüksége van oly erőre és hatalomra, mely Szent Pál szerint in ostensione spiritus et virtutis — a lélek erejével áll a modern erők forgatagában. Szervezet és hatalom kell nekünk, mely nem hajol meg vakon az anyagisten bálványai előtt, nem hódol a szemek, a test kívánságainak s az élet kevélysége előtt. Rajtunk és fiainkon csak bátor és öntudatos megvallás és természetfeletti világnézet segít. A vértanúk lelkületét és bátorságát kell beleállítani ebbe a megzavarodott és elmebeteg világba! Férfiakat és nőket, kik az alexandriai Szent Katalinok és a karthágói Perpetuák nyomában életük példájával meg merik mutatni a

világnak: az igazi bölcsesség Istenhez vezet. És megvallják és megértik: fölségesebb a keresztény alázat és szolgálat a világ hatalmasainak minden gőgjénél és pompájánál (Szent Ágota).

Hol van ez az erő és hatalom? Hol található meg az a nemzedék, mely megérti a Lélek szavát, és élete tavaszi virágzás lesz, remény egy új élet hajnalára? Büszke öntudattal mutathatunk rá: Krisztus egyházában! Abban az Egyházban, mely az első pünkösd napján indult el hódító útjára. Igazsága, hogy az Istentől jött, és az Isten Lelke van vele a világ végezetéig.

A világ már mondott sok mindent; rágalmat és szennyet szórt az Egyházra. De a történelem ítélt; a rágalmakkal szemben Krisztus jegyese szeplőtelenül áll az Isten előtt. Az Egyház ma is az, és az lesz a világ végéig, aminek Krisztus megalkotta: a népek anyja, vezetője, tanítója a jelen és a jövendő századokon keresztül. Az Egyház az egyetlen nagyhatalom a földön, mely rendíthetetlen vértanúsággal az Istenhez vezet. Az Egyház az Isten követsége a történelemben, az időben. Az Egyház az egyetlen megnyugtató felelet az élet problémáira: mi a lét, az élet: van-e bűn, s mi az? Van-e megváltás? Mi az élet célja, értelme? Az Egyház belső életén át bontakozik ki — mint Alapítójának misztikus testén — az egyén és a társadalom kegyelmi megújulása, életének átívelése időből, térből a természetfeletti világba. Az Egyház híd két világ között. Rajta vonulnak a népek az Istenhez. Az Egyház a modern idők rakétahajója, Péter hajója új átszereléssel, a régi és örök hajtó energiával: az Isten szeretetével, az Isten Lelkével, az Istennek azzal a csodálatos misztikus kiáramlásával, melynek egyik jelensége ez a világmindenség, és remeklése a Megtestesülés saját isteni természetével. E rakétahajón van isteni élet. Az Isten belső életének kiáramlása élvezhető, érzékelhető a szentségekben. Valóságosan. Nemcsak fogalmunk, képünk van róla. Nemcsak hangját halljuk. Az Egyház nemcsak közvetít az Isten országából, mint a televízió, hanem valóságosan adja az isteni életet: áldozatában, az oltár áldozatában és a szentségekben. Az Egyház magát az isteni életet adja. Nemcsak hitet ad, világnézetet; nemcsak beszél, szónokol a szeretetről, hanem az Egyház az Isten országa maga, és az Istent bírja és adja. Istentől jött és Istennel az Istenhez visz... Isteni kegyelmi és valóságos áramlás a megfoghatatlan létben... Titokzatos misztérium, mint maga az élet. Természetfeletti jelenség, de a földi élet nem lehet meg nélküle. Nem lehet sohasem boldog. Nincs boldog fejlődés nélküle...

Meddig és miért acsarkodik hát e mulandó és boldogtalan világ ellene? Meddig kísérti magát az Istent őrült ötleteivel, és meddig gyötri az emberiséget a szellemek anarchiájával e modern élet káoszában? Meddig? Meddig üldözi az Egyházat, a hitet magát Moszkvában, Vietnamban, Szudánban? Meddig? Hiszen a léleknek világosság kell, meleg isteni élet! A lélek az Istent kívánja, szomjazza. A léleknek az Isten kell. Az Egyházban egyedül találja meg e vágya teljesülését. Ne mondja senki, hogy az ember egyedül is megtalálja az Istent. E világ kísértései és istentelensége oly nagy veszélyek, hogy benne az Istent csak elveszíteni lehet. A bölcselkedés rásegít elméletileg az Isten hitére. De az élet veszélyei és esélyei nagy kerítők. Egyedül az Egyházban él az Isten itt a földön, és azok lelkében, kik reménnyel fölnéznek reá. Meddig harcolhat tehát az istentelenség az Egyház ellen?

A világ népeit addig uralják agnosztikus vezetőik, míg a keresztény világ ki nem lép passzivitásából. Az istentelenség addig gyötri az emberi társadalmat, míg a keresztények eltűrik a modern világ cezaromániás diktátorait. Aktív keresztény élet kell mindenhová. Meg kell vallanunk, és hirdetnünk kell, hogy sem a szabadsággal, sem az igazsággal büntetlenül visszaélni nem lehet. Isten az igazság. Mindaz, aki Isten ellen harcol, harcol az igazsággal szemben. Ha eltűrjük, öngyilkosságot követünk el. Öngyilkosságot mégsem követhetünk el, még a modern diktátorok mosolyáért sem! Álljon hát az Isten oltára minden szívben szabadon. Adassék szabadság az Egyháznak az egész világon! Ebben legyen egyenlőség Kelet és Nyugat között. Úgy, ahogyan magyar viszonylatban azt Mindszenty bíboros oly nagy hősiességgel követeli.

Mi magyarok is vagyunk. Mi még külön kihangsúlyozzuk: az Egyház színes összhangjában szárnyaljon a magyar ének, a *Boldogasszony Anyánk.* És a *Te Deum,* mint hajdanában, Péter és Pál napján. Újra boldog legyen a magyar a népek Anyjának házában, Krisztus szentegyházában. Az Egyházban! És ez aztán igazán a mi dolgunk, a miénk, magyaroké. Nagy istendicséret kezdje meg a nyitányt. Nagy fölvonulással. Mindjárt idén, Szent István nagy ünnepén! A jövő, higgyük el, a hivő diadalmas világnézeté. Az Egyház gyújthat ki újra és újra pünkösdi tüzet a világban. A bűnt, a mételyt, a hitetlenséget csak az Egyházzal égethetjük ki megromlott modern társadalmunkból, és csak az Egyházzal valósulhat meg az Isten országa magyar földön is.

Kereszténységünk: maga az örök élet

Van-e kétféle embertípus?
Van-e különbség bűn és erény között?
Mi a törvény? Ki a törvénytisztelő, ki a törvényszegő?
Szükséges-e a megváltás?
Vannak-e megváltottak, és vannak-e megváltatlanok?
Kik a megváltottak?

Korunk ignorálja ezeket a kérdéseket. Én vagyok a magam sorsának az intézője és törvényhozója, mondja az egzisztencialista ember. Nem akarom most e modern állásfoglalásra ítéletemet kimondani. A gyümölcs érik. Máris sok a rothadás? Miért? Modern korunkra nézve a „strafpredigt", a korbács megsuhogtatása nem segít. A kor embere csak tényekből ért. A saját megtapasztalása alapján. A deduktív módszer, bizonyítás helyébe bevezette az induktív tanítást és „nevelés"-t. Kiinduló alapelvei eltérnek az évszázadok szokásaitól és módszereitől. A régi iskola professzorai nem boldogulnak a múlttal szakító nemzedékkel.

Márpedig tény, hogy a keresztény világ el van telve annak öntudatától, hogy világmegváltó intézmény, az üdvöt hozó isteni kegyelem hordozója és kiosztója. Éppen ezért szembenáll a megváltatlan világgal. Van kétféle embertípus. A megváltás szükséges, mert a bűn megrontja az embert. A törvény a bűn miatt van. De a bűntől nem szabadít meg. A megváltás az Isten kegyelméből való. Mindaz, aki éhezi és szomjúhozza az igazságot, a nyolc boldogság hérosza lesz. Ő a megváltott ember.

A megváltás Krisztus műve. Fázisai: a szenvedés, majd a feltámadás. Történelmi bizonyság van róla. Krisztus szenvedett bűneink miatt, és feltámadásával garanciát adott az örök életről. De ahhoz nem elég a passzív hit. Krisztushoz kell hasonulnunk életünkkel, cselekedeteinkkel. Másod-Krisztusoknak kell lennünk! A küzdők nyerik el az örök élet koronáját.

Krisztus szenvedése, kereszthalála a nagy tény és fordulópont az egyén, az egyetemes emberiség életében és történelmében. Pál apostol büszke öntudattal mutat rá arra a különbségre, amely fennáll a bűnös ember és a Krisztusban hivő ember között! A rómaiak felé mondja: A bűn uralma alatt volta-

tok előbbi életetekben. A bűn egyre mélyebbre taszított benneteket. Éreztétek tarthatatlanságát. Csírája az engedetlenségben volt. Az Istentől való eltávolodással nőtt a bűn hatalma s ereje. Álomképekhez folyamodtatok. Bálványokat imádtatok! A pusztulást azonban el nem kerülhették azok, akik a szenvedélyek rabszolgáivá váltak. A zsidó a törvényben bízott. Ismerte azt. Másokkal is meg akarta ismertetni. De nem boldogult. Nem élt a megismert törvény szerint. Minden ember hajlamos a bűnre. Ha elmerül a bűnben, a törvény ismerete nem segít rajta. Minden bűn az ember belső világának a belső rendetlenségében fakad fel. Ezért mondja Pál apostol: Az ember tudja, mi a jó, és mégsem teszi a jót, bár szeretné azt megcselekedni. Bűnt bűnre halmoz. Érzi, hogy a bűn által egyre boldogtalanabb. Érzi kellemetlen visszahatásait: képtelen engedelmeskedni a törvénynek. Az alkohol kikezdi egészségét. Kábítószerekkel felfokozott nemisége őrületbe kergeti. A 25 millió idegsejt az agyban felbomlik... Rákbetegségnél is titokzatosabb folyamat kínozza öntudatát, elméjét, testét, agyát... S ez az állapot addig tart, míg nem találkozik az ellenkező hatalommal természetében. Itt a jó ismerete nem elég. A rossz utálata sem ad erőt. A deduktív rávezetés a fordulásra meddő marad. Meg kell ismerni és átélni az ellenkezőjét. Találkozni kell az Isten kegyelmével. Be kell injekciózni saját megtapasztalása által a kegyelem létezését és hatásait. A test sokáig tusakodik. Az isteni engedelmesség ellen való lázadás tipikus jellegzetessége az emberi természetnek. Szerencséje a világnak, hogy e tekintetben megjelent a nagy kivétel! A történelmi Krisztus az üdvösség történetében!

Bármit is mondjanak a professzorok tógáiban sarlatánkodó „tudós"-ok, Jézus maga a fordulópont az egyén és általában az emberiség életében. Ő a nagy történelmi tény, akin eligazodik az emberi természet. De át kell őt élni. Jézus nem feltűnő csillag, hanem a csillag által érzékelhető isteni megjelenés a földön. Szem nem látta azelőtt, és évezredekre előre is másra nem fog rávetődni úgy, mint rá, a fény, amely által minden lett. Jézus nem a férfi akaratából való, hanem Isten küldte őt. Ifjúsága nem titok, és éppen ifjú kortársai vallották meg őt: Te vagy az élő Isten Fia. Magdolna szavait meghamisítani nemcsak káromlás, hanem igaztalan is. Kimagasló Úr, az élet Ura, világossága, élete ő. Földi élete bensőséges és eleven kapcsolat, valóságosan örök egyesülés az Isten lényegével. A teológusok ezt a kapcsolatot „unio hypostatica"-nak

nevezték el. Valóban az is. A Jordán partján a galamb nemcsak szimbólum, hanem a valóság reflexe az emberi szem számára. A megkísértés hegyén nem az ösztön, hanem a Lélek irányítja minden habozás nélkül elhatározását, akaratát. És győz, mint ember is, a kísértő felett. Ezért tud engedelmeskedni a legfelsőbb isteni akaratnak egészen a kereszthalálig. Lényében tökéletesen irányít és él a Lélek. Ezért nem maradhat a halál uralma alatt. Isten nem ismer halált az emberi természetben sem. Nem ismeri az örök halált. Jézus emberi természete megdicsőült, mert tökéletesen átjárta az isteni Lélek. S csak így minden teremtmény, a „végtelennek" mondott világmindenség is, így lényegül át halhatatlan és örökkévaló állapotába.

Van kétféle embertípus. Van erény és bűn. Van megváltatlan emberiség. Szenved a jó és a rossz harcában. Az élet azonban eliramlik. Az idő nagy titok, és az évek a végükhöz érnek. Van test szerint való élet állandó harcban az Isten ellen. És van a Lélek uralma alatt kifejlődő más élet is. Az egyik a halálba vezet, a másik reményében a feltámadáshoz, és az örök élet koronáját adja.

Szabad vagyok-e a két lehetőség és irgalmatlan ténye között? Tudom, hogy saját erőmből, mégha tudom is a jót, képtelen vagyok engedelmeskedni az Isten törvényének, akaratának. Titokban bennem mindig az önzés a nagyhatalom. Mint a rossz gyermek, akaratos vagyok. Mégha bele is pusztulok. Most mutasd meg, modern világ, mit tudsz elérni a saját tapasztalatod által! Megtapasztalásból tudod már, mire mégy a test élvezetével. Rothadás van az élet csírájában! Ha szabad akarsz lenni ismét, tapasztald meg hát az Isten túláradó, végtelen szeretetét! Ezt csak hitben teheted meg. A kétellyel semmire sem mégy. Hinned kell! Hiszek az Istenben. Hiszek Jézus Krisztusban. Íme, Isten úgy szerette a világot, hogy egyszülött Fiát sem kímélte meg. Meg kellett halnia a keresztfán! Miért? Valami ismeretlen ösztön hatására? Őrültség volna így gondolkodni! Tudatosan ment a halálba. Értünk! Bűneink váltságáért. Így akart meghalni! Szeretett minket. Nekünk is szeretnünk kell őt! Ez a szeretet indít majd arra, hogy engedelmeskedünk parancsainak. S ha majd lángra gyullad az Isten szeretete bennünk, leszünk képesek arra, hogy az ő gyermekeivé váljunk.

A keresztény világ évezeredes megtapasztalásból tudja, hogy Krisztus szelleme által, az ő szeretete hatására, a testi, az érzéki, az önző természet meghal lényünkben. Az Isten szere-

tete által megszűnik halálfélelmünk. Lecsendesedik az élvezetvágy, amely mindig az Isten törvényének a kigúnyolására izgatott. Megszabadulunk a kényszertől, amely saját önmagunk imádására kísértett. Az Isten szeretetében az erény apostolaivá válunk. Büszkék leszünk keresztény méltóságunkra. Az Isten ügye a mi ügyünkké válik: a Lélek üdvössége és boldogsága!

Csak így válunk Krisztus igaz követőivé! Csak így leszünk másod-Krisztusok. Csak így tesszük majd azt, amit Jézus tett. Az Isten Lelke irányítja majd elménket, akaratunkat. Megalapítjuk az Isten országát! Élet és halál között kell választanunk. A keresztségben már eldőlt jövő életünk sorsa. Annak kegyelmében ki kell tartanunk. S akkor az Isten szeretete valóban az örök élet lényegeként a miénk örökre.

Jézus és az Isten országa

I.

Békés Gellért: Istenkeresés című művében felteszi a kérdést: Vajon Jézus hirdette-e azt, amire a nép várt? Mire várt a nép? És ha azt hirdette, mégis miért feszítették fel őt? Valóban, kérdezzük: Jézus azt az Isten országát hirdette-e, amire a nép várt? Vagy az ő istenországa más volt a nép koncepciójától? Ezt a kérdést meg kell válaszolnunk, hogy bizonyságot szerezzünk ez által is a történeti kép igazságáról.

Csak ez által tudunk mi is magunknak képet alkotni Jézusról, s ennek nyomán megalkotni a magunk újszövetségi istenképét.

Az Isten országa az Isten egyetemes kinyilatkoztatását jelezte és jelzi a világ végéig minden embernek. Ez mindig az Isten kinyilatkoztatott gondolata. Ábrahámig az Ószövetség az Isten és minden nép istentörekvéseinek és hűtlenségének a története. Ábrahámig Isten minden nép és minden ember üdvözítését készítette elő. Ábrahámmal egy nép történetén vonul végig az isteni gondviselés. Az Üdvözítőnek embertől kell születnie. Világos az isteni gondviselés műveiből, hogy a sokszor hűtlen zsidó nép lett erre kiválasztva. Az Írás Ábrahám, Mózes, Jákob hitének és hűségének tulajdonítja a kiválasztást. Nem ok nélkül. A pátriárkák (így nevezi a történelem a kiválasztott nép ősatyáit) mindig Jahvében az egy és igaz Istent látták és imádták. Tudták, hogy Isten nemcsak az ő Istenük. Már ők is tudták, hogy a bálványok nem igaz istenek, mert Isten csak egy van, aki van! Az Isten, mint a teremtés Istene és abszolút léte a prófétáknál, jut el az abszolút igazságig. A Megváltó nemcsak a zsidó nép üdvözítésére jön, hanem az egész emberiség megváltásáért, és megalapítja az Isten országát minden nép között. Van tényleg isteni gondviselés abban, hogy az eljövendő Messiás hű képét és az Isten országának igazi lényegét, egyetemes jelentőségét és a Megváltó magatartását és az Isten országának a megfogalmazását előre jelezték már. Mert a názáreti Jézus erről az Isten országáról beszélt, és ezt az Isten országát jött megalapítani a földön, amely kolóniája a mennyek országának, vagyis az Isten végtelen világának.

Jézus korában azonban a zsidó vezetőség a lelkek Isten országát összekapcsolta a zsidó nép független földi birodalmának az újjáalapításával, és ezt az Isten országát Jahve népének a vezetésével gondolták el. Vagyis a zsidóság vezető rétege a Messiástól a római birodalom alól felszabadítást és Jahve népének a dicsőségét várta. A Gondviselés vallási jellegét politikai aspirációkkal töltötték meg és tálalták a népnek. Az evangéliumokból azonban világos, hogy Jézus az Isten országának a politikai felfogását visszautasította. A próféták sem keverték bele vízióikba a politikai momentumokat.

A Jézus-korabeli zsidóság felfogásában volt egy eszkatologikus vonás is. Ugyanis azt vallották, hogy az Isten uralma a világ végén az emberiség történetének végső korszakában valósul meg. Földrengések, pusztulások, ami a hitetlenség és erkölcstelenség felett való ítélet lesz, kísérik majd. Kozmikus katasztrófák közepette jelenik meg majd másodszor a Messiás. S ez a felfogás már egyezett Jézus előrelátásával is. Az istenítélet elsöpri az istentelenek uralmát. Jézus gondolatában azonban már nem földi birodalom szerepel, hanem az örök, egyetemes és végtelen istenvilág. Időpontja ismeretlen.

Újkori Jézus-kutatók szeretik bölcseleti elgondolásokkal Jézus istenországát és eljöttét magyarázgatni. Pedig a kérdés megoldását, mit várt a nép, és mit hirdetett meg Jézus az Isten országáról, csak történeti tények magyarázhatják meg. Jézus az Isten országát, az erény és béke és a Szentlélek uralmát, elég közelinek hirdette meg. Mindaz, aki befogadja az evangéliumot, abban már ott van az Isten országa. Az Isten országa a lélek birodalma. Az utolsó ítélet annak csak nyilvános kinyilatkoztatása lesz. Éppen ezt azonban az újkori Jézus-kutatók teljesen félreértik. Schweitzer a zsidóság eszkatológikus istenországára utal, s ezt Jézus istenországa csődjének tartja. Azt még megérti, hogy Jézus valóban az Isten országát hirdette, s annak eljövetelét küszöbön állónak hitte. Tanítása, csodái ennek az előkészítését célozták. Végső konklúziói a megtérésre figyelmeztettek, mint a hegyi beszéd is. Schweitzer azonban Jézus halálában ennek az istenországaképletnek a csődjét látja. Küldetése tragikus véget ért.

Schweitzer véleménye Jézus istenországáról egyéni dolog. Nem történeti tényeken alapszik. A vallásfilozófusok, humanisták baja az, hogy valami belső ihletből beszélnek, és mellőzik a szemtanúk tudósításait, bizonyságait. Egy másik Jézuskutató, Charles Dodd azt állítja, hogy Jézus utalt ugyan az

Isten országa jelen alakulására, de időbeni megjelenéséről mégsem beszélt, hiszen az ő mindig visszatérő tanúságtétele az, hogy az Isten országa már beteljesedett éppen őbenne! Jézus beszél ugyan a próféták jövendöléseinek a beteljesüléséről, de sohasem azonosította magát messiási elképzeléseikkel. Jézus az ember vallási és erkölcsi tudatának legtisztább kifejezője minden jövendöléstől függetlenül.

Jézus egyszer azt kérdezte apostolaitól, hogy kinek tartják őt az emberek? Péter nyíltan megvallotta, hogy Jézus az Isten Fia. A keresztény tanúságtétel mindig Jézus istensége mellett szól. Áriusz alexandriai pap bölcselkedésével szemben a vértanú nemzedék Jézus istensége mellett tanúskodott a niceai zsinaton 325-ben „Jézus volt, mielőtt Ábrahám lett volna." Minthogy az Isten országa tulajdonképpen az Isten uralma, ezért ennek következtében az Isten országa Jézussal időben való megjelenés, de még sincs időhöz és térhez kötve. Nem lehet sem a jelenben, sem a jövőben időzíteni: „Már jelen van, de még eljövendő valóság." Jézus az Isten országa eljövetelét nem valami váratlan és hirtelen támadt jelenségnek hirdette. Jézus tulajdon személyében van jelen az Isten országa.

II.

Jézus földi élete üdvözítői tevékenység. Mi más ez, ha nem az Isten országa, az ő uralma? Legalábbis annak beköszöntője. Íme, mondotta, a vakok látnak, a sánták járnak, a leprások megtisztulnak, a süketek hallanak, a holtak feltámadnak, a szegényeknek hirdetik az üdvösség örömhírét. Igehirdetésekben a lélekváltozást sürgeti. Az ember érzés-, gondolkodásvilágának teljesen ki kell cserélődnie. Másképp a lélek képtelen befogadni az Isten uralmát. Minden önző szándéknak meg kell szűnnie. Csak az őszinte és alázatos szív tud megnyílni az Isten szavára és üdvözítő kegyelmének. Ilyen értelemben mondja, hogy boldogok az éhezők, a szomjúhozók, a sírók, a szegények. Mert ha tiszta a szándékuk, bennük nincs, ami megakadályozná Isten üdvözítő uralmát. A hegyi beszédben kihangsúlyozza, hogy a törvény betű szerint való megtartása még nem tesz megigazulttá, ha a szándék nem tiszta. „Ha nem múlja felül a ti életetek igazsága az írástudókét és a farizeusokét, nem juttok be az Isten országába." Jézus megköveteli, hogy úgy éljünk, mint ahogyan ő él, mert csak az általa bemutatott életben van jelen az Isten országa. Jézus a teremtő és üdvözítő Isten jogával követeli, hogy példáját kö-

vessük. Mindenáron! „Aki tanítványom akar lenni, az tagadja meg magát, vegye fel keresztjét, és kövessen engem. Mert aki meg akarja menteni életét, elveszti azt, de aki értem elveszti életét, megmenti azt." Nincs kompromisszum az Isten országában. Már a földi életben döntő jelentősége van állásfoglalásunknak. S állásfoglalásunktól függ majd sorsunk az utolsó ítéletkor. „Mindaz, aki megvall engem az emberek előtt, azt én is megvallom az Atyám előtt a mennyben. De aki megtagad engem az emberek előtt, azt én is megtagadom az Atyám előtt."

Íme, az Isten országa már jelen van Jézus tetteiben, szavában. De azon is túl! Jézus tulajdon személyében van jelen az Isten országa. Boldog az, aki Jézusban el tudja fogadni Isten üdvözítő uralmát.

Jézussal és Jézusban tehát az Isten országa már jelen van. Viszont igaz az is, hogy az Isten országa hatalmában és dicsőségében, teljes kozmikus megnyilvánulásában még nem jött el. A végleges beteljesedést az utolsó ítéletkor maga Jézus megerősíti: „Az Ember Fia eljön Atyja dicsőségében, hogy kinek-kinek megadja, amit tetteiért érdemel."

Jézusban kétféle módon nyilvánul meg az Isten országa, már most mint Isten üdvözítő uralma, a meghatározhatatlan jövőben pedig mint a végső istenítélet és üdvösség nyilvánvaló kozmikus megnyilvánulása.

Mi ennek a kettős megnyilvánulásnak teológiai értelme? Van-e jelentősége az újszövetségi istenkép megértése szempontjából, és mi az? A kérdés végül is arra irányul, hogy az isteni üdvösség megvalósulásának nem az-e a valódi értelme és teljes megokolása, hogy Jézusban nemcsak üdvözítő erejével, hanem személyesen is megnyilatkozik az Isten.

A keresztény hagyomány és az egyház hite, Jézus tanítványainak a bizonyságtétele nyomán Jézus valóban az Isten Fia. Személye és első természete isteni, maga az istenség. Jézus nemcsak az Isten ígérete és ígéretének beteljesedése, amint azt a próféták megjövendölték, hanem magának az Istennek a megjelenése az emberek között. Ennek rövid történeti folyamata van. A beteljesedés maga már felülmúl minden emberi képzeletet. Kezdődik az ígéret megtestesülésével. A megtestesülés az Istennek mint Atyának a közvetlen teremtői aktusa. „Fogantaték Szentlélektől. Születék Szűz Máriától..." A teremtői aktus valóságos egy valóságos Szűz életében. A beteljesülés aztán időben folytatódik a názáreti Jézus életében és működésével. Nyilvános fellépését az ősegyház epifániának

nevezte. Megjelent az Úr! A hatalmas, az örökkévaló! Akkor Jézus harmincéves. Mint tanító és próféta megjelenik a nép előtt. A népért jött. Az egy halhatatlan lélekért. A nép nem jelszó nála. A nép az egyes halhatatlan egyéniségek elvont fogalma. A nép nevében nem jött elkárhoztatni az egyént. Minden lélekhez szól. A bűnös megmentése az első igazi célja! Nem számít, mi volt azelőtt egyéni élete, viszonya az Istenhez, a közösséghez, az államhoz. Nem a bosszúálló Isten nevében jön. Isten igazságos, de nem bosszúálló! Jézus három éven át hirdeti az örömhírt: Az Atya szeret titeket. Íme, általam, velem és bennem szól hozzátok! Mint az Atya felkentje, életemet adom értetek. Nincs senkinek nagyobb szeretete annál, aki életét adja felebarátaiért! Valóban elközelgett hozzátok az Isten országa. Názáretben első szentírás-magyarázatában azt mondja, hogy az idő betelt. Az Isten országa valóban közel van. Igen közel. Térjetek meg! Higgyetek az evangéliumnak! Az evangélium nem tan. Az evangélium maga az isteni élet.

Jézusban maga az Isten a történelmi szereplő. Közeledik a társkereső emberhez, hogy üdvözítse. Az evangélium nem Mohamed bölcselkedése, amit követői a Koránban összefoglalnak. Nem is Buddha vezeklése egy megtévedt életstílus után. Nem belső elmélyülés után való megsemmisülés a nirvánában — az eljövendő „semmi"-ben! Az evangélium az emberré lett Isten Fiának az élete, hogy az ember az Isten Fia emberi áldozatával maga is valóságos Krisztus legyen. Ez nem bölcselkedés műve, hanem a krisztusi élet valóságos kialakulása és élménye az Istent kereső lélek és az Istennek az emberhez való közeledése által. Az ember mindig kereste és keresi a megváltást, az üdvözítést, a megtisztulást, a halhatatlanságot, az örök életet. Íme, Isten megtestesült a názáreti Jézusban. Az istenemberi élet Jézusban nyilvánvalóvá tette a tényt, hogy van út, igazság és élet az ember számára az Istennel való örök élethez. Isten és ember között a názáreti Jézus az az isteni beteljesülés, ami az embernek megadja mindazt, ami szükséges az üdvözüléshez. A kegyelem, a szentségek, maga a Szentlélek, mind isteni jótanács, segítség és vigasztalás, egyszóval maga az isteni élet Jézusnak, az Isten Fiának a műve. Isten az őt kereső emberhez nem közeledhetett volna istenibb és emberibb módon. Jézus páratlan istenemberi élete az istentalálkozásnak és az Istennel való életnek a legemberibb és legigazabb valósága és igaz történeti kinyilatkoztatás. Nélküle az Atyát emberfia sohasem ismerte volna meg.

A nagy feltétel

Az első századból való apostoli levelek állandóan a szenvedésekről írnak, amelyeket a Krisztus-követőknek vállalniok kell. A világ kezdettől fogva valóban üldözte és ma is üldözi a krisztusi hit megvallását. Az Egyház tudatában van, mióta Mestere Péterre és utódaira rábízta az evangélium hirdetését, annak a ténynek, hogy a szenvedést nem lehet elkerülni, és arra állandóan fel kell hívnia a hívek figyelmét.

A szenvedésre való utalás valóságos botránykő sok-sok ember szemében. Az emigrációban valósággal rohamot kapnak egyes magyarjaink, ha olvassák a szenvedésekre utaló prédikációkat! Mintha az Egyház a páholyból dübörögne az „Isten haragjával". Titokban azonban az Egyház főpapjai, papjai és befolyásos világi „fullajtárjai" a farizeusok lelkületével élveznék a gazdagságot és jólétet. Még mindig az Egyház nagy vagyonáról beszélnek. Mintha a muzeális kincsek vagyont jelentenének...

Az igazság ez: Már az első századokban a Krisztus-hivők és a nem keresztények egymással ellentétbe kerültek. Társadalmi véres kirobbanását Péter apostol is már sejtteti az eljövendő századokra. Hiszen maga is többször bíróság elé kerül. Pál apostollal együtt Rómában vértanúhalált hal. A Krisztus-követő nem vehetett részt a nem keresztények bálványáldozatain. A világmindenség Istene nem volt azonosítható az emberi elképzelések szellemeivel és azoknak szobrokban való érzékeltetésével. A római polgár számára elő volt írva a szobrok imádása. „A márványban benne volt az istenség." És nagyon sok istensége volt a birodalomnak. Összeszedték azokat a világ minden tájáról.

A nem keresztények hiúságát sértette az apostolok tanítása s a Krisztus-követőknek a tanítások szerinti élete. Péter apostol írja levelében: „Ti királyi papság vagytok, szent nemzetség..." Tudták a nem keresztények, hogy a Krisztus-követők magukat az Isten kiválasztottjainak tartják. „Ők a kiválasztottak", míg a többiek, a „pogányok" a sötétség fiai. A Krisztus-követő nem vehetett részt a bacchanáliákon. Pál apostol megrója a „fajtalanokat", és elítéli a fiút, aki mostohaanyját elveszi apja halála után feleségül... A pogányok amiatt meg-

gyűlölték a Krisztus-követőket. Tudták ők, hogy a Krisztus-követők erkölcsi élete magasabbrendű. De éppen ezért irigy s vad érzülettel teltek meg Krisztus-követő szomszédaikkal szemben. A gyűlölet átcsapott a mindenféle rágalmak hangoztatásába házról házra, faluról falura, és a rágalmak özöne eljutott a császári palotáig is. A Krisztus-követők az állam és a társadalom ellenségei! Forradalmat szítanak, és a császár ellen vannak. Összejöveteleiken gyermekeket áldoznak „istenük"-nek. A gyűlöletet le kellett vezetni! A császárok, a diktátorok perbe fogták a keresztényeket. Elkezdődött az első keresztények háromszáz évig tartó vértanúságának a kora. S ennek ma sincs vége!...

Modern korunkban dúl a hatalomért való harc. Hiába tagadják, a marxisták és a kommunista pártok is a világuralomért, s nem a népek megbékéléséért s boldogságáért harcolnak. A keresztény világnézet nem tagadhatja meg alapelveit és hitét. A történelem folyamán pápáink, főpapjaink, forradalmi vérű papjaink és híveink harcolhattak véres háborúkban egymás ellen, de azt sohasem hirdették és hirdethették, hogy a hatalomért való harc szentesíti az eszközöket. A hatalomvágy szembeállította a kereszténveket egymás ellen is. Az istentelen hatalmak, pártok — világos — annál vadabb gyűlölettel fordultak, és fordulnak ma is, az Egyház és hívei ellen, akik nem hajlandók az Isten helyett a hatalmat, a pártot és a diktátorokat imádni!...

„Ha van Isten", mondják, akkor ily helyzetekben miért hallgat az Isten? Miért kell éppen annak a legtöbbet szenvednie, aki szolgálja őt?! Hol marad el az az üdvösség és biztonság, amelyet a hit ígér?...

A szenvedés értelmét a világ embere sohasem fogja megérteni. Erre a kérdésre: miért? — a betegágynál, a harcokban, a háborúkban, az ártatlanok gyötrődéseiben nagyon nehéz felelni. A hit nagy kísértésbe kerül. Igen, felsikolt a szenvedő ajkáról a kérdés: Vajon valóban Isten a szeretet? Miképpen engedheti meg az Isten, ha ő a szeretet, hogy az egyik ember, mert a hatalom vak eszköze, megkínozza a bebörtönzött, úgynevezett politikai foglyot?! Vagy az Isten már tényleg halott?

A régi kódexek fóliánsairól olvassuk: A szenvedés a bűn következménye. A szenvedés megtisztítja az embert a bűntől. A szenvedés a hit próbaköve. A szenvedés érdemszerzés a mennyország számára...

A szentek megtapasztalása formulázta meg ezeket az igaz-

ságokat. És ezek valóban igazságok. De nem elégítik ki a szenvedő embert, aki a lényeg után kutat, ami megnyugtatná öntudatát a kétségek között. Az indokolásnak a dolgok mélyéből kell fakadnia... A feleletnek hangulatot, értelmet és érzelmet kielégítőnek kell lennie... Különben soha sincs megnyugvás.

Péter apostol levelében azt mondja: Ne ütközzetek meg azon a tüzes kohón, amelyen próbaképp kell átjutnotok... hanem örvendjetek, ha részt vehettek Krisztus szenvedéseiben, hogy dicsősége kinyilvánulásakor is szívből örvendezhessetek... Ha (valaki) mint keresztény szenved, ne szégyellje, hanem dicsőítse meg Istent ezzel a hitvallással... Ha az igaz is alig menekül meg, hova lesz az istentelen és a bűnös?...

Minekünk azért kell szenvednünk, mert Krisztus követői vagyunk. És Krisztus maga is szenvedett. A tanítványoknak is már a kezdetben ezért kellett szenvedniök. És ők büszkék voltak arra, hogy Krisztusért szenvedhettek. A Krisztus követőknek a világ végezetéig szenvedniök kell. Miként Krisztust is üldözték, ugyanúgy tanítványait is üldözni fogják. Az Ember Fiának és minden ember fiának a szenvedésen keresztül kell átmennie az örök dicsőségbe...

Jézus mindezt maga előre megmondotta. „A tanítvány nem nagyobb a Mesterénél." „Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak." „Gyűlölni fognak titeket az én nevem miatt."

Ezért írja Péter híveihez: „Örvendjetek, ha Krisztus szenvedéseiben részt vehettek..."

Ezt a világ nem érti. Hogyan lehet a szenvedések miatt örülni? Ez őrültség!

A szenvedés a világ számára őrültség és borzalmas tény! A keresztény ember azonban tudja és megérti a szenvedés nagy titkát és értelmét. A szenvedésnek csak a hitben Krisztussal együtt élve van értelme és világra szóló ereje. A hitetlen ember a szenvedésben való örömöt valami beteges lelkület állapotának tekinti. A Krisztusban hivő ember megérti Jézus szavait a nyolc boldogságról: „Boldogok vagytok, ha miattam szidalmaznak és üldöznek titeket, és hazudozva minden rosszat fognak rátok. Örüljetek és ujjongjatok, nagy lesz jutalmatok a mennyben. Hiszen így üldözték a prófétákat is előttetek."

A nyugati ember, akit nem hurcoltak el koncentrációs táborokba, nem szenved Szibéria ólombányáiban, nem küzd éhhalállal, mint a kiszáradt folyók mentén az ázsiai bennszülöttek, nem érti meg és nem is szereti hallgatni, a szenvedések-

ről való beszédeket. Az kizökkenti nyugalmából, és a régi rossz időkre emlékezteti, amelyeket elfelejteni akar...

De most nem csupán a rabszolgák szenvedéseiről van szó!

Arról van szó, hogy mit jelent a szenvedés a nyugati ember számára, akit ma még nem üldöznek a hitéért. De ha kimondottan nem is üldözik a hitéért, de mellőzhetik, mert életstílusa más, mint felebarátaié. Az igaz Krisztus-követő életstílusa más, mint nem keresztény és vallástalan környezetéé. A kiváló, de rendüket elhagyó szerzetes tanárnőket a szabadkőműves vezetés alatt álló iskolák nem veszik fel, mert tudják, hogy krisztusi világnézetüket nem tagadták meg, és nem is tudják oly könnyen megtagadni. Ha egy családban felüti fejét az istentagadás, akkor a gyermekek az öreg nagyszülők rózsafüzér-imádságát megmosolyogják. A riasztó ellentétek napról napra súlyosbodnak. A televízió vallásos tárgyú közvetítést akkor ad, ha az valami újdonságot jelent. Az állandó vallásgyakorlat nem érdekes a mai hírszolgálat számára. Ezért a keresztény tömegek ma a kényelmesebb megoldáshoz folyamodnak. Kezdetben otthon nem imádkoznak már. Aztán a templomba sem mennek el. Majd kezdenek a gyermekek előtt tréfálkozni papokról, vallásos hívekről. Elfelejtik, hogy valamikor egy Apponyi Albert mindennapi szentáldozása mily nagy politikai erő volt!

A politikai játszmák mögött meg is nyilatkoznak ma a világ rosszindulatú szellemei. Fel-felmerül tehát a kérdés újra és újra: Miért nagyobb a gonosznak a hatalma ma, mint valaha is volt? Nem öregek régi siralma ez, hanem a világválság minden tisztességet és erkölcsöt magával sodró áradata s annak dübörgő hangja.

Ebben a súlyos kérdésben Krisztusra vagyunk utalva. Egészen reá! Keresztje alatt állunk. Nem kerülhetjük ki. Viszont igaz, hogy a kereszt alatt csak a tiszta lelkű tanítvány és a Szent Szűz tudott kitartani. De a bűnös embernek sincs más választása. Oda kell mennie a kereszt alá. A Krisztus-követés harc a bűn ellen. S ez a harc áldozatba kerül. Krisztus követése nem más, mint a kereszt hordozása. A bűnbánat és a kereszthordozás ellenhatást vált ki, mind a saját, bűnre hajló természetünkben, mind a világ szelleménél. A szenvedés hozzátartozik a Krisztus-követéshez és az ő megvallásához.

A szenvedést és a keresztet a világ fiai sem kerülhetik el. De az ő sorsuk szánandóbb! A kereszt hordozásában magukra maradnak. Szenvedéseik éjszakáiban a lelki gyötrelmeket a

testi fájdalmak csillapítói nem tudják enyhíteni. De a Krisztuskövető lélek lelki fájdalmai megenyhülnek a Krisztus keresztjének hordozásában. A szenvedés nem öncél! Mint öncél kibírhatatlan volna. Mi nem prédikáljuk a szenvedést önmagáért. Az, aki a mi prédikálásunkat a keresztről kárhoztatja, az hipokritának tart minket. Már pedig mi hiszünk a mi Urunk Jézus Krisztusban és az örök életben. Mi a szenvedésben az utat látjuk, amelyen eljutunk az Istenhez! A mi célunk a szenvedéssel a Krisztus dicsősége. Ha kitartunk, osztozni is fogunk Krisztus dicsőségében. Míly meghatóan magyarázza Jézus ezt az emmauszi úton a két szomorú tanítványnak!

Visszatérünk tehát Péter apostol leveléhez. Az vigasztalás volt a korabeli híveinek. Dönteniök kellett a szenvedésekben és üldöztetésekben. Nekünk is döntenünk kell. A Júdások árulása. A Nérók öngyilkossága!... Krisztussal rám vár az örök dicsőség! Nekünk nincs miért szomorkodnunk, de okunk van az örömre, mert ránk vár az Isten kegyelme. Velünk van! „Isten a minden kegyelem szerzője. Rövid szenvedéstek után Jézus Krisztusban örök dicsőségre hívott meg titeket. Maga készít majd fel. Maga erősít, izmosít és szilárdít meg. Neki legyen dicsőség és hatalom mindörökké. Ámen."

Apostolok vagyunk-e?

A kereszténységnek hajdanában volt egy kora, amikor mindenki apostol volt. Ez éppen Szent Péter és Szent Pál kora volt. A népek apostola egyik levelében mégis ezeket írta nekik: „Vizsgálja meg mindenki saját cselekvését!" Tehát lelkiismeret-vizsgálatra intette őket. Vajon kik voltak ezek az apostolok? Kik voltak ezek a férfiak, lelkületben apostolok, minden különösebb hierarchikus misszió nélkül? Keresztények — a világ minden tájáról, római polgárok, patríciusok —, meghódított ázsiaiak, afrikaiak és rabszolgák. A martirológium, azaz a vértanúk aktái elmondják, hogy szívük tűzforrás volt, ahonnan az istenszeretet szikrái pattogtak, s lelkesülésük adta nekik azt az erőt, mellyel meghódították a világot.

Szent Pál ma ugyancsak lelkiismeret-vizsgálatra intené a keresztény világot. Annál is inkább mert a lelkesülés és buzgóság nem mindenkiben van meg, aki magát kereszténynek mondja. Kevés az apostol közöttünk. Ma különösképpen szükség van a lelkiismeret-vizsgálatra, amikor eszmék forrnak, egy világ bomlik, egy új társadalom van alakulóban, és nincs meg a garancia arra, hogy majd a modern vértanúk nyomán az Isten országa mellett még a földi örömök is megadatnak, kivétel nélkül mindenkinek. Ma csak egy dolog kovácsolhat össze mindenkit, az apostol neve és buzgósága. Csak az apostol lelkesülése lendítheti a modern világot oly fejlődési irányba, melyből a világtörténelem a Gondviselés új világot teremtő akaratát veheti. A modern apostolt semmi sem helyettesítheti. Azt mondják, hogy a fehér faj teljesítette történelmi hivatását, most át kell adnia helyét más fajnak. Jönnek ismét az ázsiaiak, jön a sárga faj. Világok sorsa nem a fajon mint olyanon múlik. De még egy párt sem jelenti az ember boldogságát... Ellenkezőleg, a sors iróniája, mindig pártok után jött a nemzetekre a balsors! A politikai, diplomáciai élet világában a horizont nagyon sötét. Ez a föld a végtelen tornáca lenne, de e tornácból a végtelent sejtető hit mécsese kialudt. Elfújta a modernizmus szele, s az istentelen kommunizmus vihara a forradalom által kiégett puszták homokjával szórja tele. Csak az apostol gyújthatja meg újra ezt a kialudt mécsest! Az apostol, ki szép, egyéniség, ragyogó ideál, igazi individuum! Nem a tömeg!

Sohasem a demagógok hóhérjai, a brutális diktátorok vak eszköze! Mindig a szép egyéniség mutatta meg a világnak, hogy származásunk isteni, és a lélek kultúrája emeli fel az anyagi világot oly eszményi tökéletességre, melyben haza, család, művelődés a boldogság forrásaivá válhatnak. A tömeg a szellemi világ sírhantja, a szép lélek, az apostol felkiáltójel a halhatatlan élet világa felé! Tartson mindenki lelkiismeret-vizsgálatot, hová tartozik? Egy szám a tömegben, avagy lélekember? Apostol-e, kire ma mindenhol szükség van, és aki tudja, hogy mit kell tennie?

Az apostol élete a folytonos küzdelem. Harctere ott húzódik a nagyvárosokban, a tanyákon és a farmokon egyaránt. Harctere a templom nélküli városrészek, a perifériák, Európában kaszárnyaszerű házsorokkal. A Szovjetunió túltett ezen is, amikor rendszeresítette a kényszermunka-táborokat, s visszahozta a régi ókori rabszolgarendszert. Rabszolgák milliói vonulnak az élet országútján, akiknek lelki világából kivész az otthon fogalma. Idegen hajsza kergeti őket, s fülükbe zúgatják az anyagisten új világnézetét. A bamba gondolatnélküliség árnyéka borul lelkükre. Mit tud ez a népség arról, amit mi hiszünk, szeretünk és amiért mi lelkesedünk? Szüleink, testvéreink, barátaink e hit és e szeretet miatt ma odahaza osztályidegenek. A véres kezű diktátorok mosolya jelenik meg a világ sorsát intéző parlamentekben.

Az apostol mindenekelőtt felemeli szemét a szellemi élet egére, honnan az eszmények csillagai ragyognak felé. Sokat meditál, elmélkedik. Nemcsak imádkozik, hanem elmélkedik. Értelmes fejével nem megy el érdektelenül a lét nagy kérdései mellől. Nem közömbös számára a természetfeletti világ: Isten és a másvilág. Tanulással, olvasással, elmélkedéssel élménnyé formálja önmagában a hit és erkölcs igazságait. Kell, hogy ideje legyen a keresztény filozófia és történelem tanulmányozására. Ha ezt meg nem teszi, a modern művelődés nagy kincsesházából csak üres álcákat vesz föl magára minden tartalom nélkül. Nyelve, új ismeretei nem fogják boldogítani, ha a lelkét az igazság a teljes igazság ki nem tölti. A természetfeletti igazság pedig maga az Isten! Enélkül nem segít rajtunk fajérzés, hazaszeretet. Enélkül hányszor beverték már egymás fejét a magyarok; Isten és felebarát-szeretet nélkül a hazaszeretet önzéssé fajul, mely nem kíméli meg a szomszéd házát sem!

Itt az ideje, hogy megszívleljük Szent Ciprián szavait: Igen, nagy tettekre kell magunkat elhatároznunk, s ezek leg-

nagyobbika a keresztény élet! Apostoloknak kell lennünk, kik a hitet vallják, hitüket értelmes tartalommá teszik, templomba járnak, imádkoznak, hitük szerint élnek. Életükből sugárzik az elv ereje, a hit szépsége, az igazi keresztény élet melegsége. Ez minden megújulás titka, ez Magyarország feltámadásának a titka is.

Sohase felejtsük el, hogy mi valamennyien abból a földből vétettünk, amelybe most szüleinket eltemetik... És otthon maradt felebarátaink sorsa attól függ, hogy mi hogyan képviseljük Magyarországot itt a külföldön, és elsősorban a történelmi fejlődés örök nagyhatalma előtt, az Istennél!

Imádkoznunk kell!

Sokszor hirdettük már, hogy imádkoznunk kell.

A ma embere azonban igen sokszor felveti: van-e egyáltalán értelme az imádságnak?

Kétségtelenül, van sok nehézség az imádság körül. A legtöbb esetben sajnáljuk az időt. Bizonytalanná váltunk az imádság hathatós erejének kérdésében. Ezért sajnáljuk az időt rá. Lényegében azonban a probléma sokkal mélyebbre nyúlik vissza. Tulajdonképpen ha sajnáljuk az időt az imádságra, akkor nem is ismerjük az imádság lényegét. Bizodalmunk az imádságban feltételezi a meggyőződésünket. Ha valamiről meggyőződünk, vagyis ha ismerjük az imádság lényegét, akkor találunk majd időt az imádságra. Így van ez az egész élet vonalán mindenben és mindennel. S ha találunk időt, akkor szavaink is lesznek rá. Akkor majd tudjuk azt is, mit kell mondanunk az imádság által annak, akiben hiszünk, akiben bízunk, akit szeretünk. Mindazok, akik megértik egymást, tudják, hogy mit mondanak egymásnak. Ha én valakit felhívok telefonon, beszédem tartalma, stílusa egészen más lesz az iránt, akit ismerek, mint egy idegennel szemben. Sokszor felkér valaki, hogy támogassam ügyét valakinél, akit én nem ismerek. Bizonytalanságomban nem szívesen tárcsázok. Vajon ott lesz-e az illető, és vajon érdemes-e időt szánni arra, hogy felhívjam azt, akit nem ismerek, de akit az illető sem ismer, csak valamit vár tőle: munkát, állást vagy valamiféle segítséget.

Sokan panaszkodtak már nekem, hogy az Isten sohasem hallgatta meg kérésüket, tehát többé nem imádkoznak. Nem használ semmit, céltalan. Az imádság utópia. Nem várhatunk csodákat! Saját magunknak kell segítenünk saját magunkon. Vagyis dolgoznunk kell, fáradoznunk, és akkor majd lesz eredmény is.

Volt idő, amikor szerzetesek a korai középkorban jelszavukká tették a mondást: Ora et labora! Imádkozzál és dolgozzál! És e jelszóval az európai rengetegekből búzát, gabonát, gyümölcsöt termő területeket varázsoltak egy új keresztény kultúra számára. A ma embere nemigen hisz e jelmondatban. Egyedül a munka, a munkateljesítmény, a közös erőfeszítés és

annak eredménye a lényegbevágó és emberi cselekedet, mondják.

A mi Urunk Jézus, aki az ellenség szemében is kétségtelenül a világtörténet páratlan egyénisége, azt mondta tanítványainak, hogy mindig és minden körülmények között kell imádkoznunk. Megtanított arra, hogy miképpen kell imádkoznunk, mit szabad kérnünk a Mennyei Atyától, és mit szabad remélnünk tőle! Ő biztosít arról, hogy a Mennyei Atya meghallgatja kérésünket. Sok jó barát szívesen segít felebarátjának. Annál inkább remélhetjük a mi Mennyei Atyánktól az ő jóindulatát és segítségét.

A kicsinyhitűek, a kétkedők megkérdőjelezik az Úr Jézus ez ígéretét, és kiábrándító tapasztalatokra hivatkoznak. Utóbbival nincs összhangban az Úr ígérete.

Mégis kíséreljük meg a maga valóságában megérteni mindazt, amit az Úr az imádságról mondott. Határozottan tudnunk kell, mi a lényeg az imádságban.

Mi magunk, amikor imádkozunk és kérünk valamit, akkor a dolgot úgy képzeljük el, hogy az Isten azonnal köteles meghallgatni kérésünket és teljesíteni kívánságunkat. Vagyis az imádsággal sikert akarunk elérni. Ha kérésünk nem teljesült, akkor csalódtunk. Nem értjük meg, hogy az Isten miért hallgat? Hiszen véleményünk szerint neki valami jelét meg kellene mutatnia buzgóságunk, megigazultságunk, jámborságunk, hódolatunk elismeréseként.

Elméletben nem gondolkozunk ily primitív módon, de magatartásunk azt árulja el, hogy vakmerően bizakodunk, amikor imádkozunk. Istennel mint egyenlő partnerrel tárgyalunk, s megköveteljük, hogy Isten is úgy kezeljen bennünket. Márpedig ez így nem megy. Isten nem üzlettársunk! Már az hamis felfogás, hogy az imádságban a hasznosság értékelméletét állítjuk fel. Az imádság nem eszköz a célhoz. Az imádság nem ismeretlen dolgok felterjesztése az Istenhez. Az Úr mondta: A ti Mennyei Atyátok tudja, hogy mire van szükségtek. Az imádság által nem lehet az Istent szinte kényszerhelyzet elé állítani. Az imádság lényege mindettől függetlenül egész más valami.

Az imádság az Isten fölségének az elismerése. „Bekenntniss zu Gott", írja egy német szónok. Az imádság tulajdonképpen imádást jelent. Az imádság megvallása annak, hogy Isten létezik, velünk van, és mi teljesen tőle függünk. Az imádság megvallása annak, hogy létünk az Istentől származik, s

mindaz, amink van, az az Istené. Az imádság felfigyelés az Isten szavára, aki mindig szól hozánk. Az imádság az Isten akaratának a keresése és teljesítése. S amikor mindezt elismerjük és megtesszük, akkor terjesztjük az Isten elé kéréseinket. Mesterpéldáját megtaláljuk az Úr imádságában, a Miatyánkban.

Az Úr imádsága szerint elsősorban kérnünk kell, hogy akaratát teljesítsék. Kérnünk kell, hogy Isten országa legyen minden szív és lélek, és a természettel együtt énekelje dicsőségét. Kérnünk kell mindazt, ami a békét az emberek közt szolgálja: a mindennapi kenyeret, az élelmet s mindazon földi javakat, amelyek elhívatottak szolgálni az Isten országának ügyét. Az Isten országa perspektívájában kérhetjük csak a mindennapi kenyeret. S ily perspektívában ezt a kérésünket az Úr meg is hallgatja. Az Úr ezt így fejezte ki: Nemcsak kenyérből él az ember, hanem az Isten igéjéből. A kenyér eszköz a célhoz. Mindaz, aki csak kenyérről, vagyonról, gazdagságról álmodozik, s nem gondol a lelke üdvösségére, nem törődik az Isten országa ügyével, hazárdul játszik az élettel. Szándéka nem találkozik az Istenével.

Ezek után felmerül a kérdés, vajon tényleg az Isten sok kérésünket nem hallgatja meg? Honnan tudjuk, hogy bizonyos esetben az Isten kérésünket nem hallgatta meg? Mi csak arra az egy esetre gondolunk, amikor kérésünk teljesítését követeltük, és az nem talált meghallgatásra. Isten egyszerre látja múltunkat, jelenünket és jövőnket. Kérésünk megtagadása ebben a perspektívában csak látszólagos. Az emberi földi létben, ami csak előtornáca az örökkévalóságnak, a legfontosabb dolog: az örök üdvösség. Az Isten ezt a végső célt tűzte elénk: a halhatatlanságot. Minden imádságunkban az örökké visszatérő gondolat és cél: az Isten országa. Ha valamiféle mulandó és földi dolgot nem adott meg nekünk az Isten, az bizonyosan az Isten országa ügyében történt. Ezért minden imádságunkban is a végső gondolat ez: Uram, legyen meg a te akaratod! Ha bizalommal, hittel szól, és száll az imádság az Isten felé, akkor tulajdonképpen egész életünket már eleve az Isten kezébe tettük le. S akkor tulajdonképpen minden imádságunk meghallgatásra talál. Csak azt nem tudjuk, hogy miért és hogyan, egy-egy kiragadott esetben. Egy-egy ima meghallgatása, vagy látszólagos meg nem hallgatása, végső fokon a mi üdvösségünket szolgálja. Az Isten sohasem hagy minket cserben.

Minden imádság, amelyet az Atyához intézünk, értelmes imádság, és sohasem céltalan! Minden imádsággal közelebb vagyunk az Istenhez, és minden ügyünk a Gondviselő Isten kezébe, a legjobb kézbe kerül.

A nagyobb hatalom

Korunkban nagy a bizonytalanság. A kétely nagyon kikezdte az isteni kinyilatkoztatás hitelességét. De más valamivel az élet nagy titkait mégsem tudjuk megérteni. A kultúra történelmében végighúzódik az emberi bölcsesség gondolata, mint minden titok nyitja. Kétségtelenül a bölcsesség mindig nagy varázsszó. A régiek különös szeretettel emlegették. A bölcsesség, mondták, tudás és műveltség. Az előadás művészetével kell előadni. Az élet titkait, a természetfeletti világot, a kinyilatkoztatást mégsem tudjuk általa kimeríteni. Erejét az adja, aki magát a kinyilatkoztatást megtette: Isten. Tartalma és tárgya nem emberi aforizmák, szellemességek áradata, hanem a megfeszített Megváltó. Ezért régen és ma az beszél hűen az igazságról, aki nem saját maga teológiai gondolkodását, annak eredményeit adja, hanem a kereszt misztériumát, amelyet az Isten tárt fel előttünk. Ha az Egyház és papjai és hívei nem Jézus Krisztust prédikálják, akkor a régiek szintjére süllyednek vissza, akik a Szophiában, az emberi bölcsességben keresték a titkok megfejtését: az üdvösséget.

Emberi bölcsességgel az Isten lényegét nem tudjuk kimeríteni, Istent önmagunk erejéből nem tudjuk „megfogni".

Miként Franz Stark elmondja, egy középkori kódexben, amely a középkor nagy teológusának, Aquinói Szent Tamásnak a műveit tartalmazza, a végén azt írta be másolója: E pontnál halt meg Tamás, az Egyház világossága, a világ dísze, a tudósok gyöngye.

Tamás már halála előtt egy évvel nem írt semmit. Ha kérdezték: miért, mindig azt válaszolta: Én már nem tudok írni. Tamásnak ugyanis látomása volt. S abban többet látott meg, mint élete egész bölcselkedésében és művében. Minden, amit leírtam, üres kalászok halmazának tűnik fel előttem, mondotta.

Puccini, a nagy olasz operák szerzője, utolsó művét, a Turandot-t, nem tudta befejezni. Liu gyönyörű áriájának lekottázása pillanatában meghalt. Életrajzírói nem tudták megfejteni, hogyan fejezte volna be a főhős élete sorsát... Azt csak Puccini tudná megmondani, ha visszatérhetne.

Szent Ágoston írja: Ha te azt gondolod, hogy az a valami,

amit felfogtál a végtelenből, az maga az Isten, akkor nagyon tévedsz. Az ember faragta képek, nem az Isten másai. Isten nem csupán valami emberfeletti lény. Az Isten nem valaki, aki az ember és a végtelen titok között van. Isten nem csupán valami non plus ultra tökéletesség. Isten nem a természet. Istent nem lehet holmi szőrszálhasogató logikával kielemezni.

Az első vatikáni zsinat ezt így formulázta meg: Isten mindenekfelett végtelenül áll, amit csak elgondolni lehet, és rajta kívül van...

Sokan ma úgy beszélnek Istenről, mintha ő naponta velünk ült volna le egy asztalhoz, mintha egy a szomszédok között lett volna, és ma már nincs velünk, mert meghalt. Valóban meghalt az Isten?

Hála Istennek, egyre kevesebben tesznek ily összehasonlításokat az Istenről. Csinálták ezt már a régiek, aztán elhallgattak. Már nem is merték ajkukra venni az Isten nevét, mert tudták, hogy ő minden, csak nem az, aminek elgondoljuk.

S mégis Isten nagyon közel van hozzánk.

Egyszerűen: az Isten maga üzent nekünk. S megjelent nekünk, nem a mi elképzeléseink képeiben, hanem abban az üzenetben, amely az ő lényegéből való. Az Isten üzenete hitelesebb, mint a mi elképzelésünk. Titokzatosnak tűnik fel. De a titok maga, amikor megjelenik, a legilletékesebb az igazságról. Jézus Krisztus keresztülhúzott minden emberi elképzelést. Eljött, felvillant valóságosan létünk minden enigmájában, titokzatosságában. Átitatta magát bűnösségünkkel, minden terheltségünkkel. Magán hordozza bűneink következményeit. Elárulják, megkötözik, keresztre feszítik. A kereszt a nagy szó a világmindenségben. Nem is szó, hanem hallgatag tett! Pál apostol az Isten „őrültségé"-nek nevezi. Ez az Isten szeretetének a tette. Íme, Isten így szerette a világot! A világ tele van titokzatossággal. Sok mindenre nincs más felelet, csak a kérdés: miért? Az ember nem tud úgy szeretni, hogy kimerítse a sok miértnek a lényegét. Nem is kérdezhetjük már, hogy miért, amikor az Isten közli velünk szeretetét. Misztérium marad örökre, hogy a názáreti férfiú Isten, hogy a felfeszített Názáreti feltámadt. Pál mondja: „Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív nem tudja befogadni azt, amit Isten azoknak készít, akik szeretik őt!"

Immáron kétezer éve a kereszt „őrültsége" megy tovább. Pál nem volt nagy szónok. Nem prédikált bölcsességet. Ő a megfeszített Krisztust hirdette. Ó, s kik a követők? A gyen-

gék, a bűnösök, a megvetett szegények. S a nagyok megszégyenülnek. A bölcsek, a gazdagok! Az eredmény nem nagy világesemény. Az eredmény: összeomlás a kereszten! S mégis hallgatni kell a kereszt szavára! A búzaszemnek meg kell semmisülnie, hogy új termést hozzon. A Megfeszítettnek a bizonyságtevői nem az úgynevezett „social worker"-ek, nem a politikusok, nem a tudomány képleteivel bizonyító teológusok. Krisztust kinevették, töviskoronát tettek a fejére. Kigúnyolták, amikor a kereszten felkiáltott: „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engem!" „Illést hívja, hát vajon Illés eljön-e, és megszabadítja-e őt?" Igen, éppen most, amikor a világ gúnyolja az Egyházat: „Szállj le a keresztről!", éppen most dolgozik benne a kereszt ereje. Újra Pál mondja: „Én akkor vagyok erős, amikor bajban vagyok, amikor megkorbácsolnak, amikor éhezem, amikor üldöznek, amikor problémák gyötörnek."

Az igaz Krisztus-követő sokszor lesz még a világ szemében botránykő. A vértanúság kora nem járt le. A világ neveti az édesanyát, aki kilencedik gyermekének ad életet. A világ neveti azt az édesanyát, aki nem megy partikra, nem megy más asszonyok után, nem megy a Broadway-re, hanem otthon játszik gyermekével, olvas vele, s magyaráz neki múltról, hivatásról, jövőről. A világ sajnálja azokat, akik időt, ideget áldoznak közügyért. Bolondok ők a világ szemében. Hát éppen ezek a bolondok tesznek tanúbizonyságot a kereszt igazságáról, az Istenről, a Gondviselésről. És ezért van erejük, bátorságuk. Erejük az Isten ereje.

Lehet-e csodálni tehát, hogy a Nobel-díjas Alekszander Szolzsenyicin így imádkozik: „Mily egyszerű is veled lennem, Istenem! Mily könnyű hinni benned! Amikor kétségek gyötörnek, amikor a bölcs nem lát tovább az éjszakánál, amikor nem tudom, mit hoz a holnap, te, Istenem, eltöltöd szívemet tiszta bizonyossággal afelől, hogy te létezel és vigyázol arra, hogy az igazságosság útját el ne zárják. A világi dicsőség magaslatáról csodálom azt az ösvényt, amelyet éppen a kétségbeesés nyit meg számomra, s azt te készítetted el. Erről az ösvényről vagyok méltó meglátni azt a fényt, amelyet te rásugározol az emberre. Most már én is azt adom vissza a világnak, amit te nyújtasz nekem. Ha kudarcot vallok, akkor majd te másokat fogsz megbízni igazságod hirdetésével."

Valóban a kereszt „ostobasága" nagyobb hatalom a világ bölcsességénél! Nyíljék ki szívünk a kereszt tanítására...

A kommunista ideológia végzete

Világveszedelemnek mondják a kommunizmust. A kommunisták maguk világmegváltó hatalomnak. Valóban lehetett volna világhatalom. Szegények oltalma. Munkások jólétet sugárzó állama. Ma azonban nem más, mint még mindig gyújtó veszedelem.

A kommunizmus szociális forradalomként indult el világhódító útjára. Marx és Engels a Kommunista kiáltványban annak szánták. Marx őszintén segíteni akart a munkások nyomorán. Angliai száműzetésében megdöbbenve látta: a modern monopolkapitalista nagyúr miképpen dolgoztatta éhbérért a kiskorúakat. Szüleik munka nélkül és kétségbeesetten gondolni sem mertek egy szebb jövő társadalmi megújulására.

Marx azonban oly korban jött a világra, amelyben az emberi értelem elfordult az Istentől. Az intellektualizmus túltengett. A bölcselet minden problémában az emberi értelemhez fellebbezett; egy abszolút értelem létezésében nem akart hinni. Kant Emmánuel kiinduló alapnak a tiszta ész kritikáját fogadta el. Eredménye az lett, hogy a dolgok lényegét nem tudta felismerni. „A gyakorlati ész követeli ugyan az Isten létezését, de Istent felismerni mégsem tudjuk" — mondotta Kant. A világ sem olyan, amilyennek látszik. A természettudományban az anyagelvűség uralkodott. Tudósai felállították a század nagy hipotézisét: Minden létezés alapja, az atom, felbonthatatlan. Márpedig az atom lényegében anyag. Tehát az anyag maga örökkévaló. Belőle származik, áramlik a szellemi világ. Isten nem létezik!

Marx szociális forradalma világnézetét erre a materialista bölcseleti alapra építette fel. Tette azt főleg Hegel kidolgozásában. Amikor követői politikai, társadalmi síkon sikereket értek el, és a szerencsétlen első világháború után Lenin Szentpétervár tengerészeivel magához ragadta az államhatalmat, a kommunizmus és a kommunista pártok világnézetüket az istentagadásban jelölték meg.

Ebből a történelmi helyzetből és bölcseleti válságból következett mindaz, ami a kommunizmust determinálta végső célkitűzésében, módszereiben, felfogásában emberről, társadalomról, államról, pártról, munkáról, természetről, születésről,

halálról, evilágról, másvilágról, bűnről, erényről, Istenről... Szerinte természetjog és törvény nem létezik. Minden a hasznosság jegyében zajlik. Törvény az, amit dialógussal annak mond ki a többség. A szellemnek ily ingoványos talajáról indult el a kommunizmus az elnyomott munkásosztály érdekében a világ meghódítására. Idealistái azt hitték, hogy az így rendben is van. Az emberben nincs jóra és rosszra való hajlam. Nincs különbség jó és rossz között. Mindent a létért való harc determinál. Erényt és bűnt. Az, ami ma törvény, holnap már nem kötelez. Nincsenek abszolút értelmű fogalmak. Igazság és béke változó értelmű szavak. Igaza annak van, aki győzött. Bármi eszközzel is. Ezeknek az idealistáknak keserűen kellett megtapasztalniok, hogy mit jelentett mindez azoknál, akikben felülkerekedett a megtagadott s mégis létező bestia az emberben. Vérontás, dinamit, kínzás és csalás, rablás és gyilkosság szentesítést nyert a harcban a végső célért. És mi lett a cél a bestiánál? Rémuralom! Az ember rabszolga lett. Magára a kommunizmusra is rászakadt a sztálini diktátori kegyetlenség, vérontás, a kivégzettek temetői bosszúja. Félelem, rettegés, halál! Az egész világon végigvonult az érzés: a kommunizmus világveszedelem.

Most, amikor évtizedes véres tapasztalat után a modern természettudomány megdöntötte a kommunizmus ideológiai alapjait, és pőrére vetkőztette a sok parvenü követőjének tarthatatlan hazugságait, azt hinné az ember, hogy a kommunizmus megbukott. Moszkva tudósai éppen úgy tisztában vannak az atomfizika újabb felfedezéseivel, mint a nyugatiak. A modern tudomány megdöntötte a régi anyagelvű világnézet alaptételeit. Az anyag nem örök, az atom felbontható. A felbontás művelete mögül oly mérhetetlen energiák törnek elő, amelyek feltétlenül valamiféle szellemi hatalmasságra utalnak. Az a hatalmasság az abszolút örök értelem. Az Isten! Nincs más felelet. Mondhatjuk ezt a tudomány újabb hipotézisének. De ma ez az uralkodó tudományos hipotézis. Egyezik a próféták vízióival s azzal a krisztusi kinyilatkoztatással, amely kihozta az Istenből mindazt, amit az emberi értelem elbír és felfoghat...

Mégis korai a kommunizmus bukásáról beszélni. Azok, akik ma is hatalmukban tartják az állam gépezetét, homályban tartják a tudomány felfedezéseit. Dajkameséket erőltetnek csillagjárók szájába. Ők angyalokat nem láttak a világűrben. (De hát az őket repítő energiákat sem látják, csak ki-

hatásaiban!) A hatalomvágytól hajtva továbbra is alkalmazzák a terrort, működtetik a hazugságot, az erkölcstelenség minden ördögét rászabadítják a rosszra hajló emberi akaratra, melynek gyengeségeit oly ügyesen és fondorlatosan ki tudják használni. A kommunizmus ma az emberi gyengeségre, a jóléttől elpuhult s csak élvezni vágyó természetre összpontosítja minden erejét. Az élet egész vonalán. A politikában, a diplomáciában, az egyetemeken, a fizikai munkások társadalmában. Régen az anyagelvű világnézettel az istentelenség, ma az anyagelvű életszemlélettel és gyakorlattal az erkölcstelenség szakadt rá az emberiségre. Természetesen ma a saját soraiban óvatosabb, s csak ott, ahol a keresztény társadalmat kell bomlasztani, ott kíméletlen a kommunizmus és minden társutasa. A főcél még mindig a világuralom.

Ha azonban figyelemmel kísérjük a modern társadalmi elváltozásokat, miként terjed például a hiperszexualizmus divatban, táncban, s azt még keresztény közületek is tűrik, és miként irányít a pogány egzisztencializmus bölcseletben, teológiában, szociológiában, a törvények és alkotmányok magyarázatában és alkalmazásában, arra a meggyőződésre jutunk, hogy a kommunizmus a mai terrorisztikus államkapitalizmusból belefullad oly politikai, társadalmi, erkölcsi és szellemi anarchiába, amely magával ránthatja a modern kultúrát és civilizációt is a pusztulásba. Így a kommunizmus bukása valóban elkerülhetetlen. A kérdés csak az, hogy valóban egy elpusztult emberi kultúra romjain teljesedik-e be végzete, avagy egy hitében és erkölcsében megújuló új emberiség végez-e majd vele? Az utóbbihoz az új nemzedék nagy elszántságára és új szellemi forradalmára lenne szükség. Az atomtudósok és filozófusok új felfedezéseinek az ismeretével kellene rendelkeznie. Meg kellene éreznie, hogy a szédítően hatalmas energiák mögött roppant nagy szellemi hatalom működik. A világegyetem teremtmény; értelmet annak az abszolút értelem adja. Tudatos összhangot és együttműködést kell ápolni a kettő között. A misztériumokhoz kell közelednünk. A legnagyobb titok maga a lét, az élet! Azok vezetnek rá az örök törvényekre és igazságokra, melyeket nem lehet rábízni a szavazók szájízére és a tömegszenvedélyre. Van tisztesség, van becsület, van szeretet. Mindezek köteleznek. Összhangnak kell uralkodnia szavak és tettek között. Rá kell döbbennünk arra, hogy az egyetlen halhatatlan érték a világ mindenségben az egy ember, s az nem idióták játéka és vak eszköze. Sajnos, egyete-

meink lármája nem ezekre a dolgokra irányítja az új nemzedék figyelmét.

A nagy kérdés tehát még sokáig nyitott marad: Milyen is lesz a modern kor legnagyobb botrányának a végzete és teljes bukása?

Remény a szétszórtságban

A nyugati kultúrvilágban, amelyben kétségtelenül a kereszténység egyedül hozza össze a nemzeteket, egy igen kis csoport réseket próbál ütni az egyházakon belül. A nagy nemzeteknél jelentéktelen a kísérletük, de a kis nemzeteket oly kis csoportokra oszthatják, hogy cselekedetükkel magát a nemzetet is megsemmisíthetik.

A fiatal római ősegyházban is már történtek hasonló kísérletek. Jézus kétségtelenül apostolait minden nemzet fiához küldte. Nem internacionalizmust hirdetett. De nem is kozmopolita eszméket. Jézus az Isten országát hirdette, amelyben minden ember testvér. Minden ember az Isten gyermeke. A nemzeti államok a természeti törvény intézményei, és mindegyik független alkotmánnyal rendelkezhetik. De azt érezniök kell, hogy ők az Isten országának a tagjai. Jézus apostolai hűek maradtak a jézusi koncepcióhoz. Mégis féltékenység, az időleges tradíciókhoz való ragaszkodás és az azoknak másra való ráerőltetése sok zavart hozott és okozott a keresztény közösségekben. Már Rómában a kezdet kezdetén két csoport került egymással szembe. Az egyik csoport, amelyik a zsidókból alakult, úgy gondolta, hogy minden keresztény köteles átvenni a mózesi előírásokat, még az étkezésnél is! Viszont a másik csoport, amely római, görög, szkíta, macedón és más nemzetekből való volt, azt vallotta, hogy az üdvösséghez semmi más nem szükséges, csak a Jézus Krisztusban való hit. S az igaz keresztény csak oly cselekedetekre van kötelezve, amelyek a hit követelményei. Ezt jelentette a reformáció korában híressé vált Szent Pál-i idézet: Egyedül a hit üdvözít (Sola fides justificat).

Mindkét csoport meg volt győződve a maga igazságáról. A tradíció hívei a „gyengék" voltak, a másik csoport a „merész". Az ellentét köztük oly mély volt, hogy az apostolok, de különösen Pál, félt a teljes szakadástól, és veszélyeztetve látta a misszió terjedését, annak lehetőségét. Ezért írta meg levelét a rómaiakhoz.

Vajon a mi megosztódásunkat el tudjuk-e majd kerülni? Nemzeti vallásról álmodoznak, annak korszakalkotó fontosságot tulajdonítanak. Vissza akarják hozni az ötezer év előtti

eszmevilágot minden tradíciójával. Mint a zsidók próbálták azt tenni a maguk tradíciójával a kereszténységen belül! Pál apostol sikeresen elébe vágott a kísérleteknek. Meghirdette az időleges, nem a természeti törvényeken alapuló mózesi törvények érvénytelenségét, és magát Jézus Krisztust állította bele a keresztény élet központjába és kultuszába, aki az Istentől küldött és Istennel egyenlő természetű Megváltó. Jézus nem azért jött, hogy megtartsa a szolgaság lelkét, a szolgaság törvényeit, hanem azért jött, hogy a törvényt tökéletesítse, és afölé a szeretetet proklamálja. Ő nem a régi törvény Megváltója, hanem Felszabadító és Megváltó a bűn szolgaságától. Ezért nekünk, amikor a szétszóródással és a megosztottsággal viaskodunk, Jézus példáját kell követnünk.

Jézus következetesen vezette Izrael népét (amelyhez kétségtelenül hozzátartozott Szamária és Galilea népe is — összekeveredetten a szétszóródás és száműzetések [asszír fogság Kr. e. 743—736 és babiloni fogság 587—538] után), az üdvösség útján. Apostolai aztán folytatták a missziót a világ összes nemzetei között. Jézus missziójára felfigyelt a nép, de aztán a vezető körök féltékenysége fellázította őket Jézus ellen. Jézus, amikor látta, hogy népe ellene fordult, megsiratta városát, és amikor tudta, hogy keresztre feszítik, csendben elvonulhatott volna, és megmenthette volna földi életét. Ha csak egy a próféták közül lett volna, megóvhatta volna apostolait a csalódásoktól, de Jézus nem ezt tette. Mert Jézus a Megváltó volt, és ma is Üdvözítő Megváltója a világnak. Jézus következetes maradt missziójához.

Jézus — ellenségei dacára — következetesen kitartott a szeretet szolgálatában. Gyűlölték, de ő felelősnek érezte magát, mint ember is, adoptált embertestvéreiért. Úgy szolgálta népét, hogy elment a kereszthalálig szolgálatában. Türelemmel elviselte a reá szórt gyalázatokat. Ezzel tudatában volt annak, hogy ő szenvedéseivel és kereszthalálával megnyerte az Atya kiengesztelődését. Tudatában volt annak, hogy népe is az Istenhez tér az üdvösség útján. Ezt a tudatot hordozták magukban az apostolok, és hordozza az Egyház immáron kétezer év óta. Az üdvösség mindenkié! A legmélyebben Pál apostol volt erről meggyőződve. Egy napon majd az egész világ fogja dicsőíteni a szabadító és megváltó Istent!

Pál Rómában megnyerte a csatát. Meg tudta győzni a rómaiakat arról, hogy Krisztusban egyek vagyunk, és csak Krisztussal és példájával oldhatjuk meg problémáinkat. A vi-

szályok megszűntek, és Róma népe Krisztusban és Krisztussal rálépett a vértanúság útjára az örök dicsőségért az Isten országában.

Modern korunkban, amikor nemcsak világiak, hanem felszentelt személyek is vitáznak egymással, és pártokra oszolnak, alázatos lélekkel az Isten, az örök szeretet iránt kell keresnünk a kiengesztelődést. Maguk a viták nem fognak segíteni minket. Sok az érzelmi elem és gőg az indulatokban. Hozhatunk mázsás érveket a magunk igazának bizonyítására, azok sem lesznek gyümölcsözők a béke szolgálatában. Vitákkal, könyvek írásával a helyzetet csak elmérgesíthetjük. S főleg nem szabad emberi féligazságokkal ámítanunk a nagyon is emócionális és a tudományokban tapasztalatlan társadalmat. Magyar társadalmunkban tudnunk kell azt, hogy ma néhány könyv írói a vallásról és egyházról nem adnak hű képet. De még a maguk állását és helyzetét is homályban tartják. Beszélnek arról, hogy ők a római egyház egyetemeinek az előadói, holott azoknak az egyetemeknek pártütő teológusaival szövetkeztek csupán, és csak azért is azok közösségének a tagjainak mondják magukat, amelynek létrehozója az a római egyház, amelyet megtámadnak könyveikben. Vigyáznunk kell nagyon. És türelemmel kell a problémákat kezelnünk. Kiátkozás és felfüggesztés ma nem fog bekövetkezni, de világosan kell látnunk azt, hogy sok a megtévesztőnk és kerítőnk. Mi hiszünk abban, hogy a Lélek, az Isten Lelke egyszer majd összehoz mindnyájunkat egy nagy szent egységben. Addig viseljük el egymás terhét, szolgáljuk egymást szeretettel, és legyünk mindig készen egymásért áldozatot hozni. „Ezt megköveteli tőlünk az üdvösség történetének a logikája és főleg a türelemnek az a magatartása, amelyet Jézus példája és az Írás komolyan megkíván".

Jézus győzelmi üzenete

A modern világban ennek az évezrednek a vége felé az istentelen világnézet győzelmét riadózzák.

Másfelől is szól hozzánk győzelmi riadó. A kísértések hegyéről.

A világ mosolyog.

Mit is tudna nekünk mondani ma, a technika korában Jézus evangéliuma?

Márpedig Jézusnak van mondanivalója ehhez a modern világhoz. Talán éppen most a legsorsdöntőbben!

Amikor Pál apostol a római prokurátornak a feltámadásról beszélt, a prokurátor felkiáltott:

— Insane Paule! (Ó, te esztelen Pál!)

A modern nemzedék is legjobb esetben ily szavakkal mosolyog felénk, amikor a kereszténységről mint diadalmas világnézetről beszélünk.

Nem ismeri. Nem hisz abban, hogy az evangélium Jézus győzelmi üzenete. És Jézus követeit megsajnálja.

Súlyos dolog forog kockán. Jézus győzelmi üzenetébe beledübörög az élvhajhászat, a politika útvesztőjének propagandája — s a csillagok nem ragyogják vissza az Isten mosolyát.

A modern társadalom nem hallja Jézus győzelmi üzenetét. Mintha Jézus ma újra a pusztában böjtölne, és a világ csak azt tudná, hogy ő is ember, és az ördög megkísérti. Győzelméről a világ hírközlő irodái semmit sem közölnek.

Legyünk hangosak, mondják reformereink. Öltsön magára az Egyház új arcot, változtassa meg dogmáit, rendezze kormányzatát pluralisztikus alapon. A belga kardinális, aki majd a philadelphiai kongresszuson beszélni fog, azt követeli, hogy cserélje ki a Vatikán kiöregedett kereteit újakkal, hagyjuk el a reneszánsz kupolás bazilikáját. Menjen a pápa Jeruzsálembe, és onnan hirdesse Jézus győzelmi üzenetét: Az Isten szeret titeket, és elküldte Fiát a szegényekhez. Elküldte a hindu páriákhoz és a brazil dzsungelek primitív népeihez. Krisztus üzenete szóljon a harcról, a vezeklésről. A világ képét az önzés, a gyűlölet, a kapzsiság, az érzékiség fűtötte szadizmus alakítja, torzítja. Meddig várunk még?

A világ fiait nem lehet máról holnapra keresztényekké tenni!

A külső keretek színeváltozása szükséges. Az Egyházat a sivatagba száműzték. A modern társadalom saját önmagában csinált sivatagvilágot. A modern ember lelke üres. Éppen ma kell Jézus győzedelmi üzenetét önmagunkban és a világ előtt megszólaltatnunk!

Hogyan?

Az isteni Gondviselés útjait igen sokszor nem ismerjük és nem is értjük meg. Jeremiás siralmait énekeljük, mint énekeltük Magyarországon az első és a második világháború szenvedései és pusztulásai után. Városainkat a lángok emésztették, a pusztákon sokáig fű nem termett. Meg volt az értelme. A kisírt szemű szenvedő meghallotta végül is a győzelmi üzenetet. Az Isten győzelmének az üzenetét. A pusztában legyőzte az ördögöt.

A modern egyház és a modern keresztény akkor győz, amikor a világ, hiú és üres tudományának kudarcában csalódott, s a modern ember feléje közeledik. Mi Jézussal lejöttünk a kísértések és vezeklések hegyéről, és meg tudjuk győzni a hitetlen embert arról, hogy egyedül Istennél van az igaz győzedelmi üzenet, mely igazságot, szeretetet és reményt jelent ennek a modern és csalódott embernek.

Nagyböjti elmélkedések közben olvastam, és rájöttem arra, hogy Isten győzedelmi üzenete nem más, mint magának a végtelen nagy Istennek hozzánk való fordulása. És amikor Isten közeledik hozzánk, akkor nekünk, a sivatagok nemzedékének, igen nagy öröme lészen. Örömünk lesz a győzelem, miután kudarcot vallottunk: szenvedtünk és vezekeltünk. A csepp vizet akkor értékeljük, miután nagyon megszomjaztunk. Üdvözülést akkor kíván az ember, amikor úgy érzi, hogy lelkét a kárhozat tüze emészti. Modern hitetlenségünk korában és kárhozatunk idején hinni szeretnénk. Hát hinnünk kell abban, hogy nincs másban üdvösségünk, mint a mi Urunk Jézus Krisztusban.

Isten sohasem hagy el minket! Közel van hozzánk. Isten győz! Vele vagyunk mi is erősek.

Módszert kell változtatnunk

A Szovjetunió élethalálharcot hirdet.

A minap Wilhelm Heide naplóját közölte a sajtó. E mérnök vallomása szerint — ő egyébként szovjet fogságból szökött meg — a „béke nagy barátja" német mérnökök szaktudását fölhasználva sikeresen kísérletezik olyan fegyverek gyártásával, amikkel pusztító orkánt, hajókat elsüllyesztő tengeri örvénylést, mindent elpusztító tűzesőt tud előidézni, és nagy távolságból meg tudja ölni az ellenséges repülőgép pilótáját.

A Szovjetunió az egész világ megtámadására készül. Vajon miért? Gazdasági, világuralmi célokért? Az elnyomott népek szabadságáért? Nem! Ha ez lenne a célja, nem készülne az emberiség kiirtására. A Szovjetunió az Isten ellen harcol. Ezért az élethalálharc. S ilyen módon felkészülni csak démoni erővel, démoni hatalommal lehet. Csak az Isten esküdt ellensége képes gyűlöletének pokoli tüzét a világ legjobb emberei és nepei ellen irányítani, azok ellen, akik Istent imádják, és akik térdet-fejet hajtanak a végtelen Fölség előtt. A Szovjetunió valóban irtja az Isten imádóit. Vatikáni jelentések szerint a kommunista országokban eddig 11 000 papot öltek meg.

De itt Nyugaton is nagyon sokan vannak, akik harcolnak Isten ellen. Éppen ezért nagyon a lelkünkbe markolnak Jézus jövendölései Jeruzsálem pusztulásáról, és mintha könnyei ma is peregnének a nyár illatos virágaira, mert Jeruzsálem pusztulásának megismétlődését látja Párizsban, Rómában, Londonban, San Franciscóban.

Tulajdonképpen ezek a nyugati ateisták ültették nyeregbe mind az első, mind a második világháború után a kommunizmus őrültjeit. Az ember nem fejezheti ki eléggé utálatát s borzadását az elvakult, minden tisztességet, szabadságot és nemes érzést eltaposó vörös garázdálkodással szemben. Bár mi nem valljuk a szemet szemért, fogat fogért ószövetségi elvet, de itt lenne már az ideje, hogy az igaz keresztények haragja szétkergesse a sötétség e pokoli pribékjeit.

Nekünk, katolikusoknak feltétlenül taktikát és módszert kell változtatnunk. A sátáni roham és támadás hatalmas méretű, és az élet minden területén jelentkezik. Mindenekelőtt modern világunk elmosódottságával szemben éles vonásokkal

kell feltüntetnünk jellemünket és törésig menő merevséggel magatartásunkat az elveinkért való harcban. Semmire sincs akkora szükségünk, mint merevségre az elvekben, hűséges ragaszkodásra a keresztény igazságokhoz, következetességre a hitben és az erkölcsben, valamint az erény és a kötelesség elveinek megvalósítására. Az ateizmus nevében szintén az elvekhez való hajthatatlan merevség érvényesül és hoz sikereket. S ahol ez érvényesül, ott nem lehet a krízist csak hatalmi kérdésként kezelni, és a támadást csak fizikai erővel megoldani, azaz visszaverni. Mi, a nyugati kultúra emberei csupán az elveinkhez való hűséges ragaszkodásunk egyetemes kinyilvánításával leszünk képesek az ellenséget visszaverni határainkról.

Derűlátók maradunk

Pál apostolnak nincs olyan levele és levelének olyan sora, amely ne vonatkoznék a modern életre és annak problémáira.

A modern élet telve van a legsúlyosabb mindennapi problémákkal, és a modern ember borúlátó. Pál apostol kora is ilyen volt.

Ilyeneket mond a modern ember: Nincs már semmiben sem örömünk. Az árak állandóan emelkednek. A fizetés, a bér nem elég a mindennapi élethez. Éjszaka, amikor a sötétben a kihalt utcákon megyünk, életünk nincs biztonságban. Reggel a kávé nemcsak ezért nem ízlik, mert a profitéhség a legrosszabb kávéfajtát dobja a piacra, hanem azért sem, mert ha az újságot fellapozzuk, semmiféle vigasztaló hírt nem találunk benne. Rablások, gyilkosságok, kis népek háborúinak sorozatos rémségeit közlik a hírügynökségek, állandóan a szexbotrányok, a perverzitások özöne zuhan szomjas lelkünkre. Sehol szépség, tisztaság, jó ízlés, szeretet, megbecsülés, vigasztalás és segítség. Vonatkisiklások, repülőgépek csattanó robaja reszketteti a levegőt. Az anyaföld nyugtalan. Reng a föld. Az anyák háborognak a gyermekáldás miatt. A nő szabadulni akar a nőiességtől.

Válság van az egyházakban. A magyar emigrációban a legijesztőbb a paphiány. Lesz-e utánpótlás a papi hivatásban? A kedvesnővér megszólítás elnémult a magyar ajkakon. Daloló apáca nem menti többé a romlásnak indult családok kisgyermekeit. Századunk társadalma kereszténytelen korba zuhan.

Milyen más fuvalom érinti fáradt arcunkat, amikor Pál apostol leveleit olvassuk a vasárnapok szentleckéiben. Ezt írja például: „Krisztusban már a világteremtés előtt ki lettünk választva. Isten szeretetből predesztinált minket erre. Krisztusban megkegyelmezett nekünk, és szentjei közé számlál minket." Hát kell ennél több? Hát megszomoríthat minket szenvedés, üldözés, nélkülözés? Hiszen mi gazdagabbak vagyunk a milliomosoknál, akik lelkileg éhen haltak, mert magukra maradtak bűneikben.

A keresztény ember mindig derűlátó, mert csak így lehet megváltoztatni a föld színét, és jobbá, örömteljesebbé tenni magunk és felebarátaink életét. Új kor hajnalát várjuk, Isten

kegyelméből azért dolgozunk. A modern kor szereti hangoztatni hitét a realitásokban. Hát legyünk valóban reálisak. Éppen azért, mert ismerjük a modern kor problémáit, és tudjuk azt, hogy orvoslást csak Isten kegyelmében találhatunk, forduljunk bizalommal Istenhez és az ő küldöttéhez, Jézus Krisztushoz. Krisztusban és Krisztussal van erőnk a tehetetlenségben. Imádkozzunk és dolgozzunk tehát Krisztussal és Krisztusban.

Nemcsak a válságok korában, hanem az ígéretek korában élünk. Új rendszerek, pártok, a technika világa sok minden jót ígér. Bár sokan túlnépesedéstől félnek, mégis, a Marson mindenáron élőlényeket akar a tudomány felfedezni és idehozni. Minden amerikai választáson azt ígérik a jelöltek, hogy jobb lesz a világ, mert Amerika most már komolyan akarja venni elhivatottságát az emberiség vezetésében és megsegítésében. Megszünteti az igazságtalanságot és jogtalanságot. Megsegíti az elmaradt népeket. Főleg egészségügyi dolgokban. Az ígéret azonban eddig csak szép szó maradt. Csak a keresztény missziók vittek végbe csodákat. Iskolákat, kórházakat építettek Kongóban, Angolában, és húszmillió színes élvezi ott Amerika gazdagságát, de itt az imádság hiányzik az iskolákból, és a templomokból fogynak a hívek.

Nekünk kereszténynek valóban az ígéretek beteljesítőinek kell lennünk. A legfőbb ígéretünk, amelyet komolyan kell vennünk, és komolyan beteljesítenünk, hogy megteremtjük az Isten országát a földön!

Ez volt Jézus küldetése. Nekünk, ennek a küldetés hirdetőinek kell lennünk a világ végezetéig. Pál apostol ezt így fejezte ki: Krisztus él énbennem, és én Krisztusban. Isten személyesen szól hozzám, nekem hallgatnom kell szavára, és vinni üzenetét a többi testvérekhez. Azzal, amit én kaptam az Istentől, kell megerősítenem testvéreimet, a világot.

A mi istentiszteletünk valóságos istenélmény és szeretetközösség embertársainkkal.

Mindenekfelett életünk hálaéneke!

Az igazi keresztény ember

Létezünk, tehát cselekednünk kell. Létezésünkből következik az erkölcsi rend. A hit és a keresztség által lettünk keresztények. Ha tehát keresztények lettünk, keresztényi módon kell élnünk. Keresztény, légy keresztény, mondotta a pápa április tizennegyedikén a San Pietróban.

Nagyon egyszerűnek látszik e tétel. Összefoglalja létezésünkből folyó erkölcsi elkötelezettségeinket s az egész erkölcsi rendet. Megvalósításuk mégsem könnyű. Ki merné azt mondani, hogy tökéletességre tett szert? Vajon eljutottunk-e már életünkben a keresztény eszmény legmagasabb fokára? Nap nap után kénytelenek vagyunk megvallani, hogy bűnösök vagyunk, és kiáltunk az Isten irgalmáért. Ennek ellenére az elhivatottságunk megköveteli, hogy igaz keresztények legyünk. Nem gúnyolhatjuk ki saját lényünket, keresztény természetünket, amely a sajátunkká lett a keresztség, a húsvét nagy szentsége által. Nem csúfolhatjuk meg saját életünkkel. Az elmúlt nagyszombati gyönyörű szertartás emlékeztet minket arra, hogy Krisztus halála és új életre való feltámadása a keresztség által életünk és létezésünk lényeges fázisa lett. Ráléptünk a keresztény élet útjára, s az megköveteli tőlünk, hogy valóban keresztények legyünk. Ennek kifejezésre kell jutnia már a vágyban. Mi az Isten gyermekei lettünk. Isten a mi Atyánk. Tehát mindig beszélnünk kell vele. Ha igazán szeretünk, s szeretnünk kell az Istent, akkor nem maradhatunk némák az ő jelenlétében. Ugyanakkor Krisztus testvérei vagyunk. Mint testvérei apostolai is. Részt veszünk életében. Mint a krisztusi élet részesei vesszük megvilágosító Szentlelkét. A Szentlélek által szent közösségben vagyunk minden más kereszténnyel. Velük a szent és titokzatos krisztusi testet alkotjuk, vagyis az Egyházat. A Krisztus titokzatos testében való tagság nem valami múló állapot s jelenség. A mi relációnk Istenhez, Krisztushoz, az Egyházhoz a keresztség által lényegbevágó. Maga a keresztség örökre megindította azt a folyamatot, amely az örök célbajutásig alakítja lényünket. Istennek tetsző, s mint ilyen, a mi nagy szerencsénk és sorsdöntő örök üdvösségünk céljából. Mi nemcsak megvallunk valamiféle vallást, hanem mi átéljük az Istennel való örök

relációnkat. A mi kereszténységünk maga az élet. Jelszava tett: Úgy haladjunk át a mulandó dolgokon, hogy el ne veszítsük az örökkévalókat. Kereszténységünkkel mi újjászületett emberek vagyunk. Kereszténységünk nem szemfedő egy dekadens kor élő halottja felett. Kereszténységünk maga a krisztusi élet a feltámadt Krisztussal való eleven kihatásaival a világra. Kereszténységünk az emberi élet szentesítése.

Ezt a tételt, ha csak elmélet volna (Keresztény, légy keresztény!) könnyűnek egyáltalán nem találnánk. Ellenkezőleg, szinte képtelennek.

Igen nehéz és majdnem lehetetlen önmagában, mert a kor, melyben élünk, azzá teszi. Valóban felmerül a kérdés: Lehetünk-e mi igaz keresztények?

De mi már tudjuk a feleletet. Kétezer év óta halljuk az Evangéliumokból az Isten üzenetét. Halljuk az Egyház nevében a pápa ajkáról kétezer év után is. Halljuk az istentagadás korában, szörnyű üldözések keserű megtapasztalásával. S mi hiszünk az isteni tekintélyben. Krisztus ajkáról szólt az üzenet: Íme, én veletek vagyok a világ végezetéig. Éppen a mai súlyos problémákkal küzdő világban meggyőződéssel valljuk és tudjuk, hogy lehetséges igaz kereszténynek lenni: annál is többnek: hitvalló vértanúnak! S ha valóban igaz keresztények vagyunk, akkor kereszténységünk az Isten édes igájának tűnik majd nekünk.

Miképpen s hogyan? Életünkben két hatalmas erő áll rendelkezésünkre, amely hozzásegít a krisztusi élet kialakításához és átéléséhez. Az első nagyhatalom a kegyelem. Ez már magából keresztény állapotunkból árad. Jézus mondotta: Az én igám könnyű, az én terhem édes. De mi a kegyelem? Ó, hányszor hallottuk már életünkben! Az iskolában, odahaza a szülőktől, akik még hajdanában tanulták a hitigazságokat. Valamikor világi emberek is kész teológusok voltak. Nagyapáink latinul tanulták és ismerték a keresztény ősatyák műveit. A kegyelem: az Isten megszentelő és segítő jelenléte az ember lelkében. A kegyelem az Isten természetfeletti szeretete mibennünk. A kegyelem az emberi életnek kezdeti közös egyesülése az Isten életével. Mily klasszikusan fejezi ki ezt az Egyház nagy doktora, Szent Tamás. Benső világunkban tehát ott van a lelki, szellemi és erkölcsi erők forrása, melyből mindig meríthetünk. Annyit és akkor, amikor és amennyire mindig szükségünk van ahhoz, hogy igaz keresztényi életet élhessünk. Erre a körülményre nagyobb figyelmet kellene szentelnünk. Ez személye-

sen érint minket. Hatásosan kellene a kegyelem forrását megnyitnunk.

A másik nagyhatalom és erő a mi akaratunk. Igen, mi szabad akarattal rendelkezünk. A bűn létezése is abból magyarázható. Igaz, önerőnkből nem tudnánk a bűntől szabadulni. Ezért kellett a természetfeletti megváltásnak megtörténnie. De a megváltás nem predestinációszerű. Éppen azért, mert van szabad akaratunk. Akarattal kell tehát közreműködni a megváltásban. Ezért mondja Szent Tamás: Az, aki téged nélküled teremtett, nem fog üdvözíteni a te közreműködésed nélkül. A mi egész keresztény ekonómiánk, amelyben a mi vallási és erkölcsi életünk kibontakozik, nagy jelentőséget tulajdonít az akaratnak. Vagyis fellebbez a mi szabadságunkhoz, amelyet Isten felé kell irányítanunk. A mi törvényünk, amely nem más, mint a mi keresztény lelkiismeretünk sugalmazója, a szeretet. Krisztus a szeretetet jelölte ki minden erkölcsi törvény alapjává. Az Isten szeretetét és a felebarát szeretetét. Utóbbinak legalább olyannak kell lennie, mint önmagunk szeretetének. A szeretet nagy törvény, lehetséges és fölséges. A legkönnyebb. Az, aki szeret, minden nagy tettre képes. Az, aki szeret, az könnyen vállalja a vértanú sorsot is. Az anya, ki szereti gyermekét, szívesen lemond a társadalmi élvezetekről, táncról, bálról. Csak gyermekét megvédhesse, megóvhassa betegségtől, erkölcsi haláltól. A szeretetnek nagy az útja, és elvezet a leggyönyörűbb utakon is a vértanúi hősi élet legmagasabb régióiba. A kereszt volt mindig a szeretet legcsodálatosabb jele.

Nem jelent anakronisztikus magatartást a mai korban a keresztény élet sürgetése és gyakorlása. A keresztény élet principiumai, a kegyelem, az emberi szív nem idejüket múlt alapelvek és tények. Éljünk bár az Északi-sarkon, vagy Brazília dzsungeljeiben, legyünk bár szegények és száműzöttek, dolgozzunk bármilyen körülmények között is, a keresztény élet principiumai minden idő emberének szólnak. A világ tévedései és kudarcai megerősítenek minket e meggyőződésünkben, és mint igaz keresztények, mindig boldogok leszünk. Mindig büszkék leszünk keresztény elhivatottságunkra.

Semmi sem döntheti meg bennünk igaz hitünket és szeretetünket. Istenben való hitünk csak megerősödik a világ veszedelmei és üldözései közepette. A mi kereszténységünk nem kétszerkettő-féle belátás. A mi kereszténységünk konstrukció, mely hitet kíván. Hitet és teljes odaadást. E hit és odaadás

által jutunk el a megnyugváshoz. E megnyugvással találjuk meg helyünket és méltóságunkat e világban. Az isteni méltósággal találjuk meg békénket. Az, aki ezt megtapasztalja és átéli, az nem kételkedik többé. Isten szívünkben él. Éljünk hát belőle! Az isteni jelenlét öntudatában újjászületünk és szívből örvendünk...

A keresztény ember méltósága

Még a püspökök római szinódusa előtt szólott a pápa a keresztény ember méltóságáról ebben a modern pogány világban.

Mielőtt a tárgyra magára rátért volna, felvetette a kérdést: Vajon az Egyháznak mire van szüksége ma? Időszerű kérdés egy olyan társadalomban, mely ignorálja az Isten népének az elhivatottságát. Időszerű, mert éppen most kell az Egyháznak közvetítenie a megváltás üzenetét e modern világ felé.

Maga a modern társadalom tudatosan, erőszakkal ránehezedik az Egyházra a modern világ szellemével, a természetfelettinek brutális tagadásával, amoralitásával olyan fokban, amilyennel azelőtt sohasem tette. Sokan magában az Egyházban is ugyanazzal kísérleteznek. Pedig az Egyház tudatában van hivatásának, hogy a világot megszentelje. Tudja, érzi misszionáriusi elkötelezettségét. Ő a szegény zarándok a világ országútján, hogy elérje magasabb természetfeletti céljait az Isten országában. De a világ azt kiáltja feléje: Hasonulj hozzám! Alakítsd gondolataidat a világ s tudományának fejlődése szerint. Szent köntösödet vedd le, és légy végre emberibb s e világra való.

Vajon ebben a komoly helyzetben mit kell az Egyháznak tennie? Vajon mire van szüksége a keresztény embernek, hogy megmaradjon igazán kereszténynek? Hiszen hivatása nem változott és nem változhat meg: ő ma is a világ világossága és a föld sója. Szellemi, lelki és erkölcsi világítótorony ő ma is; a mai idők és a jövő századok felé. A Gondviselés örök rendelése, hogy az legyen minden időben, amelyben él. Nem könnyű minderre felelni. Nem is oly egyszerű. Mégis megtaláljuk egy ősi formulában, mely ma is friss, mint az erdők lehelete.

Az Egyház, az Isten népe, a modern világ hivő embere csak ismételje állandóan azokat a szavakat, amelyeket először Nagy Szent Leó pápa mondott Attila korában: Agnosce, o Christiane, dignitatem tuam! Ismerd fel, ó, keresztény, a te méltóságodat!

Igen, nekünk mint kereszténynek tudnunk kell, hogy az isteni természet részesei lettünk. A keresztség által valóban újjászülettünk, megszabadultunk a sötétség hatalmából, és

Krisztus titokzatos testéhez tartozunk. Ennek tudatát mindennap fel kell élesztenünk magunkban. Mint meleg láng lobogjon mindenhol, ahol élünk, lélegzünk, dolgozunk.

Mi oly sokat hallunk az emberi személy méltóságáról természetes alapon. Emberinek lenni szép és méltóságos dolog. Emberi méltóságunk megóvhat minket az állati színvonaltól, ahová a mai civilizáció süllyeszt.

De az igaz keresztény tudja, hogy csak a természetfeletti színvonal menthet meg a degradációtól, az elcsuszamlástól, s felemelheti az emberi személy természetes méltóságát oly rendkívüli magas szintre, mely égetően szükséges, hogy elkerülhessük a természetes méltóság degradációját, lesüllyedését az állatok színvonalára, és megtarthassuk azt a csodálatos természetfeletti újjászületést, melyet megnyertünk a keresztségben. Ezt a természetfeletti színvonalat Szent János gyönyörű szavakkal fejezi ki: Isten hatalmat adott mindazoknak, akik elfogadták őt, akik hisznek az ő nevében, s nem a vér, nem a test, nem a férfi akaratából születtek, hanem Istentől. Mindazok az Isten fiaivá lettek. Ez az igaz élet ujdonsága. Ez annak az embernek az elkötelezettsége, aki kereszténnyé lett.

A természetes humanizmus nem elég számunkra. Nem elégít ki. Elménk, szociális életünk igényli az Isten igáját és az ő Szentlelkét. A természetes humanizmus nem ismeri el az embernek ezt az igényét és képességét, hogy felemelkedhessék arra a szintre, melyet Isten kinyilatkoztatott és közölt terveiben. Nélkülözi a bölcsességet és erőt, energiát, melyet mi csakis a megváltás rendjében Jézus életén át találhatunk meg.

Nagy az a veszély a mi emberi és keresztény méltóságunk számára, amely ma járványszerű és erőszakos szexuális kirobbanással, eroticizmussal fenyeget. Végzetes tévedéssel felszabadulásnak nevezik minden hagyományos megkötöttségtől. Mintha a vadállatok érzékei tobzódnának a pornográfia, a promiszkuitás és kábítószerek látványos ünnepeltetésében. Intézményeink is veszélyben vannak. S ráadásul mintha a törvény is segítő kezet nyújtana minden támadásnak az illem, az ártatlanok jogaival szemben, és megfosztja a társadalmat a védelem jogától.

A Szentatya figyelmeztet minket: őrizzük meg józanságunkat. Tudnunk kell különbséget tenni jó és gonosz között. Ne altassuk el érzékünket a keresztény, civilizált felelősség és szabadság iránt. Ne kerekedjék felül mibennünk valami kisebbségi érzés, ha a tisztességet kell védenünk a sajtóban, elő-

adásokban, a társadalmi életben. A rossznak és erkölcstelenségnek a valódi értékét ne keressük saját megtapasztalásunk árán. Tisztaság és önuralom nem tudatlanság és gyöngeség. Ne képzeljük azt, hogy a szeretet és boldogság eltávozik szívünkből, ha azt az évezredes kereszténység járható útján keressük és kimüveljük.

Tanuljuk meg együttesen felismerni az idők jelét, az igazságnak tiszta és követelő megvilágításában és a keresztény állhatatosságban. A világról legyen távlatos és bizakodó meglátásunk és képünk. Mindenhol és mindenben a jót kell keresnünk. Értékeljük sikereit, csodálatos eredményeit. Világos, hogy vannak tévedései, balsikerei is. Épp a mi feladatunk és hivatásunk, hogy azokra rávilágítsunk és kijavítsuk. De ezt a krisztusi missziót csak szeretettel, megértéssel, áldozattal valósíthatjuk meg. Lehetséges, ha mindenben követjük a mi megfeszített Megváltónkat, aki oly hősi példát adott nekünk. Áldozzuk fel minden energiánkat az Egyháznak. A népek és nemzetek rajta keresztül vonulnak a halhatatlan élet felé.

Mindezt mi magyarok tegyük olyképpen, hogy megmentsük magyarságunkat is szellemi, vallási, erkölcsi intézményeink keretein belül.

Az Egyház és jövője

Nemcsak a nyári statisztika mutatja, hanem általános megfigyelés alapján mondhatjuk: egyre kevesebb ember jár ma templomba. Magam megkérdeztem fiatal fiúkat és leányokat, járnak-e szentmisére? Azt felelték, hogy nem járnak. Szüleik minden vasárnap mennek szentmisére, és áldoznak. Tehát a mai kórjelenséget sem lehet mindenképpen a szülők számlájára írni. A kor hangulatára jellemző sok embernek a megjegyzése: mi hiszünk Istenben, de a templom nem érdekel. A mise nem szórakozás. Nem „fun". Nem érdekel...

Vannak, kétségkívül, vidékek és városok, ahol nem venni észre a vallásgyakorlás csökkenését. Ott azokon a helyeken még erős a hagyomány, s a vasfüggönyön túl éppen az ifjúság újra érdeklődéssel fordul a vallási élet felé. De az általános szimptóma mégis az, hogy hovahamar Amerika városaiban és Nyugat-Európában több az idős ember a templomban, mint az ifjúsághoz tartozó. A folyók mentén, a tengerpartokon viszont tízezres számban emelkedik a meztelenül fürdőzők tömege...

Vajon — kérdezik ma sokan — helyes volt-e a vatikáni zsinat részéről, hogy oly sok engedményt adott éppen a miselátogatás kérdésében. A kötelező misehallgatás fennáll még, de a tömegekben már nem veszik komolyan e parancsot. A szombati misehallgatás a vasárnapi helyett nem javított a helyzeten. Vajon az egyetemes jellegű latin mise nem volt-e jobb? Már csak azért is, mert a modern világ nagy, vásári zajában a modern ember számára a misztikusan megjelenített Isten-imádás egyúttal jó alkalom volt a csendes egyéni elmélyülésre is. A lélek természeténél fogva áhítozik erre. Kinn az életben valóban sok már az idegtépő zaj és zűrzavar. A gitáros hangos misék a sok beszéddel nem csillapítják a feszült idegállapotot. Az ideges modern ember tehát menekül az erdőkbe, a csendes helyekre. Érdekesebbnek találja a hindu elmélyülést, mint a nagy zajjal bemutatott miséket. A modern szakállas papnak a hadonázó gesztusokkal kísért, sokszor politikai ízű beszédeit nem bírja elviselni.

Modern teológusaink nem ezekben a szimptómákban látják a vallásos élet csökkenését, a hívek elmaradását a templomokból. Nekik a statisztika nem sokat mond. A tradíció

következtében való templomba járás s aztán az új liturgia miatt való elmaradás a lényegen nem változtat. Azok, akik elmaradnak, csak szokás-keresztények voltak. Most a változás jó ürügy arra, hogy végleg elszakadjanak az Egyháztól. Hitük nem volt mély és igaz. Sok templomba járó igazában hipokrita keresztény volt. Ha megfigyeljük egy modern egyházközség életét, akkor észre kell vennünk, hogy ma egy plébánián több az aktív világi hivő, mint volt azelőtt, s azok főleg az ifjabb nemzedék sorából kerülnek ki. Az igaz, hogy a Jézus Szíve-ájtatosságok nem vonzanak többé. De a vasárnapi miséken ma több az áldozó, mint volt a háború előtt. Ne is beszéljünk a liberális korszak intelligenciájáról, amely istentagadó volt. Húsvét táján például Budapesten Prohászka előtt fehér holló volt az áldozó férfi. Soha azelőtt nem történt meg az, ami ma egészen természetes, hogy anyák maguk köré gyűjtik a szomszédok gyermekeit, és első áldozásra előkészítik őket. Ez nem is szórványos jelenség és apostolkodás a vasfüggönyön túl.

Mégis kongatjuk a vészharangot. A kritika a két ellentétes oldalról nem is annyira a jelen helyzetet, a mai állapotat érinti, hanem az aggódást az Egyház és a keresztény ember és kultúrája jövőjéért.

Miért?

De miért a kérdés maga, mondja ellenkérdésként a többségében lévő modern pogány világ? Ezt az egzisztencialista modern társadalmat magának a kereszténységnek a sorsa legkevésbé érdekli. Fogalma sincs ma már arról, hogy a római birodalom bukását mi idézte elő, hogy mily szerepe volt s van ma a krisztusi világnézetnek az emberi szellem-kultúra kifejlődésében. Halvány fogalma sincs arról, hogy mi az isteni Gondviselés a világegyetemben és az egyéni ember életében, és hogy a Teremtő szólt a világhoz éppen a kereszténység megalapitóján keresztül. Jézus Krisztus által. Jézus nem gazdasági és társadalmi reformer, nem az önzést figyelembe vévő világboldogító, hanem világmegváltó, aki a halhatatlan lélek örök hivatására figyelmezteti a világot. Jézus azért jött e világra, hogy az örökké létező Isten országát öntudatosítsa, mely itt is jelen van minden ember halhatatlan lelkében. Az Istenhez vezet, akit Atyánknak szabad szólítanunk. De éppen ezért a kereszténységnek, az Egyháznak a feladata, hogy mindezt hirdesse, mint evangéliumot, mint örömhírt a bűnben vergődő és önmagában tévelygő és szenvedő világnak. S most

jutottunk el a problémához... Ma már nemcsak a missziókba nincs kit küldenünk, hanem hovahamar üresek lesznek a plébániáink, mert nem lesznek papjaink, igehirdetőink... A papi utánpótlás csökken, a hivatástudat a modern fehér faj, a keresztény kultúra egykori dicsőségének világában. Próféták azt jósolják, hogy 1980-ban 25 százalékkal kevesebb felszentelt pap lesz a katolikus egyházban, mint van ma. Száradó ág az Egyház a modern világban, mondják a pesszimisták, a sötéten látók. S nem vigasztaló gondolat az, hogy volt már ilyen és hasonló krízis, válság az Egyházban és a kereszténység történetében az évszázadok folyamán.

Hol végződik majd mindez? Vajon az Egyháznak nem a teljes dicsőség házának kellene lennie, ahol az emberiség oltalmat találna minden bajában és megpróbáltatásában? S vajon mit tapasztalunk ehelyett? A világ leglogikusabban megszervezett intézményében, a katolikus egyházban maguk a püspökök szembefordulnak a pápával, és a világ legkulturáltabb országaiban, mint Hollandiában, teológiai tanárok ellentmondanak a püspököknek, nemcsak diszciplináris dolgokban, hanem a hit kérdéseiben is. Úgynevezett papi szövetségek lázadnak évszázados tradíciók ellen, és mint Amerikában is, kivonulnak az utcára, s részt vesznek politikai, zajos szociális tüntetésekben.

Világos, hogy mindez XII. Pius, a nagy diplomata pápa után, akinek pápasága idején az Egyház nemcsak dogmatikus, hanem liturgiai kérdésekben egységes volt s megdönthetetlenül sziklaszilárdan állt a modern világ forgatagában, nekünk szokatlanul furcsának, sőt: veszedelmesnek tűnik fel. Pedig csak a történelmet kellene tanulmányozni, s akkor látnánk, hogy a disputa, a forradalmi átalakulás nem ritkaság az Egyház életében. Szent Pál bizonyos kérdésekben ellentmondott Szent Péternek, és Pál győzött. S az Egyház nem futott zátonyra, nem szenvedett hajótörést. A papi nőtlenség nagy probléma volt a középkorban. S ne gondoljuk, hogy amíg az Egyház eljutott a krisztusi eszmény megvalósításáig a papi életben, minden csupán jámbor viták után teljesedett ki. A missziók életében a térítési módszert illetően Ázsiában a dominikánusok és a jezsuiták késhegyig menő harcot vívtak egymás ellen. S az Egyház nem szenvedett hajótörést. A keresztény világ élete nem a nyugalom állapotának a jellegét viseli magán. Az Isten országa polgárainak a szabadsága a véleménynyilvánítás szabadsága is! A magas méltóság az Egyház-

ban sem jelenti mindig a tévedhetetlenséget. A pápa tévedhetetlensége az egész evangélium tévedhetetlensége, s az maga Jézus Krisztus!

Sokan mondják kongresszusok, gyűlések programjában: az Egyház ma létének legnagyobb krízisét éli. S a kérdés ez: vajon átvészeli-e ezt a nagy krízist?

Sok dologban nem látunk előre. De hogy maga az Egyház lenne létveszélyben, túlzásnak minősítjük. A kifejlődés, melyben átalakulások mennek végbe, nem is nyújthat biztos prognózist. Bizonyos, hogy ha csak emberi mértékkel vizsgáljuk az Egyház jelenét, csak e mértékkel latolgatjuk a jövőt, sötéten látunk. De az Egyház dolgaiban természetfeletti perspektívában kell gondolkozni és jóslásokba bocsátkozni. Krisztus megígérte, hogy sohasem hagyja magára az Egyházat. Sem külső támadás, sem belső bomlasztás, infiltráció, sem semmiféle üldözés, káromlás, politikai intrika nem árthat végzetesen az Egyháznak. Mindezeket legyőzi. Az Egyház önmagát sohasem fogja megsemmisíteni. Ezért a végső ítéletet az Egyház felett sohasem fogják kimondani a pesszimisták. Az utolsó szó az Istené...

Lehetséges változások az Egyházban

Emlékszem: hitszónokok a húszas években kárhoztatták a nőknél a rövid haj viselését. A múlt században Egerben, Esztergomban és Veszprémben nem engedte a káptalan és a birtokos osztály a vasútvonalat kiépíteni. A falvakban a földművesek tiltakoztak a villanyszolgáltatás ellen. Az ördög műve az, mondották. Ma mindenki örvend a technika csodás műveinek. Senkinek sem jut eszébe az egészségügyi berendezéseket luxusnak minősíteni. Valamikor azonban Párizsban az érsek istenkáromlásnak minősítette a gázlámpák utcai bevezetését, mondván, hogy Isten éji világosságul a holdat és a csillagokat teremtette.

Túlhaladott álláspont az Egyházban bizonyos régi tradíciókhoz ragaszkodni, és siratni oly dolgokat, amelyeket a ma nemzedéke már nem ért meg. Például a latin nyelvet a liturgiában. Különben a latin nyelv ma is az Egyház hivatalos nyelve. Az Isten igazsága változatlan. De nem minden igazság, amit korábbi nemzedékek igazságnak tartottak. Isten törvénye és akarata örök, és köti minden kor gyermekét. De nem minden törvény és akarat hordta magán az isteni hitelesség pecsétjét. Éppen azért azok nem igényelhetik a feltétlen engedelmességet. Az erkölcsi törvények, amelyek a természeti törvényekben gyökereznek, változtathatatlanok. (Magának a természeti törvénynek tagadása már anarchiába vezető álláspont.) De vannak erkölcsbe vágó problémák, amelyek újabb és újabb felfedezések, megvilágítások és körülmények következtében megoldásra várnak. A gyermekáldás Isten ajándéka. Gyermek születése e világra az új ember jövetele e világba. De tisztázatlan az a kérdés, hogy a szülők joga meddig terjed ki, és mily alapon a gyermekáldás korlátozásában? Az abortusz sem nem jogos, sem nem erkölcsös, sem nem egészséges dolog. (A világra jelentkező kis magzat vérontással való eltávolítása valamiképpen a lelkiismeret fellázadását is maga után vonja.) De mielőtt az új ember isteni teremtői művelete beteljesedett volna, kérdés, hogy a modern kémiai eszközök alkalmazásával a fogamzás meghiúsítható-e? Az Egyház még nem mondhatja ki a végső ítéletet, mert az orvosi tudomány kísérletei kimutatják, hogy alkalmazásuk az anya életét és

egészségét veszélyeztethetik. Különben a gyermekek számának a megállapításánál az emberi szabadságnak van szava. Szociális és társadalmi szempontok is számításba jönnek. A bibliai Onan művelete esztétikainak nem mondható. Tény, hogy szétrombolja az ideális testi-lelki szerelmi kapcsolatokat.

Egyszóval ma egy új kor kezdetén nem szabad megrendülnünk a sok elváltozás és megváltozás láttán. A Szentírásnak mindig egy és ugyanazon értelme volt és van ma is. De amikor írták a szent könyveket, az írók koruk fiai voltak, és az olvasók — de még inkább a hallgatók — sem a későbbi korok nyelvén beszéltek. A mi világunk más, mint Mózes világa volt, és mi más nyelven beszélünk, mint beszéltek az Ószövetség prófétái. A szavak értelme elváltozott, és éppen ezért a Szentírás ugyanazon értelmét, az igazságot ma más nyelven kell megszólaltatnunk. A Szentírás nem a természettudományok könyve. Az Evangéliumok nem a mai újságírás riportjait tartalmazzák. De a Szentírás nem regények sorozata. A Szentírásból nem szabad kikövetkeztetni olyan dolgokat, amelyek sohasem lehettek az Isten akarata szerint valók.

Sokan ma nyugtalanok. És ez érthető. Sokan riadoznak lelkükben, amikor új stílusban hallják az Evangéliumot. Mármár botránkoznak, amikor az új katekizmusban nem találják meg azokat a fejezeteket, amelyek a régiben megvoltak, és irányították vallási életüket. Mi történt? — kérdezik. Sok dologról ma nem is illik beszélni! Szónokok nem beszélnek többé a bűnről. A jóvátételről. Meg sem említik az ördög létezését, és elhallgatják a poklot. Hát megváltozott a Credónk? S a „Mi Atyánk, ki a mennyekben vagyon?" A gyóntatószékek üresek... De annál inkább szórják a pénzt a pszichiátereknek a megbomlott agyú és idegzetű modern lények... Nincs többé keresztény bűnbocsánat? Nincs többé krisztusi papság? Vajon kinek van igaza? Az újítóknak-e, vagy azoknak, akik visszautasítanak mindenféle reformot, s minthogy sok templomban már nincsenek meg a régi ájtatosságok, nincs latin nyelvű mise, bojkottálnak minden istentiszteletet. A hosszú hajú ifjú papoknak nem gyónják meg bűneiket, mert kételkednek a titoktartásban, és így tovább.

Nem a változásokban magukban van a nyugtalanság oka. A változások elkerülhetetlenek, miként azt a Szentírás nyelvezete körül megjegyeztük. A társadalmi életben szeretnek ma nemzedékek válságáról beszélni: a nemzedékek közt fennálló szakadékban látják a válságok okát. Ugyanez fennáll az Egy-

házban is. Ezt mondják a felületes szemlélők és a kereszténység lényegét nem ismerők — tartozzanak azok az Egyház avagy a modern pogány világ társadalmához. A világ kezdetétől a világ végezetéig mindig volt és lesz ifjú és idősebb nemzedék. Az igazság sohasem változhatik. De ma a modern világban az emberek között szellemi, lelki szakadék tátong. Ilyen azelőtt sohasem volt a történelemben. „Not a generation gap, but spirit gap exists today!" De az Egyház a történelemben mindig nagy reformokat hajtott végre. Mindaddig, míg az Egyházon belül maradnak a törekvések új utak keresése után, nem mondhatók azok az igazság meghamisításának. Ellenkezőleg, az igazságot akarjuk oly megvilágításba helyezni, hogy a világ elismerje: van igazság, s az az Isten Igéje...

De meg kell szívlelnünk Szent Pál figyelmeztetését: Mindent meg kell vizsgálnunk, mindent meg kell beszélnünk és átelmélkednünk. Ha ez érvényes volt az ő idejében, akkor annál inkább érvényes ez ma a modern világban. A hozzánk még közel álló évszázadok sok külső, de ma már anakronisztikusnak ható cifraságot, díszt, liturgikus szokást raktak a krisztusi tanításokra. Azoktól ma a modern ember nem is látja az igazságot. Ezektől meg kell tisztítani az Evangéliumot.

Fulton Sheen püspök nemrégen egy amerikai fegyházban tartott lelkigyakorlatot. Feltűnt neki egy fiatal, szép külsejű fiatalember rabruhában. A fiatal fegyenc is észrevette, hogy a püspök szeme rajta felejtődött, és a püspök elé térdelt. „Imádkozzék értem!" — suttogta. „Honnan tudja, hogy az imádságnak van ereje?" — kérdezte a püspök. S a fegyenc elmondotta, hogy trappista papnövendék volt. A szigorú szerzetesi életbe behatolt a világ szelleme. A szerzetesek kijártak, nem imádkoztak többé közösen. Nem elmélkedtek. „Hát ezért akartam én kontempláló pap lenni? Így kiáltottam fel egy napon — mondta végül most már alig hallhatóan. Majd folytatta: — Felszaladtam az oltárra, és a szentségházba belekiáltottam: Ezt az életet a világban is megtalálom. S örökre elhagytam a kolostort. Künn a világban elsodródtam a tömegáradattal a könnyelmű élet léhaságába. Egy napon embert öltem. S most itt vagyok a fegyházban; most már megtanulhatok imádkozni és elmélkedni..."

A halál szelleme itt süvít az élet előtt. A mi igazi életünk azonban csak az lehet, amit Kempis Tamás így fejezett ki: Imitatio Christi. Vagyis Krisztus követése. Csak ezáltal lesz életünk a halál után is!

Az Egyház nem fél

A népek, nemzetek különféle nyelveken beszélnek. Az anyanyelv feljogosítaná őket, hogy önállóan éljék állami, társadalmi, kulturális életüket. Modern korunkban mégis a legtöbb kis nemzet a nagyhatalmak gyarmata. Nincs önálló nemzeti, gazdasági, világnézeti életük. A demokrácia elvét éppen e vonatkozásban szégyeníti a modern politika és diplomácia.

Hogyan „fejlődtünk ki" idáig? Oroszország kizsákmányolta a kis népeket. A diszkrimináció valóságos alapelvvé lett. Az osztályharc a legkegyetlenebb diszkrimináció. Mi jogon nyomja el például a kommunista pártkormány a vallásgyakorlatot? Miért ontja a könyvek százezreit a nagyon kétes filozófiai elvekkel alátámasztott ateizmus? S miért nem engedélyezi a szabad vallási irodalom és hitterjesztés kifejlődését és szabad munkáját? A diszkrimináció legdurvább újkori gyakorlatának vagyunk szemtanúi és szenvedői. S ezt nevezik szabad életnek és életformának!

Létezik olyan gonosz szellem, amely belopja embereit, követőit az élet minden intézményébe. Ez a szellem a világot teremtő és fenntartó legfőbb Lénynek halálos ellensége. Ez a szellem ügyesen álcázza magát addig, amíg el nem foglalta csatlósaival a köz-, az állami, társadalmi, szellemi élet fórumait. Az Isten megvallóit és követőit nem bírja elviselni. Ha hatalomra kerül, üldözi és irtja őket. Valamiképpen eszünkbe jut a régi görög világ történelméből Trója tragédiája. Trója kilenc évig védte magát a danaidák támadásai ellen. Kezdetben Hektor hősiesen szervezte és védte Trója népét. Achillesz csapatai nem tudták bevenni Trója erődítményeit. Már pedig Trójának, mint később Kartágónak, a hatalomvágy, a bosszú miatt pusztulnia kellett. Ekkor folyamodtak a danaidák cselhez. Óriási falovat készítettek és gurítottak a vár nagy kapujához. „Ajándékot hozunk — mondották. — Mi most már békét akarunk." A trójaiak megrémültek a nagy ló láttára. A jövő nagy istenét vélték benne fölfedezni. Ma a technika nagy csodáit hasonlíthatnánk hozzá, melyekkel béke helyett a népek kiirtására készülnek. Kevés ember volt Trójában, aki kiolvasta a danaidák titkos gondolatát az óriás falóval. Laokoón, a főpap állandóan harsogta a süket trójaiak fülébe, akik most már

békét akartak mindenáron: „Félek a danaidáktól, még ha ajándékot is hoznak." Szavait elkapta a futó szél. Ugyanúgy Kasszandra zokogva elmondott jóslatát. A trójaiak a falovat beengedték a városba. Nagy vigadalommal, tánccal ünnepelték a békekövetet. Éjszaka az ital és az orgiákban való tobzódás paralizálta a trójaiak ellenálló erejét. Hajnalra, miután éjszaka a sötétben a falóból kiármló katonák kinyitották a kapukat, a danaidák elözönlötték a várost. Kő kövön nem maradt, s hullák tízezrei borították az utcák kövezeteit. A lányokat és gyermekeket elhurcolták rabszolgáknak...

Ez történik ma a kis nemzetek és hovahamar majd a nagyok életében. Az itallal, kábítószerekkel és kicsapongásokkal paralizált nemzedékek hallják és egyre hallják a békeszólamokat. A mindenáron való békét akarják. S az a szellem ígéri az örök békét. Titokban mégis a legvéresebb és a legborzalmasabb népirtásra készül. Egyelőre a „trójai faló még a kapukon kívül van". Még tanítják az Isten nevét, bár a legszabadabb országban, Amerikában, nem szabad imádkozni az iskolákban. A kommunista országokban most több a kenyér, mint volt. De az európai kultúra és civilizáció megsemmisítése továbbra is a titkos szellem végső célja. Talán majd olyanok kerülnek a modern „trójai faló"-ba, akik ma még imádkoznak. És az áldozatok elsősorban majd az eszmék harcosai lesznek, tartozzanak az Isten népéhez avagy a kommunizmus „idealistáihoz". Félek a béke ajándékosztogatóitól, akik atomfegyvereket gyártanak, és a kémiai ipart gyermekek meggyilkolására propagálják; fiatal anyákat vegyszerekkel vérükben megfertőzik és a halálba küldik...

A pesszimisták ily helyzetben látják ma az Egyházat is. A hit, az erkölcs ellenségeinek „trójai falova" a második vatikáni zsinatkor már a kapuk előtt állt. Ma, azt mondják, a faló már benn van az Egyházban. S ezért elmarasztalják a püspököket, a teológusokat, az Evangélium hirdetőit, akik nem beszélnek többé hitről, bűnről, Krisztusról, hanem „social workerekként" földi jólétet követelnek, hirdetnek, ígérnek. Ezért az utcákra is kivonulnak az anarchistákkal. A pápát is megvádolják. Túlságosan bízik az Úr ígéretében: az Egyházat a pokol kapui sem tudják megrontani. Az Egyház ma hasonlít Trója városához. Aktivistái pusztulását készítik elő. A modern haladás bumeráng, mely visszaüt kegyetlenül az Egyházra.

Meghirdettük a lelkiismereti szabadságot. Ma mindenki azt csinálja, ami neki a kényelmére válik. Bevezettük a korai

nemi felvilágosítást a fiatalok körében. Ma minden fiatal lány fogamzást gátló vegyszert használ. Megszerveztük a papi szenátust, a hívek tanácsát, de a hitre való nevelést elhanyagoljuk. Ma a demokrácia jelszavával támadunk minden tekintélyt, nincs sehol fegyelem, mert már nem ismerjük az önfegyelem fogalmát. A hitigazságokat, a dogmákat a modern értelmezések szerint magyarázzuk s végül kiszedünk belőle minden természetfelettit, és szavazattöbbséggel döntjük el, mi az igazság. Vajon lesz-e nemzedék, amely megszívleli Laokoón vészharang-kongatását, és megértjük-e Kasszandra jóslatát?

De az Egyház nem Trója városa. Az igazság nem pusztul el a kultúrakkal és intézményeivel. Az Egyház léte nem egy erődítményhez kapcsolódik. Az Egyház nem megerősített vár. Lakói nem védelemre vannak berendezkedve. A vatikáni zsinat következtében beálló helyzet nem kívülről szerveződik. A bibliai intézet újkori kutatások nyomán való bibliamagyarázata, az ökumenikus mozgalom és a zsinat határozatai nem danaida ajándékok, amelyek az Egyház leigázásához vezetnének.

Bizonyos válság jeleit és tényeit nem tagadjuk. Az Egyházban sokan vannak éppen a püspökök és papok, de még többen a hívek körében, akik érzik felelősségüket és a gondokat vállukon. De tudatában vagyunk annak, hogy minden csak átmeneti. A születés és a halál mindig fájdalommal jár. A túlzások: következményeik alatt lemorzsolódnak. Viharban nemcsak a sárga levelek hullnak, hanem gyümölcsök is...

Az úgynevezett viktoriánus és Ferenc József-i korban megszokta a társadalom a sztatikus állapotot. Ennek vége. Az Egyházban sohasem volt megállás, magába roskadás, stagnáció. Szerettük az Egyházat hasonlítani a biztos kikötőhöz, a sziklához, a dicsőség házához. Az Egyház szilárd alapzaton áll. Sohasem inoghat meg. Így gondoltuk sokáig. Ez nincs így. Az Egyház hajó a tengeren. Néha csend veszi körül. A szférák néma zenéje andalító álomba ringatja. Bizonyos, hogy a vihar is eléri. Csak nem tudjuk, mikor és mily erővel.

Aggodalom és félelem nem fog segíteni. Egy bizonyos: az Evangéliumot a maga eredeti tisztaságában kell megtartani. De nem szabad mindjárt eretnekséget szimatolni, ha sokan dialógust követelnek az Evangéliumok értelmezésében. Nem szabad kétségbe vonni ily esetekben az Egyházhoz való hűséget és szeretetet.

A félelem és aggodalom nem keresztényi erény. Az aggodalom bénító méreg, mely az igaz krisztusi életet megölheti.

Valahányszor az Evangéliumban az Isten iránt való tiszteletről és az istenfélelemről beszélünk, mindig megtaláljuk ugyancsak az Evangéliumban a vigasztaló és bátorító szót. Maga az Úr mondotta: „Ne féljetek, én veletek vagyok..."

A világ küzdőtér. Mindaz, aki csónakjával kievez a tengerre, számol azzal, hogy csónakját a vihar veszélybe hozhatja. Már előre gondoskodik eszközökről, hogy a veszélyt minél hamarább elhárítsa magától. Az, aki mindenáron kényelmet akar, elveszítheti életét.

A régmúlt időket visszahozni nem lehet. A történelem kereke nem áll meg. A jövőt azonban nem tudjuk. Az bizonyos, hogy a modern élet problémákat vet fel, állapotokat és helyzeteket teremt. Talán évtizedekre az emberiség sorsa és az Egyház hajója viharos tengeren fog hányódni. Fel kell készülnünk a nagy harcra, a küzdelemre és az áldozatokra. Véráldozat nélkül nincs bűnbocsánat. Így az emberiség megbékélését és az élet nyugalmát sem szerezzük meg komoly munka és áldozatok nélkül.

Millió, száz és százmillió hivő ember, az örök élet hitével és reményével halad az Egyház hajóján az örök partok felé. Egyszerű imádságos lelkek, gondolkodó tudósok, akik valamiképpen kiemelkednek az időből. Szentek, akik koruk felett állnak, s már itt a földön az örökkévaló életet élik. Vérmérsékletük, érdekkörük nem egyforma. Vannak közöttük kételkedők, szkeptikus lelkek. Csalódottak, akik már remélni sem tudnak. Júdások, akik számára az Evangélium karriert jelent csupán. Jézus „szupersztár" a szemükben. S ha a Mester nem jól játssza szerepét, megfenyegetik, és újabb keresztet mutatnak feléje. Az új kereszteket faragják: politikusok, hadvezérek, diktátorok, az irodalom és művészet kufárai. Államvezetők feleségei, akik, mint Bizánc utolsó császárnéja, az ostromló szultánnak ajánlják fel szerelmüket... Az imádkozó lélek azonban mindezek felett áll! Mesterük nem Freud, nem Nietzsche, sem a modern, eszét vesztett, háborúra készülő mániákus: a „crazy apa". E lélek a végtelen látóhatár felé néz, s tudja: azt Krisztus adja. A Gondviselés nem alszik. S a hivő lélek azt is tudja, hogy az Egyház hajóját biztosan átviszi az örökkévalóság partjai felé...

Közösségi érzésünk

Tudjuk, mit jelent az, hogy szolidárisnak kell lennünk. Össze kell tartanunk. Együtt kell gondolkodnunk, éreznünk, döntenünk és cselekednünk a közös szent érdekért. Mi keresztények a bűnszövetséget kizárjuk a mi szolidáris magatartásunkból.

A szolidaritás főképpen vonatkozik a szenvedőkre, az elnyomottakra, az üldözöttekre. Vonatkozik a bűnösökre is!

A zsidó vezetők az utóbbit szemére vetették az Úrnak. Jézus a legerélyesebben elítélte a látszatjámborságot, törvénytiszteletet: megvetette a külső képmutatást. Ezért ment el a bűnösökhöz, a vámosokhoz, akik tudvalevőleg az adóbeszolgáltatásnál szinte kényszerítve voltak arra is, hogy a kegyetlenül beszedett adót a maguk javára is növeljék. Jézus szóba állt a szamariai asszonnyal Jákob kútjánál, holott tudta, hogy törvénytelen viszonyban élt már öt férfival és most a hatodik férfival. Jézus a kisemmizetteket, a megvetetteket, a valóban bűnösöket is felkereste. Jézus a szegényeknek is meghirdette az evangéliumot. A szegények voltak a bűnös lelkek is, mert nélkülözték a legnagyobb kincset, Isten kegyeltségét.

Jézus azért jött a világra, hogy a bűnös embert is üdvözítse. Meg kellett tehát keresnie öket. Ha azonban őt és tanítványait azok be nem fogadták, azt ajánlotta tanítványainak, hogy azok házát kerüljék el. Jézus arroganciát és sok ellenséges indulatot fedezett fel az ilyen emberek házaiban. Mondta is, hogy nehéz a gazdagoknak bejutniok a mennyek országába. A jobb latornak viszont azt mondta, hogy te még ma velem leszel a Paradicsomban. A házasságtörő nőt sem ítélte el. Mert nem akarta odaadni őt a házasságtörő hipokrita férfiaknak a megkövezésre. Megszabadító műveleteivel az irgalom láttán a nő valóban megtért, és Istennek ajánlotta életét. Az ilyen bűnök sokszor vértanúi szenvedéseket okoznak a meggyalázottaknak, és könnyebben térnek meg, mint a titkolt bűnökben élő, de magukat igaznak tartó képmutatók.

A szolidaritás, a társadalmi egység Jézus és evangéliuma nélkül nem képzelhető el. Megvalósulása azonban éppoly akadályokba ütközik, mint az Jézus korában történt. A mai világ képtelen megtalálni az utat ahhoz, hogy a nemzetek meg-

értsék egymást. Az, ami 1920-ban, majd 1946-ban Párizsban történt, csak következménye volt az európai meghasadt léleknek és szellemnek. Az egyéni bosszú érvényesült nemzetek és népek egymástól való elkülönítéséhez. Felrobbantották a közép-európai gazdasági egységet nacionalista jelszavak alatt. A túlfűtött nacionalizmust csak fedőeszközként használták a nyugatiak bosszúművéhez, és a bolsevista nemzetköziséget a diszkriminációs osztályharc kirobbantásához. A kereszténységnek akarták megadni a halálos döfést. Szétbontották az Osztrák—Magyar Monarchiát, mert az még legalább intézményeiben keresztény volt. Nemzetiségeket idegen nyelvű államokhoz csatoltak. A magyar Felvidéken egymillió magyart csatoltak a Csehszlovák Köztársasághoz, és a Rongyva patakot hajózható folyónak hazudták a béketárgyaláson. Erdély, hárommillió magyarjával, Romániához került. Félmillió magyar az új jugoszláv államban nyögte és szenvedi a szerb szupernacionalizmust, majd a kommunizmust. Potsdamban, a második világháború után már egész Európát két örökös hadszíntérré alakították át, miután Kelet-Németország, Lengyelország, Csehszlovákia, Magyarország, Románia, Bulgária a bolsevizmus gyarmata lett. És feltalálták a valóságos vasfüggönyt. A politikai egység felrúgásával szétbontották és egymás ellenségeivé tették a nemzeteket, a fajokat, a társadalmi osztályokat. S amikor a Nyugaton a diszkrimináció elítélésével gengsztereket szabadítottak fel a társadalmi rend megdöntésére, Afrikában, Kelet-Európában, Indiában és maholnap Dél-Amerikában is kultúrnépeket és egyéneket madáchi falanszterrendszerbe zsúfolnak össze és rabszolgasorsba döntenek. S abban a falanszterrendszerben a legnagyobb törvénysértés a vallásosság, és a legbrutálisabb büntetéssel sújtó bűntény Isten imádása.

Remélhet-e az emberiség ma másban, ami az egységet illeti, mint a kereszténységben, vagyis Krisztusban? Mi ismerjük Krisztust és az ő tanítását. Mi ismerjük kétezeréves történetét és műveit. Bátran hirdetjük a világnak Szent Pállal: Mindenféle diszkrimináció ellenkezik az ember méltóságával és a természeti törvénnyel. Még inkább világosabban kifejezve: ellenkezik az ember származásával és eljövendő örök hivatásával. Egy Atyának a gyermekei vagyunk. Nincs különbség az eszkimók és az afrikai zulukafferek között. Ezt az Isten előtt való egyenlőséget és hivatást egyedül valóban Krisztus hozta meg a világnak, s egyedül ő biztosította intézményeivel.

Ezért őrültség ma a modern korban Krisztus ellen harcolni, s egyáltalán, a vallásos világnézet és vallás ellen. Állítólag erre rájött végrendeletében halála előtt Togliatti is Moszkvában. (Az olasz kommunista párt főtitkára volt.)

A kereszténység teológiája mindezt kétezer éven át kodifikálta. Nem adatott sem a földön, sem az égen más alapokmány az emberiség egysége és üdvössége megvalósítására, mint Krisztus evangéliuma. Pál apostol gyönyörűen kifejti mindezt az efezusi hívekhez írt levelében: Nem mi, hanem az Atya tesz minket testvérekké. Ehhez az Atyához vezet minket Krisztus. Az Isten országában az egyéniségé a döntő szó. Alapokmánya a szeretet. Senki sem taszíthatja ki testvérét az Isten gyermekeinek a közösségéből. Az Atya senkit sem kényszerít semmire. Elég mindenki számára az ő kegyelme. S az, hogy a szabad egyéniség él-e az Atya kegyelmével, afölött egyedül az ember szabad akaratának van döntő szava.

Az osztályharcos szellem

Mintha az emigráció megosztottságának a hátterében osztályharcos szellem húzódnék meg. Osztályokról beszélnek, melyek soha többé vissza nem térnek. És osztályokról, melyeknek örök hivatásuk van. A múltat kárhoztatják, a jövőt a modern osztályharcok által kiformált társadalmi rendszerekhez akarják rögzíteni. Nem tűrik a természetes fejlődést, az evolúciót. Erőszakkal, terrorral és vérrel szeretnék az általuk korszerűnek tartott társadalmi, politikai, sőt: világnézeti rendszereket érvényesíteni, és nem haboznának az újabb kísérleteket hasonlóképpen terrorral meghiúsítani. Az 1956-os szabadságharc idején szemünk előtt lejátszódott nagy történelmi példa mintha elsuhant volna a külföldi magyar társadalom felett. Személyeket és mozgalmakat a vádlottak padjára ültetnek, csak azért, mert ragaszkodnak a ma már történelmi, de a kereszténység szempontjából közömbös politikai és gazdasági rendszerekhez. Viszont az is igaz, hogy mások pedig kárhoztatják azokat, akik el vannak telve az újítás és változtatás vágyával; egyszerűen kommunistáknak nevezik őket. És mindezt teszik azzal az abszurd követelménnyel, hogy az Egyház köteles az általuk helyesnek ítélt társadalmi és politikai koncepciókra és eredményekre ráütni az isteni tekintély pecsétjét. Mintha a szociális gondolat megvalósulása és így az ember boldogulása nem azon múlna, hogy miképpen értjük meg a mindenkori társadalmi, gazdasági viszonyokat, törvényeit (továbbá, hogy miképpen hozzuk öntudatra a társadalomnak a közjót, a közéletnek legszorosabb összefüggéseit, és miképpen visszük át annak ismeretét az életbe), hanem a már egyszer terrorral kikényszerített politikai és társadalmi rendszer megmaradásán.

Ez az osztályharcos szellem a marxista táborban lehet dogmatikai követelmény, de a keresztény társadalomban teljesen érthetetlen, és nem igazolható. A kereszténység alapelve társadalomról, emberről teljesen kizárja az osztályharcot. De szükségességét rémséges eredményei is cáfolják. Az osztályharc sohasem szüntette meg, és nem is fogja megszüntetni, a szociális bajokat, a szociális fejlődést pedig egyenesen megakasztotta.

A kereszténység nem ismer osztályokat. Jog szerint, elhelyezkedés és műveltség szerint beszélhetünk ugyan osztályokról, de tulajdonképpen a földön csak ember létezik! Az ember halhatatlan lelkével az Isten gyermeke minden társadalmi alakulásban és alakulás dacára. Az ember lényegét nem az határozza meg, hogy eszkimónak avagy négernek született-e, hanem az, hogy értelme és szabad akarata van; hivatása, hogy úr legyen a földön a természet erői felett. A kereszténység ideálja és központja a halhatatlan lelkével világra jövő szabad és önálló személyiség. Az ember egyéniség, kinek óriási hivatása van. Hivatás, hogy kialakítsa szellemi és anyagi kultúráját, melyek közül a szellemin van a hangsúly. Arról a kereszténység isteni Alapítója ugyanis azt mondotta, hogy az az Isten Országa! Erre kell ráirányítani minden törekvést és erőt. Ez az élet igazi célja, de megvalósulása harcba, küzdelembe kerül. Energiákat kell benne kifejleszteni. Világos, hogy ez a harc nem lehet az osztályharc szelleméből való. Az ember boldogsága felé nem lehet osztályok holttestein keresztül haladni. Osztályharcban az egyéniséget megölik, tehetségét, képességeit elsorvasztja a vad természet. Ezért a kereszténység sohasem harcol azért vagy azért a társadalmi rendért. A kereszténységnek nincs határozott, úgynevezett szociális programja. Ilyet a világ ne is várjon tőle. Világos, hogy az Egyház maga a mindenkori társadalmi rendszerben él, és tudomásul veszi azt, de nem tekinti a fennálló társadalmi rendet és annak szociális programját befejezett, kész rendszernek. Sohasem esik bele a diktatúrák és a tirannizmusok hibájába. Nem hajlandó a fennálló társadalmi rendszert vagy szociális fejlődési standardot mindenáron fenntartani és megvédelmezni. Az Egyház messze elöljár a szociális fejlődés megítélésében és javaslataiban. Marx szocializmusa és a Kreml bolsevizmusa ahhoz képest sötét reakció!

A Nyugat ma már nagyon jó tudja, hogy kinek volt igaza, XIII. Leó pápának avagy Leninnek? Az Egyház vallja: a mindenkori társadalomnak kell gondoskodnia arról, hogy az egyéni szabadság miképpen hozható összhangba a közérdekkel. Minden társadalmi alakulásban ez az összhang a legfontosabb! Egyiket sem lehet kihangsúlyozni a másik rovására. Az egyén szabadsága természeti törvény, és minden földi boldogulás alapfeltétele. A közjó érdekében az egyén sohasem lehet rabszolga! Mert ott már nincs közjó, ahol az egyén szenved és félelemben él. A közjó nem válhatik bálvánnyá. Az állam sem

lehet az! Semmiféle közjó érdekében nem lehet és nem szabad fölléptetni az ókori világ bestiáját: az erőszakot az egyéni szabadság eltiprására. Semmiféle államhatalom vagy más politikai közösség nem fújhatja fel magát panteista istenséggé. Az igazi közjó lényegében az egyén boldogulása. Közjó, a szabad egyéniség boldogsága és boldogulása nélkül, csak játék a szavakkal! Visszaélés a valódi és igazi közjó fogalmával. Csak ott van közjó, ahol az önálló, szabad ember a saját elhatározásának az ura. A szociális kérdéseket mindig az örök erkölcsi elvek és ideális szempontok szerint kell megoldani, a mindenkori gazdasági és társadalmi követelmények szerint. Az egyéni szabadság és az ember istengyermeki méltósága soha, semmi körülmények között nem sérthető meg. Teljesen célját tévesztett dolog a szociális fejlődés szolgálatában csupán egy-egy fejlődést biztosító tényezőt kihangsúlyozni! Önmagában egyik sem egyedüli feltétele a szociális fejlődésnek. Munka, tudomány, művészet egymagában nem boldogít. Az élet s problémái oly mélyek, hogy azokat még egy atombomba kisugárzásai sem érik el. Az erkölcsi világ igényei és feltételei a holdba és Marsba küldendő űrhajó tudományos-technikai munkájának a korlátain túl vannak. Az életben sohasem lehet nélkülözni az erkölcsi erőket: a szeretetet, az odaadást, az irgalmat, az áldozatot és főleg az Isten különös kegyelmét. Ezért nem lehet éket verni kegyelem és fizikai természet közé. Szükséges, hogy a természetet a kegyelemmel átszellemesítsük. Béke, béke — ez az új világ vágya. De nincs békéje. Béke csak akkor lesz, ha az ember külső és belső világa összhangba csendül egymással, ha szív és ész együttesen hajtja uralma alá a természetet, megnyitja azokat a forrásokat, melyekből valóban élet fakad — élet, erő, boldogság és béke, egyszóval az Isten Országa!

Kereszténység és osztályharcos szellem tehát valóban összeférhetetlenek egymással. Erről meggyőzhetnek bennünket legújabb rémséges tapasztalásaink is. A Szovjetunió, mely éppen az osztályharcok viharain keresztül és ártatlan milliók vére kiontásával lépett a világtörténelem színpadára, ma államkapitalizmusával, egypárt-diktaturájával, minden emberi élet felett való ellenőrzésével, kollektív gazdasági rendszerével, a deportáltak és kényszermunkások hatalmas kiterjedésű táboraival megcáfolhatatlanul ráírta a történelem lapjaira, hogy az osztályharcos szellem az emberi fejlődés reakciós, démoni hatalma, amely az istentelen diktátori zsarnokságot szeretné

állandósítani. A modern kor osztályharcai az emberiség történelmének a legsötétebb fejezetei, az emberi élet legnagyobb botrányai. Néha szükségesek ezek a botrányok, de a galileai mezők felől valamikor az emberi élet legnagyobb ismerője, az Ember Fia, azt mondotta, hogy jaj azoknak, akik a botrányokat okozzák, jobb lett volna nekik, ha meg sem születtek volna!

Reméljük, hogy a történelem nagy és végzetes kísérlete, az osztályharc, egyszer végre meg fog szűnni. Reméljük, hogy az osztályharcos szellem a magyar társadalomban és itt, az emigrációban is, csak múló lidércfény, igézete alól felszabadulnak megszállottjai, és megszűnik az a tudatos lélekmérgezés és az a szégyenteljes becsületgázolás, mely pokollá teszi soksok magyar életét. Reméljük, hogy a magyar emigráció elposványosodott vizei fölül eltűnnek a halál sötét angyalai — vagy sokkal inkább a pokol vörös ördögei! Csak legyen erőnk ahhoz, hogy a kloakák szennyes vizeit levezessük oda, ahová valók. Ha lesz erőnk hozzá, akkor remélhetjük életünk megtisztulását, újra élvezhetjük a tisztesség és a becsület tavaszi virágzását, és énekelhetjük az új idők dalát: az Isten gyermekeinek Istent dicsőítő himnuszát!

Isten szent egyházközsége vagyunk

Karácsony után Szent Pál leveleiből olvasunk. Megtesszük máskor is. De karácsony után a modern ember számára a legtöbbet a római és a korintusi levél mond. A korintusi azért is érdekes és tanulságos, mert a Krisztus-követés leglényegesebb pontjára mutat rá: mindjárt az első levél megszólításában azt mondja, hogy az ő korintusi hívei az Isten egyházközsége, szentek Krisztusban, valóban szentek. Vajon nem csóváljuk-e a fejünket, amikor ilyesmit olvasunk, és különösképpen akkor, ha ezeket a megszólításokat magunkra vonatkoztatjuk? Vajon Szent Pál apostol nem tréfálkozik-e? Hiszen ha most ezt én mondanám: Kedves szentjeim! — vajon sokan magukban nem tiltakoznának-e? „Márpedig mi nem vagyunk szentek!"

Korintusban igen sok baj volt. Mondhatnánk, kaotikus állapot. Valaki például apjának a feleségével élt, amit Szent Pál szerint még a pogányok sem csináltak meg. Civakodtak, irigykedtek, pártokra szakadtak, klikkeket alkottak. Én Pálé vagyok, mások mondták: én Péteré vagy Apollóé! Márpedig Pál apostol igen komolyan titulálta híveit a távolból Isten egyházközségének, valóban szenteknek! Mintha Pál apostol nem vette volna túl komolyan a Krintusban uralkodó abnormális állapotokat?

Ha Pál apostol szavait, kijelentéseit csak úgy önmagunkban próbáljuk kielemezni, akkor bizony ezerféle magyarázatra bukkanunk, és egymás fejét is beverhetnénk, mint azt a reformáció idejében tették, vagy mint azt most az én magyarjaim csinálják Mindszenty bíboros egyházközségalapítási szándékai miatt.

Szent Pál apostol az Isten egyházközségét Korintusban komoly meghatározással mondta szentnek. De megbotránkozunk rajta, mert félremagyarázzuk a szent szó értelmét. A „szent" szó Szent Pál-i értelmezésben nem emberi belső, lelki állapotot jelent, hanem isteni adományt. Egy német teológus szerint nem erkölcsi kvalitást, hanem teológiai kvalitást, ami fölötte van minden bűnnek és gyengeségnek. Vagyis a mi szentségünk a mi kiválasztottságunk s nem a mi küzdelmeink eredménye, hanem Isten ingyen ajándéka az ő végtelen szere-

tetéből. Szent Pál az Isten egyházközségében ezt az isteni kiválasztottságot értette. Isten kiválasztottjai vagyunk, dacára bűneinknek, és sokszor igen súlyos, Istentől való eltávolodásunknak. Hogy aztán valóban megtisztuljunk egyénileg bűneinktől, és lelki állapotunk az Isten kegyelmében tündököljön, ahhoz nekünk is tettekkel hozzá kell járulnunk. Bűnbánatot kell tartanunk, és el kell fordulnunk a bűntől, amire a szentségre való kiválasztottság nélkül nem tudnánk eljutni. Ezért mondta ki a tridenti zsinat a XVI. században, hogy az Isten különös kegyelme nélkül lehetetlenség megmaradni a megszentelő kegyelem állapotában. Ezért sokat kell imádkoznunk és komolyan elkerülnünk a bűnre vezető alkalmakat.

Az isteni kiválasztottságot a keresztségben kaptuk. Krisztusban jutottunk el hozzá. Egész életünk folyamán csak Krisztussal szentelődhetünk meg. Csetlünk-botlunk. Krisztusban azonban mindig előre haladunk a szentség útján, és lelkünkben átéljük az Istenhez való fordulást és Krisztushoz való hasonlásunkat. Krisztussal a keresztségben meghaltunk a bűnnek. Krisztusban feltámadunk az örök életre. Igazságban és szentségben! Krisztusban születik meg az új ember a régi bűnös emberben. A krisztusi ember! Joggal nevezhetjük szentnek. A kegyelem ereje erősebb, mint a gonoszság, a bűnnek a gonoszsága.

Ha Krisztushoz való hasonulás tudatában járjuk életünk útját, akkor bizonyosak lehetünk abban: nem vagyunk predesztinálva az örök kárhozatra. Vakmerően azonban nem bizakodhatunk. Isten ingyen kegyelme kötelez valamire, éspedig arra, hogy szentül éljünk! A szentség keresztény életünknek nem a célja, hanem a kiindulópontja. Lépésről lépésre át kell alakulnunk gondolkodásunkban. Ne legyünk lanyhák a bűnnel való küzdelemben. Meg kell mutatnunk a világnak, hogy a bűn nem fog legyőzni minket, hanem a nagy viadalban az Isten kegyelmének az erejét visszük diadalra. S akkor aztán igazán szentekké válunk. Egész lényünkben!

A minden ember egyháza

Történészek állítják, hogy a szentek életében sok a regényes elbeszélés. A regényt mint műfajt nem a modern korban találták fel. A történeti regények a múltban sem voltak mindig igaz történések sorozatai. A vértanúságról szóló akták karikatúráját Bernard Shaw adta meg szatirikus gúnnyal. Ez a másik véglet viszont hamis túlzás. Egyik vértanút az oroszlánok nem téptek szét, a másik a forró olajban nem pusztult el. De a hóhér bárdja mégis végzett velük. De ha nem mind igazak a vértanúk aktái, mi volt mégis a cél velük? Az író fantáziája, mondják, így jelezte s érzékeltette, hogy mily állhatatosak voltak Krisztus követői. Sokszor nem is lehetett ellenőrizni az úgynevezett jegyzőkönyvek hitelességét.

Mégis ma már bizonyos, hogy a római bíróságok jegyzőkönyvei közül igen sok szavahihető. Krisztus után 180-ban Észak-Afrikában a bírói kihallgatások során hat férfit és nőt halálra ítéltek. Külön-külön és együttesen a római helytartó kérdéseire egyöntetűen azt válaszolták: Én keresztény vagyok! Az ítélet kihirdetése után is bátran megvallották, amikor még utoljára gondolkodási időt kaptak. Én keresztény vagyok! Készek voltak Krisztusért meghalni. Ez meglepő és a bírákat is zavarba ejtő nyílt és elszánt hitvallás.

A modern keresztény ma sok tekintetben zavarban van. A vas- és a bambuszfüggönyön túl nem tanácsos a keresztény hit megvallása és gyakorlása. Az úgynevezett szabad nyugati világban sem ajánlólevél sok helyen és sokféle körülmény közepette azt mondani: Én keresztény vagyok! A tudomány, a divat nevében oly nagy a propaganda, hogy millió megkeresztelt ember, aki a keresztség után nem igyekezett tanulmányok és Istennel való közelebbi találkozás útján a hitéről mélyebb meggyőződést szerezni, úgy érzi, hogy vallása ellentétben van a haladással, a tudomány fejlődésével. Millió a száma azoknak, akik hisznek és gyakorolják is meggyőződésüket, de nem hozzák nyilvánosságra hitüket. A mai közvélemény inkább sajnálja, mint csodálja a bátor hitvallókat. Az új nemzedék egyáltalán nem érti, hogy Mindszenty bíboros miért nem hagyja el Magyarországot, ha az személyének előnyére volna. Az

eszmékért való vértanúi élet vállalása mintha nem vonzana többé...

Tévedés ne essék, mondják mások, vannak keresztények, katolikusok, akik büszkék arra, hogy keresztények. Vannak katolikusok, akik vallják, hogy az Egyház az egyedül üdvözítő Egyház, és szánakozva néznek le a nem katolikusokra. Az új katekizmus ugyan kihagyta az egyedül üdvözítő kifejezést. Régen különös hangsúllyal, ma szerényebben, de mégis még mindig uralkodó gondolat és magatartás sok kereszténynél, hogy a gondviselés szemében kiválasztottak. Nagyon megnyilatkozott a fő egyházi vezetőknél. Az Isten sem cselekedhet másként, mint ahogyan ők cselekszenek, gondolják. Így aztán házassági dolgokban, döntéseknél nagyon is kinyilatkoztatták: Mi vagyunk az egyedül üdvözítő egyház. Más keresztényeknél sem volt különb a helyzet. Zsigmond császár éppúgy máglyahalálra ítélte Husz Jánost Konstanzban, mint Kálvin János Szervet Mihályt Genfben. Valljuk, hogy az ily magatartás nem tökéletes keresztényi meggyőződésre vall. Ez hasonlít a farizeusokéra, amit éppen az Úr Krisztus elítélt.

De nem kell farizeusoknak lennünk, hogy mégis tudatában legyünk kiválasztottságunknak. A mi meggyőződésünkben van valami, ami fontos az életben, a lelki problémák megoldásánál, a bizonyosság arra nézve, hogy mi tudjuk, mit hiszünk és kinek hiszünk. Mi tudjuk, hogy nálunk van a megoldás, ott, ahol a józan ész, a tudás nem segít, ott irányt mutat a hit. Mindenre a hit a végső felelet, és mi keresztények, tudjuk, hogy kinek hiszünk: a magát kinyilatkoztató Istennek. S az Egyház ennek a magát kinyilatkoztató Istennek a műve.

Az idők azonban változnak. S nemcsak kívülről, hanem saját köreinkben is felemelkedett fölénk a bírálat hangja. S ez valami új az Egyház életében. Van-e helye az Egyházban a megalázkodásnak, a hibák s bűnök bevallásának? Igen, mi is vétkeztünk, különösen a felebaráti szeretet ellen. Sok esetben hipokriták lettünk. S vannak emberek, intézmények, akik és amelyek az Egyházon kívül cselekszik a jót, kitűnnek éppen a felebaráti szeretet gyakorlásában. Ennek mi csak örülhetünk, s csak ezen a téren kerülhetünk közelebb egymáshoz. Az Evangélium hirdetésének a szolgálatában is.

Kereszténynek lenni nem privilégium. Az nem keresztény érzületre vall, ha én valaminél fogva mást lenézek. Az igaz keresztény magatartás a szolgálatot követeli. Nekem mint kereszténynek az a hivatásom, hogy mindenkinek a szolgála-

tára, segítségére legyek. Sok jót még tanulhatok is másoktól. Akkor, amikor az Úr Jézus meggyógyítja a pogány százados szolgáját, miután a százados hitt és segíteni akart alattvalóján, azt a megjegyzést teszi, hogy ekkora hitet nem talált Izraelben, vagyis Ábrahám kiválasztott népénél... Más alkalommal, az Úr eleinte nem akar segíteni a pogány asszonyon, mert nem tartozik a kiválasztott néphez, de aztán az asszony hitét látván, újra megjegyzi, miután meggyógyítja a leányt, ily hitet nem talált a hivatalosaknál.

Az Egyház krisztusi alapítás. Nemcsak a szeretetben közösen élő Krisztus-követők egyesülése, hanem szervezett társaság is. Szent, katolikus, apostoli és egy az Egyház. Az Egyház maga az üdvözítő szentség. A szentségek szentsége. De az Egyház mégsem uralkodó egyház. Isteni Mestere nem azért alkotta meg, hogy parancsoljon, hanem azért, hogy szolgáljon. Ő maga adta erre a példát. „Körüljárt és jót cselekedett" — mondja róla Szent Péter. Az Egyház van az emberekért, s nem az emberek az Egyházért. Mindazonáltal, mint azt valahol olvastam, az Egyház nem „service station", ahol csak kiszolgálnak, ahol megtöltöm az autó tankját benzinnel. Az Egyház nem az emberi szükségletek „supermarket"-je. Az Egyház a Krisztusban hivők szent közössége és társasága, akik egymásért vannak, és egymást segítik. A fő célja a nagy előkészítés és felkészülés az örök életre az Isten országában. Az Egyház minden ember számára a nagy repülőtér itt a földön az időben. Az indulók és a búcsúztatók így köszöntik egymást: A viszontlátásra!

Egyházközségeink érdekében és védelmében

Magyarországon és az elszakított történelmi magyar területeken kívül több mint másfél millió magyar él. 1956-ig minden magyart forró nemzeti érzés hatott át. Kereszténységünk az ősegyház hitvallására emlékeztetett. Idők múlásával azonban a keresztény érzés elvékonyodott, s a magyar egység felbomlott. Kívülről és belülről közönnyel, irigységgel, frivol életstílus igézetével mérgezték. Olcsó vigasztalásként hat, hogy ez az ősegyházban is megvolt, Szent Pál a tanú rá korintusi levelében.

Feszültségek az Egyházban mindig voltak és mindig lesznek. De jaj annak a közösségnek, egyházközségnek, ahol a feszültség szakadássá válik. Szent Pál a korintusi egyházat megóvta az utóbbitól. Vajon az amerikai magyar egyházak, plébániák, missziók megmenthetők-e? Mert ma már ott is feszültségek vannak, ahol csak tervezik az új egyházközségeket. A régiek sok helyütt haldokolnak. Egy-kettő tudta csak az elsorvadást átvészelni. A legtöbbje küzd a puszta létért. Iskoláik megszűntek, iskola híján az új nemzedék elfelejtette a magyar nyelvet, és szétszéledt a szélrózsa minden irányába. Vannak még itt-ott derék és buzgó magyarok, nemcsak papok, akik nagy áldozatok árán, két-három helyen újra szervezték iskoláikat. Meddig bírják a harcot és a munkát? Többen azzal vigasztalják magukat, hogy a szakadás, a bomlás, az elsorvadás nyavalyája nemcsak magyar betegség, hanem olasz is, szlovák is. Clevelandben tíz évvel ezelőtt még öt szlovák plébánia virágzott, ma már csupán egy van, az is csak nevében.

Vajon a magyar egyházközségek, amelyek még vannak, de válsággal és feszültségekkel küzdenek, Szent Pál apostol tekintélyével és módszereivel lábra állíthatók-e? És az új kikezdéseket — vajon — eredményesen meg lehet-e szervezni? Sok kérdésben már az izzóponton vagyunk.

Szent Pál apostol Korintusban apostoli tekintélyére hivatkozott. Krisztus igéinek az erejével szüntette meg a pártviszályokat. Nyíltan megkérdezte őket: Vajon azért szakadtatok pártokra, mert Krisztus is szétszakadt? Nem! Ti szakadtatok széjjel, mert Krisztus helyett emberekhez húztatok. Az Evangélium hirdetőit állítottátok szembe Krisztussal. Sem

Pál, sem Apolló, sem Péter nem mondta magáról, hogy ő Krisztus. Nem a maguk nevében kereszteltek meg titeket, hanem Krisztus nevében. Ti mindnyájan Krisztusé vagytok; és az a ti pásztorotok, akit Krisztus avatott fel papjává, apostolává. Nem ti választottatok ki minket, hanem Krisztus! Engedelmeskedjetek Krisztusnak! A megváltás művét ő hajtja végre rajtatok, és ő is fejezi be. Mi csak hirdetjük Krisztust, de mi nem vagyunk Krisztus. Mi Krisztus tagjai vagyunk, és az Egyház csak Krisztusban lehet egységes és egy. Minden egyházközség nemcsak képmása Krisztusnak, hanem élő tagja is. Ha pártokra szakadtok, Krisztust szakítjátok széjjel, s akkor már Krisztus nem él bennetek, hanem a viszály ördöge.

Pál apostol helyreállította az egységet Korintusban.

Vajon a mi egyházközségünkben megértjük-e, hogy a hit és erkölcs, de még a nemzeti érzés fellegvára is az egyházközség? Az az egyházközség, amely nem Péteré, nem Ferencé, nem Józsefé, hanem az egyetemes Egyházé, Rómáé! S Róma az érsekre ráruházott tekintélyével kormányoz. Az érsek joghatósága alá tartozik minden egyházközség: az olaszé, az íré, a magyaré. És az egyházközség pásztora az, akit az érsek kinevez. Mindaz, aki az egyházközség munkáját nem az érsek és nem az egyházközség pásztora vezetésével csinálja, hamis úton jár, és a híveket feszültségek kirobbantásával a szakadásba viszi. Elsorvasztja az egyházközséget, és elsodortatja a magyarságot keresztény-nemzeti ideáljaitól. Nincs komoly munka és virágzó magyar élet a magyar egyházközség nélkül. A világi magyar egyesületek efemer jellegűek. Ma vannak, holnap már nincsenek. Egy amerikai charter immáron hosszú évtizedek alatt sem tudta megteremteni a magyar lelki és társadalmi egységet. A magyar egyesületek csak segítő munkát végezhetnek. Az egyetemes krisztusi célt sohasem érhetik el, ha nem működnek az Ige erejével, és nem állnak egy csatasorba az apostoli tekintély zászlaja alá. Ezt emigrációs életünk eléggé igazolja.

A keresztény életnek lényeges kiélése a szent liturgia. Sokan visszasírják a latin nyelvű liturgiát. Sok szép emlék fűz hozzá, és különösen a világháború után jólesett lelkünknek a latin mise a német vagy angol templomban. De a latin liturgia önmagában veszélyt jelentett mindig a beolvadásra, az anyanyelv elfelejtésére. A II. vatikáni zsinat nem szüntette meg a latin nyelvet mint az Egyház hivatalos nyelvét, de életre keltette teljesen a magyar nyelvet a magyar emigrációban.

Ez magyarságunk szempontjából örvendetes. Tehát ne okozzon feszültséget a magyar lelkekben! A liturgia nem privát ügy. Éppen ezért vigyáznunk kell arra, hogy az ne legyen önkényes kísérletezés, hanem egyöntetű kifejezése a magyar egységnek.

A jog és erkölcs dolgában is támadhatnak feszültségek, és vannak is, éppen a magyar életünkben. Éppen egyes egyházközségek megalakításában a legnagyobb nehézséget az a tény okozza, hogy túlbuzgó magyar vezetők nem értik meg: egyházközséget nem lehet az egyházmegyétől és magától az Egyháztól függetlenül megszervezni. Egyes országokban, mint az Egyesült Államokban, az Egyház, az egyházközség nem jogalany. Ezt az Egyháznak az államtól való teljes elválasztásából magyarázzák. Így ugyanakkor, amikor az egyházi törvénykönyv szerint az egyházközség mindennek a tulajdonosa, tehát jogalany, ugyanakkor az állam szemében a tulajdonos az Egyházat képviselő egyén, a püspök, aki az állam szemében „corporation"-t vezet mint teljes jogú állampolgár. A katolikus egyházban a pap, a plébános, a püspök joghatósága alá tartozik, tehát ő és a hívei nem jogalanyok. Ez a tény a magyarság körében botránykő. És a hangosak már ki is mondták a szentenciát: Tehát mi nem adakozunk az érseknek! Mintha az érsek idegen személy lenne a számukra, mintha ő már eddig is nem támogatta volna, hanem csak vette tőlük a pénzt. Az érsek és mi egy test vagyunk Krisztusban. Az érsek sohasem fogja odaadni azt az íreknek, ami a magyarok alkotása! A szeparációs álláspont nyomán nem lesz magyar egyházközség, de magyar élet sem!

Erkölcs dolgában az alapelvek és igazságok körül nincs változás, miként a természettörvényben sem! A gyilkosság bűn volt és bűn lesz. A tiszta élet mindig erény marad, és az elválás mindig beleütközik az Isten akaratába. Krisztus megmondotta! A lelkiismeretre pedig csak akkor lehet és szabad hivatkozni, ha az egyezik az Isten akaratával.

Imádkozzunk, hogy egyházközségeink ne választóvonalak legyenek a magyarság életében, hanem isteni erőt kisugárzó isteni intézmények. Imádkozzunk azért, hogy az ősegyházban jelentkező feszültségek s azok megoldása ne csak figyelmeztetések legyenek a számunkra, hanem nagy segítség is, mert a hitben és a szeretetben ugyenezt az isteni kegyelmet kapták, amelyre nekünk is oly nagy szükségünk van!

Ott, ahol a lélek megpihen...

A csend, a magány a mai rohanó életben a nagy világvárosok forgatagában, a nagy autóutakon, a bányákban, a gyárakban csak álom és ábránd. Ó, pedig mily áhítozva szeretnénk már egyszer megpihenni! Menni és menni szép csendesen erdőkbe, rózsaligetekbe, magas hegyek sétaútjain elérni valahová a csillagos égbolt alá, és belenézni a végtelenbe, ahol nincs robot és izgalom, ahol csak béke van, és mennyország!

A vágy a csend után a lélek szomjúsága. Ezért hívta az Úr tanítványait a néppel való foglalkozás után a magányba. Ha vasárnap nem imádkoznék és nem elmélkednék, mikor felébredek, nem bírnám el a napi munkát, mondta egyszer egy nagyon elfoglalt barátom. A nyári vakáció is akkor üdítő, ha a magányba vonulunk. A lélek a csend után vágyik. Találkozni akar önmagával és az Istennel...

A test úgysem tud pihenni. Az anyagi világban nincs megállás. A materialista világban minden mechanizmus. A szív sem áll meg. Akkor sem, ha alszunk. Rohanás az élet. Nincs erő semmire sem ebben a világban. Menj a tengeren túlra, menj Európába, menj Budapestre, menj a Mátrába, a Tátrába, a csíki fenyvesekbe, menj világkörüli útra, sehol sem tudsz pihenni. Bemégy a kiskocsmába, a kecskemétitől, a pörkölttől nem tudsz aludni. Átszállsz Madridban, nyöghetsz a csomagok súlya alatt. Pláne, ha még nincs hotelszobád, s a taxi nem vár. Nincs hordár! Kis guri-gurit sem találsz. Nem is tudod, merre a kijárat. Frankfurtban nem értik szavadat. És elirányítanak egész máshová, ahová nem is képzelted el, hogy eljutsz. Az idén nagy a kánikula. Bécsben a múlt héten 32 fokot mértek... Londonban csomagodat visszatartják. Hadd mérgelődjél csomagod nélkül a bécsi-schwehati repülőtéren, ahol egy idegen pesti honfitársad már minden ősét emlegeti a szegény verejtékező vámhivatali tisztviselőnek. „Aber bitte, vor zwei Stunden war nicht ich in London" — válaszolja a jegyzőkönyvet felvevő.

A test nem tud pihenni az embertömegben, az emberfőzdében. Csak a lélek magányában van pihenés. Csak a lélek tud felemelkedni a magasságokba, csak ott néma a mindenség muzsikája... Azért azonban nem kell elmenni egy világ körüli

útra. Nem is ajánlatos. Ugandába kerülhetsz, és várhatod a csodás átkelést a Vörös-tengeren. Hidd el, a lélek felüdüléséhez egészen elég valahol a közelben, imádságra nyitni ajkadat, és találkozni önmagaddal. S mikor szembenézel önmagaddal, akkor látod, hogy szemedből az Isten néz reád. Szemeden, a lélek tükrén keresztül, szól hozzád. És mindjárt érzed, hogy nem vagy egyedül.

Mindazok, akik még nem voltak lecsukva börtönben, nem tudják, hogy a börtöncella minden borzalmassága mellett van a börtönnek valamiféle tisztítótüzi hangulata, amelyben a lélek egészen önmagára ismer. Felébred az élet igazi értelmének a tudatára. Mindszenty bíboros írja emlékirataiban:

„Magányába zárva egyedül ül a rab. Órája nincs. A kérdés állandó, és soha nem szűnik meg: hány óra lehet? Nehéz eltalálni. Vakságban tapogatózom. És csak kevés adatom maradt: 5, 7, 12 és 18, 19 óra... (Felkeltés, lefektetés.) Ám ezek az időtámaszpontok is meginognak, amikor például délelőtti akasztásra készülnek az udvaron... A tétlenség mázsás terhe alatt, a nagy síri csendben és a lassan elfolyó élet és idő áramában, az ember gondolataival mind többször járja be az igazi örökkévalóság felé vezető utat... A rabot körülvevő nagy hideg csendben úgy van a magányos fogoly, mint a világtól egészen elszakadt sarkkutató. Így bolyonghatott Nansen a kietlen jégmezőn, testben-lélekben kimerülten, mindentől és mindenkitől elhagyatva..."

Tudunk-e eléggé hálát adni az Istennek, hogy mi ma lelkünk magányába kedvesebben is bevonulhatunk. Be kell vonulnunk! Jézus figyelmeztette erre tanítványait, akik dolgoztak, fáradtak, és el is mondták az Úrnak úti élményeiket, fáradozásaikat, kudarcaikat, eredményeiket. A munka nem elég. A munka nem öncél, bár fontos. Imádkoznunk is kell, lelki pihenésre is szükségünk van. Az Istennel való találkozást nem nélkülözhetjük. Ő a motor, az ős energiaforrás. Nélküle kimerülünk, elsenyvedünk, a végcél előtt összeroskadunk. Márpedig az aratás sok. Sok embert kell elvezetnünk az élet igazi célja felé. Sok embert kell tanítanunk és boldoggá tennünk. Családunkat, kis közösségünket, a nemzetet, az országot, az egész emberi társadalmat. De előbb meg kell ismernünk önmagunkat, és meg kell találnunk az Istent. Ehhez csend kell, és magány. Ehhez emelkedés kell, és sok-sok tanulás és tapasztalás. Főleg imádság! És az emberek jönnek majd hozzánk.

Mert nagy az éhség és a szomjúság. Az emberek éhezik az igazságot, és vágynak a szeretet után.

Igazi keresztényeknek kell lennünk tehát!

Igazi keresztény élet azonban nincsen csend, magány és imádság nélkül.

Jézus a béke kérdésénél

Érdekes az emberi természet. Általában az ember olyan dolgok iránt érdeklődik, amelyeknek nincs a birtokában. Minél több kudarc éri, annál inkább fáradozik. Korunk társadalma ma esküszik a békére. Harcolunk érte. Békét akarunk mindenáron. Ezért a lázongások, az utcai tüntetések. Veszélyben a béke! A béke kedvéért még háborúra is készülünk. (Mintha a régieknek mégis igazuk lett volna, amikor a bécsi hadügyminisztérium homlokzatára rávésték: Si vis pacem, para bellum. — Ha békét akarsz, készülj a háborúra.)

Mire is gondolunk mi akkor, amikor a békéről beszélünk? Béke idején, tehát amikor nincs háborús hadüzenet, az államok és kormányaik viszonylagosan együttélnek szép csendesen, s még hozzá barátsági szerződéseket is kötnek. A szűkebb magánéletben azon a nézeten vagyunk, hogy békét akkor élvezünk, amikor a pénzünk „stabil", mikor a nyári szabadságot valahol békésen eltölthetjük. A béke szerencsét is jelent: ha jó gyermekeink vannak, akik jó bizonyítványt hoznak haza. Ha a hitvestárs gondos, szorgalmas háziasszony. Ha a férj takarékos, s nem költi a pénzt szenvedélyek kielégítésére. Az természetes is, hogy az ilyen megfogalmazású békét nem szabad lebecsülni. A javakat sem, amelyek ezt a békét biztosítják.

A kérdéssel mélyebbre kell mennünk. A béke, amelyet mi biztosítani akarunk, nem csupán valami szerencsejáték véletlen eredménye. Lehetetlenség volna azt hinni, hogy a csillag, amelynek jelképe alatt születtünk, dönti el sorsunkat. Az a csillag dönti el, hogy jó partit csinálunk-e. Mit használ nekem — kérdezi a hangosan gondolkodó önmagától — a saját otthonom, a jó üzletem, amikor minden ki van téve a változó konjunktúrának? Este, amikor hazajövök, mondják sokan, nem találok otthon megértést, melegséget, barátságot, mélyebb együttérzést, emberiességet, önzetlen áldozatkészséget... Lehetek gazdag, szerencsés ember. Elérhetek mindent, amit szívem megkíván. De mit használ nekem mindez, ha a múló évekkel önmagammal nem tudok rendbejönni, kínoz a saját lelkiismeretem valami súlyos probléma miatt; különösen akkor, amikor közeledem a kor növekvő éveivel a vég felé...

Tények alapján kell a kérdésekre felelnem. Korunknak van

egy igen súlyos tehertétele. A modern ember saját magát keresi. Keresi a saját érdekeit és kényelmét. Ő maga akar elsősorban és majdnem kizárólag megelégedett lenni. Ezért azt gondolja, hogy az ő szolgálatára adatott minden e világon. Ha valamit el akar érni, akkor azt el is tudja érni. A valóságban ez azonban még sincs így. Semmi sem olyan magától értetődő e világon. Nem minden áll a mi rendelkezésünkre, s a világ nem figyel parancsainkra. Vannak dolgok a mi életünkben, amelyeknél lényegbevágó, sorsdöntő s éppen a béke kérdését súlyosan érintő kérdés ez: milyen relációban vagyok én az Istennel? Azoknak föltétlenül még a mi profán világunkban is érintkezési pontjai vannak az Istennel. Isten után kell kiáltanom, amikor én az én környező világom embereivel, családommal, szabadságommal élni akarok. A saját létünkkel velejáró értékek sorsa, mint például a szeretet, a felelősségérzet a javak felhasználásánál érvényesül vagy bukik azzal a ténnyel, hogy én az Istennel vagyok-e, avagy nem. A legnagyobb mértékben vonatkozik ez a békére. A béke problémája, megoldása, léte vagy nemléte Isten nélkül meg nem oldható, el nem rendezhető. Minden vonatkozása az Istenhez irányít. Isten adja a békét. A béke tőle való. Benne található meg. De Isten ha a saját békéje számára is predestinált, mégsem veti azt úgy elénk, mint a kereskedő a kiárusításkor áruját lábaink elé... Isten békéje nem oly könnyen válik a sajátunkká. Mielőtt mi ujjunkkal azokra rámutatnánk, akik a békét zavarják, vizsgáljuk meg először önmagunkat: vajon egyáltalán tudjuk-e, hogy mi szolgál a béke javára?

Az Evangéliumok világosan beszélnek arról, hogy az Isten békéje egyedül a mi Urunk Jézus Krisztusban jött el hozzánk, és marad meg bennünk. „Ő a mi békénk!" Nagyon nehéz ezt kategorikusan kimondani olyan világban, amely akcióprogramjaival mindent az eredmény vagy a kudarc szerint ítél meg. Sokan felvetik ma a kérdést s erről Európában sokat beszélnek (ez az elmélkedés is annak hatására íródott): Vajon milyen eredményt ért el Názáret isteni békekövete az Isten békéjének a hirdetésében? Vajon nem hiúsult-e meg minden törekvése az emberek rosszakaratán és szívük bornirtságán? Vajon a mi világunk társadalmában lehet a békét felépíteni a türelemre, a fegyverek pihentetésére, az emberek jóakaratának a hitelére, a szeretet Evangéliumára? Vajon Jézus Krisztus nem csupán tehetetlen idealista-e, akit mi ugyan megcsodálunk, de aki a világot még sem tudja megváltoztatni? Mit jelentenek

az ő könnyei a szemében, amikor a fővárost napfényben tündökölve meglátja, és ugyanakkor „megsejti", előre tudja, hogy a várost lerombolják. A világmindenség jóságos Atyjának a követe tele van emberi érzéssel. A könnyek kétségtelenül ezt jelezték. De mégsem gondol arra, hogy a város védelmében radikális hatalmi eszközökkel felvonuljon. A modern ember, aki Krisztusban csupán „szupersztár"-t hajlandó meglátni, így értelmezi könnyeit. A könnyek Krisztus szemében a tehetetlen jóság gyöngyszemei, amelynek a gonoszság előtt „kapitulálni" kell. S a gonoszság állandóan megzavarja az emberi szívet. Öröme telik abban, hogy kétségbe kergesse az elméket. Krisztus szemében a béke azonban nem valamiféle vaszubbony, amelyet a diktátor rákényszerít követőire és leigázottjaira. A béke nem a terror kényszere. Krisztus „tehetetlensége" Isten megfoghatatlan titkaiban rejlik. Annyira tiszteli a mi szabadságunkat, hogy csak azt kívánja tőlünk: az ő békéjét mint az ő ajándékát és szeretetének megnyilatkozásait fogadjuk és tiszteletben tartsuk. Krisztus „tehetetlenségét" megértjük, ha hiszünk az ő személyében és személyiségében.

Isten az ő békéje számára teremtett minket. Nem hiszem, hogy Isten kedveli a vitákat, a széthúzást, öröme telik a háborúkban, a vérontásban. Éppen azért Isten a béke kedvéért elmegy a lehetőségek legvégső határáig. Valaki nagyon realisztikus hasonlatot tett az emberre. Ne botránkozzunk meg érte. Meg kell említenünk. Ő a modern embert a kutyákhoz és a macskákhoz hasonlította. A mai világ ezeké. A világ és a történelem egyetlen Megváltója minden önfeláldozó szeretete dacára ezért nem tudta ezt a világot megváltani. Mintha Isten művével kudarcot vallott volna. Akkor hát az ember erősebb az Istennél?... Akkor az egzisztencialistáknak van igazuk? A világot mondotta, úgy kell vennünk, ahogyan érzékeinkkel megtapasztaljuk, és legyünk meggyőződve arról, hogy a világban az ember a világegyetem istensége. De olyan istenség, amely önmagának is a legkegyetlenebb bálványa. Látszatra mindez mintha igaz is lenne. Történelmi távlatban nézve a dolgokat, úgy látszik, hogy Krisztus a „tehetetlenség" maga, a feláldozott s bűnösnek kikiáltott bűnbak. Ő felelős azért, mondja a világot kormányzó s magát istenséggé deklarált ateista tudós és vezér, hogy a tudomány még mindig nem boldogíthatta az embert, s a modern világ tele van nyomorúsággal. „Világnézete, vallása ópium a szenvedő ember számára." Mámorba ringatja és szintén tehetetlenné teszi.

De, íme, éppen a történelem, a tudomány a tanúbizonyság rá, hogy Jézus az embert megmenteni, és nem elkárhoztatni akarta. Jézus Megváltó, és nem diktátor. S mert Jézus Megváltó, éppen azért ő a tehetetlenség és a remény egyszerre egész isten-emberi lényében. Az ő tehetetlensége azért a remény jele számunkra, hogy azáltal felismerjük az ő és békekövetségének igazi lényegét. Felismerjük a mi kilátásainkat mind e földi, mind a jövő transzcendentális élet számára. A világmindenség Atyja és Jézus Krisztus, az ő követe, aki békét ígért, nem valami távoli csillagzat tüneményei, akik a saját tökéletességükben nem tudnak mit kezdeni a tökéletlen teremtéssel... Jézus Krisztusban az Isten a mi látható és érezhető segítségünk lett. Nem a gonosz, hanem a jóakarat találja meg benne azt a reményt, amely hosszú ütemű, és sohasem hal meg.

Jézus és a szociális viszonyok

Jézus sokszor felhívta tanítványai figyelmét a szociális kérdés fontosságára. „Szánom a sereget, mert éheznek." „Adjatok enni nekik!"

De az éremnek két oldala van. Mit szólunk az ellenkérdéshez: Elegendő-e az ember szociális jólétének biztosítása ahhoz, hogy a világot jobbá tegyük? Elegendő-e a nagy szociális tevékenység ahhoz, hogy az ember valóban megelégedett legyen? S vajon ez volna-e a cél? Minden problémát megoldunk-e azzal, hogy mindenkinek biztosítunk saját fürdőszobát, és mindenkit megszabadítunk a kenyérgondoktól? A nyomortanyák, az éhség, a szegénység természetesen nem kis probléma. Nem valami bagatell ügy. Az Egyház nem hagyhatja magára az embert, aki farkasok és fejvadászok prédája. De az Egyház nem áltatja magát azzal, hogy a szociális problémák megoldásával a világ minden problémáját megoldjuk, és minden nyomorúságot likvidálunk. Az Egyház évezredes tapasztalatai alapján ismeri az embert. Tudja, hogy az ember úgy gondolkodik, mint az evangéliumi gazda, aki a lét minden kérdését a test kényelme és annak kívánságai szerint kezelte, s mondta is önmagának: Csak egyél és igyál! (S mi emlékezhetünk Bánk bán bordalára is: „Gondold meg, és igyál, a világ örökké nem áll.") Lehet-e ilyen életszemlélettel elcsitítani a lelkiismeretet? Bizonyos ideig ilyen lelkiismerettel az ember lehet megelégedett és egyidejűleg közömbös a dolgok iránt, melyeket sem a rozsda, sem a moly meg nem emészt. De az ilyen életszemléletnek igen nagy ára van.

A létért való küzdelemben elveszítjük saját igaz emberségünket. A szociálisan jobb világban mindig lesznek csirkefogók, gazemberek, rablók, gyilkosok, LSD-áldozatok. Lesz betegség és nyomorúság. Lesznek az élet energiáinak önmagukban való lecsapolói. A testi élvezetekben kiüresedett lelkek magukra maradnak. Szörnyű egyedüllét kínozza őket. A lelkiekben érzéketlen világban magukra maradnak. Milliószámra gyötrődnek majd a lélekben és szívben megtörtek a nyomortanyák kunyhóiban, viskóiban.

A II. vatikáni zsinat aktái között olvassuk: Krisztus elutasította magától a gondolatot, hogy politikai hatalomra töre-

kedjék. Nem is vehette igénybe az e célt szolgáló eszközöket. Továbbá: amikor Krisztus megalapította az Egyházat a keresztfán átélt kínok árán, a jegyesnek szóló parancs nemcsak a karitatív munkára szólt, hanem a szociális igazság beteljesítésére. Éppen ezért az Egyház nem csupán társadalmi érdek- és munkaközösség. A program, amit Krisztus az Egyház céljává tett, a vallás rendeltetése. Ebből következik célja, feladata, ez a jogcíme a világosságra és az isteni segítségre. Mindez azért, hogy az Egyház az isteni törvény értelmében az emberi társadalomnak a felépítésében és megerősítésében a segítségére legyen.

Teológiai megvilágításban, de világi kifejezéssel: sem Krisztus, sem az Egyház nem használható fel evilági aspirációkra.

Akkor mire? — kérdezi a világ embere. Az Egyház csak azért lenne ezen a világon, hogy csupán vigasztaljon, és reményt keltsen egy új mennyország és egy új föld birtokba vételére? Az Egyház „haszna" mindössze abban áll — azaz abban is áll —, hogy az embert mint embert tekinti? Abban, hogy az emberért — legyen az bármilyen műveltségű, fajú, anyagi helyzetű — felelősséggel tartozik Istennek, aki az embert a szabadságra megváltotta. Az Egyháznak át kellett lépni — és át is lépi — annak a határát, ami világi értelemben hasznos. Az ember nem a hasznosnak a szolgája, hanem minden hasznosnak az ura. Ezen a világon úr marad az ember mindig. Egyedül ő, ha leborulva imádja azt, aki több, mint az egész világ és annak minden gazdagsága, hasznossága és káprázatos, mégis mulandó kincsesháza.

Igaz, amit a költő mondott: első az Isten országa, második a felebarát, harmadik az én.

Ez az út, az igazság és az élet.

Egy zarándokút látomásában

Az elmúlt világháború véres borzalmaiból felrémlenek fájdalmas emberi sorsok. A magyar részese azoknak. Ó, mily sokan átélték és megírták! Útban Fatima felé, ezek kísértetiesen emlékezésembe hatolnak az Atlanti-óceán felett Európa felől:

Az édesanya sír. Gyermekei árvák lettek. Az édesapát elhurcolták a titkosrendőrség pribékjei. Szibéria naponta ezrével nyeli el a hideg, csontig fagyasztó vasúti vagonokban az elhurcoltakat. Miért tud az ember oly kegyetlen lenni? A kínzókamrákba (minek is nevezhetnénk a vagonokat másként?) zsúfoltan, aszott kínpaddá préselődtek össze a megdermedt csontok, a vonagló testek.

Máshol — Budapest körül — 1944 szilveszter éjszakáján, amikor apácák menekültek az égő kolostorból Budán, a győztesek tivornyáztak, orgiák mámorában harsogják: Miéink lesztek még ma, Budapest szűz leányai!

Harminchárom év után is rémítő képek.

Nincs béke a földön.

A föld reng. Peking körül, Udinében, Bukarestben.

1956 a leggyötrelmesebb látomás.

Fiatal magyar hősök vére folyik a szovjet tankok hernyótalpai alatt.

Ma: ezrek pusztulnak a fekete polgárháborúkban. A Szent Szűz jelenése földjén, Portugáliában, a 14 százalék kommunista kisebbség felrobbantani készül százados szentélyeket.

Amerikában és a Duna—Tisza mentén fogy a magyar. A székelyek Erdélyben a havasokba húzódnak, és harcolnak a fenevadakkal. A fehér kultúrfaj fuldoklik az élvezetek mámorában. Államfők, szenátorok a Playboy-ban adnak interjút. Nincs többé harangszó a templomokban Úrangyalára. Katolikus iskolákban délben nincs ima többé. A hősi középkorról, a Kapisztrán Jánosokról sem emlékezünk többé. S mit tud a magyar, Hunyadi Jánosról?

Az egész világ — mondják — válságban szenved. A parázznak, a fehér faj kerítői tobzódnak. A fáradtak szomorúan lehajtják fejüket, s kiszáradt ajkuk csak mormolja: Miért is hagyott el az Isten? És várják a megváltó halált.

Vajon közel már a világ vége?

Egyszer csak azon veszem magam észre, hogy gépünk a lisszaboni repülőterre érkezett. Csendesen leszállt. A TWA kijáratánál egy csinos filippinó stewardess felém mosolyog, és kér: „Father, pray for me..."

Világvége annyiszor van, ahányszor egy kultúrfaj megtagadja az Isten dicsőségét... Nem hinném, hogy e század a siratója lenne a keresztény kultúrának. Oly sok jel a sok rémség ellenére azt sejteti, hogy Isten megkönyörül rajtunk. S Fatima a század reménycsillaga — írja könyvének fedőlapján Fatima magyarja: Kondor Lajos atya. Még e században a jók kedvéért Isten csodát művel. Talán!

Megérkeztem hát Fatimába. Még sohasem voltam itt. Most először olvastam el a jelenések teljes történetét. Tizennégy napig elmélkedtem. És a következő dolgok világosodtak meg:

A világháború és minden borzalma és a ma szenvedései benn vannak az Isten üdvözítő terveiben és az időbeli történésekben. Semmi sincs ok és cél nélkül. S mindezekre főképpen Fatima mutat rá.

Isten nem halt meg, és nem hagyta magára a szenvedő embert. A mi legnagyobb bajunk az, hogy Krisztus halála, keresztrefeszítése és újra megjelenése után (és tulajdonképpen a húsvéti feltámadás a második eljövetele) az 1978. évben még mindig nem értjük az élet nagy misztériumait, amelyekben feloldódnak a földi problémák. Csak tudatosítani és elfogadni kell azokat.

Az élet maga a legnagyobb misztérium. Két kategória: a születés és a halál közé van szorítva a kiterjedés világában, ahol milliárd és milliárd naprendszer forog.

Az ember gondolkodó lény, és gondolata a lélek műve. A halhatatlanságra vágyik, s ez az, ami minden misztériumot megértet velünk.

Misztérium a bűn. Misztérium a gonoszság. Kezdetben nem volt bűn. A világ teremtmény. Előtte nem létezhetett bűn. Ma van bűn. Miért? Misztérium! Isten mindent jól teremtett. Belép azonban a teremtménybe a misztérium: a bűn, és mindent elront. Hozza magával az újabb misztériumot: a szenvedést, a halált. Az Isten azonban mindent megújít. A bűn újra kontárkodik. Isten sokáig tűri. Mert adott újabb misztériumot: adta a szabad akaratot. És Isten így beállította a világba az újabb misztériumot: a küzdelmet. Miért? Küzdeni kell a

szabad akarattal az élet végső céljáért, ami a halálon túl van. A még nagyobb misztériumon túl... Mert ott tombol a bűn. A bűnnek kerítője van; vagy-vagy, ez a kérdés. Istennel vagy Isten ellen! Küzdeni kell a mennyországért! Mert van Sátán, a lét legveszedelmesebb misztériuma. Felhasználhatja az embert a lázadásra Isten ellen. Miért? Miért van hatalma ennek a sötét misztériumnak? Misztérium. Ezért vannak gonosz emberek. Gonoszságuk megmagyarázhatatlan a Sátán misztériuma nélkül. Vannak, ez tény. A misztérium valóság! Mint a többi! Mint a tirannusok, akik meggyötrik és megölik embertársaikat. Vajon büntetlenül tehetik-e? A szenvedő embert elhagyja az Isten? Újra felvetődik a kérdés. És kegyes lesz-e Isten a tirannusokhoz? Elszédítő gondolat! Hála Istennek, csak gondolat.

Minden misztérium felett áll az Isten. Minden misztérium az Isten dicsőségéért van. A szenvedés is. Főképpen azért. S ha az Isten dicsőségéért, akkor Isten azok pártján áll, akik küzdenek a Sátán ellen. A Sátán semmi más, mint harc az Isten dicsősége ellen. S csak a teremtett világban. A parvenü ember azt hiszi, hogy az Isten dicsőségét elrabolhatja, magáévá teheti. Meddig? Hivalkodik a Sátán barátságával. Ó, balga teremtmény! Isten feltétlenül a szenvedők pártján a megkínzottak Istene. Felveszi őket magához. Ez a legboldogítóbb misztérium. Az Isten boldogságáért érdemes szenvedni. A szenvedésnek van értelme és célja. Semmiféle misztérium nem volna, ha a misztériumok nem az Isten dicsőségét szolgálnák. A Sátán is akaratlanul az Isten dicsőségét szolgálja és hirdeti. A küzdő vértanúkkal az Isten birodalmát népesíti. Ezért van hatalma a Sátánnak a teremtett világban. Érdeme még nincsen. Csatlósainak borzalmas végzetük lehet majd, ha meg nem tagadják a Sátán szolgálatát. Mi lesz vajon az anyákkal, akik megölték magzataikat? Mi lesz az álprófétákkal, a teológusokkal, akik születésszabályozó tanaikkal a nemzeteket, a magyart is, kihalásra kárhoztatták? Az Isten országa kifejlődését is lelassították. Ó, hány hitvalló, géniusz nem születhetett a világra?! Csak azért, hogy az önző élőnek ne kelljen megosztania kenyerét embertársával. Megátalkodott műveletük jóvátehetetlen. S ez is misztérium. Benne borzaszt a kárhozat! A Sátán végzete! Cselekedeteik az égre kiáltanak: a kambodzsai állapotos anyák halálhörgése a bevonulás első napján a legyilkolt 300000 halott között. Szülési fájdalmak közben kergették ki őket a vörös janicsárok.

Be jóságos az Isten napja!

Felszárítja a kiontott vért. A holtak sírjain a hajnali napsugár virágokat fakaszt.

Isten a szenvedések után mindent feltámaszt. Minden lélek diadalmi fény. Valóban örök élet lesz az Isten országa.

Most már megértjük az első századok vértanúinak a szenvedéseit. Megértjük a karthágói édesanya hálaénekét az égő máglyán.

Minden mulandó. Csak az Isten országa örök. Csak az Isten dicsősége. A születés és halál kategóriáiból kilépő hősök alkotják majd az Isten kórusát, akik örökké zengik az Istenhez hálaéneküket. Diadalmas kórus. Hová lesz akkor a halál fullánkja, a kínzó parázsló vas, a guillotine, a kancsuka? Valahol valamiképpen az is megmarad örök mementónak. A kínzók elkárhozott lelkeiben: az örök elkárhozás misztériumában. A vértanúk minden kínját viszont érzik majd. Visszaáramlik az elkárhozottak lelkébe. Mert az lesz a Sátán és minden csatlósának végzete. Örök végzet az örökké égő gyűlölet borzalmas kínjaival. Fel-teltűnnek majd, mint tüzes fellegek, könnyek nélkül, száraz lélekkel, melyben minden csont összezsugorodik, és átkozódik a lelkiismeret. Hol? Valahol az Isten országa határán? Nincs szavunk rá. Létező misztérium. Láthatatlan kiterjedéssel a lét végtelenségével. Árnyak ők, fényforrás nélkül. Semmi közük az üdvözült lelkekhez. Nem árnyaik ők. Önmaguk kíntengerében örökre vergődő „ürességek". Mint az összezsugorodott s eltűnő csillagok. Sötét lelkek. Maga a boldogtalanság. Örökre!

A csillagok többet sejtetnek.

De még inkább megértem a csillagokon túl, az Isten szeretetének az énekét zengő fatimai kis pásztorgyermekeket. Csak az Isten dicsőségéért érdemes élni, szenvedni, meghalni. Már életükben a fatimai kicsiny szívek erre mutattak rá. Erre, amikor vezeklésükkel, vezeklő véres öveikkel a bűnösök megtéréséért imádkoztak, szenvedtek és meghaltak. Amikor sírjuk mellett térdelve elbúcsúztam tőlük, felsóhajtottam:

Vajon hány magyar gyermek fogja követni őket? Mert meggyőződésem, hogy csak a fatimai hős pásztorgyermekek cselekedeteivel, lelkületével lehet az új nemzedéket megmenteni. A magyarét is! Az ő lelkük fénye ragyogjon be az ifjú szívekbe. Úgy, ahogyan az ő kicsiny szívüket áthatotta az Istenanya szeplőtelen szívének szeretete.

Isten vagy a nép nevében?

A modern demokráciák alkotmányaikban a népre hivatkoznak. Vagyis alapelvük az, hogy minden hatalom a néptől való. Valakinek a megbízatása csak a nép nevében történhetik.

A tekintély elvének ez a modern gyakorlata a népek életében már sok katasztrófát idézett fel. A népfelség elvével borzalmasan visszaéltek és visszaélnek ma is a hatalmon lévők.

Ezért az Isten országában az üdvösségtörténet szerint a népfelség modern gyakorlatát nem lehet és nem is szabad követni. Minden hatalom az Istentől való. Igaz, az Isten nevében is lehet nagy visszaéléseket elkövetni! Az Isten nevében már elítéltek, és elítélnek ma is, sok ártatlant.

Mégis az üdvösségtörténet azt igazolja, hogy Istenben gyökerezik minden hatalom és jog. Különösképpen a küldetés és a megbízatás Istentől való.

Az Egyházban az Evangélium ügyét nem lehet és nem szabad a nép kegyétől befolyásoltatni. Az Egyház Krisztus alapítása, és Krisztus „kősziklára" építette alkotmányát. Az Evangélium terjesztése az Istentől való megbízatásban nyeri törvényességét. Az Isten nevében az Istentől választott vezetés adja aztán tovább a megbízatást.

Ez világos az Apostolok Cselekedeteiből és az Evangéliumból. Péter apostol Rómába ment, és ott halt vértanúhalált. Linusz, Klétus, Kelemen voltak a közvetlen utódai. És Kelemen abszolút tekintélyét, mint Péter utódjáét, elismerte az egész keresztény közösség. Kelemennek a korintusiakhoz írt levele igazolja.

Az Egyházban az áldozat bemutatása, az Evangélium hirdetése isteni jogban gyökerezik. Ez a jog visszamegy egészen az ószövetségi időkbe.

(Izaiás próféta az Isten nevében kapja prófétaságát. Izaiás próbál tiltakozni a megbízatás ellen, mondván, hogy ő csak egy bűnös ember. Jeremiás a megbízatást azzal akarja magától elhárítani, hogy ahhoz nincs tehetsége. Hasonlóképpen történt az eset Ezekiel prófétával. Hivatása: vissza kell vezetnie népét az Istenhez. A küzdelem kilátástalannak látszik. De engedelmeskednie kell, meg kell próbálnia a lehetetlent. Egyedül Isten kegyelmével!)

Az Istentől való küldetés és megbízatás Jézusban éri el páratlan bizonyságát. A lényegét is! Az Ige Istennél volt, az Ige megtestesült, és köztünk lakozék. Így írja le János apostol Jézus jövetelét a világra. Nem királyi ház adta a Megváltót. Nem a nép kegyéből a tömeg, vagy valamiféle népi alkotmány választotta meg Messiássá, hanem az Isten küldte őt a világra. (A hivatalosak ugyan nem fogadták be őt, de éppen a nép ismerte fel benne az Isten küldöttét.) A népfelség éppen abban van, hogy maga a nép Istentől várja az isteni tekintélyen alapuló vezetőjét. És ha az Isten küldötte és kiválasztottja megérkezik, Istentől elfogadja őt.

Természetesen az Istentől való megbízatás és küldetés magában hordozza bizonyságát amellett, hogy Istentől való.

Jézus azt felelte János tanítványainak, amikor azok azt kérdezték tőle, hogy ő-e a Messiás? „Menjetek, jelentsétek Jánosnak, amit hallotok és láttok. Vakok látnak, sánták járnak, leprások megtisztulnak, süketek hallanak, halottak feltámadnak, a szegények pedig hallják az Evangélium hirdetését."

Az Istentől való megbízatás és küldetés bizonysága amellett szól, aki szereti az Istent és az Istenért az embert. Márpedig Jézus életét adta felebarátaiért. Jézus a Megváltó, az Üdvözítő és láthatatlan feje azoknak, akik az Anyaszentegyházhoz tartoznak. Az Egyház Jézus nevében hívja és felkeni híveit prófétáknak, tanítóknak, papoknak, lelki betegeket gyógyítóknak. A püspök, a pap hivatását, hivatalát, tekintélyét az Istentől az Egyházon keresztül kapja. Szükséges a pap megbízatása az Egyháztól, hogy törvényesen is az Isten nevében beszélhessen.

Az Istent nem mi választjuk, hanem az Isten választ ki minket.

Ebből az is következik, hogy nem lehet és nem szabad a gyermeket magára hagyni vallása tekintetében. Általunk a gyermeket maga az Isten hívja. És az Isten hívásának engedelmeskednünk kell. (Ezekiel prófétának mondta az Isten: „Te pedig hallgass arra, amit én neked mondok. Ne tusakodj ellenem, mint ahogyan ez a nemzedék tusakodik ellenem.") A szülők hanyagsága következtében a magyarság felét máris elvesztettük a kereszténység szempontjából. Ezért az Isten még felelősségre von bennünket.

Végzetes lehet számunkra János apostol mondása: „Tulajdonába jött, de övéi be nem fogadták őt"

A világgal kompromisszumot kötő keresztények Jézus ügyének és a saját üdvösségüknek árulói.

Bátran hirdetnünk kell az Evangéliumot. Éppen nekünk, akiket az Úr meghívott szolgálatára. És a mi beszédünk az Istenről, országáról és a vallásról nem csupán beszédtéma, hanem magának az Istennek a szava. A prédikátor Isten nevében beszél, az Isten szavát hirdeti. Amikor ezt cselekszi, akkor engedelmeskedik a legfőbb tekintélynek, akit nem mi választottunk, hanem ő választott ki minket. Éppen úgy a hallgatónak is engedelmeskednie kell, amikor az Isten szavát hallja. Jézus mondotta: „Aki titeket hallgat, rám hallgat. Aki titeket megvet, engem vet meg."

(Most aztán elménkbe véshetjük, hogy a világ közvéleménye nem tántoríthat el az igazság hirdetésétől. A változó népakarat nem diktálhatja nekünk a tempót, s főként nem azt, hogy miről és mit beszéljünk. Nem követelheti tőlünk, hogy mást hirdessünk a világnak, mint amit üzenetként közölnünk kell a világgal, vagyis az Isten akaratát.)

Sajnos, olyan társadalmi állapot felé közeledik az emberiség, amelyben majd meg akarják tagadtatni az emberrel az Istennek való szolgálatot. (Sajnos, más dologban az Egyházban is ez a tendencia uralkodik. Észre sem vesszük sokszor. Például, minden jószándék ellenére, van valami furcsa dolog abban, hogy régen a pap az Isten felé fordult, amikor önmagáért és a népért imádkozott, és vele együtt a nép is az Oltáriszentség felé fordította imádkozó arcát. Ma a pap a nép felé fordul, és a nép a pap felé. Az Oltáriszentség magára maradt. Vagy jobb esetben valahol a mellékhajóban virraszt a nyáj felett.)

Márpedig az Isten követségében minden hatalom és jog az Istenben gyökerezik, és a népfelség Isten nélkül bálványimádás és jogtalanság. Nekünk meg kell adnunk az Istennek, ami Istené. Életben és halálban!

Tudomány, vallás és az Egyház

A hit szemével kétségtelenül többet lát meg az ember, mint értelmével. Otto von Braun nemrég úgy nyilatkozott, hogy értelmével kikutatta a világmindenség titkait, és megtalálta a más bolygókra, a világűrbe való utazás lehetőségeit és eszközeit.

Ez azonban még nem minden az ember egész egyénisége számára. Az embernek többet kell tudnia annál, amit értelmével felkutat. Ezért most keresi az Istent. De ahhoz a tudomány eszközei nem elegendők. Maga Braun is azt mondja: ahhoz vallás kell, vagyis kapcsolat Istenhez.

Az Istennel való kapcsolat az istenkereséssel kezdődik. A keresés megadja a hitet. A hit azonban, mint Szent Pál mondja, az Evangéliumból való. Mi az Evangélium? Az Isten szava Jézus Krisztus által. Ki és mi igazolja az Isten szavának hitelességét? Maga Jézus! És mindazok, akik átvették tőle az Evangéliumot, vagyis az Atya üzenetét. Kik vették át Jézustól az Atya üzenetét? Az apostolok és azok tanítványai. Miképpen? Azáltal, hogy Jézus parancsára megalapították az Egyházat: a tanító tekintélyt.

Történelmi tény, hogy Jézus valóban alapított egyházat, intézményt, ami garantálja az Isten üzenetének integritását. Az Evangéliumot nem lehet rábízni az értelemre vagy a szívre. Az értelem megáll a véges határánál. A szív megbízhatatlan. Illúziókat kerget, túlzásokba csap át. A karizmatikus egyház megbízhatatlan. Az Egyháznak institucionálisnak is kell lennie. Ki kell mutatni történetileg, hogy Krisztus egyháza valóban Krisztustól való, aki egyedül ismeri az Atyát. Ki kell mutatni történetileg, hogy Krisztus egyháza sértetlenül megőrizte az Evangéliumot.

A vallásnak történelmi egyházjellegűnek kell lennie. És csupán ez a vallás ikertestvére a tudománynak. Az intézményes egyház tudományos módszerekkel dolgozik. A tudomány elképzelhetetlen az oknyomozó eljárás és módszer nélkül. Kell a kegyelem is, az intuíciós meglátás is. Maga a tudomány sokszor véletlen megtapasztalások révén jut el új felfedezésekhez. Vonatkozik ez különösen a természettudományokra. A természetből valami revelálódik megtapasztalás útján; kísérle-

teket kell végeznie, hogy a megtapasztalás helyes volt-e? Így vagyunk a vallás kinyilatkoztatásaival is. Sok mindenre saját megtapasztalásunk vezet rá. Kell azonban az isteni kinyilatkoztatás is. Csak az Isten maga tudja megmondani, hogy helyes úton járunk-e. És Isten kinyilatkoztatta magát Fia által. Az Isten üzenete csak az evangéliumokban hiteles.

A kinyilatkoztatás időben történt. Kétezer esztendővel ezelőtt. Hol a garancia arra nézve, hogy az evangéliumok valóban Isten üzenetei, és azok sértetlenek? Ezt sem a tudomány, sem a pusztán karizmatikus egyesülések nem tudják megmondani. Ehhez intézményes vallást kellett alapítani. Jézus ezt meg is tette. Követői dolga lett aztán ezt az intézményes vallást megőrizni, és benne az isteni kinyilatkoztatást. Jézus egyháza ezt mindig megtette. És csupán az ebben az Egyházban kinyilatkoztatott vallás az ikertestvére a természettudományoknak. Otto von Braun is eljutott erre a következtetésre. S ugyanide jutott el Pascal, Marconi, fizikusok s matematikusok, írók, Nobel-díjas tudósok. (Pedig a Nobel-díjat nem szívesen adják hivő tudósoknak.)

Nincs más megoldás: el kell fogadni azt, hogy a tudományok az értelem segítségével megállnak a végtelen előtt, és azon túl a lélek már csak az Isten segítségével tud átjutni. A világtörténetben ebben a dologban kétségkívül az Egyházban működő, ható és gyakorolt vallásé a pálma. Istenkeresésünknek, a béke és igazság megvalósulását váró reményeinknek ez az egyetlen titka és megoldása.

Üdvösség, pénz és vagyon

Ha két ellenséges párt között fellép egy harmadik, az a harmadik lesz a gyűlölet és a támadások középpontjában.

Így volt ez az Úr Jézus idejében is a heródiánusok és a farizeusok között. Egymást gyűlölték. Amikor azonban Jézus tanítani kezdett, az Isten országáról beszélt, összefogtak, és minden erejüket Jézus ellen gyűjtötték.

Különben nagy versengés volt a két párt között. A heródiánusok, akik közé a szadduceusok, a zsidó arisztokraták is tartoztak, nem tartoztak a hivők közé. Minthogy vallási dolgokban nagyon közel álltak a római liberális elemekhez, azokkal jól megértették egymást. A heródiánusok, vagyis Heródes király kegyeltjei, élvezték a római megszálló erők kegyeit és kiváltságait. A farizeusok a forradalmi tömeghez számítottak, akik betű szerint hűek voltak Mózes törvényeihez. És várták a Megváltót, aki majd megszabadítja őket a római igától. A nagy politikai ellentétek dacára összefogtak, és elhatározták közösen, hogy a názáreti prófétát elhallgattatják és megölik.

Először nyájas szavakkal közeledtek feléje, és úgy akarták tőrbe csalni, vagyis átadni őt a római prokurátornak. Cselvetésük nem járt sikerrel. Adót a császárnak egyik párt sem fizetett szívesen. Az adókérdésben akarták Jézust olyan nyilatkozatra készíteni, amely mindkét esetben, igenléssel vagy tagadással, vesztét okozta volna. Kudarcot vallottak. Jézus válasza ismeretes az Evangéliumból. Mindkét párt emberei azonnal észrevették, hogy Jézus átlátott szívük minden titkos gondolatán, és tehetetlenekké váltak. Nem tudták bevádolni a császárnál, és a nép haragját sem szíthatták fel ellene.

Nem a válasz szégyenítette meg a közös ellenséget, hanem az a mód, ahogyan Jézus kezelte őket. Jézus ugyanis arra kényszerítette őket, hogy a pénz és a vagyon kérdésében színt valljanak. Kérdésükben szorította vissza őket. Jézus tudta, hogy mindnyájan imádják a pénzt, bárhonnan is jön az. Ott volt a tarsolyukban, amelyet mindig magukkal hordoztak. Velük volt mindig az a pénz, amelyet a császár a rabszolgák véréből veretett. Jézus tehát ezt a pénzt kérte tőlük: Mutassátok, és mondjátok meg, kinek a képe van a pénzen? Ugye, a császáré? Miért kísértetek meg engem tehát? A császártól

kaptátok, s ezzel megtagadjátok hiteteket, Mózes törvényeit. Nem hisztek a feltámadásban, a szeretet műveit nem teszitek. A császár pénzét gyűjtitek, s közben félrevezetitek a népet. Hamut szórtok a fejetekre, böjtöltök is. Viszont a császár pénzéből lakmároztok. Ha meg akartok igazulni, adjátok vissza a császárnak, ami az övé: a pénzét, és próbáljatok az üdvösség útjára lépni. Ne tizedeket adjatok a császár pénzéből, hanem legyetek irgalmasok az árvák, az özvegyek, az üldözöttek iránt. Ne áldozatokat adjatok az Istennek a császár pénzéből, hanem irgalmasságot cselekedjetek. Tegyétek a jót az emberekkel, és adjátok meg Istennek, ami az Istené: a hódolatot, az imádatot, és tanuljatok meg szívből imádkozni; ne csábítsátok el felebarátotok feleségét, hanem tisztaságra neveljétek gyermekeiteket. A pénzt adjátok vissza a császárnak, szíveteket pedig az Istennek. Az Istennek a ti halhatatlan lelketek kell! Ne mondjátok, amit egy császártok majd mondani fog: a pénznek nincs szaga. Bizony, az megfertőzi a lelketeket. A pénzzel csak arra legyen gondotok, hogy legyen mindennapi kenyeretek.

A modern ember nehezen érti meg Jézus magatartását a pénz dolgában. Ma, a mi modern világunkban a pénz nemzetközi hatalom. Legyen az francia frank vagy német márka. Állam és vallás Jézus idejében szorosan összetartozott egymással. A császár képével vert pénz azonban hűtlenséget jelentett Istennel szemben. És Izrael népe hűtlen lett Istenéhez, nem fogadta el Megváltóként Jézust, az Isten felkentjét. Márpedig Jézus által az Isten új szövetséget kötött az emberrel. Örökre társa és üdvözítője akart lenni. Jézusban nyilatkoztatta ki önmagát mint isteni személy az emberi személynek.

Jézus mint az Isten felkentje és természetre nézve azonos az Atyával, a pogányság isteneinek és a zsidó nép hűtlenségének a korában, amikor az állam és a vallás egybefonódott, előre tudta, hogy lesznek korok, amikor vallás és állam külön haladnak majd a századokon keresztül. Válasza tulajdonképpen nekünk szól, a mindig modern embernek a világ végezetéig: mi olyan korba léptünk, amelyben az Egyház és a vallás az állam törvényeivel szembe találja magát. Néha össze is ütköznek egymással. Az emberiség két külön világban él. Ezt tudomásul kell vennünk. Majd az idők végezetével a középkori álmok és kritikus valóságok feloldódnak. Addig azonban szól Jézus üzenete: Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené. Ezt az üzenetet lehet konkordátumokkal, tárgyalásokkal ideig-óráig teljesíteni. Magából a

modern világból azonban ez nem fog mindig beteljesedni. Lesznek harcok és küzdelmek az ember, az államhatalom jogáért, és megtagadják megadni az Istennek azt, ami az Istené. A vértanúk kora nem szűnt meg. A hitért sokszor a világ végezetéig kell majd véradót fizetni. A Golgotán kezdődött, és folytatódik a haláltáborokban, modern korunk kínzókamráiban... És mi lesz majd a falanszterrendszerben? A kardot ezután is élesíteni fogják. A kettévált társadalom súlyos terhe a vállunkon. Meddig tudjuk hordozni? Lehet-e egyszerre megadni a császárnak azt, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené? Megkérdeztem magyarországiakat. A válasz: Isten szavának feltétlenül engedelmeskednünk kell. Hűségünket az Istenhez nem zavarhatja meg az, hogy adót kell fizetnünk a modern pogány államnak.

A test és az a másik test

Pál apostol inti a római híveket, hogy testük ne uralkodjék a lelkük felett.

Vajon mit ért Pál apostol a testen? Arra a testre gondol-e, amelyet mindennap gondoznunk kell? Arra a testre, amelyet mindig étellel és itallal táplálnunk kell? Ruháról is gondoskodnunk kell! Hiszen minden gond és harc a testért van. Az egész emberi élet munkája, verejtéke a test egészségét óvja. Politikusok és kormányok küzdelme a test számára eseng a nép kegyéért. Maga Jézus mondta egyszer: A ti mennyei Atyátok tudja, hogy minderre szükségtek van!

Mégis miért mondta Pál apostol, hogy mindazok, akik a testben élnek, nem tetszhetnek az Istennek? Hiszen mindnyájan a testben élünk! Máskor maga Pál apostol így zeng dalt: Tudjátok, hogy a test a Szentlélek temploma!

Hát éppen az utolsó mondat rávilágít arra a tényre, hogy a test az élet evilági kerete és feltétele. E tudatban azonban nem tagadhatjuk meg az Istent. Nem állíthatjuk, hogy mi önmagunknak elegendők vagyunk. Ez hiú önáltatás lenne. Nem lehetünk könyörtelen egoisták. Nem habzsolhatjuk a földi élet evilági örömeit. Balga ember az, aki jólétét, szerencséjét, boldogságát a pénz, a gazdagság, az érzékiség hatalmától reméli. Az ilyen balga ember nem tetszik az Istennek.

1952-ben, amikor San Franciscóba érkeztem, s nem beszéltem angolul, mindinkább a magyarok felé húzódtam. A kevés menekült magyar mellett akkor még a régi, századfordulós amerikás magyarok képviselték a magyarságot a Csendes-óceán partján. A keleti részek magyarjaival ellentétben nem voltak vallásosak, nem építettek templomot és iskolát. Bizony, a Dalárda egyesületben hidegen fogadtak. Egyik gyűlésükön megadták a szót azzal a megjegyzéssel, hogy a pap is felszólalhat, hiszen szabad államban élünk... Családlátogatásaimat nem szívesen nézték. De mégis hívtak, amikor Józsi bácsi haldoklott. Szépen meggyónt, és áhítatosan magához vette az Úr szent testét. Éppen a szentáldozás után belépett egy barátja. Amikor meglátott engem stólával a nyakamon, ráförmedt Józsi bácsira: „Hát nem tudod, hogy egy a mi istenünk: a gyomor! Míg bírja a jó kecskemétit, addig úr! Min-

den érte van! De ha már nyavalyás vagy, semminek sincs értelme!"

A test nem lehet a mi istenünk! Ezt az imádott testet taszítja ki Isten az ő országából. Ha ezt a testet imádod, akkor semminek sincs értelme. Mi azonban a lélekből élünk. És a lélekből kell élnie minden testnek. Nemcsak kenyérrel él az ember! Kell a ruházat, kell az élet és az ital. Kell a gyógykezelés. Szükségünk van virágillatra és hajnali fényre. De az nem minden. Az ember lélek is! Az ember szellem, és a végtelenbe, az Isten után vágyik! A test nem lehet korlát, barikád a lélek számára, hanem eszköz, lant és templom! Szépen szóló hárfa: vox humana, mely az Istent dicséri! Valóban a Szentlélek temploma.

A test legfölségesebb ideálját Jézus Krisztusban találjuk meg! Az isteni lakik benne az örök időkön át! Jézus Krisztus bemutatta a világnak, hogy az Isten gondolata az emberi testtel az ő megdicsőítése, és az emberi életben az, hogy a test az embert ne rántsa le a posványba, a bűnbe, az elkárhozásba, hanem Krisztussal meghaljon a bűnnek, és Krisztussal feltámadjon az örök életre... Hogy a Szentlélek temploma legyen!

A modern képmutatás

Soha azelőtt a történelemben nem hangzott el annyi sok hazug, perfid nyilatkozat erkölcsről, a nemi életről, születésszabályozásról, mint ma. Magyarországon az elmúlt évtizedben egymillió magzatot öltek meg. Tehermentesíteni kell a fiatalságot, mondja kajánul a törvény. S Washingtontól Bombay-ig krokodilkönnyeket hullatnak a föld túlnépesedése miatt aggódó tudósok, és legfőbb állami programnak harsogják a hatósági születésszabályozást. Máris milliószámra gyártják a hormon- és életcsíra-pusztító tablettákat. Miért is jöjjön a világra új nemzedék: új titánok, művészek, új kort alkotó géniuszok?! Miért? A föld maradjon csak az élvezni akarók, a ma élők élvezet-édenje. Anyaság nem ideál többé. A nő rothadásra ítélt testiség, miután bolondul mámorban kiélvezték. Így aztán a családi szentélyek küszöbére ráírhatja majd a történelem: ó, emberek, alvajáró árnyai a múlt kacagó életnek, hagyjatok fel minden reménnyel! Ezekben a valamikor napsugaras házakban az élet virágzott. Most kígyók tanyáznak, és undok skorpiók. Az élet kihűlt.

Bús éjszakákon csalódott fiatalok és öregek sírnak. Három milliárd emberből talán csak tizenhárom örül a napnak. Ők ott a világtengerben a légen túl kezdik újra megsejteni a végtelen halhatatlant, az Istent. De itt a föld kérgén minden kezdi elborítani a napot. Álművészet, áltudomány, csupa hazugság. Megyünk vissza a dzsungelbe. Hiába minden! Sok a műfény. Csillagos éjszaka, napsugár, virágos rétek, kéken és fehéren izzó hegyek nem mondanak semmit. Nincsenek tündérmesék, és a világ többé nem reflexe a természetfeletti örök életnek. Az új nemzedék nem boldog. És szívből örülni sem tud már.

A repülőterekhez hasonló modern stílusú templomokból (ó, bárcsak repülne onnan minden lélek a mennybe!) felszáll a sóhaj: Vissza kell hozni a földre Krisztust! Nincs másban remény, erő, boldog földi élet. Nem igaz, hogy a lélek nem szomjas, s nem vágyik a lélek után. A lélek éhezi az igazságot. Újra meg kell szólaltatni a pusztába kiáltó szót. Még akkor is, ha kezdetben csak a puszta hallja meg. Az Isten Báránya, a testté lett Ige vére kell az érzéki mámortól megalvadt vérbe. Az emberi vért fertőző modern erkölcsi őrület ellen kéken,

sárgán és bíborvörösen reszkető fényekkel fel kell írni a végítélet viharfelhőire: Három a mi létünk dimenziója, kétszer kettő az négy, és nem lehet büntetlenül legázolni a természeti törvényt. Ha az élet csíráit megöljük, terméketlenné válik a nemiség, miután csömörbe fulladt, s a holtak eltemetik ezen erkölcsében haldokló „modern" világot. Talán soha nem volt oly időszerű Jézus intelme Nikodémushoz egy titokzatos éjszakán, mint ma: „Mi a testtől születik, test az; s mi a lélektől születik, lélek az."

E modern világ erkölcstelensége, dzsungeltánc-őrülete, magzatot gyilkoló merénylete ellen a világ forgatagába kell állítanunk újra a lelket! Csak lélek tud örülni mindannak, ami eszményi, szép, harmonikus, ideális. A lélek az áldozatok forrása, mely nem engedi zavarossá tenni az élő vizeket: erkölcsöt, születést, életet, szerelmet, családot, gyermeki bűbájt és mosolyt. Csak lélek tud hősi lenni, természetfeletti. „Hacsak valaki újra nem születik, nem láthatja meg az Isten országát." Márpedig újraszületni csak a Lélektől lehet. Ez a világ elhanyagolja a Szentlelket. Ezért célt téveszt. Az Isten Lelke hozott mindig tavaszt a földre. Athénben, mikor Szent Pál az Areopágon az ismeretlen Istenről prédikált. Rómában ugyancsak őáltala és Szent Péter megjelenésekor. A börtönben, a Colosseumban. „Örüljetek, ismét mondom, örüljetek." Ez volt az evangéliuma, bár a missziós futást bevégezte, és várt rá a vértanúság. Az Isten Lelke adott impulzust mindig új reformokra és azok végrehajtására. E modern világot, az embert és tudományát a magasságokba nem a gépek fogják igazában fellendíteni, hanem a Lélek. De miképpen? Mit kell tennem, hogy lelkem gránittá váljék, és ne iszapmocsárrá? Undorodom a rothadástól és romlástól! Nekem szép alak kell, és csengő összhang. Lelkemben-testemben! Mit tegyek, hogy a test ne tengjen túl lelkemen? Mit tegyek, hogy a kaotikus világban ne váljam a bűnös szenvedélyek idegrongy-áldozatává?

Ki tudja, hány dimenzió van e világmindenségben? Ha nem is tudjuk (mert háromról tesznek tanúbizonyságot érzékszerveink), egy bizonyos, hogy van a természetfeletti világból más dimenzió is, mint a miénk. Dómok, katedrálisok, falusi kis kápolnák csendjében átreszket lelken, kis fehér ostyán, és mondja: Ez az a test, melyen a Lélek uralkodik. A láthatatlan átlényegüléskor ismeretlen dimenziókban, testen-lelken áthatol, a test és lélek táplálékává válik. Az Oltáriszentség világában válik lelkem diadalmas erővé, a szép élet, a harmoni-

kus, ideális testi élet formálójává Az Oltáriszentségben találjuk meg a szép lélek, a boldog élet szülőföldjét, hazáját, otthonát. A katolikus egyház kétezer év homályából kiemelte és megőrizte e hitet. Az Oltáriszentségből áradó isteni kegyelemmel nyitotta fel mindig a szenvedélyektől megvakult szemeket, és üdítette fel az elszikkadt szíveket. Az Oltáriszentség neveli az új, tiszta ifjúságot. A fennkölt lelkek világát. „Az Oltáriszentség a szeplőtelen érintetlenséget, a lelki világnak átlátszóságát teremti meg. Ahol ez nincs, ott az erkölcsnek ereje, szépsége, harmóniája hiányzik."

Legyen tehát bátorságunk meghirdetni a hüllő és züllő világnak példával, hősi életstílussal: hitünk és annak szentségei a mi energiánk. Erényes tetteink és lelkesülésünk a mi modern társadalmunk egyetlen motorja, a testbe öltözendő eszmények csillagai felé. A léleknek a Lélektől indíttatva végre rá kell szánnia magát a természeti törvényt megcsúfoló erkölcstelenség felszámolására. Nagy áldozat és merészség kell hozzá. De megéri. Szent Ciprián nyomán mondjuk nagy magyar apostolunkkal: Ez az áldozatkészség volt az Egyház nagyszerű hagyománya... Az Egyház ruhája fényes, ezüst és arany brokát volt. Azután beleszőtte az Úr abba az arany és ezüst brokátba a tüzes rózsákat, a vérpiros szálakat, s bíborvörös lett. Minden lélek, amely az Úr Jézust szereti, az áldozatos jelleget hordozza homlokán, s ez a szentáldozásban verődik ki rajta. Áldozatra készségessé teszi. Itt teremnek a költő szavai szerint a nagy géniuszok, kik pazarolják a lelket, az életet, de úgy, hogy százszorosan megtérül az bennük. Igen, ha így történik, akkor a lélek nem hűl ki. Akkor ifjú lelkek mosolyával és az élet dicsőségével igazában csak most kezdődik.

Régi siralom, új vigasztalás

Új Jeremiások sírnak a lerombolt magyar szentélyek fölött: Az új vezetők egyre mélyebbre süllyednek az erkölcsi mocsárban. A gerince megtört. Az értelme bolondul, s nincs többé ideális eszmény. A nagy kérdés: Mi az igazság? — nem érdekli őket. Sodródnak az istentelen szóhazugságok propaganda-viharában. Valamikor tisztes férfiak és édesanyák harminc évi házasélet után elválnak. Sírnak a haza elvesztése miatt, de nincs többé könnyük az elhagyott gyermekért. Nem érzik a nagy tragédiát: életük alkonyán őszbe borult fővel, kitaszítva minden örökkévaló reménységből a halhatatlanság szentélyei előtt, arcukon a halál vonásai, s szemük riadtan néz a kárhozat sötét végtelenjébe...

Az élet könyvében a Jézus által elmondott történetek között van egy igen érdekes és megtörtént jelenet. Kafarnaumban a római megszálló haderőt képviselő százados szolgája súlyos beteg lett. A százados meghallotta, hogy a vidéken jár valaki, s a városban is volt már. Jót cselekszik, betegeket gyógyít, s valami természetfeletti hatalom nevében halottakat támaszt fel. Saját maga elindult hozzá. Valahol az úton találkoztak. Közben rádöbbent arra, hogy ő mily kicsiny ember. Nemcsak a birodalomban, hanem itt az idegen kisvárosban is. A lét nagy problémái között tehetetlen. Mikor egymás szemébe néztek, önkéntelenül kitört belőle a vallomás: „Uram, nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj." Megérezte a nagy Isten jelenlétét, és megrendült a természetfeletti hatalom előtt. Alázatos lett. Feltétlenül hitt a világok felett való hatalmában. Remélte, hogy az a nagy hatalom lehajol szolgájához. Egy szó elég ahhoz innen a távolból, és a szolga, kit ő nagyon szeretett, meggyógyul.

A kafarnaumi százados megadta a feleletet a nagy miértre. S utána Krisztus apostolai, vértanúi, hithirdetői s mindnyájan a nagy vértanúk, tudósok, hitvallók. Húsz évszázad írói, művészei megírták, megénekelték. Mint Szent Pál a római börtönben, mint később a kolostorok templomaiban, a középkor katedrálisaiban, énekelték a nagy kórusok és zenekarok a nagy hit világraszóló kihatását: „Örüljetek, újra mondom nektek: örüljetek!" A szív érzelmeinek magasba szárnyaló élő szim-

fóniái kiemelték a Krisztusban hinni és vele élni tudó világot az erkölcsi mocsárból. És szól az üzenet a jelen és jövendő századoknak: Nagy erkölcsi és hitbeli megújulás csak nagy belső lélek-elhatározásból lehetséges. Nagy hit, erő és tisztulni vágyás kell hozzá. Szól az üzenet a népek vezetőihez. A szülőkhöz, a nevelőkhöz. Ismerjétek el a nagy természetfeletti hatalmat! Higgyetek az Istenben! Aztán kell világokat megrendítő nagy akció! El kell indulni az Isten felé az ő mély imádásával és a felebaráti szeretet szolgálatával.

Van Isten! Létezik élőn, öntudattal egy természetfeletti Hatalom. Az istentagadás filozófiai hóbort. Propagálása nem más, mint idejétmúlt politikai divat. Hirdeti a természet, megvallja a tudomány: van Isten. A szabadelvűség, a materializmus nagy lármát csapott a modern természettudomány, a természettan felfedezései körül az istenhit ellen. De a lárma egyre halkul. Nemcsak Európa, Amerika racionalista egyetemein, hanem Moszkvában is. Eljön az idő, amikor művelt embert nem lehet fölbőszíteni a pápa ellen. Csak Kongó kannibáljait kínai fegyverekkel apácák legyilkolására... De hisszük, azt sem sokáig. A csillagos égbolt alatt éppen egy-egy kutató tudományos felfedezése nyomán meg-megnyílnak a messze távlatok, és tudósok csodálattal állnak a nagy misztériumok, a nagy titkok előtt. Több és több fény lobban a világmindenség eddig sötétnek és üresnek vélt végtelen tengerében. Az energiának sok más eddig ismeretlen része is. Egyre nagyobb, térdre kényszerítő hatalommal. Valami a fényben, az atomerőkben, valami őseredeti, állandó momentum, impulzus rohan, suhan a fény sebességével az éter tengerében. Nem anyag, nem üres végtelenben. Titkok titka. Csak bölcs alkotó teremthette: az Isten!

A világmindenség nagy üzenetére, a természet visszhangjára nincs más felelet, mint az új világ hitvallása Isten mellett. Kétségtelenül nagy elhatározás kell hozzá! Ott nyílnak meg és hatolnak a lélekbe az Isten kegyelmi áramai. Csak utána bontakozik ki egy új erkölcsi világot teremtő isteni akció. A lélek érzi, szüksége van rá. A lélek érzi az Istent, mint szemünk a napfényt, s örvend neki.

Ki kell nyitnunk tehát a lélek ablakait az isteni áramlás felé. Ez tőlünk függ, rajtunk múlik. Isten magának akar minden szívet. De várja a hívást. Vár a lélek titkos üzenetére. Várja imádságainkat, vágyó sóhajainkat, várja, hogy elménkben foglalkozzunk vele, lényével, alkotásaival. Várja, hogy elmélkedjünk. Várja, hogy hódoljunk neki. Titkosan és nyil-

ványosan. Öröme telik benne. Ő az abszolút szeretet, és szeretetet vár. A kisgyermek szeretetére vágyik, mely az édesanya istenimádásából fakad. Elvárja a szülők jó példáját. A hatalmasok, a népek tanítóinak hitvallását. Kell beszélni róla az iskolákban, a törvényhozás házaiban. Nem dönthet szabadon az a lélek, az az ifjú Isten mellett, aki soha nem hallott róla. Az Evangélium hirdetése, a vallástanítás közügy; a népek tiszta erkölcseinek, a jognak, az igazságnak a forrása. Az új idők hajnalán meg kell szólaltatnunk az örök élet jó hírét kongató harangokat. Akkor az isteni szeretet nem hagy el. Velünk lesz, bennünk lesz. Férfiak, kiknek gerincük sudár pálma, hordozzák majd az új világ tiszta erkölcsű s boldog társadalmát. Megújul és feltámad a magyar nép is.

Az autó és én

Erről is kell írnunk. Belevág hit- és erkölcsi életünkbe. A kérdésnek nemcsak technikai tételei vannak. A kérdés technikai részével az ember és az autó egymáshoz való viszonyát, problémáit nem is lehet megoldani. Az autó ma már nem luxuscikk. Nemcsak Amerikában, hanem Európában sem. Autó nélkül sem a munkahelyre, sem távolabbi országterületekre nem lehet eljutni. Divatba jöttek az úgynevezett „mobil home"-ok. A mindennapi élet, szórakozás, tanulás ott folyik le. Az autók száma itt Amerikában ismeretes. Németországban, a legnagyob európai ipari államban, 14 millió személyautó van forgalomban. Becslések szerint 1980 felé már húszmillió lesz az autók száma. Az autó az utcákon, az országutakon robog. A hétvégén sok a tapasztalatlan vezető. Természetesen a gyalogjárók száma sem csökken. Autós és gyalogos minden pillanatban találkozik egymással. Figyelemmel kell lenniök egymásra. Most világlik ki beszédesen: mennyire szüksége van mindkettőnek a már semmibe sem vett erényekre. A szükséges önfegyelem nem magától jön. Szociális lények vagyunk, s most van igazán szükség arra, hogy felelősséget érezzünk egymás és Isten iránt! Borzalmasan sok a baleset. Az autós és a gyalogos hibájából egyaránt! Szintén tudjuk, hogy itt Amerikában évenkint hány ezer halálos baleset történik. Németországban a múlt évben 19 ezer ember halt meg az autósok és a járókelők hibájából. Sok a baleset mechanikai hibák miatt is! De főképpen az ember az oka a sok halálos szerencsétlenségnek!

Az autó és én tehát felelősséggel tartozunk Isten és ember előtt. A sok balesetet az autóműhelyekben nem lehet elkerülni. A lélek fegyelmezettségére van itt szükség. S így kerülünk mi, az autó és én, az erkölcsi problémák kategóriájába. Már csak ezért sem a múlté a keresztény erények gyakorlása. Csodák mindennap történnek a fizika világában. A világegyetem törvényei s azok célszerű működése valóban a csodák birodalmát alkotják. De az ember világában az értelem és a szív alakít, alkot és rendet teremt. Mit kell tennem, amikor autómban ülök, és hajtok messze tájak felé, avagy sietek a munkahelyemre?...

Néhány héttel ezelőtt történt: két autó haladt egymás

nögött. A szembejövő forgalom és a csúcsforgalmi idő nem engedte a gyors előzést. A második autó vezetője mérgesen tülkölt. A másik bizonyos megvető jeleket mutogatott hátrafelé. Végre a türelmetlen vezető előzhetett. Amikor elhaladt vetélytársa mellett, rálőtt. Az rögtön szörnyethalt. A bonyodalomban több más autós is megsérült.

Türelmetlenség, fajgyűlölet, a másik fél bosszantása okozta a tragédiát. S ily esetek napirenden vannak. A városokban, az országutakon tűnőben van a megértés, az udvariasság, a szolgálatkészség, a felebaráti szeretet. A népek harcában a gyűlölet izgat a látszólag békés autóutakon. Autóm ellenségemmé válik. A felebarátom gyilkosa! A hatalmi vágy tombol már az ifjúban. Istenségnek képzeli magát autójában, s gondolja, legázolhatja riválisát. Valamikor, emlékszem, egy színes hivőnk a plébánián még megáldatta velem Cadillacjét. Ma az autó: tivornyák mozgó hálószobája... A világ szelleme, az ördög keveredik bele már a hajtóanyagba is. Átjár testet és lelket. Az iskolákból a ma nemzedéke a blazírt hitetlenséget viszi haza, autójába. Marijuanával, LSD-vel ül a volán mellé... Így aztán angyali arcok az összeütközéseknél összeroncsolódnak. S hová lesz a lélek? A benzingázos földről képtelen felszárnyalni a napsugaras égbe. Itt a szárnyalás nem kelti örömének et, és az ének nem buzdít a magasságok felé szívet andalító harmóniákban. A lélek zuhan lefelé, a mélybe, hol csak sötétség ásít, és a boldogtalan kárhozat. Virágos mezők posvánnyá lesznek, s majd egyszer az autók milliói nekimennek a bazilikák márványangyalainak is, hogy azokat összezúzzák. De a lélek porcelánja is darabokra törik...

Az ösztönös vad emberből mikor lesz angyalfej az autó volánja mögött? Majd ha észrevesszük az égen eszményeink csillagait. Majd ha újra keressük azt, ami odafent van a végtelen világban. Majd ha kiolvassuk újra a próféták üzeneteiből az Eljövendőt, aki újjáteremti és megújítja a föld színét. Majd ha meglátom az elsuhanó fák koronáin és az illatos és andalító virágos rétek színjátszó jókedvében az isteni szépség harmóniáit. Majd ha igyekszem magamban, testemben-lelkemben megvalósítani annak életét, aki „egy teremtett léleknek gondolataiban, tapasztalataiban, szenvedéseiben élt eszményi, isteni és mégis emberi életet". Rálépek tehát a lélek metamorfózisának az utjára. Különb ember leszek az ösztön emberénél. Én a Magasságbelinek a fia leszek! Felmegyek a nyolc boldogság hegyére, magamba szívom a tiszta világok

friss levegőjét. Azzal telítem tüdőmet, és úgy ülök bele a száguldó gépbe.

Vajon nem utópia-e mindez? A figyelmes körültekintés az országutakon? Az önuralom? A másra való tekintet? A jóakarat és segítőkészség? A türelem? Mindazok az erények, amelyeket nem lehet a világ rendészeti könyveiben olvasni? Sokszor csak azokat büntetik, akik öt mérfölddel sebesebben vezetnek. A rendészeti könyv nem lát bele a lelkekbe. A büntető törvénykönyvek ma tehetetlenek a tömeges brutalitások ellen. A titkos társaságoknak zűrzavar kell, háborúság, s ezért gyűlöletet szítanak...

Optimisták vagyunk. Az Isten „deductio ad absurdum"-a után, amikor a természet törvényei visszaütnek a vétkezőkre, új lélekjárás lesz a földön. A világvárosok fojtó, gázokkal mérgezett levegője megtisztul. Majd ha megszólalnak a pünkösdi harangok, és az emberek egymáshoz a szeretet nyelvén fognak beszélni, akkor az autó és én jó barátok leszünk. Nem gázolunk bele felebarátunk becsületébe és tisztességébe. Igen, a legfőbb parancs, a szeretet parancsa tud majd rendet csinálni a lelkekben és az országutakon.

Ma még nagy zűrzavarban élünk.

„Az én koromban — zörög az égben — a gépek acélja.

Az én koromban — nem tudja senki — hogy mi is a célja.

Az én koromban — LSD-t szednek — beteg nyomorultak.

Az én koromban — öngyilkos testek — a földre borulnak..."

Ma még mintha szomorú lenne az Isten is! De halljuk a zűrzavarnak éjében a küzdő, törtető géniuszoknak, az Isten fiainak is a csatakiáltását: Akarjuk a jobbat! Földön járunk és robogunk a gépek kolosszusaival, de a halhatatlanság sugárzó fényében felemelkedünk, és már csak repül a gép, és a felszabadult ember vele szárnyal a magasságok felé...

A talentumokról

A szülők sokszor csodagyereket látnak újszülöttjükben. Elrejtett talentumokat ringatnak a bölcsőben. Hónapok múltán azután panaszkodnak: nincs nyugodalmas éjszakájuk. A gyermek rosszalkodik, sír. Túljutnak azonban a krízisen. Az óvodában az óvónő felfedez talentumokat, s ez öröm. Az óvónő névsorában érdekes megjegyzések vannak. Ez a Peti élénk eszű, Juditka igen figyelmes. Évike gyönyörűen táncol.

Az elemi iskolában azonban a csodagyermek jelei ritkulnak. A zsenialitás talentumai nem sokasodnak. Ellenkezőleg: egyre fogynak. Évtizedekkel ezelőtt mégis voltak páratlan értékek. Sok matematikai zseni került ki az iskolákból. Kiváló előadók, szónokok, mérnökök, feltalálók. Természeti törvény, hogy akinek az Isten talentumokat adott, attól többet vár az adottnál. A számtani zsenitől elvárja, hogy űrhajót készítsen a holdra. A szónoktól, hogy hirdesse és élje az igazságot és a tiszta lelkiséget. A talentumokról szóló evangéliumi szakasznak ez a lényege; mindezekre utal.

Minden tehetség az Istentől való. Valójában sok csodagyermek születik, azaz születnék, ha a szülők engednék a világra jönni. Ez utóbbival már jelezzük a talentumok elsikkasztásának az egyik okát. A másik ok a túlzó érzékiségre való felhívás a sarlatán nevelők akaratából. A talentumok elvesznek már az iskolában és a szülői házban, e modern világ perzselő atmoszférájában. Az Isten — a talentumok osztogatója — mindig gondoskodott a talentumok értékesítéséről. Minden korban küldött prófétákat, tanítókat, apostolokat, akiket az Egyház iskolájában képeztek ki arra, hogy a talentumokkal rendelkező ifjúság miképpen sokszorozza az Isten adományait. Főképpen a bűntől akarta és akarja a modern világban megvédeni a talentumokkal rendelkező ifjúságot. Sajnos, a tanítók is fogynak. Papnak nem megy a modern ifjú. A modern világ hazugsággal ijeszti el az ifjúságot az apostolságtól. Mintha az apostoli munka, a zsenialitásnál való őrállás nem volna munka. „Végre is a pap menjen már dolgozni" — mondják a hipokrita keresztények. Mintha az Isten és az emberi lélek szolgálata sohasem lett volna munka. Mi lett volna Európából a tanítórendek nélkül, például? S mi lesz Afrikából a bennszülött pap-

ság, tanítók, kórházszolgálat nélkül? A dzsungelnél is rosszabb falanszterrendszer!

Lourdes-ban a nyáron találkoztam egy ugandai fekete pappal. Kitűnően beszélt angolul, és megriadt lelkében, amikor arról beszélt, hogy miképpen rontják a hárommillió ugandai katolikus lakosság lelkét az amerikai és a kommunista beszivárgó elemek. Mi eléggé figyelmeztetjük Amin elnököt a nagy veszélyre és arra, hogy a fekete kontinens lelkének megmentése a legsürgősebb és legfontosabb munka. Mi hiszünk abban, hogy mindazt a hibát, amit Amerikában a feketék elkövetnek, mi elkerüljük, és a bűnben fulladozó fehér világ szerepét átvesszük itt Afrikában!

Ha a modern világ emberének a talentumai elfogynak, az nem az Isten „hibájából" történik majd. Azért nem lehet az Istent felelősségre vonni, hogy megengedi azokat a helyzeteket és körülményeket, amelyek veszélyeztetik a talentumok értékesítését. Amikor talentumokról beszélünk, akkor természetesen nem a mammont értjük, vagyis az anyagi jólétet s a pénzzel való tőzsdei manipulációt és spekulációt, hanem a lelki és szellemi kincsek birtoklását és azok kifejlesztését. A szellemi és lelki kultúrát! S ez utóbbiért harcolnunk kell. Küzdeni minden erőnkből azért, hogy az új nemzedék el ne korcsosuljon, el ne zülljék az erkölcsi posványban, s ezáltal eltemesse talentumait.

Amikor ezekről az igazságokról beszélünk, akkor nem az ember veleszületett tehetségeire gondolunk elsősorban, hanem az Isten lelki adományairól, amelyek által kifejlődik a keresztény ember: az Isten országának a gyermeke! Ezekről ír Szent Pál leveleiben. Ezeknek a végtelen megsokszorosítását követeli az Úr Jézus példabeszédeiben. Pozitív dolgokra mutat rá és nem mond példabeszédet — l'art pour l'art.

A pozitív dolog, amire az Úr rámutat, s ami eldönti a hanyag szolga sorsát, maga az ítélet, amiben az Úr részesíti a szorgalmasokat és a hanyag szolgát, aki nem sokszorozza megkapott talentumait. Az ítélet pedig ez: Az, aki megsokszorozza Isten adományait, az még többet kap, és a legtöbb, amit kap, az nem más, mint az öröm és az örök boldogság az Isten országában. Világos ez ítéletből, hogy az, aki lelki kincsekben szegényen járul az Isten elé, vagyis az, aki önmagában ki nem fejlesztette az erényeket: főképpen a hitet, a bizalmat, a reményt az Istenben, mindaz, aki nem tökéletesítette önmagában a szeretetet az Isten és a felebarát iránt, az

nem lehet részese az Isten végtelen szeretetének és boldogságának. Semmit sem használ neki az a talentum, amelyet kapott, mert a boldogtalanságával csalódottságában elvesztette azt is, amit az Istentől ingyen kapott.

Néhány teológus azonban úgy gondolja, hogy a hanyag emberi léleknek is van menekülése az elkárhozástól. Az ő menekvése: az Isten irgalma. Irgalmas az Isten, és a bűnösnek is megbocsát. Ezért mondja a zsoltáros: Inkább essem Isten kezébe, mint az emberébe!

Szerepünk a szociális fejlődésben

Oly sok igazságtalanság és szenvedés szakadt rá nemzetünkre, hogy már-már elvesztette bizalmát a modern kornak nagy büszkeséggel meghirdetett szociális haladásában. De minden szenvedés és gazság dacára, minden diktatúra ellenére, még mindig szociális korszakban élünk. Éppen ifjúságunk és a magyar munkásság mutatta meg, hogy lehetséges (sőt: a jövő század reménye) a teljes szociális igazságosság; az emberiség ki fogja vívni mindenki számára azt a jogot és kötelességet, amit valamikor egy-két kiválasztott osztály és ma a bolsevista pártarisztokrácia élvezett.

A magyar szabadságharccal újra a világ színpadára lépett a szociális ember. Ebben is van a jelentősége. Remény van arra, hogy ez a szociális ember győz és a politikai, gazdasági és művelődési szabadság egyre erőteljesebben kifejleszti az egyéniség, a szabad ember erőit, mint a napsugár a virágok illatát. Hiába küldi haza most Moszkva a magyar és a lengyel diákokat, azok már elmondották moszkvai kollégáiknak, hogy mi történt Magyarországon. A magyar szabadságharc új medret vájt a világtörténelemnek. Ez a szabadságharc nem a nagyobb darab kenyér megszerzéséért indult meg, hanem magáért a szabadságért. Ez a szabadságharc, a jövő nemzedék harca, zászlajára írta a „lex commutitiva"-t: azt az örök törvényt, hogy amit magadnak megkívánsz és megkövetelsz, azt add és tedd meg másnak is! Csak a jelre vár, hogy átvegye szerepét.

Mily csodálatos és gondviselésszerű, hogy ennek éppen a magyar hercegprímás adott kifejezést november 3-án elmondott rádiószózatában. „Mi — mondotta — osztály nélküli társadalmat akarunk. Mi nem engedjük meg, hogy ezt a fejlődést bárki is megakassza. Elismerjük a magántulajdont, de a szociális igazság és jólét sérelme nélkül. Ez a magyar nép kívánsága!"

Éppen ezért a magyar emigráció és egyáltalán a ma embere, ennek a tudatában nézzen elébe a reá váró feladatoknak, és ily szemlélettel ítélje meg az eléje táruló új világot: annak társadalmát, benne az Egyházat! Még ennél is fontosabb, hogy

értse meg, helyesen ítélje meg a saját helyét, helyzetét és kötelességeit ebben az új világban.

Itt, nyugaton, az Egyház és állam külön él egymástól. De a szociális fejlődés kérdésében összetalálkoznak. Mindkettő tiszteletben tartja egymás jogait és kötelességeit. Nincs is semmi antagonizmus az egyén lelkiismeretében, amikor jó hazafi és egyben egyházának hű tagja is akar lenni. Az amerikai alkotmány alapelvei: szabadság, egyenlőség és igazság, a felsőbb szellemi világ Magna Chartájának a princípiumai, és Istenben gyökereznek. Ez biztosítja az osztatlan békét és a biztonságot magát!

Maga az Egyház az új szociális haladásnak és harcnak soha nem lesz a kerékkötője, mint ahogyan a múltban sem volt az. Miképpen Krisztus nem azonosította magát a zsidó, avagy a római világgal, miképpen Assisi Szent Ferenc nem azonosította magát a középkor feudális rendszerével, éppúgy a ma Egyháza sem azonosítja magát egy társadalmi vagy gazdasági rendszerrel sem. Az Egyház örök programja: az Isten országa! Vagyis „Legyetek az Isten gyermekei minden társadalmi alakulásban és minden társadalmi alakulás dacára" (Prohászka). Jézus nem lett földi király, és ma nem lenne diktátor! Az Egyház nem lesz egyetlenegy társadalmi rendszernek avagy szociális rendnek sem a szószólója. Az Egyház mindig elismerte, és mindig el fogja ismerni, hogy a szociális fejlődés, és benne a munka, a haladás lendítő kereke.

De az Egyház, ha a világ nem is lehet meg nélküle, nem e világból való. Programja nem lehet más, csak az Isten országa! Jézus az Isten országát hozta, és Egyházának is ezt tűzte ki programjául. Az Egyház nem biztosító társaság. Az Egyház nem népjóléti minisztérium. Az Egyház nem azért van, hogy földi, hatalmi, gazdasági, egyéni vagy társadalmi érdekeket szolgáljon. Mindezekre az állam van hivatva, az államban az egyén, az egyéneken keresztül a társadalmi szervezetek. Az egyén tehát az Egyházhoz elsősorban ne azért forduljon, hogy az Egyház neki munkapiacot, megélhetést, állást biztosítson, hanem azért, hogy elvezesse őt az Isten országa, a szebb, nemesebb és igazabb élet, az örök élet felé. Az államhatalom is rosszul teszi, ha az Egyházban csak a jó propagandaszervezetet látja hatalmi pozíciója megszilárdítása érdekében. Abban a pillanatban, amikor a közvélemény az Egyháztól földi érdekek kiszolgálását követeli, kivonja az Egyház szolgáit a lelki élet, az igazi krisztusi hivatás szolgála-

tából. Sohasem szabad a szociális kérdést úgy kihangsúlyozni, hogy azzal agyonüssük az Isten országát. Természetesen a szociális fejlődés és az érte kifejtett munka szükséges. De annak szerencsés kifejlődése a társadalomnak, illetve azon belül a szabad embernek a kezébe van letéve. Az Egyház feladata, hogy a szabad embert szép egyéniséggé formálja, és így közvetve természetfeletti irányt adjon a szociális fejlődésnek, ami nélkül egyetlen történelmi kor sem tudja boldoggá tenni az embert.

Minden magyar történelmi felelőssége igen komoly. Állásfoglalásából, ítéletéből és magatartásából az igazság sohasem maradhat ki. A mi nyugati társadalmunkban lehet és van is sok hiba. De egy bizonyos: demokráciája a szabad ember tisztességén és szabadságszeretetén alapszik. Ez a demokrácia igen vigyáz arra, hogy tagjai jellemes emberek legyenek, akik méltók a bizalomra és megbecsülésre. A magyarnak helyt kell állnia a viharban is! Erre kötelezi őt nemcsak emberi és istengyermeki méltósága, hanem nemzetének a becsülete is. A magyar megtépázott, sokat szenvedett országot képvisel, amely kivívta magának a világ csodálatát és tiszteletét. Minden magyarnak történelmi hivatása, hogy a világ eszménye legyen a szép egyéniség minden vonásával. A világ eszménye az a jellemes ember, aki nemcsak meghalni tud a szabad világ nagy eszményeiért, hanem azért kitartóan küzdeni, dolgozni, verejtékezni, egyszóval élni is!

Szeretném hinni, hogy a modern kor szociális fejlődésében a győzelmi pálma a kezünkben van!

Liturgiánk

A liturgia változásairól, új liturgikus mozgalmakról sok szó esik ma. Mi is tulajdonképpen a liturgia? Mit kell róla tudnunk?

A II. vatikáni zsinat egyik fő témája a liturgia. S amikor a liturgia megújulásáról tárgyal és konsitúcióját megszövegezi, inkább a lényegére mutat rá, mint a külső formáira. A külső formákon nincs többé parancsoló hangsúly. A zsinat szemében a liturgia valami mély jelentőségű dolog, s nem külső, kötelező megjelenési forma. A liturgián keresztül történik, mondja a zsinat, a mi megváltásunk műve. A liturgia az a nagyszerű cselekmény és eszköz, mely által a hivő lélek ki tudja fejezni a saját életében és közölni másokkal Krisztus misztériumát, az Egyház igaz lényegét és természetét. Az Egyház lényegéhez tartozik, isteni és emberi jellege és vonása. Az Egyház látható és láthatatlan: mindig tevékeny, de ugyanakkor a csendes elmélyülésre is hajlik. A világban van, de nem e világból való a küldetése, és fő célja az örök életre rávezetni az emberiséget. Minden úgy alakul benne, hogy az emberi az istenihez hasonul; a látható szublimálódik a láthatatlanba; a lázas tevékenység az Evangélium hirdetésében feloldódik a magányban való kentemplációban. S körülötte a látható világ, mely időleges csupán, átalakul, és glorifikálva az örök ország határtalan részévé válik. A lélek azután vágyódik. Az a természete. Nap nap után a liturgia mindent beleépít az Egyházon belül az Isten szent és láthatatlan templomába: a végtelen Isten határtalan lakóházába. Terv szerint való történés ez mindaddig, míg meg nem valósul Krisztus tökéletes országa. Ugyanakkor a liturgia csodálatosan képesíti a hivő embert Krisztus és Evangéliumának hirdetésére. A külvilág számára a liturgia így válik jellé a nemzetek fölött.

A liturgia ily megfogalmazásából és értékeléséből adódott a mai liturgia megreformálása. A reform nem jelenti a régi elvetését. Ellenkezőleg. A zsinat hozzáfordult a régi hagyományokhoz, és azok értékeiből megtöltötte az új formákat és igényeket. A zsinat alkalmazkodott az új idők követelményeihez és szükségleteihez. A fő cél irányította: Az emberek forrjanak össze az Isten szeretetében Isten népévé, és munkálják

örök üdvösségüket. Az Egyház létének ez az értelme. Liturgiája az az eszköz és kegyelmi forrás, amellyel beteljesíti isteni küldetését.

Az Isten terve az emberrel és az Egyház küldetése határozza meg a liturgia természetét. Az Isten terve az, hogy az ember üdvözüljön, és eljusson az igazság ismeretére; képes legyen az igazságot be is fogadni a szívébe. Az Isten sohasem hagyta magára az embert. Sokféle módon szólt hajdan az Isten az emberhez a próféták által. Az idők teljességében elküldte egyszülött Fiát e világra. Az Ige testté lőn. Az Isten felkente őt a Szentlélek ereje által, hogy hirdesse az örömhírt a szegényeknek, s megvigasztalja a törődött szívű embereket. Krisztus közvetítő Isten és ember között. Ő maga tudatában volt annak. Lett is az ember testi és lelki orvossága. Az ember megváltásának az eszköze Krisztus embersége. Ez a krisztusi emberség egyesült az isteni Ige személyével. Így valóban Krisztusban lehetségessé vált a mi megváltásunk, a kiengesztelődés. Azonfelül megkaptuk az igaz istenimádás lényeges tartalmát és formáját. A mi liturgiánk szent és fölséges.

Igaz, Krisztus megváltói művét és annak liturgiánk által való kifejezését megelőzték már az Ószövetség csodás dolgai. De a tökéletes áldozat bemutatása és Isten tökéletes dicsősége Krisztus műve. A húsvét nagy misztériuma a világtörténelem központi történelmi cselekménye. A szenvedés, a feltámadás, a mennybemenetel. Minthogy az örökkévelóságnak szól, nincsen vége. Újra és újra megtört. Nincs többé örök lelki halál. A bűn megsemmisülhet. A felszabadult lélek örökké boldogan élhet. A feltámadás és Krisztus újra eljövetele a halál portájában megváltja a testet is. A halál a keresztáldozatban valóban vereséget szenvedett. Életkedvvé vált az örök élet reménye. Erő a hit a megváltásban és a megváltott emberiség élete a szeretetben. Isten kegyeltségében alkotta Krisztus sebéből Egyházát. Az Egyház a legfőbb szentség, amelyből a többi származik, működik, éltet, boldogít és az örök életre predestinál.

Krisztus e megváltói műve a mi liturgiánk tartalma. A liturgia állandóan érzékelteti: Isten elküldte Fiát a mi megváltásunkért. S a történelem itt nem áll meg. A megváltás története édes jelen. Miként az Atya elküldte Fiát, éppúgy Krisztus kiküldte a világba apostolait, és megerősítette őket a Szentlélek erejével, hogy hirdessék az Evangéliumot, a megváltás örömhírét minden teremtménynek. A mi liturgiánk tehát

állandóan hirdeti, hogy Krisztus megváltott, megszabadított a Gonosz hatalmától. Ezt hirdették az apostolok, ezt vallja ma minden hivő. A szentségek, a szentmiseáldozat ezt elevenítik meg. Ez az Evangélium dramatizálása a liturgiában. A liturgia cselekményei mint forgó színpadon, állandóan megismétlik a megváltás művének nagy történéseit, s életté elevenítik, miközben belekapcsolódnak az élő Krisztus örök megváltói tevékenységébe. Nagy misztérium, de igazságon áll, miközben a lelkek is maguk Krisztusokká válnak. Mint az élő Krisztus-testnek élő tagjai.

A liturgia a krisztusi megváltás nagy drámája és kísérő zenéje, az Isten dicsőítése énekben, muzsikával: hol a Mozart-féle polifon kórusokkal, hol halk falusi orgonaszó mellett, majd napjainkban gitár- és xilofonhangok és ritmusok áradatában.

Világos tehát, hogy az első nagy cselekmény a nagy drámában a keresztelés. A bűnös ember elmerül a vízben. Meghal a bűnnek. De aztán feltámad. A víz ereje által, mintegy a krisztusi szavak varázsára megnyílik az ég. Vagyis Isten rámosolyog a lélekre, és a lélek mintegy túlvilági radiációra tündöklő gyémánttá válik. E pillanatban többet ér, mint az egész világ. Az Isten kegyeltje. Az Isten fogadott gyermeke. Krisztussal meghalt, de Krisztus által feltámadt. És örömében felkiált: Abba, Atyám! Amikor így felkiált, szava a liturgia legszebb Istent dicsőítő éneke. A keresztelés megváltást jelent, bűntől való valóságos szabadulást. Egyben megszólaltatja a természetben a legszebb emberi hangot: az Isten dicsőségét hirdető legszebb zenei akkordot.

Az ősegyházban a keresztelést mindig követte az eucharisztikus lakoma. Megismételték az Úr vacsoráját. A kenyér megáldásában mondták az Úr szavait: Ez az én testem... — Igen, én veletek vagyok valóságosan. És a lakoma részvevői így várták Krisztus újra eljövetelét. A liturgia örök krisztusvárás.

A megváltás történetében a századok gyorsan egymást követik. A liturgia a századok viharaiban, harcaiban felvértezi Krisztus híveit a győzedelmes küzdelemre a Sátánnal szemben. Nagy harcot kell vívnunk valóban. Különösen a ma emberének nehéz a dolga. A modern liturgia arra törekszik tehát, hogy tudatossá tegye a megváltás nagy drámájában a bérmálást, vagyis a Szentlélekkel való együttműködést és a szentmisében a Krisztussal való testi-lelki egyesülést. Kell vennünk az Isten erejét! Ez a mi csatakiáltásunk. Megértjük, hogy nem

elég csak csendben valahol egy erdőszélen vagy az óceán partján naplementekor egy fohászt a szél szárnyára bocsátani. Az Egyház nagy szakramentális központjában kell vennünk az élő isteni lelket, és osztozni az isteni Megváltó bankettjén a szeretetben egymás között a megszentelt helyeken. Mi is történik akkor, amikor ünnepeljük a húsvéti misztériumot, vagyis részt veszünk a szentmisén?

Az apostolok ideje óta az Egyház sohasem szűnt meg hirdetni Krisztus Evangéliumát. Megszakítás nélkül ünnepli a húsvét misztériumát. Összegyűjti híveit, és felolvassa Krisztus tetteit a szent iratokból. Újra cselekszi és megismétli Krisztus utolsó vacsorájának végrendeletét: Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Vagyis megáldja, megtöri a kenyeret, megáldja a borral telt kelyhet, majd átadja a hívőknek Krisztus jelenlétének a tudatában. A szentmise-áldozat Krisztus áldozata, az ő személyes cselekménye. Halála után való győzelmének és diadalának megjelenítése. Századokon át a krisztusi jelenlétet a kenyérben és a borban az átváltoztatás által hitték és tanították. A kenyér lényege átváltozik Krisztus testévé, mondták a zsinatok dogmái. A kenyér és a bor külső színek csupán, mint a piros az almán. Ma sokan azt állítják, hogy Krisztus valóban jelen van isteni és emberi természetével, de a kenyér és bor vétele által olyképpen, hogy a végtelen és határt többé nem ismerő krisztusi mivolt áthatol a jeleken, a mi természetünkön át, és velünk van igazán. Átlényegüléssel-e, avagy a krisztusi lényegnek a megjelenítésével a kenyérben és a borban, a miérten és a célon sokat nem változtat. Mi a tradicionális magyarázat alapján állunk, és nem mondjuk kemény beszédnek az átlényegülést, miként azt Kafarnaumban a zsidók mondták. Mi megvalljuk mindenképpen: Uram, te vagy az élő Isten Fia! Kihez menjünk? Hiszen az örök élet igéi nálad vannak.

Igen, liturgiánk minden szava az Úr igéi s cselekményei; az ő megváltói művének örök megjelenítése. Liturgiánk a nagy krisztusi dráma. Egész éven át játszódik. Karácsonytól húsvétig. Húsvéttól pünkösdig. Aztán újra kezdjük, és ismételjük minden egyházi év elején az adventi éneket: Harmatozzatok, égi magasok...! Ezért is nevezzük magát az egyházi évet a kegyelem évének.

Liturgiánk természete és jelentősége

Beszéltünk már arról, hogy a liturgiában újra és újra átéljük a húsvéti misztériumot. Hiszen nem kevesebbről van szó, mint az ember megváltásáról és üdvözítéséről. S mindig új ember születik a világra, mindig újra dolgozni kell a megváltás művén. Ez magyarázza meg az állandó krisztusi jelenlétet az Egyházban; a hivő ember lelkében. Krisztus valóban köztünk van mindig. Jelen van a liturgikus cselekményekben. Jelen van a húsvéti misztérium dramatizálásával és átélésével! Krisztus jelen van a szentmise-áldozatban. Nemcsak képviselőjének a személyében, hanem a szentmisét celebráló pap által a saját személyében. Ugyanúgy, miként ott volt a kereszten azon a világtörténelmi jelentőségű nagypénteken. A szentmisében a kenyér és a bor lényegén át isteni ereje által, isteni és emberi természetével. Természetében szublimálja a kenyér és bor lényegét. Jelen van hatalmánál fogva a szentségekben. Akkor, amikor a pap vagy másvalaki keresztel, akkor ő maga keresztel. Jelen van a saját szavaiban, amelyek elhangzottak Galilea virágos rétjein vagy a templomban, s amelyeket ma felolvas a lektor vagy a miséző pap. Ő jelen van minden liturgikus cselekményben. Akkor is, amikor imádkozunk vagy énekelünk. Maga ígérte: „Ott vagyok mindenhol, ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben."

Krisztus mindig azonosítja magát az Egyházzal amikor arról a nagy műről van szó, arról az igazán apostoli munkáról, amelynek célja az Isten dicsőítése és az ember megszentelése. Az Egyház Krisztus menyasszonya, aki az Úrhoz tartozik, s mindennap hívja Urát. Az Egyház Krisztussal áll az emberiség szent oltárán, hogy bemutassa áldozatát a mennyei Atyának.

Valóban, a liturgia nem más, mint Jézus Krisztus főpapi tisztségének a gyakorlása. A liturgiában érzékek által felfogható jeleket használunk. Ezek által válik nyilvánvalóvá az ember megszentelése. A liturgiában a legfőbb történés és cselekmény: az Isten-imádás; és Jézus Krisztus misztikus testének: a főnek és a tagoknak a halhatatlanságba törő élete.

E tényből következik, hogy minden liturgikus akció, ünnepi cselekmény: mindent felülmúló szakrális cselekmény.

Valóban, mert az magának Krisztusnak, a főpapnak és Egyházának a cselekménye.

A mi liturgiánk itt a földön nem magában való. Ez nem a dzsungel primitív népének a szellemekhez szóló tánca. Nem a hadseregnek a diktátor előtt való felvonulása a hódolat jeléül. A mi liturgiánk az Isten halhatatlan és végtelen világában örökké lejátszódó istentiszteletnek az előjátéka, amely által az Isten népe itt a földön útban van, vonul az Isten országa felé. A mi liturgiánk a zarándokok vonulása, éneke, ostromló csatakiáltása; kiáltás a kegyelemért, a halhatatlan boldog életért. Így a kettő az örökkévalóság perspektívájában összefonódik. S miként a Főpap, Krisztus, ott „ül az Atya jobbján", éppúgy jelen van misztikus testében, az Egyházban is. A mi énekünk egybeolvad az angyalok énekével, a vértanúk megdicsőült seregének a győzedelmi himnuszával. A mi liturgiánk az időben az, ami az égieké az örökkévalóságban. Az átélés más és más. Az üdvözültek a nyolc boldogság örök élvezői. Mi itt a földön még csak vágyódunk utána. De ha egyszer Krisztussal bevonulunk az örök dicsőségbe, akkor mi is majd „színről színre" meglátjuk, és örökké látjuk, az Istent.

A liturgia maga természetesen az Egyháznak nem az egyetlen aktivitása. Az Egyház műve nem merül ki a liturgiában. A liturgiában való részvétel feltétele s előzménye a hit, a hit megvallása, a „megtérés". Maga Szent Pál ezt így fejezi ki: „Hogyan is hívhatják segítségül azt, akiben nem hisznek? S hogy higgyenek abban, akiről nem hallottak? S hogyan halljanak hírnök nélkül? S hogyan hirdessen az, akit nem küldtek? Hiszen meg van írva: Mily kedves a lépte annak, aki békét hirdet, aki jó hírt hoz."

Ezért az Egyház mindig hivatásának tudja, hogy hirdesse a jó hírt: az Evangéliumot azoknak, akik még nem hisznek. Millióknak nincs igaz ismeretük az Istenről. A mai keresztény Nyugaton a lelkek mélyén végtelen üresség tátong. Mintha valóban milliók szívében meghalt volna az Isten... Mily botorság e modern jelszó: A gyermek maga határozza meg vallását, istenhitét, amikor majd felnő! Mi úgy vagyunk teremtve, hogy ismeretszerzés céljából tanulnunk kell. Tanítókra van szükségünk. Az Egyház a mi tanítónk. Megismertet az igaz Isten lényével Jézus tanítása által. Jézus tanítása a legigazabb kép az Istenről. Hiszen Jézus természete egy az Atya természetével. De a hivőknek is szükségük van a tanításra, az elmélkedésre, az imádságra. Értelmünk elhomályosulhat. És sok a kísér-

tőnk és szöktetőnk! Legfőképpen a gonosz lélek maga. Ezért kell is az Egyháznak mindig hirdetnie a hitet és a bűnbánatot. Az Egyháznak mindig elő kell készítenie híveit a szentségek vételére. Buzdítania híveit Krisztus parancsainak a megtartására. Különösen a szeretet gyakorlására. Ma nem eléggé hangsúlyozzuk az apostolkodás cselekedeteit. Pedig mily fontos az éppen a családokban, ahol a gyermekek ki vannak téve a világ kísértéseinek! Mennyi a tennivalónk! Ha elmulasztjuk azokat, a pokolba vezető utakat nyitjuk meg. Mondjuk is a mise elején: Én vétkem, melyet elkövettem mulasztással... Mi, hivők a világban élünk, és mi vagyunk a világ világossága. Nem szabad e világosságot a véka alá rejteni. Nyíltan meg kell hirdetnünk az Isten dicsőségét s azt, hogy egyedül benne van a mi üdvösségünk és megváltásunk.

De visszatérve magához a liturgiához, mindamellett ismét ki kell hangsúlyoznunk, hogy a liturgia a „summit". Magyarul azt mondhatjuk: a központ. Oda kell irányulnia minden vallásos és vallási cselekményünknek. Az egész életünknek! A liturgia a forrás, ahonnan a kegyelem árad. Apostoli munkánk fő célja ugyanis, hogy mindazok, akik egyek lettek, és hivők a keresztségben; és a hit és a keresztség által az Isten gyermekeivé, együtt kell magasztalják az Istent az Egyházban a szent áldozat által, és együtt részesülni az Úr szent vacsorájában.

A liturgia által leszünk egy szív a szeretetben. Szépen fejezi ki ezt a húsvét vigíliájának a szentmiséje az utolsó könyörgésben. A húsvét misztériuma valóság tulajdonképpen az Eucharisztiában. Ezért a liturgia központja az Eucharisztia, és abban leszünk mi valóban egy szív a szeretetben. Ez a legmegragadóbb cselekedet, a hit legszebb és leghatékonyabb műve. Az Eucharisztiában gyullad lángra az ember szeretete az Isten iránt, és így az Eucharisztiában mibennünk is valóság lesz az a kapcsolat, ami az Isten és Krisztus között van az egy és ugyanazon isteni természetben. Az Eucharisztia a forrás, ahonnan áramlik szívünkbe a kegyelem... A liturgia az Eucharisztiában műveli azt, hogy Krisztusban megszentelődünk, és Istent méltán dicsőítjük. A liturgia minden más cselekménye is e fő cél felé irányul.

Nem szabad azonban elfelejtenünk azt, hogy amikor a liturgia fontosságát kihangsúlyozzuk, ugyanakkor a mi lelki életünk és emberi természetünk más követelményeit is teljesítsük. Kell imádkoznunk közösen, kell nyilvánosan dicsőítenünk az Istent. Kell, kell, mert a mi korunkban nyilvánosan

és állami szertartások közepette hirdetik a tagadást. Kell a kegyelmi források látható jeleit alkalmaznunk. Mégis mindez nem elégséges a mi lelkivilágunk természete miatt. Maga Jézus mondja, hogy vonuljunk vissza szívünk kamrájába, és ott titkon beszéljünk a mi mennyei Atyánkkal. Szünet nélkül kell imádkozni, mondja Szent Pál. Az örök jutalom, mely ránk vár, megköveteli a minden időben való imádságot.

Ugyanezért nem mellőzhetjük az úgynevezett magán- vagy népi ájtatosságokat sem. Minekünk, magyaroknak különösképpen megvannak már az évezredes ájtatosságaink. Mi megtartjuk azokból azokat, amelyek majd összeegyeztethetők az itteni körülményekkel és szokásokkal.

Hitünk, szívünk, lelkünk, liturgiánk, titkos imáink valóban csengjenek össze, és legyenek azok mint a mindenség néma zenéje, a szenvedő emberi szívek hangos viharzokogása, mindenben és mindenkor az Isten dicsősége és az emberi szív békéjét megteremtő szimfónia záróakkordja. Diadalmas feloldás az örök szeretetben.

Az örök király

Adventben is az eljövendő királyt várjuk.

Krisztus király ünnepét az Egyház akkor iktatta be liturgiájába, amikor a földi királyságok egymás után kezdtek megszűnni. Az ezeréves Szent István-i magyar királyságot a szabadkőműves Nyugat rombolta le 1918-ban. Ezzel az utolsó előtti katolikus monarchia szűnt meg.

A nemzetközi diplomácia eredményeként megszűnő földi királyságok helyébe, mondják a pragmatikus történetírók, emelte királyi trónra az Egyház a modern világban a názáreti Jézust. Az erényes hitvallókat és vértanúkat szentekké avatja az Egyház. Jézust királyi méltóságra emelte halála után csaknem kétezer év után. Való igaz, hogy az Egyház liberális elemei ellenkezésére, a pápa a nemzetek életében Krisztus királyságának a hivatalos proklamációjával a megingott tekintélyek helyébe Krisztus királyságában az isteni tekintélyt kívánta beleállítani az anarchiába fulladó nemzetek életében.

Az Egyház Krisztus királyságának kihangsúlyozásával nem a földi királyságok elmúlása felett való bánatában koronázta meg a názáreti Jézust, hanem a nép nyelvén megértetni kívánta a modern világgal, hogy az Isten országának az uralma örök. Jézus maga mondotta, hogy ő király, vagyis neki adatott, mint embernek is, minden hatalom az égben, a földön és az alvilágban, és ő azért jött a világra, hogy tanúságot tegyen az igazságról. Király ő, vagyis: az Isten felkentje, Üdvözítő és Megváltó. A földi királyokat el lehet űzni trónjukról, de Krisztus királysága az Isten országa alkotmánya szerint való. Ő feje az emberi nemnek, mert isteni természetével felemelte az emberi természetet minden teremtmény fölé. Ő megkoronázta az emberi természetet, s abban a pillanatban, amikor a megtestesüléskor az Isten Igéje emberi természetet vett fel, Jézus minden értelmes teremtmény, tehát a tiszta szellemek világa fölé került. Az angyalok is hódolnak előtte. Tehát valóban király ő! Így tisztelte Jézust, és így hódolt neki a hivő keresztény világ az egész üdvösségtörténeten át. Ma is megvannak még Németországban azok a Krisztus-keresztek, amelyeken a kereszten függő Jézus fején királyi korona van. Az első keresztény templomokat, mint például a konstantiná-

polyi bazilikát a IV. században a király házának nevezték, vagyis bazilikának. A huszadik században tehát a pápa csak dogmatizálta azt, ami a keresztény világ krédójában kezdettől fogva megvolt. Krisztus királysága isten-emberi természetéből és a kereszténység lényegéből való, amelyen a pokol kapui sem tudnak erőt venni.

Amikor azonban Krisztus királyságát ünnepeljük, nem parádés felvonulásokkal akarjuk ezt megtenni. Amiként a magyarságunk mellett való hitvallás és hűség nem merülhet ki puszta tüntetésekben, felvonulásokban s protestációkban, hanem a magyarságot megmentő cselekedetekben, éppúgy Krisztus királysága mellett való hűségünknek és hódolatunknak is cselekedetekben kell megnyilvánulni. Miképpen? Az Úr megmondja az evangéliumban. Életünk központjába a szeretet parancsát állítjuk be. Annak kell lennie, annak a dinamikus motornak, amely hajt bennünket az Isten és a felebarát szolgálatára.

Hű keresztények és hű magyarok akkor leszünk, ha megadjuk az Istennek, ami az Istené, és az embernek, különösen magyar testvéreinknek, ami az emberé és a magyaré. Mindezek felett: Jézus királyságát azzal proklamáljuk, hogy a nyilvános istentiszteleteken nyilvánosan hódolunk neki. Hódolunk neki a közösségben. Ezért nem elég csak a patakok, csermelyek és az erdők pázsitján imádkoznunk hozzá, hanem meg kell őt vallanunk a katedrálisokban, a falusi templomokban minden vasárnap. Gyermekeinket össze kell hoznunk az iskolákban a hitoktatásra. Hogyan legyen az új nemzedék istenhivő, ha nem tanítjuk meg őket arra, hogy ki az Isten? A világ Ura egyúttal a mi mennyei Atyánk is, aki Jézust elküldte a világra, hogy uralkodjék felettünk, és nem az ördögöt ocsmány bűneivel. Buta beszéd az, hogy a gyermek majd válasszon vallást magának, ha felnő! Ha a gyermek jó példa és oktatás nélkül nő fel, a bűnnel való harcban el fog bukni, és a kárhozat, a kórházak gyógyíthatatlan betege lesz.

Lélekben való megújulás és nemzeti feltámadás csak így képzelhető el, csak így valósítható meg.

Király mindörökké

Királynak lenni ma nem időszerű. Keresztény liturgiánk Jézusról mégis mint királyról is emlékezik, és hozsannát énekel Krisztusnak, az örök királynak.

Krisztusnak, a királynak, van történelmi jelene és modern jelentősége. A „király" fogalom mindent kifejez, ami Krisztusé, és aki nekünk Krisztus.

Király vagy-e? — kérdezte Pilátus Jézustól a szenvedések hajnalán. Jézus azt felelte: király, s azért jött a világra, hogy tanúbizonyságot tegyen az igazságról.

A modern világ — így az Egyházban is sokan — szeretik a „király" szót behelyettesíteni az „első" szóval. Jézus Krisztus első az élők és holtak között. Ő az Egyház feje. Az angyalok felett is áll. Született, de nem teremtmény.

Az „első" az emberiség történetében, életében még nem jelenti azt, hogy törvényt hoz, ítélkezik. A király, az abszolút uralkodó az, aki törvényt alkot, uralkodik és ítélkezik. Ugyanazt cselekszi Jézus is. Ő valóban az emberiség királya.

Politikai meggondolásokból nem szabad Jézust úgy kezelni, mint valami földi királyt. A középkorban — mondják — tetszett ez a cím. Sok szent király élt akkor a földön. S miért ne lett volna Jézus a királyok királya?

Viszont furcsa lenne ma Jézust az emberiség főelnökének vagy éppenséggel a népköztársaság első emberének nevezni. Bizony, Jézus ma is az emberiség királya. Született király, s nem választott elnök.

Szent Pál apostol a kolosszei hívekhez írt levelében Jézus királyságának a lényegét elemezve a világ végéig meghirdeti a királyi címet, amelyet kár volt a modern korban vérrel meggyalázni és vérrel kompromittálni.

A kolosszeiekhez írt levelében Pál apostol egy himnuszt idéz, amit ő maga is énekelt az eucharisztikus áldozaton. Ennek a himnusznak a tartalma mindaz, ami Jézus egyéniségének, istenemberi természetének a lényege, s ami az emberiség fölé emeli őt. Jézus Krisztus emberi természetével a teremtés elsőszülöttje. Isteni természeténél fogva ő már akkor volt, mielőtt a világ lett volna. Jézus az élők és holtak elején jár, és uralkodik. Az őskeresztény egyházközségek mint Urukat dicső-

ítették, akivel és akiben Isten folytatja a teremtés és a megváltás művét. Jézus által szabadítja meg Isten a gonosztól az embert. Jézusban lesz minden ember az Isten gyermeke és a mennyország örököse. A halhatatlanok feje ő, akik örökké élnek. Ő az örök Ige megvalósulása az időkben. Mint ember kiérdemelte a megváltás művével a Szabadító nevet, és ezért a nemzetek az örökkévalóságon keresztül neki hódolnak. Király ő az egész teremtett világban: az angyalok világában is, a földön is. A teremtett világ megváltozásával az Isten országában.

És ha Jézus Krisztus király a teremtett világban, akkor király az örökkévalóságban is.

Jézus főképpen azért király, mert az emberiség megmentője, szabadítója, védelmezője. Az igazak örök vezére. Keresthalálával megváltotta az embert bűnétől, helyreállította az istenfiúság méltóságát. Kiengesztelt bennünket Istennel. Azóta Isten a mi mennyei Atyánk és az irgalom Istene. Ő hozta meg — és hozhatja meg — ennek a feldúlt világnak is a békét. Jézus ennek a világnak nemcsak eszményképe, hanem valóságos szabadítója, aki velünk és köztünk él ma is. Ő az erő és a kegyelem Istene. Él és uralkodik. Ő a feltámadás Istene. Feltámadt halottaiból, és életre kelti a lelki halottakat. Az idők elmúltával minden élő neki hódol. Lesz mindig ellenállás, de ő legyőzi a gonoszt. A meggyalázott embernek visszaadja önállóságát, méltóságát. Ellenáll a bűnnek, az értelmetlenségnek, a kizsákmányolásnak. Az üldözötteket visszahelyezi a szabadság piedesztáljára. Jézus az emberiség megmentő királya.

Ezért miként Pál apostol az ősegyház híveivel együtt hálát adott a kiválasztottságért, mi is hálát adunk Krisztusnak, megváltásunk és kegyelmi életünk királyának. Ő sohasem fog erőszakkal dolgozni. Isten senkit sem kényszerít az üdvösségre. Isten meghív bennünket az istengyermeki méltóságra, és ha ezt elfogadjuk, Jézus elvezet bennünket a végső győzelemre az üdvösségünkért vívott harcban.

Méltó és igazságos tehát Krisztus király ünnepén az örök királynak hódolni.

Minden reményünk és hitünk benne van.

Jézus az élet és a halál ura.

Keresztények vagyunk-e még?

Vértanú őseink évszázadokkal ezelőtt a római Szent Péter téren álló gránit obeliszkre büszke öntudattal vésték rá: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat!

Modern vértanúink börtöneik mélyén szüntelenül imádkozzák: Usque ad mortem. Mindhalálig.

Vajon mi, magyarok, akik Szent István ezeréves országát örököltük — de aztán elvesztettük —, keresztények vagyunk-e még?

Keresztények tudunk-e lenni olyan világban, melyben milliók valami vak végzetszerűséggel hordozzák-vonszolják a zsarnokok igáját? Tudunk-e hinni olyan társadalomban, melyben a béke hazugsággá vált mindenki ajkán? Tudunk-e remélni olyan civilizációban, melyben az ember porszemmé válhat, amikor az atombombák sivataggá változtatják a földet? Tudunk-e szeretni olyan világban, melyben a modern ember útja éjszakába kanyarodik, ahol már csak egy valóság van: a félelem...

Döbbenetes kérdés.

Felelni csak az tud rá, aki hisz a dogmákban, és aki vallja, hogy az erkölcsi világrend törvényei változhatatlan igazságok. S felelete lesújtóan drámai. Nem vagyunk többé keresztények.

Pedig mi azt hittük eddig, hogy keresztények voltunk. Keresztények voltunk a politikában, társadalmi életünkben, gazdasági rendszerünkben, egymáshoz való viszonyunkban.

De kitűnt, hogy nem voltunk azok, s csak azért mondottuk, hogy keresztény politikát csináltunk, mert igazolnunk kellett emigrálásunkat a diktatúrából. Sokan a keresztény Magyarországot rajzolták fel eszményképüknek csak azért, mert a régit, amit elvesztettünk, kereszténynek vallottuk, és abban mi jól éreztük magunkat. Úgy szívjuk magunkba édes emlékeit, mint ahogyan valamikor magunkba szívtuk az akácillatot egy vasárnap délután, vagy a rózsák illatát egy nyári hajnalon.

A valóságban nem voltunk keresztények.

Igen sokan nem ismerték a kereszténység lényegét, de nem is akarták tudni. Felemlítése, visszhangja, csengése vádbeszéd volt egész politikánk, műveltségünk, életünk felett. A

szónak kettős értelme van. Magatartásunk állandó és folytonos ingadozás volt ég és föld, elmélet és gyakorlat, program és élet között. Emiatt soha nincs megnyugvásunk, békénk, nyugodt lelkiismeretünk, s főképpen nincs hitünk az iránt, hogy a megismert igazságot diadalra is vihetjük. Megelégszünk fél- és látszatmegoldásokkal. Kompromisszumokkal küzdünk, s komolyan akarjuk hinni, hogy ellenfeleink saját maguk is komolyan veszik a nekünk felkínált kompromisszumos megoldásokat, pedig azok csak addig érvényesek, amíg bennünket le nem győztek, meg nem semmisítettek. Az ilyen magatartásnak természetesen az a következménye, hogy sorainkba beszivárognak a kémek, veszedelmes kerítők, akik megfigyelnek, elárulnak, kompromittálnak, és sokan boldogok, ha ellenségeik dicsérik őket, mert azt gondolják, hogy megnyerték őket, holott azok tették őket lehetetlenné, nehogy a nagy, passzív tömegeket egy szép napon ellenük mozgósítsuk, azaz Isten országának szolgálatába állítsuk.

Nem voltunk keresztények.

A kereszténység béke, erény és öröm a Szentlélekben.

A kereszténység istenélmény Jézus Krisztusban.

Megdöbbentő ilyesmit hallani politikusok körében.

Ezért nem is említették a keresztény politikusok sem a koalíciókban, hogy a kereszténység istenélmény a reményben: Isten földi pályafutásom után megadja az örök életet és az örök boldogság koronáját.

Kellemetlen erről beszélni. De kell lelkiismeret-vizsgálatot tartani. Rá kell döbbennünk arra, hogy a kereszténységet nem lehet egy cégér alatt árulni a hazugsággal, a megtévesztéssel, az osztályharccal, a kompromisszumos érdekszövetkezésekkel. Elérkezett a számvetés utolsó órája.

Amikor az orosz kommunista haderő bevonult Magyarországra, és mi elvesztettük a háborút, politikusaink egy része kimenekült — ezek közül sokakat hazavittek és kivégeztek —, mások otthon maradtak.

Azok, akik külföldre kerültek, letargikus állapotukból felocsúdva hamarosan egymásnak estek. Megszervezték különkülön pártjaikat, mozgalmaikat egymás ellen. Hovatovább kormányokat alakítottak, parlamenti üléseket tartottak, és belefulladtak a közjogi vitákba. Az egyik parlamenti ülésen megtörtént, hogy Budapest polgármesterét Szegedre degradálták, mert nem ismerte el a detronizációs törvényt...

Voltak azonban olyanok is, akik munkát vállaltak, és

ahogy lehetett, segítették a menekülteket. De az ilyenek kevesen voltak. A többség politizált. S nem is az eljövendő Magyarországért, hanem a felkínált dollárokért. Az ügyesek nagyon vigyáztak arra is, hogy minél kevesebb emberrel kelljen osztozkodni. Ügyeltek arra is, hogy a keresztény világnézettel ne sokan jelentkezzenek a koncért. A „haladó demokratikus keresztény" jelszó igen kapóra jött. Így kihagyhatták a legitimistákat, a harminckilenceseket, a régi néppártiakat. Egészen a kommunista koalíciós kormányok mintájára szervezkedtek. Hogy mindez a keresztény vonal gyengítéséhez és megtöréséhez vezetett, nem számított. Ezeknek a politikusoknak a magatartása kihatott más vonalakra is. A magyarországi kommunista kormányokkal kollaboráló egyházi és világi személyek kerültek az emigráció egyházi köreibe is. Az egyik ajánlóleveleket hamisított, a másik szeszpanamába keveredett, a harmadik jogosulatlanul használt egyházi pecsétet váltón. Természetesen a „kimaradt oldal" néhány embere ujjongott a leleplezéseken, és hírveréssel kompromittálta a magyarság becsületét. A magyarországi kommunista kormány aknamunkája kitűnően sikerült. Az emigráció sokszor igen gyenge vezetőségét sikerült lejáratni. A küzdők, a vergődők lassan kivonultak mindenhonnan, és belekényszerültek a befogadó országok munkásai közé.

Keresztények voltunk-e akkor?

De nézzük: mit csináltak az otthon maradt politikusok?

Mindszenty bíboros a Magyar Sion ormán nem volt politikus. Tulajdonképpen soha nem volt pártpolitikus. A magyar közjog ráruházott politikai kereteket és rangokat, de ő ott is — mindig — a kereszténység örök alapelvei és eszményei szerint gondolkodott és cselekedett. Sokan szerették őt Savonarolához hasonlítani, mint aki a legszívesebben máglyára hordatta volna a magyar kultúra profán értékeit, miként Savonarola Firenze piacán annak idején el is égette a reneszánsz sok-sok alkotását. Pedig Mindszenty bíboros nem volt inkvizítor. Ő maga szigorúan vezekelt, aszkéta volt, de a bűnösöket sajnálta és szánta. Azt az iskolás kisleányt, aki a budapest-krisztinavárosi bérmálás alkalmával sírva vallotta be, hogy ő is aláírt egy egyházellenes körözvényt, szelíden megsimogatta. Más alkalommal jelentették neki, hogy X. Y. család nem rendezheti a házasságát. Mire ő azt kérdezte: „Legalább fáj nekik, hogy nem járulhatnak a szentségekhez?" Mindszenty a magyar lelkek orvosa és vigasztalója volt. Körüljárta az országot,

és sok jót cselekedett. Az egyetlen ember, aki helytállt a viharban, aki soha nem alkudott, aki istenélménnyel a lelkében járt az emberek között. Mindszenty bíborosra illett a büszke név: vir Christianus. Ő lett a magyar élet választóvonala, minden magyar cselekedetének az értékmérője. Körülötte a frontok világosan kirajzolódtak. A politikusok nem hazudhattak neki, nem ámíthatták, félre sem vezethették. A fondorlatos képmutatók, a haszonlesők, a megalkuvók kénytelenek voltak visszahúzódni tőle, de a politika arénájában feléje sziszegték gyűlöletüket, és a „haladó katolicizmus" nevében szervezkedtek ellene (mint például Nagy Töhötöm jezsuita).

A Magyarországon maradt keresztény politikusok többsége elhallgatott. Életüket és nyugdíjukat próbálták menteni. A régi Magyarország liberális vizein meginduló, majd a „keresztény kurzus" idején keresztény politikusokká avatott egyetemi tanárok a kommunisták hatalomra jutásakor 20 éves vizsgálóbiztosoknak szolgáltatták ki volt néppárti képviselőtársaik beszédeit. Szerzetestanárok a „haladó katolicizmus" igézetében bírálták és marasztalták el a bíboros magatartását, és Rómába is elküldték ellene a hangulatkeltőket. Ezek a tanárok inspirálták a sekrestyelovagokat, akik a régi Magyarországon a baloldalon állva informálták az Egyházról a világot és a magyar nemzetet, de az összeomlás után a kereszténység nevében alakítottak pártokat a moszkvai politika támogatására. Ezek az új nagyságok — több rutinnal, mint belső mélységgel és tudással — a Három nemzedék szerzőjének professzori tógájában kiérdemelték a negyedik után az ötödik nemzedék dicséretét: Tildy Zoltán a mellényzsebéből vette ki ennek a társaságnak a pártalapítási engedélyét, és adta oda jóváhagyásra a szovjet marshallnak. Jákob Ézsau szőrzetében rebegte el köszönetét Moszkva áldásáért, amiért sikerült eloroznia a régi Néppárt nevét, és elgáncsolni azokat, akiknek a keresztény eszmékért folytatott harcuk hevénél csak a vérük volt tüzesebb. Egyik-másiknak az erkölcsi botrányait is emlegették.

De ítéljen a történelem: a házasságtörő asszonyt kell-e megkövezni, vagy vádlóit, akik a Szovjetunióval kötött reverzálissal kapták meg pártjuk működési engedélyét. A reverzális értelmében az új Keresztény Néppártnak Moszkva külpolitikáját, a kommunista párt gazdasági, szociális és művelődési programját kellett követnie. Szerencsére a magyar néptömegek magatartása megakadályozta ennek nyilvános meg-

vallását. A közhangulat végül is színvallásra és a bíborosnak az iskolákért folytatott harca hitvallásra kényszerítette a párt elnökét. A közhangulat eképpen való alakulására döntő hatással volt annak a néhány főpapnak a fellépése, akiknek sikerült a pártot — jobb híján — relatív többségű győzelemhez juttatni. A győzelem a párt elnökét megdöbbentette, és a felelősséget úgy próbálta elhárítani magától, hogy szavazatai egy részének átadásával a kommunista pártot helyezte a pártok élére. De ez a bekerült derék parasztképviselők magatartását nem változtatta meg, és kényszerítették a párt elnökét, hogy a Parlamentben mondja el beszédét a bíboros támogatására, a katolikus iskolák védelmében. Ezzel azonban a párt elnöke megszegte a kommunistákkal kötött reverzálist, és külföldre kellett menekülnie. A sors különös iróniája, hogy az emigrációban a prímás első számú exponense ezt a borotvaélen járó politikust és hírlapírót magához emelte, mozgalmát pártjával egyesítette. Természetesen ezzel a keresztény fronton megindult a belső harc. Nem lévén ország és választók, a viperacsípett áldozatok semmit sem tehettek. A prímás volt munkatársai lassan-lassan kénytelenek voltak visszavonulni. Ma a Vatikánban és szerteszéjjel a nagyvilágban iskolákban, külföldi munkaterületeken dolgoznak, s már soha többé nem térnek vissza a magyar ügyek közvetlen szolgálatához. Nem valami boldogító elégtétel számukra az, hogy ennek a haladó jellegű politikának az elhelyezettjei ma kínos eljárások közepette kénytelenek távozni a magyarság számára fontos pozíciókból (mint ahogy az, például, nem is olyan régen a müncheni Szabad Európa Rádiónál is megtörtént).

Keresztények vagyunk-e még?

Amerika régi plébániái körül derék keresztény családok éltek és élnek ma is. Nem egy édesanya adta fia kezébe a Bibliát, a magyar imakönyvet. Ezeknek az édesanyáknak a könnyeiből épültek a magyar templomok. Ezeknek az édesanyáknak a szíve alatt kezdték el életüket a másodgenerációs magyar papok. (Ilyen másodgenerációs magyar pap szolgál például Hawaiiban. Beszél magyarul, és büszke magyar származására.)

Azonban mint kiégett folt a májusi réten, olyan az amerikai magyarságnak az a része, amelyik az 1919-es kommunista rezsim bukása után Amerikába emigrált baloldali intellektuelek szellemi vezetése alá került. Velük az ateizmus és a durva materializmus jár Amerika földjén emberi testben, magyar

színekbe öltözötten. Ma San Franciscóban Budapest vörös propagandafilmjének nagyobb hatása van, mint Budapesten. Egy idősebb magyar honfitársam betegágyánál egy megzavart és félrevezetett öregamerikás arról beszélt, hogy lélek nincs, és minden addig van jól, amíg a gyomor funkcionál. Az új emigránsok és menekültek nem sokat javítanak ezen a helyzeten. Nagyon sok újonnan érkezett emigráns a maga látszatkereszténységével — amiben több a sznobság, mint a kegyelmi áram — csalódást okozott az öreg, puritán magyaroknak. Sokuk jelenléte, műveltségük hangoztatása valóságos destrukció, mert házasságuk konvencionális hazugság, felebaráti szeretetük nem terjed túl az érdekbarátság határvonalán, ami az egyéni sértődöttség, hiúság és önzés következtében nagyon hullámzik. Közintézmények alapítására és fenntartására képtelen; vasárnaponként nagy távolságra lévő kirándulóhelyekre megy, megfizeti a szórakozóhelyek belépti díját, de egy magyar nyelvű szentbeszéd meghallgatására nem vállalkozik. Politikai meggyőződésében több az elvtelenség, mint a következetesség. Jelleme, kötelességtudása sokszor megdöbbentő. Akadtak olyanok is közöttük, akik a nekik juttatott kölcsönöket nem hajlandók visszafizetni, s ha a kölcsönt adó ezt számonkéri, akkor társaságban uzsorával, erkölcstelenséggel, panamával vádolják egykori jótevőjüket. S ezek az emberek a hajdani keresztény Magyarországról menekültek, állítólag azért, mert keresztények voltak... Nem csoda, hogy a régi, marxista és kriptokommunista értelmiségiek által vezetett egyesületek bevehetetlenek voltak, az új egyesületek pedig légváraknak bizonyultak.

Keresztények vagyunk-e még?

Moszkvában úgy tudják, hogy mi már nem vagyunk keresztények. A Kárpátok kicsiny falvaiban is úgy tudják a virrasztók, hogy valami lélekzuhanás epidémiája gyilkol a külföldi magyarok között. Moszkvában örvendeznek, odahaza sírnak emiatt. Az otthon szenvedő magyarok ajkáról kérdés száll nyugat felé: Ki fogja Istenhez visszavezetni fiainkat, unokáinkat, akik ma már azt sem tudják, hogy ki volt Szent István?

Keresztények vagyunk-e még?

Keresztény országunk már nincs többé.

Keresztény politikusaink sincsenek többé. S ha vannak is még néhányan, a fórumokon nem sok szavuk van.

Mi lesz velünk?

Az elkövetkezendő új világkatasztrófákban igen kevesen

maradnak meg. A szellemi világban is vannak megmásíthatatlan törvények. Mindennek megvannak a maga szükségszerű következményei. A bűnnek a bűnhődés, a rossznak az elpusztulás. A kereszténység soha nem semmisül meg. A nagy világégésekben mindig voltak vértanúi. Mögöttük — vagy inkább bennük és velük — mindig ott van a legélőbb valóság: Isten. Lesznek majd magyarok is, akik az új világkatasztrófa idején vérükkel írják az Alföld homokjába és a Kárpátok szikláira: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat!

Ez a Gondviselés útja. A Gondviselés mindig megoldotta a problémákat. Ha másként nem ment, akkor az örök igazságok bizonyításának azzal a módjával, amit a filozófia így fejez ki: deductio ad absurdum. Ahol nem segít a kinyilatkoztatás, nem segít a józan ész, ahol megingott a bizalom az igazság megismerhetősége iránt, ahol relatív értékűvé válik minden, ott majd kinyitja a szemeket a pusztulás és a halál. A halálban majd bizonyossá válik az örök élet, amiért Krisztus a földre jött.

(1956 nyarán)

Tartalomjegyzék

A keresztfa és a húsvéti pálma

Újra örülni szeretnék 7
A szenvedés 9
Hol a szenvedés határa? 12
Miért kell szenvedni? 14
A nagyböjt az idők teljességében 17
A mi nagypéntekünk 19
A bűn a mi nyomorúságunk 22
A szeretet nagy drámája 25
A Golgotán vált nyilvánvalóvá Isten szeretete 28
A krisztusi passió műve 33
Krisztus és keresztje 36
A kereszt titka 38
A levetkőztetés a szenvedés poklában 41
A modern élet koldusai között 44
A krisztusi szenvedés útján 47
A feltámadás történés és élmény 50
Feltámadás: történet és misztérium 53
A feltámadás igazság és élet 56
A titokzatos húsvéti éjszaka 58
Feltámadt az élet 61
Hiszek a tanúknak, akik látták Jézust 63
Utunk a feltámadás hajnaláig 65
Jézus él 69
„Feltámadt Krisztus e napon" 72
Az Úr él, és köztünk van 76
Feltámadás — örök jelenlét 79
A feltámadás lényege 83
Feltámadásunk szívből való 86
A bánattól a húsvéti örömig 88
Lesz feltámadás! 91

A lélek uralma, fölénye

Mennybemenetel 96
A pünkösd világa 99
Volt és lesz pünkösd e világon 101
Új pünkösd felé 104

A pünkösdi Lélek műve 107
Mire hívtak a pünkösdi harangok? 109
Az örök pünkösd 112
Az Isten szíve 115
Ne szomorítsátok el a Lelket! 118
Ne éljünk álomvilágban! 121
Az Isten Lelkét hívjuk! 123

Élet az Egyházzal

Céltudatos bátorsággal 126
Krisztus az Egyházon keresztül 128
Krisztus Ősegyháza nem felekezet 130
Az apostoli Egyház 133
Életrevaló-e a kereszténység? 141
A nagy próbatétel az Ősegyházban 147
Kép az Ősegyházból 150
Péter és Pál mindig együtt voltak 154
„Egy akol és egy pásztor" 158
A világ, az Egyház és mi magunk 162
Krisztus egyháza: Isten országa 165
Keresztségünk: maga az örök élet 168
Jézus és az Isten országa 172
A nagy feltétel 177
Apostolok vagyunk-e? 182
Imádkoznunk kell! 185
A nagyobb hatalom 189
A kommunista ideológia végzete 192
Remény a szétszórtságban 196
Jézus győzelmi üzenete 199
Módszert kell változtatnunk 201
Derűlátók maradunk 203
Az igazi keresztény ember 205
A keresztény ember méltósága 209
Az Egyház és jövője 212
Lehetséges változások az Egyházban 216
Az Egyház nem fél 219
Közösségi érzésünk 223
Az osztályharcos szellem 226
Isten szent egyházközsége vagyunk 230
A minden ember Egyháza 232
Egyházközségeink érdekében és védelmében 235
Ott, ahol a lélek megpihen 238

Jézus a béke kérdésénél 241
Jézus és a szociális viszonyok 245
Egy zarándokút látomásában 247
Isten vagy a nép nevében? 251
Tudomány, vallás és az Egyház 254
Üdvösség, pénz és vagyon 256
A test és az a másik test 259
A modern képmutatás 261
Régi siralom, új vigasztalás 264
Az autó és én 267
A talentumokról 270
Szerepünk a szociális fejlődésben 273
Liturgiánk 276
Liturgiánk természete és jelentősége 280
Az örök király 284
Király mindörökké 286
Keresztények vagyunk-e még? 288